

BIDRAG
TILL
SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

II) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 9.

ÅREN
1896—1900.

ÖFVERSTÅTHÅLLAREÄMBETETS UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR
STOCKHOLMS STAD.

1. Stadens allmänna beskaffenhet.

Stockholms stad har under perioden icke undergått någon förändring till sina gränser. Stadens *areal* af land, som i föregående femårsberättelsen, enligt senaste (eller för år 1890) af stadsingeniörskontoret verkställda beräkning, uppgafs utgöra 3,118²⁵ hektar, borde egentligen vid 1895 års slut på grund af de jämlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 30 september 1892 skedda regleringarna mellan Stockholms stad och Solna socken af Stockholms län, hvarigenom inalles 6,531⁹ kvadratmeter tillades staden, hafva upptagits till 3,118⁹⁰ hektar. Härtill äro vidare att lägga 287 kvadratmeter, hvarmed stadens areal ökats genom den i förra berättelsen omnämnda gränsbestämningen mellan Katarina församling och frälseskattelägenheten Klippan i Nacka socken af Stockholms län. Stadens hela landareal utgjorde sålunda vid nästföregående liksom vid här ifrågasvarande periods slut 3,118⁹³ hektar; härtill komma 509¹⁵ hektar vatten. I fråga om arealens fördelning på olika stadsdelar torde Öfverståthållareämbetet i öfrigt få inskränka sig till att hänvisa till nästföregående berättelse. Rörande markens natur och användning föreligga inga nyare uppgifter.

Förändring i stadens administrativa indelning har under perioden egt rum endast i afseende å *indelningen i rotar*, i det dessas antal ökats från 21 till 25.

Då nämligen befolkningstillväxten inom Adolf Fredriks och Hedvig Eleonora församlingar syntes göra det nödvändigt att inom den närmaste tiden bilda ytterligare en ny rote inom hvar och en af dessa församlingar, beslöto stadsfullmäktige den 9 december 1896, vid fastställandet af 1897 års stat, att för mantalsnämnden upptaga 3,650 kronor för inrättande den 1 oktober samma år af två nya rotar, hvilket belopp dock skulle få utgå endast för det fall, att nämnden under året därom gjorde hemställan, som af stadsfullmäktige bifölles. Behovvet af en ny rote gjorde sig emellertid under år 1896 ännu mera kännbart för Kungsholms än för Hedvig Eleonora församling, och blef därför genom stadsfullmäktiges, af Öfverståthållareämbetet fastställda beslut den 1 juni 1897 bestämdt, att från och med den 1 oktober 1897 två nya rotar skulle bildas, den ena inom Kungsholms och den andra inom Adolf Fredriks församling. På grund af de med anledning af detta beslut af mantalsnämnden före-

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-27.
1. Stadens allmänna beskaftenhet.....	1.
Tab. A. Stockholms stads administrativa indelning vid 1900 års slut.....	2.
2. Stadens invånare.....	3.
Tab. B. Befolkningens förändringar i Stockholm åren 1851-1900.....	3.
Tab. C. Utvandringen från Stockholms stad och invandringen till hufvudstaden från främmande länder.....	4.
Tab. D. Egendomar i Stockholms stad, tillhörande andra religiösa samfund och föreningar än statskyrkans församlingar, år 1900.....	12.
3. Näringar.....	19.
Tab. E. Fabrikerna i Stockholm åren 1891-1900.....	20.
Tab. F. Tillverkningsvärdet vid fabrikerna, ordnade efter grupper, år 1900.....	21.
4. Kommunikationer, sjöfart och varubyten.....	25.
Tab. G. Ångslupstrafiken i Stockholms stad och dess närmaste omgifningar åren 1896-1900.....	28.
5. Kameralförhållanden.....	31.
6. Politi.....	31.
Tab. H. Stockholms högskolas utgifter åren 1896-1900.....	45.
Tab. I. Inskrifna lärjungar och åhörare vid Stockholms högskola åren 1896-1900.....	45.
Tab. K. Resultaten af bostadsräkningen i Stockholm den 31 december 1900.....	60.
Tab. L. Bostadslägenheterna i Stockholm år 1900, fördelade efter rumsantalet.....	61.
Tab. M. Medelhyran för uthyrda lägenheter inom de särskilda församlingarna i Stockholm åren 1894 och 1900.....	63.
Tab. N. Egendomar tillhörande bostadsbolag samt bostads- och byggnadsföreningar i Stockholms stad år 1900.....	65.
Tab. O. Gatornas i Stockholms stad tillväxt i längd och areal åren 1866-1900.....	67.
Tab. P. Arealen för olika beläggningsämnen i Stockholms stad i % af gatuytan inom stadsdelen och inom hela staden.....	68.
Tab. Q. Fördelning af vattenförbrukningen i Stockholm åren 1896-1900.....	75.
Tab. R. Utvecklingen af Stockholms vattenlednings rörnät.....	75.
Tab. S. Dödligheten inom dödsorsaksgrupperna i Stockholm åren 1881-1900.....	84.

	Sid.
Tabellbilagor	89-133.
Tab. 1. Folkmängden i Stockholms stad åren 1896-1900.....	89.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Stockholms stad åren 1896-1900.....	89.
Tab. 3. Tomter m. m. i Stockholms stad år 1900.....	90.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Stockholms stad år 1900....	90.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Stockholms stad år 1900.....	91.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande makters undersåtar, i Stockholms stad år 1900.....	96.
Tab. 7. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och därmed jämförliga inrättningar i Stockholms stad år 1900.....	96.

BIDRAG
TILL
SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

II) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 9.

ÅREN
1896—1900.

ÖFVERSTÅTHÅLLAREÄMBETETS UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR
STOCKHOLMS STAD.

1. Stadens allmänna beskaffenhet.

Stockholms stad har under perioden icke undergått någon förändring till sina gränser. Stadens *areal* af land, som i föregående femårsberättelsen, enligt senaste (eller för år 1890) af stadsingeniörskontoret verkställda beräkning, uppgafs utgöra 3,118²⁵ hektar, borde egentligen vid 1895 års slut på grund af de jämlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 30 september 1892 skedda regleringarna mellan Stockholms stad och Solna socken af Stockholms län, hvarigenom inalles 6,531⁹ kvadratmeter tillades staden, hafva upptagits till 3,118⁹⁰ hektar. Härtill äro vidare att lägga 287 kvadratmeter, hvarmed stadens areal ökats genom den i förra berättelsen omnämnda gränsbestämningen mellan Katarina församling och frälseskattelägenheten Klippan i Nacka socken af Stockholms län. Stadens hela landareal utgjorde sålunda vid nästföregående liksom vid här ifrågasvarande periods slut 3,118⁹³ hektar; härtill komma 509¹⁵ hektar vatten. I fråga om arealens fördelning på olika stadsdelar torde Öfverståthållareämbetet i öfrigt få inskränka sig till att hänvisa till nästföregående berättelse. Rörande markens natur och användning föreligga inga nyare uppgifter.

Förändring i stadens administrativa indelning har under perioden egt rum endast i afseende å *indelningen i rotar*, i det dessas antal ökats från 21 till 25.

Då nämligen befolkningstillväxten inom Adolf Fredriks och Hedvig Eleonora församlingar syntes göra det nödvändigt att inom den närmaste tiden bilda ytterligare en ny rote inom hvar och en af dessa församlingar, beslöto stadsfullmäktige den 9 december 1896, vid fastställandet af 1897 års stat, att för mantalsnämnden upptaga 3,650 kronor för inrättande den 1 oktober samma år af två nya rotar, hvilket belopp dock skulle få utgå endast för det fall, att nämnden under året därom gjorde hemställan, som af stadsfullmäktige bifölles. Behofvet af en ny rote gjorde sig emellertid under år 1896 ännu mera kännbart för Kungsholms än för Hedvig Eleonora församling, och blef därför genom stadsfullmäktiges, af Öfverståthållareämbetet fastställda beslut den 1 juni 1897 bestämdt, att från och med den 1 oktober 1897 två nya rotar skulle bildas, den ena inom Kungsholms och den andra inom Adolf Fredriks församling. På grund af de med anledning af detta beslut af mantalsnämnden före-

tagna nya roteindelningar ändrades rotarna inom Kungsholms församling så, att dels genom några kvarters förflyttning från 4:e eller Kungsbroroten dennas gräns i väster blef Kungsholms-torg och Agnegatan, dels med dessa trafikleder såsom östra gränser för 17:e eller Kronobergsroten från denna afskildes åtskilliga kvarter, som lågo väster om S:t Eriks gata å sträckningarna söder om Handtverkaregatan och norr om Fleming-gatan samt Kronobergsgatan, hvadan således den nya roten, den 23:e eller Stadshagsroten, erhöll nyssnämnda gräns i öster. Ändringarna inom Adolf Fredriks församling berörde likaledes alla de dåvarande rotarna. Sålunda förlades gränsen mellan 5:e eller Tegnérroten och 18:e eller Sabbatsbergroten å sträckningen mellan Klara strand och Upplandsgatan till Kammakaregatan, hvaremot sistnämnda rote genom åtskilliga kvarters afskiljande till den nya roten fick sin norra och en del af sin östra gräns i Odengatan mellan Upplands- och Torsgatorna samt i denna sista gata och vidare i Karlbergsvägen västerut. Till den nya roten flyttades en del kvarter jämväl från 6:e eller dåvarande Norrtullsroten, så att dennas gräns i norr kom att gå i Odengatan mellan Upplands- och Norrtullsgatorna och från den sistnämnda i Frejgatan till Sveavägen samt slutligen från denna österut i Odengatan. Samtidigt ändrades 6:e rotens namn till Observatorieroten, hvaremot denna rotes forna benämning, Norrtullsroten, gafs åt den nya roten, den 22:a.

Behovet af en ny rote inom Hedvig Eleonora församling gjorde sig emellertid fortfarande gällande, och då jämväl folk-mängdstillväxten inom Katarina församling nödvändiggjorde en fjärde rotes bildande därstädes, inrättades enligt stadsfullmäktiges af Öfverståthållareämbetet fastställda beslut den 17 december 1898 en ny rote inom hvar och en af nämnda församlingar, och vidtogos i anledning häraf af mantalsnämnden följande ändringar inom den dåvarande roteindelningen. Inom Hedvig Eleonora församling uppdelades 11:e eller Grefbroroten och 20:e eller Narvaroten i 3 rotar så, att 11:e roten kom att begränsas af Strandvägen, Sibyllegatan, Linnégatan och Gref-

Magnigatan och att 20:e rotens västra och norra gräns inom stadens planlagda område bestämdes till Gref-Magnigatan och Linnégatan mellan Gref-Magni- och Banérgatorna samt sistnämnda gata mellan Linnégatan och Karlavägen. Den nya roten, den 24:e eller Karlaroten, kom således att begränsas i söder af Linnégatan mellan Banér- och Sibyllegatorna, i väster af sistnämnda gata norr om Linnégatan, i norr af Vallhallavägen öster om Sibyllegatan och af Karlavägen mellan Karla-planen och Banérgatan samt i öster af sistnämnda gata norr om Linnégatan. Inom Katarina församling erhöll 12:e roten, hvars namn ändrades från Barnängs- till Danviksroten, till gränser mot de öfriga rotarna Renstjernas gata från Stadsgården till Folkungagatan, denna gata till Nytorrgsgatan, denna gata till Bondegatan och denna gata till Hammarbysjö. 13:e eller Stadsgårdsroten blef begränsad af Folkungagatan från Maria församling till Renstjernas gata och af denna gata till Stadsgården. 14:e roten, Skanstullsroten, erhöll såsom gränser Folkungagatan från sagda församling till Nytorrgsgatan, denna gata till Bondegatan, denna gata till Östgötagatan och denna gata till Hammarbysjö. Den nya roten, den 25:e, som erhöll benämningen Barnängsroten, lades innanför Östgöta- och Bondegatorna å sträckningarna mellan deras skärningspunkt och Hammarbysjö.

I detta sammanhang må här äfven omnämnas, att på förekommen anledning mantalsnämnden den 25 augusti 1899 beslutat, att till grund för uppdelning af gränsen mellan 14:e eller Skanstullsroten och 15:e eller Maria kyrkorote skulle läggas den genom nådiga brevet den 16 november 1888 fastställda gränslinien mellan Katarina och Maria församlingar.

Hufvudstadens *administrativa indelning* vid femårsperiodens slut framgår af nedanstående tabell A.

Den *topografiska litteraturen* öfver Stockholms stad har under perioden fått en synnerligen värdefull tillökning genom det af E. W. Dahlgren, enligt beslut af stadsfullmäktige, utgifna arbetet: »Stockholm, Sveriges hufvudstad, skildrad med anledning af Allmänna konst- och industriutställningen 1897».

Tab. A.

Stockholms stads administrativa indelning vid 1900 års slut.

Territorialförsamlingar.	Rotar och bevil-lingsberednings-distrikt (25).	Taxe-rings-distrikt (7).	Krono-uppbörds-distrikt (7).	Valkretsar för val af		Polis-distrikt (9).	Fattig-vårds-distrikt (8).	Läkare-distrikt (14).	Vaccina-tions-distrikt (4).	Skorstens-fejaretrakter (12).	Kom-pani-områden.
				riksdags-män och magi-strats-personer (5).	stadsfull-mäktige (5).						
Storkyrko-	I	I	I	I	I	I	Ett distr.	I	I	VIII	N:r 123
Kungsholms	IV, XVII, XXIII	I	I	III, V ²⁾	I	III	Ett distr.	III	I	I	» 127
Klara	II, III	II	II	II	II	IV	Ett distr.	II	II	I, III, VII	» 127
Jakobs- }	{ VII, VIII ¹⁾	III	III	II	I, II, III ³⁾	VI	Ett distr. }	VI	III	III, VI, VIII	» 123
Johannes }	{ VIII, XXI	III	III	II	II	IX		VII	III	III	» 123
Hedvig Eleonora	IX—XI, XX, XXIV	V	V	IV	IV	VII	Ett distr.	VII—IX	III	IV, V, VIII	» 125
Adolf Fredriks	V, VI, XVIII, XXII	IV	IV	III	III	V	Ett distr.	II, IV, V	II	II, XII	» 124
Katarina	XII—XIV, XXV	VII	VII	I	V	VIII	Ett distr.	X—XII	IV	IX, XI	» 129
Maria	XV, XVI, XIX	VI	VI	V	V	II	Ett distr.	XIII, XIV	IV	X, XI	» 128

¹⁾ Till 8:e roten och bevilningsberedningsdistriktet höra af Jakobsdelen af Jakobs och Johannes församling kvarteren Sparfven, Käkenhusen och Polacken. —

²⁾ Af Kungsholms församling höra 4:e roten samt kvarteren Asplunden, Bergamoträdet, Fikonträdet, Plommonträdet, Skörden och Tegelslagaren af 17:e roten till tredje valkretsen samt återstoden af 17:e äfvensom 23:e roten till den femte. — ³⁾ Till första valkretsen höra Skepps- och Kastellholmarna, till andra valkretsen kvarteren Sparfven, Käkenhusen och Polacken af 8:e roten samt till tredje valkretsen återstoden af 7:e roten.

2. Stadens invånare.

Folkmängdsförhållanden. Stockholms stads mantalsskrifna *folkmängd*, som vid 1895 års slut utgjorde 267,100 personer, uppgick enligt **tabell 1** vid utgången af år 1900 till 300,523. Den absoluta tillväxten, eller 33,423 personer, är, enligt hvad *tabell B* utvisar, ganska hög och öfverträffas endast af femårsperioderna 1881—1885 och 1886—1890. Den relativa tillväxten för åren 1896—1900, utgörande 12·51 % eller 23·0 personer årligen på tusen inbyggare af medelfolkmängden, är högre än under den närmast föregående femårsperioden, men för öfrigt icke särskildt framträdande och sammanfaller nästan med *genomsnittet* för de senaste femtio åren, som utgör 22·8 pr år och tusen inbyggare.

Under samma halfva sekel har, efter aritmetiska media räk-
nadt, öfverskottet af födde öfver aflidne årligen i hufvudstaden uppgått till 2·9 på tusen af medelfolkmängden; för perioden 1896—1900 är motsvarande tal 6·9. De tre närmast föregående femårsperioderna hafva emellertid visat ännu högre tal. Underlägsenheten för åren 1896—1900 beror på den starka nedsättningen af födelsetalet, som i medeltal för halfseket uppgått till 32·2 pro mille årligen af medelfolkmängden, men under den nu senast tilländagångna femårsperioden allenast till 25·1 pro mille. Sistnämnda födelsetal är det lägsta, som hittills iakttagits för

Stockholm. Under perioden 1891—1895 utgjorde motsvarande siffra 27·7 pro mille.

Dödligheten inom hufvudstadens befolkning har i medeltal för de tio senaste femårsperioderna utgjort 29·3 pr år och tusen inb., men under tidrymden 1896—1900 endast 18·2. Äfven denna siffra är den lägsta någonsin iakttagna och understiger närmast föregående femårsperiods tal (20·0) med en elftedel. Den förbättring af de hygieniska förhållandena i hufvudstaden, som varit ett så utmärkande drag för de senaste årtiondena, har således allt hittills oafbrutet fortgått.

Öfvergår man till *omflyttningen*, finner man, att staden Stockholm under den senaste femårsperioden vunnit genom inflyttning i medeltal 16·1 pro mille årligen af sin förutvarande folkmängd, mot 19·9 pro mille årligen i medeltal för det senaste halfseket. Inflyttningsöfverskottet har alltså varit något mindre än vanligt, och det ehuru den sedvanliga förlusten till utlandet denna gång varit endast 1·0 pro mille årligen, eller lägre troligen än under någon annan motsvarande tidrymd alltsedan vår utvandringsstatistikens begynnelse — om man endast undantager perioden 1856—1860. Afses endast flyttningen inom landet, finner man, att hufvudstaden årligen på denna väg ökat sin folk-

Tab. B.

Befolkningens förändringar i Stockholm åren 1851—1900.

Åren	Mantals- skrifven folk- mängd vid periodens slut.	Medel- folk- mängd. ²⁾	Under perioden utgjorde hela absoluta antalet för							Årligen på 1,000 af medelfolkmängden.								
			Lef- vande födde.	Af- lidne.	Ut- van- drade.	In- van- drade.	Inflytt- ning från lands- orten. ³⁾	Folkökningen.			Lef- vande födde.	Af- lidne.	Ut- van- drade.	In- van- drade.	Inflytt- ning från lands- orten. ³⁾	Folkökning.		
								Nativitets- öfverskott.	Inflytt- nings- öfver- skott.	Summa.						Nati- vitets- öfver- skott.	Inflytt- nings- öfver- skott.	Summa.
1851—1855 ¹⁾	97,952	95,189	16,276	21,337	508	?	10,451	— 5,061	9,943	4,882	34·2	44·8	1·1	?	22·0	—10·6	20·9	10·3
1856—1860	109,878	103,050	18,937	19,850	166	?	13,005	— 913	12,839	11,926	36·7	38·5	0·3	?	25·2	— 1·8	24·9	23·1
1861—1865	126,180	122,395	22,175	21,022	1,461	?	16,610	+ 1,153	15,149	16,302	36·2	34·3	2·4	?	27·1	+ 1·9	24·7	26·6
1866—1870	133,597	135,836	22,440	20,616	3,718	?	9,311	+ 1,824	5,593	7,417	33·1	30·4	5·5	?	13·7	+ 2·7	8·2	10·9
1871—1875	144,974	144,848	23,457	25,418	2,596	⁴⁾ 215	15,719	— 1,961	13,338	11,377	32·4	35·1	3·6	0·3	21·7	— 2·7	18·4	15·7
1876—1880	167,868	165,287	25,774	21,544	3,698	1,725	20,637	+ 4,230	18,664	22,894	31·2	26·1	4·5	2·1	23·8	+ 5·1	21·4	26·5
1881—1885	211,139	190,780	31,364	23,195	6,976	2,484	39,594	+ 8,169	35,102	43,271	32·9	24·3	7·3	2·6	41·5	+ 8·6	36·8	45·4
1886—1890	245,331	232,117	37,127	24,593	11,385	2,501	30,542	+ 12,534	21,658	34,192	32·0	21·2	9·8	2·2	26·3	+ 10·8	18·7	29·5
1891—1895	267,100	256,754	35,552	25,699	11,812	3,143	20,585	+ 9,853	11,916	21,769	27·7	20·0	9·2	2·4	16·1	+ 7·7	9·3	17·0
1896—1900	300,523	290,569	36,432	26,464	5,385	3,942	24,898	+ 9,968	23,455	33,423	25·1	18·2	3·7	2·7	17·1	+ 6·9	16·1	23·0
1891	248,051	248,491	7,636	5,673	3,612	506	3,863	+ 1,963	757	2,720	30·7	22·8	14·5	2·0	15·5	+ 7·9	3·0	10·9
1892	249,252	251,551	7,104	5,309	3,012	488	1,930	+ 1,795	— 594	1,201	28·2	21·1	12·0	1·9	7·8	+ 7·1	—2·3	4·8
1893	252,937	254,806	7,010	5,074	2,782	580	3,951	+ 1,936	1,749	3,685	27·5	19·9	10·9	2·3	15·5	+ 7·6	6·9	14·5
1894	259,304	260,811	6,940	4,989	1,022	763	4,675	+ 1,951	4,416	6,367	26·6	19·1	3·9	2·9	17·9	+ 7·5	16·9	24·4
1895	267,100	268,112	6,862	4,654	1,384	806	6,166	+ 2,308	5,588	7,796	25·6	17·4	5·2	3·0	23·1	+ 8·2	20·9	29·1
1896	274,609	275,749	7,032	4,831	1,108	718	5,698	+ 2,201	5,308	7,509	25·5	17·5	4·0	2·6	20·6	+ 8·0	19·2	27·2
1897	282,795	284,231	6,989	4,880	1,020	767	6,330	+ 2,109	6,077	8,186	24·6	17·2	3·6	2·7	22·3	+ 7·4	21·4	28·8
1898	291,589	292,196	7,467	5,197	951	781	6,694	+ 2,270	6,524	8,794	25·6	17·8	3·3	2·7	22·9	+ 7·8	22·3	30·1
1899	297,078	299,126	7,324	6,184	1,092	801	4,640	+ 1,140	4,349	5,489	24·5	20·7	3·7	2·7	15·6	+ 3·8	14·6	18·4
1900	300,523	301,543	7,620	5,372	1,214	875	1,536	+ 2,248	1,197	3,445	25·3	17·8	4·0	2·9	5·1	+ 7·5	4·0	11·5

¹⁾ Vid 1850 års slut utgjorde folkmängden 93,070 personer. — ²⁾ Medelfolkmängden är den af Statistiska Centralbyrån beräknade och afser alltså efter år 1860 den *kyrkskrifna* folkmängden. — ³⁾ Talen afse *öfverskottet* af från landsorten inflyttade utöfver dit utflyttade. — ⁴⁾ Talet afser endast året 1875.

mängd med 17.1 pro mille årligen under den nu förevarande femårsperioden, under det medelsiffran för de senaste femtio åren utgör 23.5 pro mille.

Sammanfattas det nu sagda, framgår beträffande hufvudstadens folkökningsförhållanden under perioden 1896—1900, att tillväxten i det hela kan sägas hafva varit ungefär normal, hvilket resultat åstadkommit däraf, att de föddes öfverskott varit tämligen stort och utvandringen till främmande länder ovanligt ringa; däremot har inflyttningen från landsorten varit mindre än vanligt. Under periodens sista år minskades i synnerhet denna inflyttning, för att slutligen under närmast följande år (1901) af den nya femårsperioden ersättas af en öfverskjutande utflyttning — i främsta rummet till de nybildade arbetarförstäderna i hufvudstadens närhet, hvilka redan under den nu gångna perioden vunnit en betydande omfattning.

Då det ekonomiska tillståndet inom Stockholms stad under förevarande femårsperiod måste, i enlighet med hvad här nedan visas, i allmänhet anses hafva varit mycket fördelaktigt, i vissa afseenden till och med utmärkt, åtminstone under periodens tidigare år, så torde den endast medelmåttiga folkökningen och den mot slutet af perioden så starkt ökade utflyttningen böra tillskrifvas i främsta rummet stagnationen inom byggnadsverksamheten, hvilken i sin ordning förklaras af de höga penningräntorna och de starkt uppdrifna arbetsprisen. Den nu gångna femårsperioden 1896—1900 erbjuder i dessa hänseenden många jämförelsepunkter med tidrymden 1871—1875, med dess starka ekonomiska utveckling sida vid sida af en verklig bostadsnöd för stadens kroppsarbetande eller eljest mindre bemedlade befolkning.

Af Stockholms särskilda församlingar har under mellantiden mellan 1895 och 1900 Storkyrkoförsamlingen ökat sin folkmängd från 12,025 till 12,135 personer; Hedvig Eleonora församling har vuxit från 55,367 till 66,697, Johannes från 18,092 till 18,825, Adolf Fredriks från 44,268 till 50,597, Kungsholms från 28,542 till 35,065, Maria från 34,735 till 39,494 och Katarina församling från 41,514 till 46,209. Däremot har folkmängden i Jakobs församling minskats från 14,223 till 13,877 och i Klara församling från 18,334 till 17,624. Den starkaste tillväxten återfinnes alltså på Kungsholmen, med 22.9 % ökning, samt i Hedvig Eleonora församling, med 20.5 %. På hela Öfre Norrmalm (Adolf Fredriks och Johannes församlingar) har folkmängden vuxit med 11.3 %, hvilket är åtskilligt mer än under närmast föregående femårsperiod (7.4 %), men ringa mot under åren 1886—1890, då denna stadsdel ökade sitt inbyggjarantal med nära 40 %. På Nedre Norrmalm (Klara och Jakobs församlingar) har folkmängden under femårsperioden nedgått från 32,557 till 31,501. Södermalms folkmängd har ökat från 76,249 till 85,703 personer, eller med 12.4 %.

Beträffande hufvudstadens folkmängdsförhållanden torde böra erinras om att vid periodens utgång hölls den sedvanliga, hvar tionde år återkommande allmänna folkräkningen, hvilken utfördes på samma sätt som under senare tider varit brukligt och alltså för Stockholm skedde i samband med 1901 års mantalsskrifning. Resultatet blef, att Stockholms kyrkoskrifna folkmängd vid 1900 års utgång befanns utgöra 300,624 personer, en siffra som nästan alldeles sammanfaller med den förut meddelade för stadens mantalsskrifna befolkning eller 300,523 personer.

Tab. C. Utvandringen från Stockholms stad och invandringen till hufvudstaden från främmande länder.

Grupper.	1851—1900.	1876—1900.		1896—1900.	
	Utvandrare.	Utvandr.	Invandr.	Utvandr.	Invandr.
I. Hela antalet . .	47,705	39,256	13,795	5,385	3,942
Däraf:					
Till (från) utomeurop. länder ¹⁾	33,000	28,887	4,335	3,422	1,597
Till (från) europeiska länder ¹⁾	14,705	10,369	9,460	1,963	2,345
II. Kön.					
Män	25,366	20,236	7,690	2,371	2,115
Kvinnor	22,339	19,020	6,105	3,014	1,827
III. Civilstånd.					
a) Hela utvandringen.					
Gifta män	4,070	3,527	1,539	373	470
Gifta kvinnor	3,933	3,390	1,530	451	489
Barn	5,992	5,071	1,890	540	539
Ogifta män och änklingar . .	18,316	14,201	5,205	1,740	1,378
Ogifta kvinnor och änkor . .	15,394	13,067	3,631	2,281	1,066
b) Utomeuropeiska länder (till — från). ¹⁾					
Gifta män	2,998	2,680	593	181	203
Gifta kvinnor	2,718	2,400	465	212	188
Barn	4,319	3,776	510	291	212
Ogifta män och änklingar . .	11,755	10,025	1,632	1,130	527
Ogifta kvinnor och änkor . .	11,210	10,006	1,135	1,608	467
c) Europeiska länder (till — från). ¹⁾					
Gifta män	1,072	847	946	192	267
Gifta kvinnor	1,215	990	1,065	239	301
Barn	1,673	1,295	1,380	249	327
Ogifta män och änklingar . .	6,561	4,176	3,573	610	851
Ogifta kvinnor och änkor . .	4,184	3,061	2,496	673	599
IV. Yrke.					
Industri	15,746	12,046	5,320	1,529	1,466
Handel	2,425	2,108	1,266	382	405
Sjöfart	618	494	177	74	42
Jordbruk	378	291	114	66	28
Arbetare (obest.)	5,051	4,590	1,007	544	335
Tjänstehjon	8,732	6,954	1,343	872	241
Öfriga eller okänt	14,755	12,773	4,568	1,918	1,425
V. Land (till — från).					
Nordamerikas Förenta Stater	32,100	27,987	4,084	3,247	1,498
Finland och Ryssland . . .	5,451	3,509	3,308	556	628
Danmark	2,171	1,439	1,193	232	276
Tyskland	2,844	2,233	2,786	524	731
Storbritannien och Irland . .	1,006	824	394	183	131
Norge	1,200	1,002	872	338	304
Öfriga eller okänt	2,933	2,262	1,158	305	374

¹⁾ För åren 1851—1890 afses med »utomeuropeiska länder» endast Amerika (Förenta staterna) och med »europeiska länder» samtliga öfriga. Skillnaden är dock i det hela oväsentlig.

Utvandringen till främmande länder är en företeelse, som under de senaste årtiondena af många skäl ådragit sig en särskild uppmärksamhet i vårt land. I likhet med hvad i närmast föregående femårsberättelser varit händelsen, meddelas i *tabell C* (sid. 4) en detaljerad öfversikt af hithörande tal för perioden 1896—1900, under sammanställning med talen från äldre tid, så långt uppgifter härom i hvarje fall föreligga.

Under de senaste femtio åren hafva, såsom af nämnda tabell framgår, från hufvudstaden emigrerat nära 48,000 personer. Immigrationen däremot har uppgått till ej fullt 14,000 personer, med afseende å hvilken siffra må erinras, att den omfattar blott de senaste tjugufem åren. För de därförut gående tjugufem åren är alltså immigrationen okänd, men torde i själfva verket under denna tid icke hafva nått någon större omfattning. Af de 48,000 emigranterna gingo 33,000 till främmande världsdelar, af hvilka allra största delen hade Amerikas Förenta Stater till mål. Till europeiska länder hafva utvandrat nära 15,000 personer, hvilken förlust nästan helt och hållet ersättes genom motsvarande inflyttning. Af dem, som utvandrade till Amerika, vänder vid pass en sjundedel tillbaka.

Under perioden 1896—1900 har emigranternas antal uppgått till 5,385, eller ej ens hälften mot föregående femårsperiods tal, som utgjorde 11,812. Immigranternas antal har däremot ökat från 3,143 till 3,942. Nettoförlusten, som under förra femårsperioden uppgick till 8,669 personer, har alltså denna gång utgjort endast 1,443 personer, eller blott vid pass en sjettedel mot förut. Den nedgång i emigrationen, som blef en följd af 1893 års kris i Förenta Staterna, har alltså sträckt sina verkningar ända till årtiondets slut. Till detta förhållande hafva naturligtvis bidragit de gynnsamma konjunkturer, som under denna tidrymd karakteriserat det ekonomiska lifvet inom Sverige.

Liksom perioden 1891—1895 har äfven nu förflutna femårstidrymd utmärkts af det förut okända förhållandet, att emigrationen varit större bland kvinnorna än bland männen. Nettoförlusten, eller utvandringens öfverskott öfver invandringen, har under dessa senaste fem år utgjorts af endast 256 män, mot ej mindre än 1,187 kvinnor. Detta förhållande vittnar om att våra svenska tjänstflickor allt fortfarande finna fördelaktig anställning inom de amerikanska hemmen, där deras goda egenskaper sedan länge äro högt uppskattade.

Angående den återverkan på Sveriges egna förhållanden, som allt bestämdare gifver sig till känna såsom resultat af den lifliga förbindelse, hvilken genom utvandringen kommit till stånd mellan Sverige och den stora amerikanska republiken, torde Öfverståthållareämbetet få hänvisa till hvad i ämnet yttrats uti närmast föregående femårsberättelser.

Befolkningens välstånd. Utom det allmänna intyg om ett stigande eller fallande välstånd, som lämnas af en fullständig näringsstatistik, kan en ledning för omdömet i viss mån hämtas af uppgifterna angående dels fastighetsvärdets och den uppskattade inkomstens belopp, dels de penninginrättningar, hvilka företrädesvis uppsamla den stora allmänhetens besparingar eller, i tillfälle af behof, mot enklaste säkerhet lämna lånehjelp. Om välmågans utveckling eller aftagande under perioden 1896—1900, jämförd med närmast föregående tider, lämna dessa källor, hvar för sig, följande intyg.

Taxeringsvärdet af till beivllning uppförda fastigheter uppgår till följande belopp:

År.	Samtliga städer. Kronor.	Stockholm. Kronor.	Stockholm i %.
1860	249,129,033	100,105,584	40.2
1865	404,201,997	142,970,491	35.4
1870	441,989,579	154,075,066	34.9
1875	507,820,627	176,888,615	34.8
1880	775,067,985	261,883,620	33.8
1885	983,413,664	402,674,450	40.9
1890	1,107,110,915	469,218,640	42.4
1895	1,223,194,340	501,029,900	41.0
1900	1,639,620,830	664,216,450	40.5

Till jämförelse må här erinras om att Stockholms folkmängd år 1860 uppgick till 25.9 % af samtliga städers och år 1900 till 27.2 %. Dess fastighetsvärde har däremot, såsom rimligt är, städse hållit sig vid högre procenttal; emellertid företer detta procenttal åtskilliga växlingar. Under det af en liflig byggnadsverksamhet utmärkta 1880-talet steg Stockholms andel af städernas fastighetsvärde ganska betydligt, men de båda sista femårsperioderna kännetecknas af en relativ tillbakagång, hvilken lätt kan förklaras genom den stagnation i byggnadsverksamheten, som åtminstone tidtals rådt i hufvudstaden.

Uppskattade inkomsten af kapital, rörelse, näring eller yrke samt allmän och enskild tjänstebefattning eller pension har utgjort (i femårssummor, ej årliga medeltal):

Åren	I hela riket. Kronor.	I Stockholm. Kronor.	Stockholm i %.
1866—1870 . . .	802,134,882	167,200,303	20.8
1871—1875 . . .	1,125,492,242	227,322,016	20.2
1876—1880 . . .	1,419,019,572	298,346,346	21.0
1881—1885 . . .	1,634,880,247	356,166,831	21.8
1886—1890 . . .	1,841,342,520	426,027,814	23.1
1891—1895 . . .	2,187,358,897	514,149,157	23.5
1896—1900 . . .	3,010,624,554	709,571,466	23.6

Hufvudstadens andel af landets hela taxerade inkomst af kapital och arbete har alltså under dessa trettiofem år med en märklig jämnhet hållit sig uppe vid något mer än en femtedel. Ökningen under 1880-talet bör troligen delvis tillskrifvas den höjning af det beivllningsfria afdraget, hvilken 1883 års beivllningsförordning medgifver för vissa orter och hvilken äfven i Stockholm blifvit genomförd.

Här nedan anföras de belopp, hvartill den taxerade inkomsten af kapital och arbete i årligt medeltal uppgått på hvarje invånare i hufvudstaden. För fullständighetens skull är därvid tillagd jämväl inkomsten af fastighet, hvarvid, i brist på tillräckliga stödjepunkter för en verklig värdering af fastighetsafkastningen, denna i hvarje fall anslagits till 5 % af taxeringsvärdet (eller samma procenttal, som sedermera lagts till grund vid beräkning af inkomstkatten af annan fastighet än jordbruksfastighet); genom ett sådant antagande vinnes nämligen alltid en föreställning om fastighetsvärdets stigande eller fallande samt dess ungefärliga förhållande till inkomsten af kapital och arbete. På hvarje invånare utgjorde alltså under nedannämnda tider årliga beloppet af:

Åren	Uppskattad inkomst. Kronor.	5 % af fastighetsvärdet. Kronor.	Summa. Kronor.
1866—1870	246	56	302
1871—1875	314	57	371
1876—1880	361	71	432
1881—1885	373	88	461
1886—1890	367	96	463
1891—1895	400	96	496
1896—1900	488	103	591

Stegringen är åtminstone beträffande inkomsten af kapital och arbete ganska kraftig och synes tyda på uppsving inom hufvudstadens näringar. Beräknas den fastställda *bevilningen* af inkomst, likaledes i medeltal för hvarje invånare, befinnes densamma hafva utgjort:

Åren	Medel- folkmängd.	Inkomst- bevilning. Kronor.	Årligen pr inv. Kronor.
1866—1870	135,836	1,359,405.03	2.00
1871—1875	144,848	1,867,050.16	2.58
1876—1880	165,287	2,465,018.46	2.98
1881—1885	190,780	2,923,772.81	3.07
1886—1890	232,117	3,231,093.14	2.78
1891—1895	256,754	3,781,917.07	2.95
1896—1900	290,569	5,502,684.66	3.79

Äfven vid denna jämförelse framstår perioden 1896—1900 som en tid af rask ekonomisk utveckling.

Till kännedomen om välståndet särskildt inom befolkningens bredare lager brukar omsättningen i *sparbankerna* lämna ett godt bidrag. Af sparbanker eger hufvudstaden, fränsett Postsparbanken, egentligen endast en, Stockholms stads sparbank, men den äfvenledes här förlagda Stockholms läns sparbank torde dock till större delen grunda sin tillvaro på insättningar från staden. Vidare hafva åtskilliga enskilda banker och aktiebanker sparkasseafdelningar härstädes. Här meddelas till en början följande siffror angående rörelsen i Stockholms stads sparbank:

Vid slutet af år	Antal delegare.	Delegarnes behålln. i kr.	Delegare pr 100 inv.	Behålln. pr inv. i kr.
1860	21,293	3,410,007	20	31.0
1865	27,043	4,472,523	21	35.4
1870	42,292	7,805,773	32	58.4
1875	65,740	14,048,570	45	96.9
1880	73,784	14,857,638	44	88.5
1885	88,256	19,285,396	42	91.3
1890	95,666	21,784,731	39	88.8
1895	83,856	26,267,337	31	98.3
1900	83,861	31,172,364	28	103.7

Beträffande antalet delegare bör påpekas, att en betydande minskning egde rum år 1891, då innestående behållningen å ej mindre än 10,164 sparbanksböcker öfverfördes till preskriberade medels konto, samt att äfven under de senaste fem åren en mängd motböcker dödats genom preskription, medan antalet insättare, som afgått genom uttagning af behållningen, städse understigit antalet nytillkomna insättare.

Stockholms läns sparbank räknade vid 1900 års slut 30,980 delegare med en behållning af 13,203,165 kr., däraf vid kontoren i Stockholm 26,390 delegare med 12,684,146 kronors be-

hållning, mot 26,532 delägare med 11,963,666 kronors behållning vid periodens början. Äfven vid denna sparbank har under perioden ett stort antal insättare afförts i följd af preskription.

Förhållandet mellan insättningar och uttagningar framgår af nedanstående öfversikt:

Åren	Insättningar. Kronor.	Uttagningar. Kronor.	Öfverskott af insättn. (+) ell. uttagn. (—). Kronor.	Delegarnes ränta. Kronor.
a) I Stockholms stads sparbank:				
1861—1865	4,491,725	4,223,398	+ 268,327	794,189
1866—1870	8,052,486	6,049,209	+ 2,003,277	1,329,973
1871—1875	15,897,803	12,058,836	+ 3,838,967	2,403,831
1876—1880	16,362,344	18,585,332	—2,222,988	3,032,056
1881—1885	19,664,944	18,946,377	+ 718,567	3,709,191
1886—1890	21,751,646	23,320,170	—1,568,524	4,067,859
1891—1895	22,102,988	21,850,674	+ 252,314	4,230,292
1896—1900	25,850,902	26,327,690	—476,788	5,403,213
b) I Stockholms läns sparbank:				
1896—1900	13,032,682	14,785,763	—1,753,081	2,536,833

I båda dessa sparbanker hafva sålunda uttagningarna öfverstigit insättningarna under den sista femårsperioden, eller, närmare angifvet, under åren 1898, 1899 och 1900. Det vore dock förhastadt att utan vidare tillskrifva detta ogynnsamma ekonomiska förhållanden. Först kan framhållas, att insättningarna vid Postsparbankens olika Stockholmskontor under perioden uppgått till 13,638,303 kronor, och då uttagningarna samtidigt belöpa sig till 10,995,394 kronor, uppstår således ett öfverskott för de förra af ej mindre än 2,642,909 kronor. Insättarnes antal (vid Stockholmskontoren) har vuxit från 95,038 till 246,592 och deras behållning från 3,408,561 kr. till 7,285,734 kr. En ännu kraftigare stegring visar bankernas sparkasseinlåning. Enligt uppgifter från 6 solidariska enskilda banker och 11 aktiebanker voro vid 1900 års slut å sparkasseräkning vid deras kontor i Stockholm innestående 26,743,990 kronor, medan vid 1896 års början, då 8 af ifrågavarande 17 banker öppnat sparkasseräkning, å dessa räkningar innestodo endast 6,748,433 kronor. Alldenstund bankernas sparkasseafdelningar ofta kunnat erbjuda allmänheten fördelaktigare villkor i fråga om ränta och uppsägningstid än de egentliga sparbankerna, är det ganska naturligt, att de i viss mån öfverflyglat de senare. Härvid bör ihågkommas, att sparbanks- eller sparkasserörelsen i verkligheten omfattar, förutom hopsparing af mindre summor, äfven förräntande af redan bildadt kapital samt ett slags kassarörelse för hushållet, motsvarande det större affärslifvets upp- och afskrifning. För denna hushållsräkning lämpa sig bankernas sparkasseafdelningar bäst, enär det vid dem är praxis, att mindre belopp utbetalas vid anfordran, äfven om (från och med år 1900) en viss uppsägningstid är föreskrifven. I fråga om kapitalplacering åter hafva sparbankerna närmast att konkurrera med bankernas depositionsräkningar, hvilka smidigare, än hvad sparbankerna i allmänhet förmå, följa räntefotens växlingar. I början af nu behandlade femårsperiod var räntan låg, men under senare delen af år 1897 inträffade en allmän räntestegring; och den höjda inlåningsräntan torde hafva dragit till de enskilda bankerna och aktiebankerna en del i sparbankerna innestående penningar. Härigenom förklaras åtminstone delvis den omständigheten, att i de båda Stockholmsparbankerna uttagningarna under de tre åren 1898—1900 öfverstigit insättningarna.

Sammanlår man insättarnes behållning den 31 december 1900 vid samtliga sparbanks- och postsparbankskontor samt sparkasseafdelningar i Stockholm, erhålles en summa af 77,886,234 kr., mot 48,387,997 kr. år 1895, således en ganska vacker ökning (61 %) på fem år. Dessa besparingar motsvara, per invånare, 178 kronor år 1895 och 259 kronor år 1900.

Bland negativa bevis på välmågans stigande eller fallande må först anföras *pantlånerörelsen*. Sedan Stockholms stads pantlåneinrättning upphörde år 1891, eger hufvudstaden endast två offentliga pantlåneanstalter, nämligen Stockholms pantaktiebank och Arbetareringens banks pantlånerörelse. Utlåningen vid nämnda tvenne anstalter (af hvilka Arbetareringens bank tillkom år 1887) visar följande omfattning:

Åren	Utgifna lån. Antal.	Lånebelopp. Kronor.	Ärligen pr inv. Kronor.
1856—1860	663,118	5,142,278	9.98
1861—1865	710,822	6,210,196	10.15
1866—1870	759,462	7,017,845	10.33
1871—1875	737,950	6,805,781	9.40
1876—1880	1,351,407	12,284,311	14.86
1881—1885	1,785,687	17,275,939	18.11
1886—1890	2,239,048	23,699,278	20.42
1891—1895	2,685,527	32,022,544	24.94
1896—1900	2,538,779	28,402,277	19.55

Minskningen under den sista perioden är ganska anmärkningsvärd, i synnerhet om man får antaga, att allmänheten fortfarande vänder sig alltmer till de offentliga pantlåneinrättningarna från de privata. Af de särskilda anstalterna har under åren 1896—1900 pantaktiebanken utlämnat 2,153,546 lån om 23,106,391 kr. 50 öre och Arbetareringens bank 385,233 lån om 5,295,885 kr. 50 öre.

Vid de af Öfverståthållarämbetet handhafda *utsökningsmål* har sammanlagda ådömda skuldbeloppet utgjort, i och för sig samt jämfördt med folkmängden:

Åren	Medel- folkmängd.	Ådömdt belopp. Kronor.	Ärl. pr inv. Kronor.
1866—1870	135,836	7,109,353	10.47
1871—1875	144,848	3,054,707	4.22
1876—1880	165,287	4,480,286	5.42
1881—1885	190,780	4,520,483	4.74
1886—1890	232,117	8,706,084	7.50
1891—1895	256,754	5,311,812	4.14
1896—1900	290,569	3,357,875	2.31

Både absolut och relativt taget är beloppet för åren 1896—1900 mycket lågt. Åren 1896 och 1898 förete de minsta skuldbeloppen med resp. 366,335 och 357,675 kronor, och äro dessa så låga, att något motstycke ej förekommit i hufvudstaden på mycket länge.

Beloppet af beviljade *lagfarter* äfvensom den andel däraf, som tillkommit efter utmätning eller konkurs, har utgjort:

Åren	Lagfarter. Kronor.	Däraf efter utmätning, el. konkurs. Kronor.	l %.
1866—1870	42,730,576	8,297,787	19.4
1871—1875	80,609,443	4,243,724	5.3
1876—1880	95,252,962	1,443,695	1.5
1881—1885	219,636,643	2,151,851	1.0
1886—1890	236,788,030	27,116,527	11.4
1891—1895	155,575,839	23,908,681	15.4
1896—1900	326,836,606	8,806,500	2.7

Ehuru siffrorna för åren 1896—1900 knappast kunna i och för sig kallas fördelaktiga, utvisa de dock en afgjord förbättring gent emot förhållandet under de båda närmast föregående femårsperioderna.

Beloppet af *resterande utskylder* är också i någon mån en mätare af det ekonomiska välståndet. Här inverka dock äfven andra omständigheter, såsom i främsta rummet de skattdragandes större eller mindre villighet att fullgöra sina samhällsplikter. Hvad först beträffar antalet utfärdade debetsedlar samt antalet efter behörig uppbördsstämma resterande sådana, utgjorde de:

Åren	Utfärdade debetsedlar.	Däraf resterande.	Resterande i %.
1866—1870	226,116	147,085	65.0
1871—1875	248,162	145,170	58.5
1876—1880	283,078	161,899	57.2
1881—1885	346,506	215,782	62.3
1886—1890	418,660	269,037	64.3
1891—1895	451,590	281,156	62.3
1896—1900	506,467	302,936	59.8

Procenten af resterande utskylder är nu liksom förr vida lägre än man af ofvan anförda tal skulle förmoda, men det är svårt att anställa en direkt jämförelse härvidlag med äldre tider, enär antalet uppbördsstämmor — från och med år 1894 — blifvit förändradt. Här må blott omnämnas, att under åren 1896—1900 påfördes utskylder till belopp af 8,195,136 kronor att betalas å första stämman och att häraf funnos efter stämman resterande 1,227,129 kronor eller 15 %.

Såsom en god mätare af det ekonomiska tillståndet har slutligen af gammalt betraktats antalet *ingångna äktenskap*; härvid bör emellertid ej lämnas utom räkningen, att sedan en längre tid tillbaka giftermålsfrekvensen i vårt land, af orsaker som ej uteslutande äro ekonomiska, befunnit sig, i stort sedt, i sjunkande. I någon mån återgifva dock giftermålsstalets förändringar äfven växlingarna i näringslifvet. I hufvudstaden har antalet äktenskap utgjort:

Åren	Medel- folkmängd.	Ingångna äktenskap.	Ärligen på 1,000 inv.
1851—1855	95,189	4,030	8.47
1856—1860	103,050	5,118	9.93
1861—1865	122,395	5,168	8.44
1866—1870	135,836	4,831	7.11
1871—1875	144,848	6,524	9.01
1876—1880	165,287	7,545	9.13
1881—1885	190,780	8,931	9.36
1886—1890	232,117	9,805	8.45
1891—1895	256,754	9,558	7.45
1896—1900	290,569	11,768	8.10

Medeltalet pro mille för de fem sista åren är visserligen rätt lågt, men utvisar dock i jämförelse med närmast föregående period en märkbar stegring af äktenskapsfrekvensen.

Öfver hufvud synes den förbättring af den ekonomiska ställningen, som begynte under femårsperioden 1891—1895, hafva sträckt sig öfver den nu senast tilländagångna perioden eller åtminstone större delen däraf.

Befolkningens sedliga tillstånd. Af de statistiska data, som stå till buds för belysningen af det sedliga tillståndet inom huf-

vudstaden, må först anföras de, som beröra *äktenskapsskillnader*. Antalet genom skiljobref upplösta äktenskap har utgjort, i jämförelse med antalet ingångna:

Åren	Ingångna äktenskap.	Skilsmässor.	Skilsmässor mot 1,000 ingångna äktenskap.	
			Stockholm.	Hela riket.
1851—1855	4,030	104	25.8	4.4
1856—1860	5,118	101	19.7	4.3
1861—1865	5,168	139	26.9	4.8
1866—1870	4,831	133	27.5	5.0
1871—1875	6,524	197	30.2	5.8
1876—1880	7,545	272	36.1	7.1
1881—1885	8,931	295	33.0	7.4
1886—1890	9,805	363	37.0	8.6
1891—1895	9,558	524	54.8	10.6
1896—1900	11,768	636	54.0	12.4

I vanliga fall är alltså det relativa antalet skilsmässor i hufvudstaden fyra till fem gånger så högt som inom landet i dess helhet. Den nu senast gångna perioden visar för Stockholm en relativ minskning; men denna minskning, i och för sig obetydlig, beror uteslutande på det ökade antalet äktenskap. På 100,000 af medelfolkmängden utgjorde skilsmässornas antal i hufvudstaden under perioden 1891—1895 i medeltal årligen 40.8, under åren 1896—1900 åter 43.8.

Antalet *oäkta födda* barn är, i förhållande till hela folkmängden, tre till fyra gånger så högt i hufvudstaden som i hela riket och ungefär dubbelt så stort som i städerna öfver hufvud. Huru frekvensen af oäkta födelser växlat i Stockholm, synes af nedanstående öfversikt öfver oäkta lefvande födda barn:

Åren	Lefvande oäkta födda.	Årligen på 1,000 inv. af medelfolkmängden.
1851—1855	7,387	15.52
1856—1860	7,899	15.33
1861—1865	8,919	14.57
1866—1870	8,931	13.15
1871—1875	8,747	12.08
1876—1880	8,750	10.59
1881—1885	9,439	9.90
1886—1890	10,406	8.97
1891—1895	10,150	7.91
1896—1900	11,141	7.67

I förhållande till hela folkmängden har sålunda frekvensen af oäkta födelser gått ständigt tillbaka, om än på senaste tiden med tämligen långsam fart. Tager man hänsyn till hufvudstadsbefolkningens abnorma sammansättning efter civilstånd, ålder och kön, visar det sig, att skillnaden mellan Stockholm och det öfriga riket, i afseende på de oäkta födelsernas talrikhet, alldeles icke är så öfverväldigande.

Osedligheten bland kvinnorna, försåvidt den yttrar sig i yrkesmässig skörlefnad, visas af följande siffror för antalet första gången bland de *besiktningskyldiga inskrifna* samt från besiktningskyldighet befriade:

Åren	Kvinnl. medelfolkmängd.	Inskrifna.	Befriade.	Årligen inskrifna bland 10,000.
1866—1870	74,733	408	160	11
1871—1875	80,647	308	158	8

Åren	Kvinnl. medelfolkmängd.	Inskrifna.	Befriade.	Årligen inskrifna bland 10,000.
1876—1880	90,765	611	177	13
1881—1885	104,429	508	294	10
1886—1890	125,606	487	464	8
1891—1895	140,590	554	392	8
1896—1900	158,231	540	472	7

Antalet vid slutet af nedanstående år underkastade besiktning har utgjort:

År 1865	307	År 1895	488
» 1870	303	» 1896	493
» 1875	264	» 1897	480
» 1880	417	» 1898	447
» 1885	484	» 1899	480
» 1890	401	» 1900	465

Under de sista femton åren har således prostitutionens omfattning i hufvudstaden förblifvit tämligen oförändrad trots den kvinnliga folkmängdens starka tillväxt.

Antalet för *gröfre brott* (urbota och vanfrefjädande) sakfälda personer har under de senaste trettiofem åren varit följande:

Åren	Medelfolkmängd.	Sakfälda.	Årligen pr 10,000 inv. Stockholm.	Hela riket.
1866—1870	135,836	1,328	19.6	5.58
1871—1875	144,848	1,492	20.6	4.75
1876—1880	165,287	1,495	18.1	3.84
1881—1885	190,780	1,840	19.3	4.02
1886—1890	232,117	1,626	14.0	3.65
1891—1895	256,754	2,020	15.8	4.15
1896—1900	290,569	2,541	17.5	4.49

Den utpräglade förbättringen i slutet af 1880-talet har tydligen efterföljts af en viss försämring, måhända stående i samband med det kända sakförhållandet, att några slag af förbrytelser, t. ex. våld mot person, plåga förekomma talrikare under goda ekonomiska tider.

Det absoluta och relativa antalet *själfmord* har inom hufvudstaden varit följande, jämfördt med frekvensen uti riket i dess helhet:

Åren	Själfmord.	Årligen pr 100,000 inv. Stockholm.	Hela riket.
1851—1855	98	20.6	7.12
1856—1860	113	21.9	5.66
1861—1865	214	34.9	7.55
1866—1870	255	37.5	8.50
1871—1875	197	27.2	8.13
1876—1880	246	29.8	9.21
1881—1885	268	28.1	9.68
1886—1890	404	34.8	11.77
1891—1895	543	42.3	14.40
1896—1900	507	34.9	15.13

Af hela antalet själfmördare åren 1896—1900 voro 417 män och 90 kvinnor.

Nykterhetsverksamheten. Under den gångna femårsperioden hafva de ordnar och föreningar, som i senaste berättelsen omnämndes, fortfarande utöfvat en vidt omfattande verksamhet och

ej oväsentligt lyckats höja sina medlemssiffror, hvarjämte ett par nya organisationer tillkommit.

Den äldsta och i vissa afseenden mest inflytelserika bland dessa föreningar är *Svenska nykterhetssällskapet*, som från och med år 1895 åtnjuter ett statsbidrag af 4,000 kronor till utgifvande af nykterhetsskrifter. Hvarje år utgifver detta sällskap en serie sådana skrifter, omfattande fem arbeten, hvilka dels gratis utdelas, dels försäljas. Detta sällskap har under perioden äfven i andra afseenden utvecklat en liflig verksamhet. Svenska nykterhetssällskapet uppställer icke personlig absolutism såsom villkor för medlemskap, utan medgifver sina medlemmar ett måttligt bruk af alkoholhaltiga drycker.

Bland de nykterhetsföreningar, som arbeta på absolutistisk grund och under form af ordenssällskap, är *goodtemplarorden* utan gensägelse den förnämsta såväl i medlemsantal som i systematisk och betydelsefull verksamhet för nykterhet och folkupplysning. Goodtemplarorden räknade vid 1895 års slut ett medlemsantal af i de äldres afdelning 68,739 och i de yngres (8—15 år) 7,054 eller tillsammans 75,793, däraf i Stockholms distrikt resp. 2,096 och 410. Logernas antal i hela landet utgjorde vid samma tid 1,310 i de äldres afdelning och 140 i de yngres, eller tillsammans 1,450, däraf i Stockholm 39 loger. Rapporterna för år 1900 utvisa ett medlemsantal af i de äldres afdelning 97,162 och i de yngres 16,199, tillsammans 113,361, däraf i Stockholms distrikt 2,532 i de äldres afdelning och 508 i de yngres, tillsammans 3,040 medlemmar. Logernas antal vid nyssnämnda tidpunkt var i de äldres afdelning 1,676 och i de yngres 251, tillsammans 1,927, däraf inom Stockholms distrikt 70 loger för de äldres afdelning och 5 för de yngres afdelning. Under sista femårsperioden har således hela medlemsantalet ökat med 37,568 och logernas antal med 477, däraf 534 medlemmar och 36 loger inom Stockholms distrikt.

Under senaste femårsperiod har goodtemplarorden härstädes inrättat ett skriftspridningsföretag, som under firma Svenska nykterhetsförlaget drifver bokförlagsrörelse, hufvudsakligen med nykterhetslitteratur, samt utgifver ordens båda tidningar Reformatorn och Dagdroppen. Orden utöfvar ett omfattande folkupplysningsarbete medels studiecirklar och studiekurser, delvis med allmänbildande uppgift, föredrag i nykterhetsfrågan utan och med tillämpning af åskådningsmateriel, såsom vetenskapliga planscher, skioptikonbilder och dylikt.

En stor del loger har egna samlingshus, hvilket i synnerhet är förhållandet å de större och mera tätt befolkade platserna. I hufvudstaden är en grupp af 8 loger egare till en fastighet, där samlingssalar, bibliotek och flere af ordens expeditioner äro inrymda.

Inom goodtemplarorden finnes en själfhjälpsförening (stiftad år 1889), som har till uppgift att vid medlems död utbetala till dennes anhöriga ett penningbelopp. Understödsbeloppen uttaxeras på medlemmarna, men en viss procent afsättes till bildande af fonder.

Öfriga nykterhetsordnar äro:

Templarorden, hvilkens grundsatser och arbetssätt nära öfverensstämmer med goodtemplarordens, men med något enklare ceremonier och utan ordensdräkt. Bland nykterhetsordnarna står den närmast goodtemplarorden i medlemsantal. Rapporterna för år 1900 utvisa en medlemssiffra af 39,724, däraf 3,913 inom Stockholms distrikt. Templens (motsvarande goodtemplarordens

loger) antal var vid samma tid i hela landet 718 och i Stockholms distrikt 62. Templarorden har äfven en själfhjälpsförening efter samma princip och med samma uppgift som goodtemplarordens; enda skillnaden är något olika uttaxeringsbelopp för dödsfallen. Templarordens organ är tidningen Templaren, som utgifves från Stockholm.

Nationalgoodtemplarorden (stiftad år 1888 medelst en utbrytning ur goodtemplarorden) hade vid femårsperiodens början ett medlemsantal af 22,262 i 462 arbetande loger, däraf i Stockholm 950 medlemmar och 21 loger. Vid femårsperiodens slut var medlemsantalet 27,380 och logernas antal 479, däraf i Stockholm omkring 1,500 medlemmar och 26 loger.

Nykterhetsorden Verdandi (stiftad år 1896) är byggd på samma princip som de förenämnda nykterhetsordnarna, nämligen absolut nykterhet, men dess arbetssätt är något olika och afvikande, i det den ger sin nykterhetsverksamhet en markerad folkpolitisk karaktär. Vid periodens slut var denna ordens sammanlagda medlemsantal 2,732 i 71 loger, däraf i Stockholms distrikt 815 medlemmar i 18 loger. Ordens organ är tidningen Verdandisten, som i olikhet med öfriga nykterhetstidningar är icke blott nykterhetstidning utan äfven allmänt folkblad med starkt utpräglad vänsterfärg.

Bland nykterhetsföreningar, hvilka likaledes stå på absolutistisk grund, men som icke hafva karaktären af ordenssällskap, är *Sveriges blåbandsförening* den främsta och täflar närmast med goodtemplarorden i medlemsantal. Vid 1895 års slut var medlemsantalet 71,313, hvarjämte det då tillika torde hafva funnits omkring 10,000 blåbandister, som tillhörde fristående föreningar. I Stockholm var medlemsantalet vid samma tid 2,565. År 1900 var medlemsantalet omkring 75,000, däraf i Stockholm omkring 1,500. Föreningens organ är tidningen Blå bandet, som numera utgifves från Uppsala och utkommer en gång i veckan.

Nykterhetsarmén (bildad år 1896 efter mönster af frälsningsarmén) kännetecknas af en slags fantasiuniform och prunkande militära titlar för sina tjänstemän och funktionärer, och dess styrelse benämnes generalstab. Vid 1900 års slut hade denna organisation 2,135 medlemmar, däraf 480 i Stockholm.

Svenska kvinnors kristna nykterhetsförening (Hvita bandet) stiftades i Stockholm under femårsperiodens sista år, nämligen den 10 oktober 1900. Denna förening är en afdelning af kristna kvinnors världsförbund, hvars program är: nykterhet, sedlighet, världsfred, uppfostran, rösträtt för kvinnan m. m. Den svenska afdelningen har dock hittills på sitt program upptagit endast de två första punkterna: nykterhet och sedlighet. Dess tidningsorgan är Kristligt nordiskt Afholdsblad.

Dessutom finnes i Stockholm en sammanslutning mellan samtliga inom staden verkande nykterhetsföreningar under namn af *Nykterhetsfolkets i Stockholm centralförsamling*, som består af ombud från samtliga nykterhetssällskap inom staden och, enligt stadgarnas § 2, har till uppgift att »vid alla allmänna val samla stadens nykterhetsfolk till deltagande äfvensom att genom demonstrationer och framställningar hos myndigheterna samt eljest genom lämpliga medel verka för rusdrycksbrukets inskränkning och slutliga afskaffande».

I hela Stockholm finnas omkring 19,000 organiserade, på absolutistisk grund arbetande nykterhetsvänner. De samlas i regel en gång i veckan till sina möten inom respektive loger, tempel och föreningar. På ett år hållas i Stockholm omkring

10,000 möten, där nykterhetsarbete utöfvas. De flesta af dessa möten äro afsedda för medlemmarna, men en stor del af dem äro offentliga med missionerande uppgift. Bland sådana offentliga möten, därvid föredrag ofta af vetenskapligt bildade personer hållas, må nämnas minnesfesten med anledning af 100-årsdagen af P. Wieselgrens födelse ($\frac{1}{10}$ 1900), hvilken fest hedrades med närvaro af H. M. Konungen. Minst 50,000 kronor årligen uppoffra nykterhetsvännerna i hufvudstaden på vidmakt-hållande af sin verksamhet, hvilken direkt främjat den allmänna nykterheten och indirekt utfövat ett godt inflytande till höjande af särskildt de bredare lagrens intellektuella och sedliga nivå.

De religiösa förhållandena. Beträffande statskyrkan torde Öfverståthållareämbetet kunna inskränka sig till att hänvisa till de utförliga redogörelser, som lämnats i föregående femårsberättelser. Här må därför endast antecknas, att genom den inom Hedvig Eleonora församling arbetande kretsen af Sällskapet för främjande af kyrklig själavård blifvit vid Surbrunnsgatan, i den västligaste delen af församlingen, år 1898 anordnad en ny *gudstjänstlokal* med särskildt anställd präst, som af sällskapet afönas. Likaledes har inom samma församling helt och hållet genom frivilliga gåfvor uppförts en församlingshydda vid Skepparegatan, hvilken, invigd år 1898, kräft en kostnad af omkring 50,000 kronor. Genom Jakobs- och Johanneskretsen af förutnämnda sällskap har i hörnet af Frej- och Tulegatorna år 1900 uppförts en provisorisk byggnad, Stefanskapellet, afsedt att utgöra en kyrklig gudstjänst- och predikolokal för den i sådant hänseende vanlottade 21:a roten.

Af de många från protestantismen utgångna *sekt*er, som verka inom hufvudstaden och för hvilkas olika bekännelser och organisation m. m. fullständiga redogörelser lämnats i Öfverståthållareämbetets femårsberättelser för perioderna 1881—1885 och 1886—1890, räknar utan tvifvel baptismen fortfarande de flesta anhängarna.

Baptistförsamlingarna voro år 1900 till antalet 6 och egde 5 egna kyrkor eller kapell samt en förhyrd lokal, nämligen Första församlingen, stiftad år 1854, med lokal i Malmskilnadsgatan 48 D (Betelkapellet), Fjärde församlingen af år 1884 (Observatoriegatan 4), Femte församlingen likaledes af år 1884 (Elimkapellet, Storgatan 26), Ebeneser af år 1883 (Bränkyrkagatan 31), Södra församlingen af år 1878 (Folkungagatan 14 B) samt Kungsholmens församling af år 1885, med förhyrd lokal vid Handtverkaregatan. I församlingarnas tjänst voro anställda 9 pastorer. Församlingarna räknade år 1900 inalles 56 predikanter och underhöllo 18 söndagsskolor, hvari af 305 lärare meddelades undervisning åt 3,694 barn. För sin egen verksamhet eller för välgörande ändamål insamlade församlingarna under år 1900 78,824 kronor. I det af församlingarna inrättade åldershemmet för fattiga kvinnor, å Kungsholmen, åtnjöto 15 personer fri bostad och fritt underhåll. Till upprätthållande af den af Svenska baptistsamfundet grundade skolan för utbildande af pastorer och missionärer, hvilken skola är förlagd till huset Engelbrektsgatan 18 (Betelseminariet), bidraga församlingarna i hufvudstaden i likhet med öfriga baptistförsamlingar i riket. Seminariet har under de fem åren 1896—1900 utbildat och utsändt 59 lärjungar, hvilka nu verka som predikanter dels i hemlandet och dels i andra länder. Rörande baptistförsamlingarnas utveckling under perioden meddelas följande ur Sven-

ska baptistsamfundets tryckta årsberättelser hämtade sifferuppgifter:

Församling.	Vid 1895 års slut.			Vid 1900 års slut.		
	Antal medlemmar.	Kapellens värde, kronor.	Däraf skuld, kronor.	Antal medlemmar.	Kapellens värde, kronor.	Däraf skuld, kronor.
Första	1,710	125,000	25,000	1,411	125,000	20,000
Fjärde	501	160,000	125,000	690	160,000	117,000
Femte	388	—	—	506	85,000	60,000
Ebeneser . . .	343	75,000	45,000	470	81,000	43,500
Södra	391	95,000	35,000	398	95,000	35,000
Kungsholmens .	223	—	—	250	—	—
Summa	3,556	455,000	230,000	3,725	546,000	275,500

Metodisterna i hufvudstaden äro fördelade på 5 församlingar, nämligen S:t Paul af år 1868 (med eget kapell, Adolf Fredriks torg 10), S:t Peter (med kapell Kammakaregatan 58), S:t Trefaldighet af år 1887 (med kapell Majorsgatan 5, 7), S:t Markus af år 1890 (med förhyrd lokal, Kocksgatan 24) samt S:t Johannes af år 1898 (med förhyrd lokal, Bränkyrkagatan 134 A). Kapellens värde upptogs år 1900 till 303,913 kronor, med en skuld af 56,276 kronor. De i full förening varande medlemmarnes antal utgjorde vid slutet af samma år i S:t Paul 501, i S:t Peter 554, i S:t Trefaldighet 464, i S:t Markus 164 samt i S:t Johannes 43, eller tillhopa 1,726. Härtill komma 153 medlemmar på prof. Lokalpredikanternas antal utgjorde 16. Af församlingarna underhöllos nämnda år 8 söndagsskolor, hvari åt 1,334 barn meddelades undervisning af 125 lärare.

Till belysning af *frälsningsarméns* utveckling i hufvudstaden under perioden meddelas följande öfversikt:

	Vid 1895 års slut.	Vid 1900 års slut.
Kårer	8	8
Officerare	95	105
Soldater och rekryter	1,269	1,586
Sociala institutioner	13	29
Anställda vid institutionerna	21	62
»Stridsrop» sålda per vecka	2,490	3,170
Barn inskrifna i kompanirullorna	690	598

Bland *öfriga sekter* märkas Svenska missionsförbundet, för hvars medlemsantal i hufvudstaden någon uppgift emellertid ej kan af Öfverståthållareämbetet lämnas, svedenborgare, hvilka äro delade i tvenne församlingar, nämligen Nya kyrkans församling (af år 1885) med 131 medlemmar år 1900 samt Nya kyrkans svenska församling (af år 1887) med omkring 200 medlemmar, katolsk-apostoliska församlingen (af år 1878) med 470 medlemmar, af hvilka 353 lagligen utträdt ur svenska kyrkan, samt evangeliska brödräfsamlingen (s. k. hernhutare) med ett 20-tal medlemmar.

Härförutom finnas i hufvudstaden diospora församlingar tillhörande *främmande kyrkosamfund*. Så räknade år 1900 den romersk-katolska kyrkan i en församling 1,262 medlemmar och judarne likaledes i en församling, som dock innesluter endast mosaiska trosbekännare, som äro svenska undersåtar, 1,339 medlemmar (hela antalet judar uppgår enligt 1900 års folkräkning till 1,630), hvartill vidare komma anhängare af den engelsk-episkopala och den fransk-reformerta kyrkan.

I sammanhang med redogörelsen för de kyrkliga förhållandena i hufvudstaden torde böra omnämnas de i statskyrklig anda verkande enskilda sällskap, hvilka hafva till mål främjandet af den *yttre eller inre missionen*. Hit höra i främsta rummet Evangeliska fosterlandsstiftelsen, till hvars stora missionsföreningsorganisation ansluter sig Stockholms evangelisk-luterska missionsförening och Stockholms stadsmission, Betesda missionsförening, Svenska missionssällskapet och Lappska missionens vänner, hvilka båda befrämja missionen inom den svenska lappmarken, samt Stockholms sjömansmissionsförening. Rörande dessa förenings uppkomst, organisation och verksamhet på det religiösa området har Öfverståthållareämbetet lämnat utförliga uppgifter i föregående femårsberättelser. I fråga om Stockholms evangelisk-luterska missionsförenings samt Stockholms stadsmissions verksamhet, i hvad densamma icke berör rent religiösa förhållanden, redogöres i det följande under afdelningen Välgörenheten.

Kristliga föreningen af unge män (K. F. U. M.). Det i föregående femårsberättelse omnämnda byggnadsföretaget har under den gångna femårsperioden fullbordats med afseende på de för föreningens verksamhet afsedda lokalerna, hvilka upptaga ungefär $\frac{2}{3}$ af det inköpta tomtområdet. På den återstående tredjedelen har föreningen för afsikt att uppföra ett hotell, delvis afsedt att bereda bostäder för unga män. Byggnadens afslutande genom uppförandet af denna del har förhindrats därigenom, att Birger Jarlsgatans ordnande i öfverensstämmelse med stadsplanen ännu icke genomförts.

Redan den 8 november 1896 inflyttade föreningen i en del af den nyuppförda byggnaden. Men först den 21 april 1898 invigdes byggnaden af H. M. Konungen, sedan den stora samlings-salen och gymnastiksalen, hvilkas fullbordande fördröjts i afvaktan på ytterligare penningbidrag, blifvit färdiga i sitt nuvarande skick. Byggnaden har kostat 320,000 kronor, oberäknadt tomten. I gåfvomedel för ändamålet hafva influtit 263,000 kr.

Byggnaden är utförd efter ritningar af arkitekten Johan Laurentz med användande af de erfarenheter man inom många olika länder gjort med afseende på de mest praktiska anordningar af K. F. U. M. byggnader. Den har också af föreningar med vidsträckt erfarenhet på detta område bedömts såsom särdeles lyckad. De 30 olika rummen hafva möblerats genom bidrag dels in natura, dels i penningar från de olika landskap, hvarifrån föreningens medlemmar härstamma, och äro delvis uppkallade efter dessa landskap. Till en mycket stor del utgöras nämligen medlemmarne af unga män, som inflyttat till Stockholm från skilda delar af landet. Af de hvarje år tillkommande c:a 300 nya medlemmarne utgöras ungefär 30 % af infödda stockholmare.

Medlemsantalet utgjorde vid femårsperiodens slut 1,257, inberäknadt ungefär 250 s. k. understödjande medlemmar.

I allt väsentligt är verksamheten under femårsperioden oförändrad och omfattar sålunda gymnastik, fäktning och idrottsöfningar af skilda slag, undervisning i svenska, engelska, tyska och franska, stenografi, välskrifning m. m., föreläsningar i allmänt bildande ämnen, diskussioner, tillhandahållande af tidsningar och bibliotek, sällskapliga samkväm, musik, bibelsamtal, bibelstudier, bönemöten och religiösa föredrag för unga män, bostadsanvisningar, sjukkasse. Den sistnämndas behållning vid periodens slut uppgår till 1,626 kr. 22 öre. Under periodens lopp har i sjukhjälp utbetalats 1,575 kr.

Det i föregående berättelse omnämnda sommarhemmet å Margretelund vid Ulfundasjön förhyres fortfarande af föreningen.

Likaså vidmakthållas de i förra berättelsen omnämnda yrkesmötena, dels tillfälliga sådana, dels på senare tider regelbundet återkommande, vanligen två gånger i månaden, för medicine studerande, elever vid Tekniska högskolan, gymnasister, järnvägsmän, postmän och polismän.

I afseende på de af föreningen anordnade undervisningskurserna har mot periodens slut den förändringen vidtagits, att lektionernas antal väsentligen ökats, i vissa fall fördubblats, och har härigenom större effektivitet vunnits i undervisningen.

Den i förra berättelsen omnämnda ynglingaafdelningen har under de gynnsammare lokala förhållanden, som den nya byggnaden erbjuder, utvecklat sig, så att dess medlemsantal nu uppgår till 363. Af dessa äro 161 elever i folkskolor, 118 i elementarskolor, 7 i andra skolor, 55 anställda i tjänst. För 22 saknas uppgift. Utom en vidgad verksamhet genom undervisningskurser, föredrag om söndagarna af religiös art, om hvardagarna af allmänbildande, gymnastik och ordnade lekar hafva för ynglingaafdelningens medlemmar äfven anordnats sommarvandringar. Denna afdelnings mycket anlitade bibliotek uppgår till ungefär 500 band.

Hufvudafdelningens bibliotek har under perioden vuxit till något öfver 4,000 volymer.

De årliga utgifterna för föreningens verksamhet uppgå till omkring 40,000 kronor.

Den i föregående femårsberättelsen omnämnda filialen å Söder har fortsatt sin verksamhet i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, som i förra berättelsen angifvits. De af staten understödda föreläsningskurserna för arbetare hafva be-drifvits dels i den lokal, n:r 36 Hornsgatan, hvari filialen inflyttade år 1894, dels i den lokal i aktiebolaget Manhems hus n:r 108 Hornsgatan, dit verksamheten förlades den 1 oktober 1899. Jämte dessa föreläsningar har äfven lässtuga särskildt för arbetare med användande af föreningens till ungefär 1,000 band uppgående bibliotek varit anordnad. Under periodens sista år uppgingo utgifterna för filialens verksamhet till 5,384 kronor 12 öre.

Styrelsen för förbundet mellan Sveriges K. F. U. M. har fortfarande sitt säte i Stockholm. Dess expedition är förlagd till den nya föreningsbyggnaden, 35 Birger Jarlsgatan. Antalet till förbundet anslutna föreningar utgjorde vid periodens slut 110 med 7,674 medlemmar.

Kristliga föreningen af unga kvinnor (K. F. U. K.) i Stockholm, bildad år 1886, arbetar för unga kvinnors väl i andligt, intellektuellt, socialt och fysiskt afseende och söker nå detta mål genom möten och inbjudningar till föreningen, där man alltid är redo med råd och hjälp, såväl när det gäller tillfredsställande af de andliga behoven som ock då det gäller yttre lefnadsförhållanden. K. F. U. K. söker äfven att fostra kristliga arbeterskor på det religiösa området, såsom missionärer m. m., äfvensom dugliga medborgarinnor, hvilka på ett eller annat sätt arbeta inom samhället. K. F. U. K. anordnar regelbundna andliga möten, såsom bibelklasser, missions-, sång-, sy- och diskussionsmöten; dessutom har föreningen en söndagsskola, en s. k. ungdomsgren, som en gång i veckan samlar flickor mellan 8 och 15 år till arbets-, sång- och uppbyggelsemöten, en blomstermission, som genom blommor, bibelspråkskort m. m. vill

glädja de sjuka. För att tillgodose det intellektuella behovet har föreningen anordnat undervisningskurser i svenska, främmande språk och sång samt föredrag och diskussioner i allmännyttiga ämnen. För kvinnors väl i socialt afseende har K. F. U. K. tillsvidare icke gjort annat än vädjat till stadsfullmäktige

för att få en ändring i det fördärfbringande inneboendesystemet samt genom ett upprop i tidningarna sökt väcka butikägare och allmänhet till tanke på det skadliga för unga kvinnors fysik att i butikerna oupphörligt förblifva stående. En och annan butikägare följde föreningens uppmaning och anskaffade sittplatser åt

Tab. D. Egendomar i Stockholms stad, tillhörande andra religiösa samfund och föreningar än statskyrkans församlingar, år 1900.¹⁾

	Församling.	Kvarter och nummer.	Adress.	Taxeringsvärde, kronor.
Betelseminariet	Hedvig Eleonora.	Tallen 7.	Engelbrektsgatan 18.	110,000
Betesda missionsförening	Jakob och Johannes.	Vätan 7—9.	Smala gränden 5.	142,000
Bethlehemskyrkan	Klara.	Putten 13.	Jakobsbergsgatan 45.	100,000
Blasieholmens kyrkostiftelse	Jakob och Johannes.	Blasieholmen 24.	Blasieholmsgatan 5.	200,000
Sällskapet Ebeneser	Maria.	Ormen mindre 10.	Bränkyrkagatan 31.	75,000
Engelsk-episkopalförsamlingen	Adolf Fredrik.	Lindbacken 4.	Vallingatan 24.	100,000
Evangeliska brödräfsamlingen	Jakob och Johannes.	Näckström 18.	Kungsträdgårdsgatan 12.	331,000
Fjärde baptistförsamlingen	Adolf Fredrik.	Adlern mindre 25.	Observatoriegatan 4.	150,000
Fransk-reformerta församlingen	Hedvig Eleonora.	Sperlingens backe 24.	Humlegårdsgatan 13, 15.	200,000
Föreningen för israelsmissionen	, ,	Hvalfisken 26.	Riddaregatan 23.	114,000
Katolsk-apostoliska församlingen	, ,	Trasten 2.	Odengatan 20.	112,000
Romersk-katolska , ...	Jakob och Johannes.	Trollhättan 5.	Norra Smedjegatan 24. ²⁾	100,000
	Katarina.	Bryggaren 1—3.	Götgatan 46. ³⁾	386,000
Kristliga föreningen af unge män	Jakob och Johannes.	Italien större 14.	Birger Jarlsgatan 35.	235,000
Kristliga föreningens af unga kvinnor i Stockholm central-förening	, ,	Kåkenhusen 9.	Brunnsgatan 3.	75,000
Luterska missionsföreningen i Stockholm	Kungsholmen.	Härölden 33.	Kungsgatan 48.	117,000
	Adolf Fredrik.	Skålen 9.	Karlbergsvägen 68.	75,000
	Jakob och Johannes.	Hälsan 3.	Tulegatan 3. ⁴⁾	200,000
	Katarina.	Pelarebacken större 16.	Högbergsgatan 27 A.	223,000
Mosaiska församlingen	Jakob och Johannes.	Näckström 8.	Wahrendorffsgatan 3.	200,000
Nya kyrkans svenska församling	Adolf Fredrik.	Vingrån 24, 25.	Kammakaregatan 50.	90,000
	, ,	, 24, 25.	, 52.	65,000
S:t Pauls metodist-episkopalförsamling	Maria.	Rosendal mindre 6.	Adolf Fredriks torg 10.	76,000
S:t Peters , ...	Adolf Fredrik.	Vingrån 28.	Kammakaregatan 58.	79,500
Stockholms evangelisk-luterska missionsförening	Kungsholmen.	Bergsfallet.	Bergsgatan 33.	2,000
	Adolf Fredrik.	Vale 1.	Hagagatan.	⁵⁾ 10,000
	Katarina.	Vågsrifvan 2.	—	⁶⁾
	Maria.	Bergsgrufvan större 18.	Pilgränden 3.	⁶⁾ 3,000
Stockholms missionsförening	Hedvig Eleonora.	Tallkotten 4.	Engelbrektsgatan 39.	185,000
Stockholms fria missionsförsamling	Klara.	Gripen 10.	Mästersamuelsgatan 55, 57, 59.	385,000
Stockholms kristliga ynglingaförening	,	Pilen 8.	Klara norra kyrkogata 13.	90,000
Stockholms stadsmission	Kungsholmen.	Arbetaren 2, 3.	Kungsholmsgatan 54, 56.	50,000
	Adolf Fredrik.	Odin 11—13.	Norrtullsgatan 20.	⁵⁾ 100,000
Trefaldighets metodist-episkopalförsamlingen	Hedvig Eleonora.	Repslagaren 13, 14.	Majorsgatan 5, 7.	150,000
Sällskapet Framgång	, ,	Lindormen 13.	Storgatan 26. ⁷⁾	80,000
Sällskapet Rätt och sanning	Katarina.	Soldaten 6, 10, 11.	Folkungagatan 14. ⁸⁾	471,000
Sällskapet för befrämjande af upplysning och sedlighet	Nikolsi.	Morpheus 1.	Västerlånggatan 48.	118,000
	Jakob och Johannes.	Hammarén 3.	Malmskilnadsgatan 48 D. ⁹⁾	100,000
	Kungsholmen.	1/4 af Bergsfallet 4.	Polhemsgatan 5.	5,500
	,	Bergsfallet 9.	Bergsgatan 31.	4,800
Summa				¹⁾ 5,309,800

¹⁾ Rörande de egendomar, som tillhöra Frälsningsarméns förlagsaktiebolag, hänvisas till tabell 5. — ²⁾ S:t Eugenia. — ³⁾ S:t Erik. — ⁴⁾ Immanuelskyrkan. — ⁵⁾ Föreningen eger endast åbyggnaden. — ⁶⁾ Taxerad med annan fastighet. — ⁷⁾ Elimkapellet. — ⁸⁾ Fastigheten Soldaten 6 med adress Folkungagatan 14 B utgöres af Salemkapellet. — ⁹⁾ Betelkapellet.

sina biträden. För att i någon mån tillgodose medlemmarnas fysiska behof har föreningen under somrarna underhållit ett hvilohem, där unga kvinnor fått vederkvickelse för både kropp och själ. Föreningen utgifver den månatliga tidskriften »Hemåt» samt har ett rikhaltigt bibliotek för medlemmarnas räkning. K. F. U. K:s placeringsbyrå förmedlar platser, ger råd och anvisningar om bostad och inackordering i hufvudstaden samt adresser och rekommendationer till in- och utlandet. Föreningens angelägenheter handhafvas af en styrelse, bestående af 18 medlemmar. Medlemsantalet i föreningen, som år 1896 utgjorde 371, uppgick vid periodens slut till 640. Medlemmarna tillhöra alla samhällsklasser. K. F. U. K. har upplåtit sin lokal — Malmiskilnadsgatan 46 — till möten för missionsföreningen »Kvinnliga missionsarbetare» (K. M. A.), som omhänderhar dess missionsangelägenheter och som för närvarande arbetar på 12 olika missionsfält dels genom missionärer och infödda evangelister, dels genom att underhålla barn i barnhemmen. Äfven föreningen »Svenska hvita bandet», som själfständigt arbetar för sedlighet och nykterhet, har sina möten på samma lokal. Denna förening, i hvilken K. F. U. K:s nykterhetsförening »Blå bandet» uppgått, räknar 51 medlemmar.

K. F. U. K. har filialer i olika delar af Stockholm, nämligen:

I. Kungsholmsfilialen — Handtverkaregatan 41, där möten hållas hvarje lördagsafton — räknar 69 medlemmar;

II. Djurgårdsfilialen, Bergsgränd 6, har möten tre gånger i veckan samt söndagsskola och ungdomsgren. Medlemsantalet uppgår till 80;

III. Mariafilialen, Hornsgatan 110, arbetar på liknande sätt med möten nästan hvarje kväll;

IV. Adolf Fredriks filial har numera uppgått i »Kyrklig själavård»;

V. Filialen i »Staden mellan broarna», Köpmansgatan 10, anordnar möten för unga kvinnor hvarje lördagsafton.

Dessutom arbetar fullt själfständigt Södra K. F. U. K., Kocksgatan 19, genom ett s. k. aftonhem för arbeterskor, där möten hållas hvarje kväll. Medlemsantalet uppgår till omkring 100, mest fabriksarbeterskor.

En öfversikt af *fastigheter* inom hufvudstaden, *tillhörande* här ifrågavarande *religiösa föreningar* och liknande samfund, meddelas i *tabell D* (sid. 12).

Arbetarrörelsen. De till *socialdemokratiska arbetarpartiet* anslutna fackföreningarna — utgörande flertalet af de i hufvudstaden varande — voro vid 1895 års slut 45 stycken med 5,265 medlemmar. Såväl i antal som i medlemstal hafva dessa fackföreningar tillväxt under femårsperioden, så att de vid slutet af nedanskrifna år utgjorde:

År 1896	65 stycken med	7,168 medlemmar.
• 1898	85 » »	14,744 »
• 1899	94 » »	17,051 »
• 1900	92 » »	15,758 »

Ökningen i antalet föreningar får tillskrifvas icke blott en intensiv agitation för att organisera allt flere yrkens utfövere utan äfven en särskildt inom järn- och träbranscherna starkt framträdande benägenhet till större föreningars uppdelning i

mindre efter yrkesspecialiteter (i stället för att man förut delvis hade organisationen uppdelad efter stadsdelar). För organiserandet af kvinnliga arbetare har från socialdemokratiskt håll verkat ett särskildt utskott. Dock har det syntts nästan omöjligt uppehålla enbart kvinnliga fackföreningar, då däremot kvinnor i stort antal varit medlemmar af fackföreningar i yrken, som använda bägge könen arbetskraft; så t. ex. i tobaksarbetarförbundet, Rörstrands arbetarförening, murarbetsmännens förening m. fl. Agitationsklubbar af kvinnor från olika yrken, äfven gifta kvinnor utan fackanställning, voro till antalet 2.

Intresset för rösträttsfrågan har bland annat visat sig i sändande af delegerade till 1896 års folkrikdag, den andra och hitintills sista.

Af *strejker och lockouter* märkes särskildt en 14 dagars hamnarbetarstrejk år 1896 med till större delen lyckligt resultat för arbetarna — timpenningen höjdes och olycksfallsersättningarna likaså. En större lockout har försiggått i tobaksarbetarfacket, men bilades slutligt genom ömsesidig öfverenskommelse.

Inom byggnadsfacken har under hela perioden kunnat konstateras en viss spänning mellan arbetare och arbetsgivare, i fråga om icke blott arbetslönen utan äfven arbetsprestationen och formen för lönen: timpenning eller ackord. År 1899 hotade en större lockout utbryta men afvärdades; följande år blef den dock en verklighet. Den slutade med kompromiss, på hvars arbete baserades vidare öfverenskommelser.

År 1898 hölls i Stockholm en större fackkongress, som beslutade en speciell facklig *landsorganisation* med säte i Stockholm. I denna landsorganisation hafva de flesta föreningar och förbund sedermera ingått, samtidigt med att ett flertal af dem genom s. k. arbetarkommuner, af hvilka en upprättats äfven i Stockholm, tillhör socialdemokratiska arbetarpartiet.

År 1897 bildades i Stockholm *Föreningen folkets hus i Stockholm utan personlig ansvarighet*, hvilken i december 1900 hade under tak en byggnad med kontors- och samlingslokaler å en 1,548 kvadratmeter stor tomt vid Barnhusgatan. Under femårsperioden hafva äfven inom nykterhetsrörelsen pågått sträfvan för att förskaffa egna samlingslokaler. 8 loger inom goodtemplarorden hafva inköpt en egendom 39 Jakobsbergsgatan; äfven inom andra nykterhetsorganisationer hafva bildats byggnads- eller lokalföreningar, hvilka — liksom Föreningen folkets hus — bl. a. skaffat sig en del penningmedel genom af Eders Kungl. Maj:t sanktionerade lotterier.

En *arbetarnes konsumtionsförening* (aktiebolag) bildades år 1896 och öppnade sin första affär under år 1897. Vid slutet af år 1900 hade föreningen två filialer, en på Söder och en på Kungsholmen. År 1899 afhölls i hufvudstaden en första kooperativ kongress.

Under perioden hafva arbetar- och andra korporationer af olika slag vid flere tillfällen framburit till stadsfullmäktige och andra myndigheter sina klagomål öfver de *höga hyrorna*. En på beslut af stadsfullmäktige företagen undersökning angående arbetsklassens bostadsförhållanden förelåg år 1897 och visade, att förhållandena i många hänseenden voro beklagliga. Delvis med anledning af denna utredning hafva stadsfullmäktige byggt 6 hus å 3 tomter med bostäder, afsedda för stadens arbetare. Alltjämnt fortsättas dock klagomålen öfver oproportionerliga hyror. Denna fråga blir Öfverståthållareämbetet i tillfälle att

närmare beröra i den på annat ställe i denna berättelse förekommande redogörelsen för den vid periodens slut företagna bostadsräkningen i hufvudstaden.

Välgörenheten i hufvudstaden har under denna period, såsom tillförene, verkat med stor offervillighet. En förteckning på de vid periodens slut befintliga sällskap och föreningar, som på olika sätt förverkliga uppgiften att förekomma och lindra fattigdom och nöd, bereda tillfällen till undervisning och arbete eller på andra vägar beförtra mindre lyckligt lottade medmänniskors intressen, meddelas i tabell 7, som äfven lämnar några sifferuppgifter om dessa föreningars verksamhet under år 1900. Öfverståthållareämbetet har härjämte ansett sig böra göra till föremål för särskildt omnämnande några i tabell 7 icke upptagna föreningar, som på ett mera ingripande sätt verka för sitt ändamål eller vunnit en mera afsevärd utveckling.

Föreningen för välgörenhetens ordnande (i dagligt tal kallad F. V. O.), som har till uppgift att, oberoende af religiösa och politiska meningsskiljaktigheter, inom hufvudstaden verka för ett ordnad samarbete mellan enskilda välgörande personer, enskilda välgörande stiftelser eller föreningar och den allmänna fattigvården, har under den gångna femårsperioden fortfarande arbetat på ungefär samma sätt, som i föregående femårsberättelser finnes närmare angifvet.

Arbetet utföres genom en centralbyrå, där hjälpsökande mottagas, diariet, register och anteckningar föras, upplysningar lämnas samt gjorda ansökningar beredas till föredragning inför ett arbetsutskott eller kommitté, som beslutar, hvilka åtgärder som i hvarje fall böra vidtagas. Staden är i afseende på arbetet delad i fyra kretsar, hvar och en med sin sekreterare, sin utredare eller fattigbesökare samt sin kommitté, sammansatt af personer, som inom kretsen stå i beröring med de fattiga. Den första af dessa kretsar omfattar Adolf Fredriks samt Jakobs och Johannes församlingar, den andra Katarina församling, den tredje Klara, Nikolai och Kungsholms församlingar samt den fjärde Maria och Hedvig Eleonora församlingar. Hvarje krets representanter sammanträda en gång i veckan på byrån för behandling af de ärenden, som förekomma från kretsen, hvarefter byrån är ansvarig för de fattade beslutens utförande. Föredragningslista sändes dagen före sammanträdet dels till hvar och en af kommitténs ledamöter, dels till fattigvårdsnämnden, därifrån upplysningar meddelas och dit sedan uppgift om de fattade besluten öfversändas. Prästerskap och församlingsföreståndare samt församlingsdiakonissor äro medlemmar af kommittéerna; skyddsföreningen är där representerad, äfvenså församlingarnas sjukvårdsföreningar, arbetarföreningar m. fl. Med öfriga inom kretsen befintliga föreningar och välgörenhetsinrättningar söker utskottets sekreterare att stå i förbindelse såväl för att åvägbringa ett utbyte af erfarenheter om dem man önskar hjälpa som för att uppgöra en bestämd plan för hjälparbetet och få hvar och en att taga den del däri, som förhållandena medgifva.

Arbetet å centralbyrån utföres fortfarande med hufvudsakligen oafnådda krafter. Endast kamreraren och ett kvinnligt biträde samt byråns vaktmästare äro afnådda. Afnådd är äfven den ordinarie besökaren i hvarje krets.

Föreningens medlemmar erhålla hänvisningskort till byrån för att lämna till de hjälpsökande, om hvilkas förhållanden de önska närmare upplysning. Centralbyråns uppgift är sålunda

icke att öfvertaga enskilda personers förpliktelser mot hjälpbehöfvande, utan att åstadkomma en klar utredning om deras förhållanden och en plan för deras upphjälpande, som själfva bjuda till, så att en hvar må kunna efter förmåga bidra till att göra dem oberoende af vidare hjälp eller — där utredningen visar, att den behöfvande litar på andras bistånd — förvägra den hjälp, som, under sådana förhållanden, blott skulle skada. Direkta förfrågningar kunna äfven göras å byrån, som står alla till tjänst med upplysningar, anvisningar och råd. Då det där förvarade arkivet omfattar öfver 11,000 handlingar, innehållande hela familjers eller enskilda individers mer eller mindre utförliga lefnadshistoria, så kan byrån vara i tillfälle att lämna värderika upplysningar om många af dem, som behöfva eller begära hjälp och som välvilliga personer önska gagna. Endast till dem, hvilkas bevekelsegrund att fråga är ädel, enligt byråns öfvertygelse, meddelas uppgifter ur handlingarna; dessa utlämnas aldrig till genomseende.

Medlem af föreningen kan en hvar blifva, som gillar föreningens syfte och erlägger afgift af minst 3 kr. årligen eller ingår som ständig ledamot genom betalning af 200 kr. eller genom erläggande af 1,000 kr. blir stiftande ledamot. Medlemmarnas antal är f. n. omkring 2,000. Af dessa äro 16 stiftande och 118 ständiga. Af medlemsavgifterna afsättas 25 % till bildande af en fond för att trygga centralbyråns verksamhet, ty för välgörenhetens ordnande är det i främsta rummet nödvändigt att hafva en gemensam mötesplats för alla inom området arbetande.

Genom allmänhetens förtroende och välvilja har till föreningen ock influtit betydande gåfvor till nödställdas rationella hjälpande. Större donationer, å hvilka räntan skall för särskildt uppgifna ändamål användas, hafva äfven lämnats. Det kapital, som föreningen enligt senaste bokslutet, som omfattar tiden från den 1 juli 1900 till och med den 30 juni 1901, har att ansvara för och där endast räntan är disponibel, uppgår till 434,459.58 kronor. Af dessa medel äro 124,000 kronor afsedda till späda barns vård och uppfostran, 41,508.48 kronor till underhåll af ett barnhärberge, 50,000 kronor för anskaffande af lämplig lokal för centralbyrån och 126,824.70 kronor för dess underhåll för öfrigt.

Å barnhärberget, som är förlagdt på landet i närheten af Stockholm, intagas under längre eller kortare tid barn, som äro i behof af särskild vård, men ej kunna erhålla sådan i sitt hem. Stundom kunna äfven friska barn där för en tid mottagas under moderns sjukdom eller annan tillfällig svårighet i hemmet.

Genom fonden för barns vård och uppfostran underhållas för närvarande 70 barn. De flesta äro inackorderade i enskilda hem på landet; för ett par erlägges betalning på barnhem; ett par genomgå hushållsskola.

Den hjälp, som ordnas för de nödställda, är lika mångskiftande som deras förhållanden äro olika. I ett fall kan kostnaden uppgå till hundratals kronor, i ett annat erfordras inga medel eller så godt som inga, men ett så mycket mera intensivt arbete från de ordnandes sida. Man åsyftar dock alltid att förhjälpa den sökande ur det betryck, som för tillfället råder, och sätta honom i stånd att reda sig själf.

De sjuka och åldriga kunna dock aldrig tänkas komma i en sådan ställning. I ett fåtal fall har F. V. O. därför försökt ordna regelbundet fortlöpande understöd, då anhöriga och vänner

funnits villiga att bidra och särdeles goda upplysningar om den nödställdes hela föregående lif erhållits.

Bland åtgärder som vidtagas förekomma ofta vård af sjuklingar under konvalescenttiden samt ett anordnande af landsvistelse under sommaren för personer, såväl yngre som äldre, hvilka hafva grundad förhoppning att därigenom kunna återvinna arbetskraft och förmåga att försörja sig själfva. Bad- och brunnsvistelse har under sista året beredts 55 personer, och 200 personer hafva sändts till landet under en del af sommaren.

Penninglån lämnas af föreningen i en del fall, där sådant synes vara bästa sättet att hjälpa utan att pauperisera. Lånen afse i allmänhet att bistå den hjälpbehöfvande att — då medel ej på annat sätt kunna anskaffas — få börja en verksamhet, genom hvilken han antages kunna försörja sig. Afbetalningarna ske i små belopp per vecka eller månad; ränta fordras aldrig. Ett kreditiv å 7,000 kronor finnes för detta ändamål, och omsättningen å detsamma uppgår till omkring 2,000 kronor om året.

Arbetsredskap utlånas äfven på längre eller kortare tid, där sådant anses behöfligt. Fyra stickmaskiner och 46 symaskiner äro på sådant sätt utlämnade. Under sjukdom eller arbetsbrist för familjeförsörjaren har mången hustru därigenom lyckats att hålla familjen uppe och mer än en kvinna satts i stånd att försörja sig och så småningom förvärfva sig en egen maskin.

Genom föreningens s. k. slöjdafdelning lämnas sömnads-, sticknings- och väfnadsarbete åt personer, hvilka genom ålderdom, sjuklighet eller af andra orsaker ej kunna erhålla arbete inom den vanliga arbetsmarknaden. I medeltal hafva under vintermånaderna 150 personer erhållit arbete med en förtjänst af tillhopa omkring 7,000 kronor. De tillverkade artiklarna försäljas sedan till gångbara priser i slöjdafdelningens bod, Arsenalsgatan 1 A. Omsättningssumman uppgick under sista arbetsåret till cirka 20,000 kronor.

Arbete på annat sätt söker man efter förmåga anskaffa åt dem, hvilka af olika orsaker hafva svårt att själfva kunna skaffa sig sådant. Genom centralbyråns kommissionsafdelning hafva under sista året platser förmedlats för 126 personer, däraf några på landet. Tillfällig sysselsättning har beredts 90 personer.

Utredningar rörande bostadsförhållandena i hufvudstaden hafva af föreningen gjorts, och på dess styrelses initiativ har ett bolag bildats för att uppföra billiga bostäder åt de minst betalningskraftiga bland stadens invånare. Räntefria eller delvis räntefria lån hafva äfven lämnats för uppförande af arbetarbostäder.

Genom föreningens initiativ har äfven en verksamhet börjats, som afser att underlätta de fattigas försök att genom små besparingar trygga sig under tider af arbetslöshet eller annan svårighet. Det är de »vandrande sparkassorna», genom hvilka tillfälle erbjudes i åtskilliga af de hufvudsakligen af de mindre bemedlade bebodda husen att en gång i veckan, å på förhand tillkännagifven bestämd dag, kunna få köpa sparmärken till postsparbanken. Mer än 300 personer hafva begagnat sig däraf, och i de 38 egendomar och 5 butiker, i hvilka 18 damer besörtl försäljningen, har under ett år försålts 10-öres märken till ett värde af nära 3,000 kronor. Då försöket manar till fortsättning, kommer en särskild förening att bildas till verksamhetens vidare utveckling.

»Att söka åstadkomma enhet i fråga om välgörenhetens grundsatser och dess utöfvande» tillkommer enligt stadgarna föreningen. Till främjande däraf hafva möten och föredrag hållits och tryckta

meddelanden utsändts från centralbyrån. De sista åren har föreningen haft till sitt organ tidskriften »Dagny», utgifven af Fredrika Bremer-förbundet.

Stockholms evangelisk-luterska missionsförening. Föreningen utgöres af vänner till den evangelisk-luterska läran, hvilka i hufvudstaden vilja medverka såväl till denna läras bevarande som till spridandet af den frid densamma afser att gifva sina bekännare, hvarjämte föreningen på flere ställen i stadens utkanter bedrifver filantropisk verksamhet bland det stora antal fattiga, som där uppehåller sig.

Missionsverksamheten utöfvas medelst predikningar och uppbyggelsemöten förnämligast i Bethlehemskyrkan och missionshyddorna, därvid så mycket som möjligt prästmän men äfven lekmän användas. I förening härmed anordnas söndagsskolundervisning med 700 å 800 barn årligen.

Den filantropiska verksamheten ledes af diakonissor, hvilka underhållas af särskilda sällskap, men erhålla bostad af föreningen i dess missionshyddor. Dessa diakonissor hafva dagliga mottagningar för fattiga, besöka flitigt deras hem, råda och hjälpa dem i deras svårigheter, bistå dem i sjukdom, undersöka noga deras förhållanden, innan de gifva dem lifsförnödenheter eller annat understöd, samt söka mildt men bestämdt uppväcka deras viljekraft till själförsörjning och skaffa dem arbete, då ej vanförhet eller andra hinder föreligga. De utdela vidare en mängd polletter, under den del af vintern då fattigdom och arbetsbrist är störst, till medellösa, hvilka mot polletternas aflämnande få mat eller ved, hvarförutom de tilldela de eländigaste aflagda kläder m. m., som blifvit skänkta. För öfrigt samla diakonissorna dels fattiga mödrar till arbete en eftermiddag i veckan, då dessa för inköpspris erhålla materialier till underkläder m. m., som de efter verkställd betalning få hemtaga, dels sammankalla de unga flickor en annan eftermiddag för att lära dem laga och vårda sina kläder. Under den kalla årstiden bruka enskilda personer lämna diakonissorna pengar till s. k. fattigbjudningar, därvid fattiga af alla slag inbjudas på en enkel måltid, ibland familjer med barn, ålderstigna, sjuklingar m. fl., stundom utfattiga män, s. k. uteliggare, o. s. v. Då fattigdomens orsaker ofta härleda sig från superi, lättja och andra laster samt dåligt sällskap, hållas vid ifrågavarande tillfällen föredrag eller föreläsningar i sedliga och religiösa ämnen, lämpade efter de fattigas tillstånd och med ändamål att beveka dem vandra goda vägar samt blifva nyttiga samhällsmedlemmar.

Beträffande föreningens ekonomi må anföras, att missionshyddan vid Mejtens gränd under år 1897 såldes till Katarina församling för 6,000 kronor, emedan en tomt vid Holländarevägen blifvit skänkt till föreningen, hvilken tomt sedermera genom stadens myndigheters välvilliga tillmötesgående utbytts mot en större och lämpligare, på fri och egen grund belägen tomt vid Hammarbygatan, hvarest det är meningen att bygga en ny missionshydda, så snart tillräckliga medel insamlats till byggnadsfonden.

Af räkenskaperna inhämtas, att vid sista femårsperiodens början den 1 januari 1896 förefanns en kassabehållning af 698 kronor 3 öre och att under samma period inkomsterna uppgingo till 65,670 kronor 74 öre samt utgifterna till 65,724 kronor 95 öre, äfvensom att vid dess slut den 31 december 1900 kvarstod en behållning af 643 kronor 82 öre. Ofvanstående inkomster utgjordes af årsafgifter, gåfvor och donationer, försäljningar, kollektmedel,

insamlingar, hyror samt 6,000 kronor för den afytttrade missionshyddan. Utgifterna åter bestodo af hyra för Bethlehemskyrkan, aflöningar, underhåll af hyddorna och deras inventarier, lifräntor, annonser, tryckningskostnader, och särskildt må framhållas, att 23,335 kronor 88 öre blifvit använda till mat, kläder, hyreshjälp m. m. åt sjuka och fattiga, hvilket belopp i små poster af intresserade personer öfverlämnats till diakonissorna för sistnämnda ändamål.

Tillgångarna den 31 december 1900 voro:

Förutnämnda kassabehållning denna dag	643 82 kr.
Missionshyddorna vid Bergsgatan, Pilgränd och Hagagatan	31,391 00 »
Byggnadsfonden 7,292 kr. 67 öre, inventarier 854 kr.	8,146 67 »
På sparkasseräkning	1,096 64 »
S:a	41,278 13 kr.

Sedan en skuld af 1,000 kronor frändragits dessa 41,278 kronor 13 öre, hade föreningen den 31 december 1900 således 40,278 kronor 13 öre i tillgångar.

Vid en öfversikt af ekonomien under de 24 år föreningens verksamhet pågått finner man, att nära 300,000 kronor insamlats på den fria offervillighetens väg, hvaraf omkring 106,000 kronor utdelats till fattiga sjuka och andra nödlidande, hvarföre det måste erkännas, att föreningen såväl härigenom som genom sin öfriga verksamhet varit till gagn för de stadsdelar, där den utfövat sitt arbete.

Stockholms stadsmission har äfven under den gångna perioden utfövat sin välsignelsebringande verksamhet. Under år 1899, det sista för hvilket uppgifter varit för Öfverståthållareämbetet tillgängliga, underhölls i barnhemmet 50 barn för en kostnad af 25,989 kronor 56 öre. Vid arbetshemmet utgjorde skyddslingarnas antal 153, af hvilka 122 varit för brott straffade eller undergått tvångsarbete. Antalet underhållsdagar för samtliga skyddslingar belöpte sig till 6,580, eller i medeltal för hvarje skyddsling 43 dagar. Hemmet har under året dessutom sysselsatt 50 tillfälliga arbetare under sammanlagdt 1,348 dagsverken. Kostnaderna för hemmets underhåll uppgingo till 9,125 kronor 78 öre. Förutom skriftspredning och predikoverksamhet i Bethlehemskyrkan, arbetshemmet och salen Nybrogatan 36 har stadsmissionens verksamhet i öfrigt omfattat fattigbjudningar samt besök hos sjuka och fattiga, å allmänna inrättningar samt å krogar m. fl. ställen. Dessa besök uppgingo år 1899 till 21,126.

Under hänvisning till de utförliga redogörelser för *arbetsstugornas* uppkomst och verksamhetsätt, som lämnats i de två närmast föregående femårsberättelserna, torde Öfverståthållareämbetet här kunna inskränka sig till att om desamma anföra följande.

Vid sitt 75-års jubileum år 1896 anslog Stockholms stads sparbank 20,000 kronor till upprättande och underhåll af arbetsstugor i hufvudstaden. Härigenom bereddes möjlighet att vid arbetsstugorna anordna förmiddagsafdelningar, bestående af barn, som denna tid af dagen hafva fritimmar i folkskolan. En del af donationen användes till upprättande af en ny arbetsstuga i norra delen af Johannes församling. En ny arbetsstuga har äfven, år 1899, inrättats vid Stockholms arbetarhem.

År 1900 besöktes Stockholms 11 arbetsstugor af tillhoppa 1,541 barn. Utgifterna uppgingo till 34,759 kronor 13 öre. Af Stockholms stad åtnjoto arbetsstugorna ett anslag af 15,000

kronor. Kapitalbehållningen vid 1900 års slut, inberäknadt donationer, utgjorde 34,480 kronor 45 öre.

Fredrika-Bremer-förbundet. Ehuru detta förbunds arbete icke uteslutande faller inom området för välgörenhet i egentlig mening, har Öfverståthållareämbetet dock ansett sig kunna här lämna en redogörelse för dess verksamhet under perioden.

För att kraftigt söka verka för kvinnans framåtskridande stiftades hösten 1884 det förbund, som antog Fredrika Bremers namn dels för att angifva i hvilken riktning detsamma önskade verka och dels för att på så vis utgöra en lefvande minnesvård åt den ädla banbryterskan för kvinnans utveckling och rättigheter. Förbundets ändamål är att, »under kraftig samverkan af erfarna kvinnor och män, inom så vida kretsar af vårt land som möjligt, verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt såväl som i socialt och ekonomiskt afseende». För att på ett praktiskt och verksamt sätt arbeta för sina syften upprättade förbundet, omedelbart sedan det blifvit stiftadt, i hufvudstaden en byrå, hvilken utgör ett viktigt centrum för förbundets mångsidiga verksamhet. Byråns största betydelse ligger däri, att genom densamma en närmare sammanslutning kan äga rum mellan alla dem, som äro intresserade för eller villiga att arbeta för de frågor, som på ett eller annat sätt sammanhånga med förbundets program, och att, då byrån får osökt tillfälle att höra önskemål framställas, mellan förbundet och allmänheten en växelverkan åstadkommes, hvilken är till stor nytta för kvinnofrågans sunda och logiska utveckling.

Till byråns hufvuduppgifter hör besvarandet af frågor angående lärokurser och arbetsområden samt angående förhållanden, som på ett eller annat vis sammanhånga med kvinnans ställning i samhället. För att motsvara anspråk, som i sådant afseende ställas på densamma, samlar och ordnar byrån rapporter, statistiker, prospekt m. m., som beröra kvinnans ställning i Sverige och i andra länder. Såväl af enskilda som af myndigheter anlitas denna afdelning af byrån år från år i allt högre grad. Äfven från utlandet inkomma ofta förfrågningar rörande den svenska kvinnans sociala ställning, angående hennes rätt till examinas afläggande m. m.

Byrån förmedlar platser för lärarinnor, kontorister, husföreståndarinnor, gymnaster, sjuksköterskor m. fl. Platsförmedlingens resultat under senaste femårsperioden utvisas af följande siffror:

	Arbetsgifvare.	Arbetsökande.
År 1896	806	834
» 1897	791	791
» 1898	814	766
» 1899	784	733
» 1900	681	715
S:a	3,876	3,839

Platsförmedlingen har omfattat dels fasta platser för lärarinnor, föreståndarinnor, värdinnor, kontorister m. fl. samt platser som distrikts- och kommunsköterskor och vid sjukhus, dels ock tillfälligt arbete med lektioner och arbete inom sjukvården. Såsom af ofvanstående sifferuppgifter framgår, är arbetsgifvarnes antal under ett år lika med och under tvenne år högre än de arbetsökandes, hvilket betydligt försvårar byråns arbete, ty det gör det ofta omöjligt att bland de samtidigt anmälda finna dem,

som motsvara hvarandras anspråk. Det öfverklagade förhållandet har mest visat sig inom lärarinnebranschen, där de arbetssökandes antal ej på långt när motsvarar krafven. Orsaken hertill torde kunna sökas dels däri, att lärarinnekallet numera ej såsom förr utgör så godt som det enda arbetsområdet för kvinnor, dels däri, att allt flere skolor uppstått, såväl i städerna som på mindre orter, hvarigenom efterfrågan på de genom lärarinneseminarierna utbildade lärarinnorna stegrats.

Förbundet har verksamt sökt motarbeta de faror, hvilka unga flickor utsätta sig för, då de, utan all kännedom om de förhållanden, hvari de kunna råka, antaga platser i utlandet på grund af vilseledande annonser eller osanna förespeglingar af agenter. Förbundet har härvidlag arbetat så, att varningar införts i tidningarna och de unga flickorna uppmanats att, innan de antoge plats i utlandet, först meddela sig med förbundets byrå, som står i förbindelse med flere utländska föreningar till unga kvinnors skydd och därigenom kan anskaffa tillförlitliga upplysningar om de ifrågavarande anställningarna samt äfven begära skydd och stöd för de unga svenskorna vid deras ankomst till främmande land.

Till gagn för unga kvinnor, hvilka för sin fortkomst i lifvet äro i behof af ekonomiskt stöd, utlämnas en del af förbundets medel såsom studie- och förlagslån. Önskligt vore, att förbundet hade större tillgångar att använda för denna del af sin verksamhet, som medfört så mycken nytta och som står i så god öfverensstämmelse med förbundets syfte.

För kvinnans deltagande i det kommunala lifvet har förbundet verkat genom framhållande af de rättigheter lagen härutinnan tillerkänner henne och särskildt genom utsända skrivelser sökt bearbeta pressen och vederbörande myndigheter i landsorten att inse önskvärdheten af att, såvidt möjligt är, åtminstone en kvinnlig ledamot måtte insättas i hvarje skolråd och fattigvårdsstyrelse.

Med anledning af rösträttsfrågans behandling vid 1899 års riksdag och de vid detta tillfälle gjorda uttalandena angående kvinnors politiska rösträtt ansåg förbundet tiden vara inne att göra ett inlägg i denna fråga. På grund häraf hemställdes i en underdånig skrivelse, att Eders Kungl. Maj:t täcktes, särskildt eller i samband med annan rösträttsreform, taga under öfvervägande angelägenheten att bereda kvinna rösträtt vid val till Riksdagens Andra kammare, därest hon i öfrigt uppfyller de för dylik rösträtt stadgade villkor.

Tablåer öfver löneförhållanden för kvinnor anställda vid statens verk hafva på föranstaltande af förbundet utarbetats, och när sänkning af löner varit ifrågasatt, har förbundet kraftigt sökt värna kvinnans intressen. Äfvenledes har en undersökning af kontoristers och bodbiträdens arbets- och löneförhållanden blifvit med understöd af medel från Lorénska stiftelsen utförd.

Förbundet, som står i liflig förbindelse med utländska föreningar, mottager ofta inbjudning till deltagande i kongresser i utlandet, men af brist på medel ser det sig mer än en gång nödsakadt att inskränka sig till att sända en rapport öfver Sveriges ställning i de frågor kongressen rör sig om. Under den förflutna femårsperioden har förbundet dock varit i tillfälle att låta sig representeras vid följande kongresser: »Kongress für Frauenwerke und Frauenbestrebungen» i Berlin 1896, »Svenska kvinnornas nationalförbunds konferens» i Stockholm 1897, »International Council of Women» och »White Slave Traffic Congress»,

båda i London 1899. Under samma tid har förbundet deltagit i tvenne utställningar, i Stockholm 1897 och i Paris 1900, med grafiska framställningar öfver sin verksamhet och öfver den svenska kvinnans ställning.

Förbundet står under ledning af en styrelse, bestående af 12 ordinarie medlemmar och 12 suppleanter, hvarförutom ett förvaltningsutskott och flere kommittéer, valda för handhavande af specialfrågor, förbereda ärendena, innan de föreläggas styrelsen. Redogörelse för några af dessa kommittéer, hvilkas verksamhet är permanent, meddelas härmed.

Bokkommitténs verksamhet omfattar i främsta rummet granskning af barn- och ungdomslitteratur. Särskildt till julen är kommitténs arbete särdeles lifligt: alla nyutkomna barnböcker genomläsas af kommitterade, listor upprättas, upptagande de arbeten, som anses värda att rekommenderas, tryckta omdömen öfver de granskade böckerna utsändas till skolor och bokhandlare m. fl. Dessutom anordnas å förbundets byrå dagarna före jul en utställning af barn- och ungdomslitteratur i afsikt att vara till hjälp vid valet af lämplig lektyr.

Kommittén för lagfrågor har till uppgift att på lagstiftningens väg och genom inverkan på den allmänna meningen arbeta för att den gifta kvinnans rätt att råda öfver egendom tryggas och utvidgas samt att för öfrigt sådana åtgärder främjas, som kunna bidraga att höja kvinnans ställning i samhället.

Trädgårdskommitténs hufvudsakliga sträfvan är riktad på inrättande af trädgårdsskolor för kvinnor i likhet med dem, som finnas i utlandet.

Samkvämskommitténs syfte är att bereda för sammanhörande uppgifter arbetande personer tillfälle att sammanträffa och utbyta tankar. Intresse har på så sätt väckts för många frågor, och impulser hafva blifvit gifna till många företag, som sedan blifvit förverkligade och burit god frukt.

Sjukvårdskommittén riktar hufvudsakligast sin uppmärksamhet åt sjukvårdsförhållandena på landsbygden.

För förbundets stipendiefond lämnas redogörelse i tabell 7, och i fråga om sjukkassan hänvisas till försäkringsinspektörens berättelse om registrerade sjukkassors verksamhet. Genom sin tidskrift Dagny är förbundet i tillfälle att verksamt sprida sina idéer och göra kraftiga uttalanden i viktiga spörsmål för dagen, hvilka på ett eller annat sätt sammanhånga med kvinnofrågan.

Förbundets medlemsantal utgjorde år 1900 1,578 personer (324 ständiga och 1,254 årligt betalande medlemmar); den årliga medlemsavgiften utgör 3 kronor, den ständiga 30 kronor. Ledamot af förbundet är hvarje välaktad kvinna och man, som därtill af styrelsen kallas och erlägger stadgad afgift. Mellan 40 och 50 ombud hafva på skilda ställen i landsorten verkat för förbundets idéer.

Stockholms folkök. För dessas uppkomst redogjordes i senaste femårsberättelsen. Under tiden från oktober 1895 till våren 1897 fortsattes rörelsen blott å Östermalms och visade fortfarande ett resultat, som berättigade kökets fortvaro. Emellertid blef detta folkök uppsagdt till afflyttning från sin förhyrda lägenhet vid Humlegårdsgatan, och i brist på lämplig lokal måste äfven detta kök stängas våren 1898. Under föregående sommar upprättades dock en filial å utställningsområdet å Djurgården, dels såsom utställningsföremål, dels som affärsföretag.

Det ekonomiska utfallet af folkökens dittillsvarande verksamhet hade resulterat däri, att de permanenta folkökens be-

gynnselkapital, 25,000 kronor, förbrukats, hufvudsakligen på grund af inredningar och inventarieuppköp. Af detta belopp återförvärfvades 17,000 kronor som nettovinst å utställningsköket. Det ständiga nedgåendet i kökens omsättning förklarar delvis därigenom, att den arbetslöshet, som i början på 1890-talet rådde i Stockholm, alltmera minskades. Med den rikligare arbetsförtjänsten, som särskildt under utställningsåret 1897 inträdde, växte arbetarnes anspråk, och behovet att för möjligast billiga pris erhålla en sund och tillräcklig måltid minskades. Delvis hade ock folkköken kallat till lif ett afsevärdt antal nya serveringsställen, som till en del grupperat sig kring folkkökslokalerna samt åstadkommit en sänkning i portionsprisen å förut befintliga spisningsställen. Sålunda kunde då erhållas 2 rätter mat för 25 å 30 öre på flere af dessa ställen, under det folkkökens portionspris utgjorde cirka 23 öre, hvaremot dessa ej kunde med sin mass-servering erbjuda samma bekvämligheter i afseende å serveringen och ej heller tillhandahålla sådana dragningskrafter som öl, kaffe m. m.

Med framkallandet af denna för den fattigare befolkningen fördelaktiga konkurrens måste folkköken anses på indirekt sätt hafva fyllt sin förnämsta uppgift: att anskaffa denna del af befolkningen en billig föda. Då det icke var folkökets uppgift att genom skarp konkurrens inskränka dessa näringsidkares löfliga rörelse, så länge de serverade en sund och närande föda till rimliga pris, och då det dessutom visade sig förknippadt med oöfverstigliga svårigheter att få lämplig lokal för Östermalmsköket, upphörde folkköksrörelsen, såsom ofvan nämnts, våren 1898 tills vidare, men gjorde sig folkkökens styrelse beredd att ånyo upptaga densamma, om och då tider af arbetsbrist stundade. För detta ändamål inköpte styrelsen fastigheten n:r 29 Norrlandsgatan, i afsikt att där vid behof inrätta nytt folkök.

Från april 1898 till femårsperiodens slut har folkköksverksamheten legat nere. Under år 1900 inreddes emellertid ett nytt folkök inom nämnda fastighet, och blef detsamma öppnadt i januari 1901 för att möta olägenheterna af den arbetslöshet, som hotade inträda på grund bland annat af den under de senaste åren minskade byggnadsverksamheten i Stockholm.

Aktiebolaget Stockholms arbetarehem. Detta bolag har till sin närmaste uppgift att ombesörja inrättandet af lämpliga och sunda bostäder för den mindre bemedlade befolkningen i Stockholm och uthyra desamma mot möjligast billiga hyresbelopp. Bolaget bildades år 1892 med ett aktiekapital af 100,000 kronor, fördeladt i 200 aktier å 500 kronor.

Vid 1896 års ingång egde bolaget fastigheten n:r 6 kv. Storken, bestående af två boningshus, med adressnummer 52 Sibyllegatan och 43 Jungfrugatan. Där befintliga lägenheter voro då uthyrda till nedanstående pris:

30 lägenheter om 1 rum och större kök å 168—180 kr. (ökadt år 1900 till 192 kr.);

14 lägenheter om 1 rum och mindre kök å 154—160 kr.;

18 lägenheter om 1 rum med spiselkakelugn å 114—120 kr.;

2 lägenheter om 1 mindre rum utan tambur å 60—108 kr.

Dessutom funnos uti husen samlingssal, vice värdinnans lägenhet samt handelsbod.

Hyresgästerna utgjorde då 302 personer, hvaraf 172 barn och minderåriga.

Efterfrågan på lägenheter har emellertid varit så stor, att styrelsen redan år 1895 utfärdade inbjudning till ny teckning af

200 nya aktier å 500 kronor. Beloppet tecknades, och under åren 1896—1897 uppfördes å tomten n:r 8 kv. Storken med adressnummer 50 Sibyllegatan och 41 Jungfrugatan två nya boningshus jämte ett gårdshus. De lägenheter, som finnas i dessa hus, uthyrdes till följande pris:

6 lägenheter om 2 rum och kök å 305—315 kr. (ökadt år 1900 till 350 kr.);

57 lägenheter om 1 rum och större kök å 204—230 kr.;

12 lägenheter om 1 rum med spiselkakelugn 132—144 kr.

Utom dessa lägenheter inrymma de nya husen en rymlig handelsbod och lägenhet för vice värdinnan. Den förra bodlägenheten har omändrats och uthyrts till mangelbod, och samlingssalen har tillökats med vice värdinnans bostad i de gamla husen.

Inflyttningen i de nya husen ägde rum den 1 oktober 1897. Vid 1900 års slut bodde inom bolagets egendomar 642 personer, hvaraf 346 barn och minderåriga.

Värdet af bolagets fastigheter utgjorde vid 1900 års slut 477,000 kronor och vinsten af verksamheten under samma år 13,049 kronor 48 öre. Enligt bolagsordningen få af årsinkomsten högst 4 procent å det inbetalda aktiekapitalet utbetalas till aktieegarne, under det att möjligen blifvande öfverskott skall användas till att bereda fördelar åt hyresgästerna i bolagets fastigheter. Den utdelning, som egt rum under de år bolaget varit i verksamhet, har hittills icke understigit 4 procent.

Bolaget har, på samma gång det åsyftat anskaffande af sunda och lämpliga bostäder till billig hyra, äfven sökt verka för hyresgästernas trefnad och höjande i moraliskt hänseende. För detta ändamål hafva på styrelsens initiativ eller med dess understöd kommit till stånd andaktsstunder samt söndagsskola för barnen, syförening, arbetsstuga och skollofskoloni för barnen, bibliotek och läsrum, sjukkasse, handelsbod m. m. Särskildt har man sökt motarbeta det fördärfliga inneboendesystemet. Hyrorna hafva blifvit ställda synnerligen lågt, på det att detta må kunna undvikas, och hyresgästerna tillåtas icke att hos sig hysa inneboende.

Stockholms sjömanshem. Detta på initiativ af Hans Maj: Konungen stiftade och under hans höga beskydd stående hem har under perioden fortsatt sin gagnande verksamhet. Frånsedt själfva hemmet, som i sin nuvarande lokal öppnades den 5 oktober 1891 och sålunda under större delen af föregående femårsperiod stod öppet för gäster, har det under nu ifrågavarande femårsperiod lyckats dess styrelse att få till stånd den asyl för ålderstigna sjömän, som planlades redan vid sjömanshemmets ursprungliga inrättande. Asylen, som är inrymd i ett gårdshus till hemmets fastighet i Peder Myndes backe n:r 5, öppnades den 1 oktober 1900 och innehåller i sin helhet 25 boningsrum, däraf 17 rum med en säng, 5 rum med två sängar, 1 rum med tre sängar äfvensom 1 läs-, 1 arbets- och 1 linnerum. Dessutom finnes i vindsvåningen tre trappor upp en större sal, inredd till slöjdrum, där tillfälle bereds asylens pensionärer att sysselsätta sig med snickeri- och sjömansarbeten.

Asylens ändamål är att lämna tillflykt för svenska sjömän, som till följd af ålderdomssvaghet eller nedsatt arbetsförmåga äro urständsatta att själfva förskaffa sig sin nödtorftiga utkomst. Afgifterna för vistelse i asylen, som, enligt hvad styrelsen meddelat, den 7 februari 1901 inrymde 4 invalider, äro för plats i rum med en säng 300 kronor och för plats i rum med 2 sängar

200 kronor årligen; och erhållas därför, rummet oberäknadt, kost, tvätt, värme, lyse samt läkarvård och medikamenter.

Hemmet, hvars tillgångar vid 1895 års slut uppgingo till 118,363 kronor 37 öre, M. Jerrings fond, som då uppgick till 8,427 kronor 34 öre, däri icke inberäknad, har under perioden sett sina tillgångar så ökas, att desamma vid 1900 års slut uppgingo till 182,697 kronor 58 öre, åtskilliga fonder, hvaribland märkas Konung Oscar II:s jubileums- och asylfond, vid peri-

odens slut uppgående till 79,922 kronor 11 öre, och den nyss-nämnda M. Jerrings fond, som vid periodens slut redovisades med 9,236 kr. 22 öre, jämväl nu oräknade.

Intill periodens slut har hemmet härbergerat 39,147 sjömän, hvarjämte åt obemedlade och behöfvande sjömän afgiftsfritt lämnats 2,028 nattlogi och omkring 5,000 måltider. Tillsammans 209,075 kr. 59 öre hafva sedan hemmets stiftelse genom dess bemedling af sjömän insatts på sparbanksböcker.

3. Näringar.

En öfversikt af hufvudstadens näringsverksamhet lämnas i bevillningsstatistiken genom de i densamma förekommande uppgifter angående uppskattadt värde af fastighet samt angående inkomst af kapital och arbete äfvensom beloppet af den på grund häraf uträknade bevillingen. Åtskilliga af dessa förhållanden äro redan i det föregående berörda, under afdelningen Befolkningens välförstånd. Hela den hufvudstadens invånare påförda *bevilling* efter andra artikeln af bevillningsstadgan har under de senast förflutna femårsperioderna uppgått till följande belopp:

Åren	Fastighets- bevilling. Kronor.	Inkomst- bevilling. Kronor.	Summa. Kronor.	Årligen pr inv. Kronor.
1866—1870	382,781.95	1,359,405.03	1,742,186.98	2.57
1871—1875	413,953.91	1,867,050.16	2,281,004.07	3.15
1876—1880	585,292.60	2,465,018.46	3,050,311.06	3.69
1881—1885	837,758.95	2,923,772.81	3,761,531.76	3.94
1886—1890	1,117,465.84	3,231,093.14	4,348,558.98	3.75
1891—1895	1,229,579.15	3,781,917.07	5,011,496.22	3.90
1896—1900	1,501,994.26	5,502,684.66	7,004,678.92	4.84

Den betydande relativa ökningen under åren 1896—1900 bär ett vackert vittnesbörd om den stigande välmågan inom hufvudstaden. Vid en närmare undersökning visar det sig äfven, att förbättringen i konjunkturerna icke är att tillskrifva något särskildt år, utan har fortgått synnerligen jämnt under hela femårsperioden. Bevillningsbeloppet pr invånare uppgick nämligen för hvarterdera af åren 1896—1900 till resp. 4.20, 4.46, 4.88, 5.15 och 5.45 kronor. Den starkaste tillväxten utvisar året 1898, och möjligen kunna vi här spåra en återverkan af den allmänna konst- och industriutställning, som år 1897 egde rum i hufvudstaden.

Den *uppskattade inkomsten* af kapital och arbete har utgjort:

	Kronor.		Kronor.
Åren 1866—1870 . . .	167,200,303	Åren 1896—1900 . . .	709,571,466
» 1871—1875 . . .	227,322,016	År 1896	117,224,676
» 1876—1880 . . .	298,346,346	» 1897	128,901,087
» 1881—1885 . . .	356,166,831	» 1898	143,249,085
» 1886—1890 . . .	426,027,814	» 1899	154,597,994
» 1891—1895 . . .	514,149,157	» 1900	165,598,624

Summorna för femårsperioderna fördela sig på följande sätt på bevillningsstadgans särskilda rubriker:

Åren.	Af kapital.	Af allmän tjänst eller pension.	Af enskild tjänst eller pension.	Af rörelse, yrke eller eljest.
1866—1870	15,259,056	45,852,517	9,941,985	96,146,745
1871—1875	17,338,751	51,925,174	3,267,409	154,790,682
1876—1880	21,099,266	66,214,670	21,190,263	189,842,147
1881—1885	27,566,621	71,599,206	31,664,683	225,336,321
1886—1890	31,753,505	79,029,272	47,979,049	267,265,988
1891—1895	36,613,541	88,120,788	67,325,304	322,089,524
1896—1900	45,990,899	98,730,013	97,136,022	467,714,532

Tillväxten under den sista perioden har alltså utgjort för inkomsten af rörelse och yrke 45.2 % (mot 20.5 % under perioden 1891—1895), för inkomst af enskild tjänst eller pension 44.3 % (mot 40.3 %), för inkomst af kapital 25.6 % (mot 15.3 %) samt för inkomst af allmän tjänst eller pension 12.0 % (mot 11.5 %). Samtidigt har medelfolkmängden ökats med 12.7 % (mot 10.6 % under näst föregående period).

Hvad som i synnerhet torde böra uppmärksammas är den starka tillväxten för inkomst af rörelse och yrke, hvilken tillväxt under åren 1896—1900 varit mer än dubbelt så stor som under näst föregående femårsperiod. Onekligen tyder detta förhållande på ett kraftigt uppsving i hufvudstadens näringslif.

Vid behandlingen af de särskilda näringsgrenarna torde i främsta rummet vara att nämna:

A) **Industrien.** Enligt Kungl. Kommerskollegii uppgifter till rikets officiella statistik utgjorde hela *tillverkningsvärdet vid fabriksinrättningarna*:

Åren	Inom hela riket. Kronor.	I Stockholm. Kronor.	Stockholm. %
1866—1870	414,830,534	87,433,866	21.1
1871—1875	719,558,597	142,377,541	19.8
1876—1880	772,934,873	139,148,699	18.0
1881—1885	928,214,547	162,924,149	17.6
1886—1890	1,099,801,730	190,323,935	17.3
1891—1895	1,768,305,247	240,881,772	13.6
1896—1900	4,359,485,995	547,806,211	12.6
1896	692,401,001	84,797,528	12.2
1897	783,504,243	98,647,715	12.6
1898	887,750,264	111,266,285	12.5
1899	949,634,708	125,775,646	13.2
1900	1,046,195,779	127,319,037	12.2

Tab. E. Fabrikerna i Stockholm åren 1891—1900.

Fabriker.	År 1900.		Tillverkningsvärde i kronor.	
	Fabriker.	Arbetare.	Åren 1891—1895.	Åren 1896—1900.
Bagerier	13	354	²⁾	13,753,665
Bokbinderier	20	733	3,269,819	6,201,147
Boktryckerier	51	2,039	²⁾	24,505,714
Bomullsväfverier och spinnerier	2	357	4,264,283	7,222,567
Cementgjuterier	2	476	556,000	5,999,595
Charkuterivarufabriker	10	202	5,153,877	13,048,953
Destilleringsverk	1	7	³⁾ 377,671	13,654,076
Elektriska belysningsanstalter	4	85	1,923,117	3,199,726
Fabriker för elektriska apparater	12	1,869	4,554,430	23,200,196
Färg- och fernissfabriker	16	76	1,631,927	3,166,430
Galvaniseringsfabriker	9	206	1,575,330	3,360,300
Garfverier	2	50	2,003,012	2,523,639
Gasverk	1	434	5,046,989	12,803,382
Guld- och silfvervarufabriker	12	490	1,430,511	4,532,818
Hattfabriker	5	468	1,836,060	4,059,188
Instrumentfabriker	25	364	2,364,444	3,703,800
Järn- och stålvarufabriker samt gjuterier	53	1,882	⁴⁾	28,550,031
Järnvägs- och spårvägsavagnsfabriker	1	350	—	5,588,024
Karamellfabriker	11	190	1,565,047	4,576,344
Koksfabriker	1	¹⁾	1,631,364	3,301,676
Korkfabriker	4	243	3,941,347	5,114,979
Lito- och kemigrafiska anstalter	9	310	1,841,340	2,763,065
Ljusfabriker	1	244	5,260,500	7,594,500
Måltäcksbryggerier	14	1,461	26,916,216	48,007,099
Mekaniska verkstäder	32	3,804	⁴⁾ 47,937,210	64,347,731
Metallvarufabriker	30	523	3,586,548	7,619,835
Mineralvattens- o. läskedrycksfabriker	15	295	⁵⁾	4,360,438
Mjöl- och grynvarnar	4	185	²⁾	40,665,054
Måltierier	13	144	411,000	11,972,180
Pålsvarufabriker	8	195	1,000,000	3,782,106
Porslinsfabriker	1	1,007	7,630,076	7,830,184
Punschbryggerier	36	126	5,134,382	8,631,509
Skeppsvarf	6	1,376	9,099,752	13,662,310
Skofabriker	5	668	2,565,370	12,209,752
Snickeri- och möbelfabriker	12	519	5,008,781	5,960,206
Sockerraffinaderier	1	265	23,262,867	23,484,386
Stenhuggerier och -sliperier	6	207	1,000,883	2,721,740
Såp- och tvålfabriker	10	118	6,044,875	10,185,354
Sömnadsfabriker	7	352	1,070,500	4,704,406
Tobaksfabriker	20	1,433	19,709,303	25,737,324
Trikå- och strumpfabriker	6	276	954,911	2,519,087
Öfriga fabriker	175	2,745	29,322,030	46,981,695
Summa	666	27,128	240,881,772	547,806,211

¹⁾ Inräknade bland gasverksarbetare. — ²⁾ Angående bagerier, boktryckerier samt mjöl- och grynvarnar föreliggande inga uppgifter före år 1896. — ³⁾ I fråga om destilleringsverken är att anmärka, att före år 1896 endast destilleringslönen för dem upptogs såsom produktionsvärde, medan efter nämnda år priset å det reade råbrännvint lagt till destilleringslönen. — ⁴⁾ Om jämförligheten mellan de bägge periodernas siffror, särskildt hvad mekaniska verkstäderna äfvensom järn- och stålvarufabrikerna samt gjuterierna beträffar, se berättelsens text. — ⁵⁾ För mineralvattens- och läskedrycksfabrikerna finnas inga särskilda uppgifter före år 1896, enär nämnda fabriker förut inräknats bland de kemisk-tekniska fabrikerna.

Af dessa tal synes framgå, att äfven under den nu senast förflutna perioden hufvudstadens procentiska andel af hela rikets tillverkning befunnit sig i tillbakagående, såsom förhållandet varit jämväl under flere föregående perioder. Men i själfva verket är nedgången endast skenbar och beroende på att en af Sveriges viktigaste industrigrenar, nämligen sågverks- och trähyflerirörelsen, som förut ej redovisats i fabriksstatistiken och hvilken i Stockholms stads näringslif spelar en ringa, nästan ingen roll, från och med år 1896 är däri upptagen. Visserligen hafva jämväl tre andra fabriksgränar, bagerier, boktryckerier, mjöl- och grynvarnar, hvilka för hufvudstaden äro af en jämförelsevis mycket stor betydelse, likaledes från och med år 1896 för första gången införts i statistiken, men härigenom har sågverkens ogynnsamma inflytande endast delvis kunnat motverkas. För åstadkommande af full jämförlighet mellan de båda femårsperioderna 1891—1895 och 1896—1900 torde man därför böra bortse från alla under sistnämnda period nyintagna fabriksgränar, och det visar sig då, att hufvudstadens procentiska andel i rikssumman under åren 1896—1900 utgjort 14,6 %, d. v. s. med 1 % öfverstigit motsvarande tal under näst föregående femårsperiod. Stockholm har alltså under den nu gångna perioden med afseende på industriell verksamhet ej blott förmått hålla jämna steg med riket i dess helhet i det enastående uppsving, som därunder egt rum, utan kan till och med berömma sig af en ännu raskare utveckling.

Den grad af betydelse inbördes, med hvilken de särskilda grenarna af industrien ingå uti hufvudstadens hela tillverkning af fabriksvaror, framgår af *tabell E*. Af nyss anförda skäl äro emellertid uppgifterna å tillverkningsvärdena under de två perioderna ej alltid fullt jämförliga med hvarandra. Sålunda representera i tillverkningsvärdet för åren 1896—1900 ensamt de i statistiken nyupptagna fabriksgränarna ett belopp af 78,924,433 kronor, och den på eljest förbättrade och fullständiggade uppgifter beroende ökningen bör ej heller lämnas obeaktad. Hvad särskildt mekaniska verkstäderna beträffar, må anmärkas, att i denna grupp förut inräknats gjuterier samt (från år 1891) järn- och stålvarufabriker, hvilka emellertid numera särskildt redovisas. Inräknas äfven för åren 1896—1900 dessa fabriker bland mekaniska verkstäder, skulle tillverkningsvärdet för dessa senare ökas med 28,550,031 kronor och sålunda uppgå till inemot 93,000,000 kronor, hvadan ökningen under perioden skulle utgöra nära 45,000,000; tillverkningsvärdet sedan näst föregående femårsperiod skulle sålunda hafva ej långt ifrån fördubblats.

Rörande de viktigaste fabriksgränarna i Stockholm torde få lämnas följande öfversikt öfver deras relativa utveckling i jämförelse med motsvarande anläggningar inom hela riket.

a) *Mekaniska verkstäder och gjuterier samt* (för de två sista perioderna) *järn- och stålvarufabriker*. Tillverkningsvärdet har utgjort:

Åren	I hela riket. Kronor.	I Stockholm. Kronor.	Stockholm. %
1866—1870	39,422,845	10,990,754	27,9
1871—1875	106,257,688	25,624,605	24,1
1876—1880	115,952,061	25,281,284	21,8
1881—1885	148,736,429	33,138,873	22,3
1886—1890	149,615,634	34,457,955	23,0
1891—1895	249,556,668	47,937,210	19,2
1896—1900	447,839,248	92,897,762	20,7

Den relativa ökningen under sista perioden är ej obetydlig och visar, att hufvudstaden beträffande denna sin viktigaste fabriksgrän är stadd i en lofvande utveckling. Än mer framträder emellertid Stockholms betydelse på detta område, om hänsyn tages endast till mekaniska verkstäderna. Tillverkningsvärdet vid dessa utgjorde nämligen under åren 1896—1900 för hela riket 212,495,686 kronor och för Stockholms stad 64,347,731 kronor, d. v. s. Stockholm ingick i rikssumman med ej mindre än 30·3 %. Motsvarande procenttal belöpte sig däremot i fråga om gjuterier samt järn- och stålvarufabriker till endast 11·5 %.

b) *Sockerbruken*. Tillverkningen har utgjort:

Åren	I hela riket. Kronor.	I Stockholm. Kronor.	Stockholm. %
1866—1870	70,498,504	25,924,303	36·8
1871—1875	85,754,570	32,541,091	37·9
1876—1880	75,209,528	21,176,942	28·2
1881—1885	100,551,292	23,335,112	23·2
1886—1890	126,102,096	20,233,280	16·0
1891—1895	247,623,029	23,262,867	9·4
1896—1900	360,793,739	23,484,386	6·5

Äfven den nu senast gångna femårsperioden företer sålunda samma starka relativa tillbakagång, som utmärkt flere föregående perioder. I första hand torde väl orsaken härtill vara att söka i den snabba utveckling hvitbetssockertillverkningen, hvori hufvudstaden ej tager del, haft att framvisa. Men bortsett härifrån har Stockholms betydelse ändock befunnit sig i stadigt sjunkande. Med hänsyn endast till raffineringssöcken blifva nämligen procenttalen för de fyra sista perioderna följande: 25·0 %, 19·8 %, 15·7 % och 11·1 %.

c) *Tobaksfabrikerna*. Tillverkningsvärdet vid dessa har utgjort:

Åren	I hela riket. Kronor.	I Stockholm. Kronor.	Stockholm. %
1866—1870	31,075,566	12,095,760	38·9
1871—1875	44,357,645	14,667,106	33·1
1876—1880	53,889,925	16,255,605	30·2
1881—1885	54,155,058	16,762,087	31·0
1886—1890	51,580,266	17,631,233	34·2
1891—1895	59,969,104	19,709,303	32·9
1896—1900	75,226,384	25,737,324	34·2

Sedan utvecklingen under åren 1876—1890 varit nästan stillastående såväl för hela riket som för Stockholm, vidtog under femårsperioden 1891—1895 en något lifvigare verksamhet, hvarvid dock tillverkningsvärdet för hufvudstaden ej växte med fullt samma hastighet som för riket. Under sista perioden har tobaksindustrien företett än kraftigare uppsving, och härvid har äfven hufvudstaden visat sig mäktig en snabbare utveckling än riket i dess helhet. Numera öfverstiger Stockholms stads tillverkningsvärde af tobaksvaror tredjedelen af rikets.

d) Angående *maltdrycksfabrikerna* äro uppgifterna för tidigare år ofullständiga. Åren 1891—1895 hade att framvisa en ökning i tillverkningsvärdet sedan näst föregående period af 4 millioner kronor, och Stockholms procentiska andel i rikssumman utgjorde då 32·8 %. Under den nu gångna perioden har ökningen uppgått till ej mindre än 21,090,883 kronor, och har denna ökning

äfven varit relativt större än för riket i dess helhet, så att tillverkningsvärdet för Stockholm numera representerar öfver 34 % af hela rikets.

e) *Fabriker för elektriska apparater*. Denna unga industrigren har att framvisa en snabb utveckling under den nu behandlade femårsperioden. Tillverkningsvärdet för Stockholm har nämligen uppgått till 23,200,196 kronor mot endast 4,554,430 kronor under de närmast föregående åren 1891—1895 och 1,207,785 kronor under åren 1886—1890. Att Stockholm inom denna bransch äfven spelar den utan jämförelse viktigaste rollen i riket, framgår däraf, att tillverkningsvärdet för hufvudstaden under åren 1896—1900 ingår i rikssumman med icke mindre än 76·4 %.

f) Af de under den senaste femårsperioden i statistiken nytillkomna fabriksgränarna intaga *mjöl- och grynkvagnar* främsta rummet beträffande det absoluta tillverkningsvärdet, hvilket för dem belöpte sig till 40,665,054 kronor, under det motsvarande tal för *boktryckerier* och *bagerier* utgjorde allenast resp. 24,505,714 kronor och 13,753,665 kronor. Vid en jämförelse med hela riket åter blir ordningen omvänd, i det att bagerierna då komma främst med ett tillverkningsvärde motsvarande 60·4 % af rikets, därefter boktryckerierna med 50·8 % och sist mjöl- och grynkvagnar med endast 11·6 %. Det höga relativa talet för bagerierna torde dock till stor del vara att tillskrifva den omständigheten, att endast de fabriksmässigt bedrifna bagerierna äro i statistiken medtagna. Att öfver hälften af boktryckeriernas i riket tillverkningsvärde faller på Stockholms stad, bär otvetydigt vittne om den ledande ställning inom den andliga odlingen, som hufvudstaden intager.

Till ytterligare belysning af den roll Stockholm spelar inom de olika fabriksgränarna lämnas i *tabell F* en öfersikt för år 1900 af tillverkningsvärdet vid fabrikerna, ordnade efter grupper och jämförda med motsvarande anläggningar inom hela riket.

Tab. F. Tillverkningsvärdet vid fabrikerna, ordnade efter grupper, år 1900.

Fabriker för framställning eller beredning af:	Tillverkningsvärdet, kronor.		
	I hela riket.	I Stockholm.	Stockholm i %.
1. Närings- och njutningsämnen	330,249,287	46,962,162	14·2
2. Spånadsämnen	134,734,447	6,781,906	5·0
3. Hudar, skinn och hår	26,165,907	4,572,805	17·5
4. Oljor, tjära, gummi och likartade ämnen	21,104,802	5,877,899	27·9
5. Trävaror	231,747,442	1,331,445	0·6
6. Papper och pappersarbeten	30,339,752	2,278,961	7·5
7. Varor af diverse växtämnen	1,898,343	1,063,000	56·0
8. Varor af sten, lera, kol och torf	69,417,256	8,947,130	12·9
9. Kemiska preparat	15,284,898	1,263,690	8·3
10. Metallarbeten	78,560,156	12,579,094	16·0
11. Fartyg, vagnar, maskiner, instrument och ur	88,793,047	28,043,328	31·6
12. Arbeten af grafisk industri samt ej specificerade produkter	17,900,442	7,617,617	42·6
Summa	1,046,195,779	127,819,087	12·2

Antalet *arbetare* vid hufvudstadens fabriker (verkmästare inräknade) äfvensom handtverkare och handtverksarbetare utgjorde:

År.	Män.	Kvinnor.	Hela antalet.	% af folk-mängden.
1865	10,833	1,988	12,821	10·16
1870	9,751	1,955	11,706	8·76
1875	14,878	3,580	18,458	12·73
1880	14,863	3,453	18,316	10·91
1885	17,045	4,018	21,063	9·98
1890	15,806	4,191	19,997	8·15
1895	17,411	5,473	22,884	8·57
1900	25,578	7,742	33,320	11·09

Den såväl absolut som relativt sedt betydande ökningen under sista perioden får väl till någon del tillskrifvas mera fullständiga uppgifter, men bär i hvarje fall äfven den vittnesbörd om större lifaktighet än på länge inom hufvudstadens industri-värld.

B) Handeln. Den relativa omfattningen af hufvudstadens handelsomsättning med utlandet kan, hvad angår importen, belysas af följande tal, utvisande beloppet af den influtna *tull-uppbörden*:

Åren	Hela riket. Kronor.	Stockholm. Kronor.	Stockholm. %.
1851—1855	44,607,337	15,614,133	35·0
1856—1860	59,885,571	21,813,461	36·4
1861—1865	70,162,876	25,976,348	37·0
1866—1870	67,149,185	24,281,901	36·2
1871—1875	112,207,443	46,724,397	41·6
1876—1880	124,697,428	48,173,088	38·6
1881—1885	157,302,356	55,987,486	35·6
1886—1890	182,387,869	60,831,790	33·4
1891—1895	186,860,772	64,973,554	34·8
1896—1900	252,092,860	92,582,420	36·7

Samtidigt med att sålunda den absoluta ökningen under sista perioden varit större än någonsin såväl för riket i dess helhet som för hufvudstaden, har äfven Stockholm sett sin procentiska andel af rikets tulluppbörd växa med nära 2 %.

Från och med år 1891 föreligga emellertid i den officiella handelsstatistiken direkta uppgifter rörande *värdet af* de till Stockholms tullkammardistrikt *importerade och därifrån exporterade varor*. En jämförelse i detta hänseende mellan hufvudstaden och hela riket utfaller på följande sätt:

<i>Införsel:</i>	Hela riket. Kronor.	Stockholm. Kronor.	Stockholm. %.
Åren 1891—1895	1,758,166,650	521,407,150	29·66
„ 1896—1900	2,261,638,127	668,120,598	29·54
<i>Utförsel:</i>			
Åren 1891—1895	1,591,129,427	123,736,741	7·78
„ 1896—1900	1,792,906,392	169,328,249	9·44
<i>Hela handelsomsättningen:</i>			
Åren 1891—1895	3,349,296,077	645,143,891	19·26
„ 1896—1900	4,054,544,519	837,448,847	20·65

<i>Hela handelsomsättningen:</i>	Hela riket. Kronor.	Stockholm. Kronor.	Stockholm. %.
År 1896	698,597,760	135,689,484	19·42
„ 1897	766,527,737	154,613,251	20·17
„ 1898	800,158,500	168,912,133	21·10
„ 1899	862,973,450	185,934,957	21·54
„ 1900	926,287,072	192,299,022	20·76

Dessa tal utvisa, att Stockholm äfven i afseende på handeln gjort vackra framsteg under den nu senast tillämdalupna fem-årsperioden. Visserligen har värdet af importen ej ökat med fullt samma hastighet för hufvudstaden som för riket i dess helhet, men däremot kan exporten framvisa en stark relativ ökning, och af hela handelsomsättningen i riket faller under åren 1896—1900 föga mindre än 21 % på Stockholm mot 19·26 % under de näst föregående fem åren. Än mera framträder Stockholm till sin fördel i fråga om handelns utveckling vid en jämförelse med de två näst hufvudstaden förnämsta städerna i riket, Göteborg och Malmö. En dylik jämförelse utfaller nämligen sålunda:

	% af rikssumman.		
<i>Införsel:</i>	Stockholm.	Göteborg.	Malmö.
Åren 1891—1895	29·66	26·66	10·60
„ 1896—1900	29·54	25·88	11·28
<i>Utförsel:</i>	Stockholm.	Göteborg.	Malmö.
Åren 1891—1895	7·78	28·55	9·18
„ 1896—1900	9·44	25·97	7·48
<i>Hela handelsomsättningen:</i>	Stockholm.	Göteborg.	Malmö.
Åren 1891—1895	19·26	27·56	9·92
„ 1896—1900	20·65	25·91	9·60

Under det sålunda Stockholm sett sin andel af handelsomsättningen i riket under sista perioden ökas med närmare 1¹/₂ %, har en motsvarande nedgång egt rum för både Göteborg och Malmö, för den förra staden med inemot 1³/₄ %, för den senare med ¹/₃ %. Ännu intager visserligen Göteborg obestridd främsta platsen, men hufvudstaden har blifvit en allt farligare medtäffare. Det relativa beloppet af Göteborgs handelsomsättning öfversteg under åren 1891—1895 motsvarande belopp för Stockholm med 8 % men under åren 1896—1900 med endast 5 %.

Hvad särskildt importen angår, häfdar Stockholm fortfarande sin plats som rikets förnämsta importhamn, i det omkring 30 % af rikets import går dit. I fråga om exporten åter står Stockholm ännu betydligt efter Göteborg, men har däremot under sista femårsperioden gått förbi Malmö, som förut intagit andra rummet.

Antalet *handlande*, som idka grosshandel eller sälja varor i bod eller å annan upplagsplats, uppgifves hafva utgjort:

År.	Handlande.	Betjening.	Summa.
1865	2,178	1,795	3,973
1870	3,545	2,376	5,921
1875	3,082	3,919	7,001
1880	3,234	4,957	8,191
1885	3,956	6,986	10,942
1890	3,025	3,994	7,019
1895	2,823	4,352	7,175
1900	3,582	6,129	9,711

I viss mån belysande i fråga om handelsomsättningens liflighet äro följande data.

Försäljningssumman af de å *fondbörsauktionerna* i Stockholm sålda värdepapperen uppgick till:

	Kronor.		Kronor.
Åren 1866—1870 . . .	2,696,898	Åren 1896—1900 . . .	68,141,123
" 1871—1875 . . .	3,856,424	År 1896	10,209,528
" 1876—1880 . . .	7,929,956	" 1897	18,920,053
" 1881—1885 . . .	9,336,504	" 1898	21,128,790
" 1886—1890 . . .	13,061,961	" 1899	11,505,156
" 1891—1895 . . .	22,892,969	" 1900	6,377,596

Under sista femårsperioden har sålunda försäljningssumman varit tre gånger så stor som under näst föregående period. Ensamt under år 1898 försåldes värdepapper till nästan lika högt belopp som under hela femårsperioden 1891—1895.

Andra mätare på lifaktigheten inom hufvudstadens affärsvärld torde äfven kunna sökas i antalet befordrade postförsändelser och telegram äfvensom i trafiken vid stadens järnvägsstationer.

Hela antalet genom Stockholms *postkontor* befordrade postförsändelser (utom abonnerade tidningar och tidskrifter) utgjorde i jämförelse med folkmängden:

Åren.	Medel-folkmängd.	Post-försändelser.	Årligen pr inv.
1866—1870	135,836	10,814,377	15.9
1871—1875	144,848	13,791,124	19.0
1876—1880	165,287	26,126,225	31.6
1881—1885	190,780	40,428,127	42.4
1886—1890	232,117	43,472,102	37.6
1891—1895	256,754	57,861,095	44.7
1896—1900	290,569	87,549,955	60.3

Vid Stockholms *telegrafstationer* befordrades följande antal taxerade telegram (före år 1874 blott privattelegram):

Åren.	Telegram.	Åren.	Telegram.
Åren 1866—1870 . . .	1,007,853	Åren 1896—1900 . . .	3,683,568
" 1871—1875 . . .	1,686,867	År 1896	587,518
" 1876—1880 . . .	1,794,164	" 1897	678,354
" 1881—1885 . . .	2,046,942	" 1898	717,015
" 1886—1890 . . .	2,394,569	" 1899	780,060
" 1891—1895 . . .	2,903,385	" 1900	920,621

Trafiken vid stadens *järnvägsstationer* har omfattat:

Åren.	Anlända och afgångna resande.	Anl. och afsändt gods, deciton.
Åren 1866—1870	1,461,155	2,475,370
" 1871—1875	2,295,129	6,454,360
" 1876—1880	3,222,393	11,244,610
" 1881—1885	4,253,622	16,729,140
" 1886—1890	5,443,692	23,661,370
" 1891—1895	7,485,159	33,774,820
" 1896—1900	16,763,295	46,417,360
År 1896	2,443,331	7,915,340
" 1897	3,187,121	8,777,200
" 1898	3,048,920	9,049,480
" 1899	3,833,749	9,992,410
" 1900	4,250,174	10,682,930

Dessa tal utvisa, att Stockholms kommunikationer med andra orter under sista perioden utvecklats sig snabbare än någonsin förut. I synnerhet har persontrafiken antagit ett man kan säga storartadt omfång, i det ökningen af antalet resande under åren 1896—1900 utgjorde öfver 9 millioner, eller nära 130 %, mot endast 2 millioner (40 %) under näst föregående femårsperiod.

I detta sammanhang torde äfven böra omnämnas *hotellrörelsen*, hvari Stockholm redan har en icke obetydlig inkomstkälla, som genom den ökade persontrafiken synes blifva allt mer och mer gifvande. Antalet anmälda resande har utgjort:

Åren.	Resande.	Åren.	Resande.
Åren 1866—1870	95,248	Åren 1896—1900	444,928
" 1871—1875	100,162	År 1896	77,040
" 1876—1880	304,180	" 1897	111,106
" 1881—1885	387,803	" 1898	81,596
" 1886—1890	336,566	" 1899	85,804
" 1891—1895	337,118	" 1900	89,382

Den ovanligt stora ökningen för år 1897 är till öfvervägande del att tillskrifva industriutställningen samma år.

C) *Sjöfarten*. I Stockholms stad hemmahörande *fartyg* äfvensom dessas tontal synas af följande tabell:

År.	Segelfartyg.		Ångfartyg.		Summa fartyg.	
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.
1875	65	14,114	156	21,074	221	35,188
1880	66	11,832	166	14,790	232	26,622
1885	42	6,923	205	24,069	247	30,992
1890	34	8,652	224	29,220	258	37,872
1895	48	11,745	143	44,354	191	56,099
1900	39	4,203	167	65,170	206	69,373

Resultatet af de under femårsperioden 1896—1900 inträdda förändringarna är, att segelflottans fartygsantal minskats med 9 och dess tontal med 7,542, medan ångfartygens antal ökats med 24 och deras sammanlagda tontal med 20,816. I det hela har alltså ifrågavarande period att uppvisa en ökning i hufvudstadens handelsflotta, uppgående i fråga om antalet till 15 och med afseende på dräktigheten till 13,274 ton.

Räknas, såsom vanligen sker, hvarje ångfartygstön = 3 ton af segelfartyg, utfaller en jämförelse mellan Stockholms handelsflotta och hela rikets på följande sätt:

År.	Reduceradt tontal.		Stockholm.
	Hela riket.	Stockholm.	
1875	673,063	77,336	11.5
1880	704,740	56,202	8.0
1885	737,363	79,130	10.7
1890	793,481	96,312	12.1
1895	845,555	144,807	17.1
1900	1,264,002	199,713	15.8

Ökningen af rikets handelsflotta har sålunda under de sista fem åren uppgått till 418,447 ton eller nära 50 %, under det de

i Stockholm hemmahörande fartygens tontal tillväxt med endast 54,906 ton eller icke fullt 38 %. Också betecknar femårsperioden 1896—1900 ett afbrott i den stegring, som förut under femton år egt rum i afseende på hufvudstadens procentiska andel af rikets hela tontal.

Sammanlagda tontalet af *anlända och afgångna fartyg i utrikes fart* utgjorde:

Åren	Hela riket. Ton.	Stockholm. Ton.	Stockholm. %.
1876—1880	31,141,666	3,313,979	10.6
1881—1885	42,155,175	4,237,199	10.1
1886—1890	49,344,079	4,756,242	9.6
1891—1895	59,509,782	5,156,479	8.7
1896—1900	77,878,581	6,190,687	7.9

Hufvudstadens andel i den utrikes sjöfarten inom rikets samtliga hamnar befinner sig sålunda sedan långt tillbaka i stadigt aftagande.

D) Jordbruket. Angående det jordbruk, som i ringa omfattning drifves inom hufvudstaden, har för denna femårsberättelse, liksom för de närmast föregående, en undersökning, afseende periodens sista år, blifvit af Öfverståthållareämbetet företagen. Resultatet af densamma är i kortfattadt sammandrag följande.

Arealen af träd-, humle- och kålgård har uppgifvits till 79 hektar, af åker och annan odlad jord till 305 hektar, af naturlig äng till 41 hektar samt af skogbärande mark till 1,331 hektar. Motsvarande tal år 1895 voro resp. 119, 284, 24 och 1,325.

Användningen af den odlade jorden uppgifves sålunda:

Vårstråsäd	43 hektar.	Foderväxter till bete . .	7 hektar.
Baljväxter	10 »	Foderväxter till höskörd .	40 »
Potatis	32 »	Tobak	127 »
Andra rotfrukter	46 »		
		Summa	305 hektar.

Utsäde och skörd hafva uppgifvits till nedanstående belopp:

	Utsäde.	Skörd.
Vårhvet	3 hektoliter.	24 hektoliter.
Korn	15 »	166 »
Hafre	110 »	960 »
Blandsäd	19 »	50 » samt grönfoder.
Ärter	20 »	186 »
Potatis	381 »	3,140 »
Andra rotfrukter	—	3,338 »
Gräsfrö	9 deciton.	5 deciton.
Hö (från odlad jord) . .	—	1,219 »
Tobak	—	1,951 »

Det inom hufvudstadens gränser förekommande jordbruket drifves å 78 särskilda *bruksningsdelar*, hvilka fördelas sålunda med hänsyn till arealen af odlad jord:

Storlek.	Brukade af egaren.	Brukade på arrende.	Summa bruk- ningsdelar.
Högst 2 hektar	2	45	47
2—20 »	4	24	28
20—100 »	—	3	3
Summa	6	72	78

Antalet i hufvudstaden underhållna *kreatur*, bland hvilka naturligtvis det stora flertalet hästar icke användas för jordbruk, uppgifves sålunda:

Hästar	6,939	Getter	11
Tjurar	1	Svin	127
Kor	196	Bisamhällen	18
Får	4	Höns	676

I sammanhang med förestående öfversikt af Stockholms näringslif har Öfverståthållareämbetet ansett sig äfven böra med några ord beröra den *Allmänna konst- och industriutställning*, som år 1897 hölls i hufvudstaden.

Utställningen, som var förlagd till Lejonslätten med angränsande mark å Kungl. Djurgården och som öppnades den 15 maj och stängdes den 3 oktober, omfattade tvenne afdelningar, en för konstverk och en för industriföremål. I utställningen deltog äfven efter därom skedd inbjudan Norge och Danmark samt inom vissa klasser Ryssland med Finland, hvarförutom äfven andra länder satts i tillfälle att låta sig representeras inom konstafdelningen. Utställningsföremålen inrymdes i ett hundratal särskildt uppförda hallar och mindre byggnader (kiosker, paviljonger m. m.), bland hvilka här må nämnas följande med nedan angifna byggnadskostnader: industrihallen om 15,000 kvadratmeter (378,609 kronor 95 öre), maskinhallen om 10,000 kvadratmeter (297,041 kronor 73 öre), tillbyggnad till Nordiska museet (169,221 kronor 49 öre), konsthallen (137,141 kronor 51 öre), svensk-danska fiskerihallen (55,520 kronor 15 öre). Kostnaderna för restaurationsbyggnaderna uppgingo till 102,659 kronor 8 öre. Samtliga omkostnader för utställningen utgjorde något öfver 3,900,000 kronor. Till bestridande af dessa funnos att tillgå anslag af svenska staten 400,000 kronor (däraf tillhopa 100,000 kronor från manufakturförlagslånefonden och handels- och sjöfartsfonden) samt af Stockholms stad 300,000 kronor, inträdesavgifter 1,409,822 kronor 89 öre, vinst å det genom nådigt bref den 18 september 1896 beviljade penninglotteri 1,150,000 kronor, inkomst af tombolor inom utställningsområdet 100,096 kronor 98 öre, värdet af försålda byggnader, tomthyror m. m. 403,190 kronor 30 öre o. s. v. Inalles besöktes utställningen af i rundt tal 1 1/2 million personer, däraf 1,272,749 försedda med vanliga för en gång gällande biljetter, 27,192 med abonnementskort, 96,165 med arbetare- och skolbiljetter och öfver 120,000 med möteskort o. d. Utställningens af denna stora besökandeström föranledda inflytande på trafiken å stadens hotell, järnvägsstationer, spårvägar, ångslupar, hissar m. m. är Öfverståthållareämbetet i tillfälle att beröra å andra ställen i denna berättelse.

Att här lämna en äfven mycket kortfattad redogörelse för utställningens omfattning och de utställda föremålens mångskiftande art skulle kräfva ett ansenligt utrymme och torde dessutom knappast få anses ligga inom gränsen för Öfverståthållareämbetets femårsberättelse. Under hänvisning i öfrigt till den officiella berättelse öfver utställningen, som af dess förvaltningsutskott blifvit år 1900 offentliggjord, tillåter sig Öfverståthållareämbetet emellertid att här omnämna ett par specialutställningar, som uteslutande berörde hufvudstaden.

Den ena af dessa, »Gamla Stockholm», förlagd till Framnäs udde och föranstaltad på enskildt initiativ, utgjorde en repro-

duktion i förminskad skala, i gips på trästommar, af ett stycke af 1500-talets Stockholm, inrymmande bland annat slottet Tre Kronor, Helgeandsholmen, Smedjegatan, Storkyrkan, Rådhuset och Stortorget. De vid Smedjegatan och Stortorget af alla slags handlande och handtverkare öppenhållna bodarna, de mångahanda förströelser, som stodo de besökande till buds, rådhuskällaren, gillestugan och andra näringsställen, som sörjde för dessas lekamliga behof, den i tidstrogna och färgrika dräkter iförda personalen inom området, allt bidrog till att göra »Gamla Stockholm» till en bland de mest frekventerade afdelningarna inom utställningen.

Den andra specialutställningen, för hvilken särskild paviljong uppförts och hvar till de erforderliga medlen, inalles 94,543 kronor 87 öre (däri inbegripet 18,544 kronor 11 öre för det förut omnämnda arbetet »Stockholm»), anslagos af stadsfullmäktige, afsåg att gifva en samlad bild af den ståndpunkt landets hufvudstad intoge å de skilda områdena af kommunal verksamhet. Här förekommo sålunda utställningar af drätselnämndens andra afdelning, kyrkogårdsnämnden, byggnadsnämnden, hälsovårdsnämnden, fattigvårdsnämnden, gas- och elektricitetsverken samt öfver-

styrelsen för Stockholms stads folkskolor. Bland de utställda föremålen, hvaribland äfven funnos en mängd ritningar, kartor, diagram, fotografier, m. m., må särskildt framhållas: en tvärsektion i naturlig storlek af Norrlandsgatan nära Kungsträdgården, utvisande ej blott beläggningen utan äfven samtliga i gatan befintliga ledningar med tillbehör, nämligen aflopps-, vatten- och gasledning, telefonkabeltrummor, elektriska belysningskablar m. m.; en i gips framställd reliefkarta öfver Stockholm i längdskalan 1:2,000 och höjdskalet 1:400, åskådliggörande med särskilda färger redan verkställda och ännu återstående gaturegleringar i plan som i profil; modeller till gatuarbeten och gaturegleringar; lifräddningsredskap; modell i gips af vattenverken vid Årstaviken, i trä öfver vattenreservoarerna i Vanadislunden och Stadshagen, i cement öfver en filtrerbassäng samt äfvenledes i gips öfver Sabbatsbergs sjukhus och epidemisjukhuset; sjukrum; vagn för transport af sjuka; sjukbår; prof på arbeten från stadens uppfostringsanstalter; en synerligen rikhaltig samling af mestadels svenska belysningsredskap från olika tider; en folkskolsal med tillhörande undervisningsmateriel; alster af goss- och flickslöjd; ett skolkök m. m.

4. Kommunikationer, sjöfart och varubyten.

Allmänna vägar. Längden af dessa vägar uppgick vid 1900 liksom 1895 års slut enligt **tabell 2** till 26 kilometer. Hit äro då räknade de gator, som måste passeras för att på ginaste vägen komma från en af stadens tullar till en annan, dock att hvarje gata endast en gång inräknats. Rörande de sträckningar och gator, som sålunda hänförts till allmän väg, hänvisas till näst föregående femårsberättelse.

Stadens *kostnad för förbättringar* (planering och beläggning) af dessa vägsträckor har under en hvar af senaste fem femårsperioder utgjort:

Åren	För planering. Kronor.	För beläggning. Kronor.	Summa. Kronor.
1876—1880	939,313	259,410	1,198,723
1881—1885	46,197	260,123	306,320
1886—1890	122,765	305,147	427,912
1891—1895	82,064	284,894	366,958
1896—1900	207,614	474,381	681,995

För Norrtullsvägen, Älkistvägen, Drottningsholmsvägen och Karlbergsvägen ingår här i jämväl kostnaden för underhållet.

Skjutsväsendet. Rörande skjutsningsskyldigheten från hufvudstaden till angränsande skjutsstationer gäller fortfarande hvad därom finnes omförmäldt i näst föregående femårsberättelse. Antalet i gästgifveriskjuts utgångna hästar framgår af **tabell 2**.

För öfriga grenar af den **lokala samfärdseln** lämnas här följande redogörelser.

a) **Åkeriväsendet.** Den 11 mars 1897 utfärdade Öfverståthållareämbetet nya reglementen att gälla från den 4 påföljande maj för hufvudstadens åkare, som sedermera varit indelade i åkare, som befatta sig med varuforsling, och droskegare, som befatta sig med personbefordran. Flere hafva dock rättighet att, i likhet med hvad som tilläts i Öfverståthållareämbetets förut

gällande åkarereglemente af den 10 maj 1875, befatta sig med såväl varuforsling som personbefordran.

Det i mars 1897 utfärdade »Reglemente angående droskväsendet i hufvudstaden» blef emellertid öfverklagadt och med anledning därpå i vissa delar ändradt samt därpå ånyo utfärdadt den 10 augusti samma år, från hvilken dag det varit gällande, med följande inskränkningar och ändringar, nämligen dels att det i det öfverklagade reglementet anbefallda påbud, att hvarje droska skulle från den 4 maj nämnda år vara försedd med taxameter, framflyttades till den 1 maj 1899, hvarefter taxametern varit obligatorisk och betalning för åkning med droska utgått enligt fastställda taxametertaxor, samt dels att de sålunda fastställda taxametertaxorna äfvensom vissa paragrafer i droskreglementet blifvit ändrade genom Öfverståthållareämbetets kungörelse den 29 maj 1900 att gälla från den 1 juli samma år.

Åkeriväsendet under perioden, sådant det befunnit sig vid mönstringarna i maj månad hvarje år, framgår af följande öfversikt:

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
Antal åkare: för endast varuforsling	126	131	60	62	65
» » droskkörning			4	6	11
» såväl varuforsling som droskkörning			61	64	64
» hästar i samtliga åkerier	1,390	1,504	1,671	1,762	1,899
» droskor, som på en gång finge användas	173	279	226	264	306
» droskkuskar					403

b) **Hyrkuskväsendet.** Med upphäfvande af reglementet för hyrkuskar den 28 december 1868 samt hyrkusktaxan af den 29

oktober 1873 har Öfverståthållareämbetet den 10 mars 1900 fastställt nytt »Reglemente för hyrkuskar i Stockholm» att gälla från den 1 maj sistnämnda år. Skillnaden mellan nu gällande och förutvarande hyrkusreglemente består hufvudsakligen däri, att betalning för körsior med hyrkuskåkdon numera utgår efter öfverenskommelse mellan den åkande och hyrkusken, hvarjämte hyrkuskarna, i likhet med åkare och droskegare, äro skyldiga att till de möstringar och besiktningar, som af polismyndigheten bestämmas, låta inställa och uppvisa alla sina för allmänhetens betjenande afsedda hästar. Angående betalning för hyrkusk-körsior må nämnas, att de större hyrkuskarne själfva upprättat och till begagnande antagit en taxa för såväl kurs- som tidkörning m. m. efter samma grunder som den af Öfverståthållareämbetet upphäfdas taxan, ehuru något högre än denna. Antalet hyrkuskar i hufvudstaden utgjorde år 1896 58 (däri dock medräknade flere personer, som visserligen anmält sig till idkande af hyrkuskyrket, men saknat vilja eller förmåga att anskaffa hästar och materiel för rörelsens bedrifvande), år 1897 31, år 1898 29, år 1899 38 samt år 1900 30. Sistnämnda år voro deras till allmänhetens betjenande afsedda hästar till antalet 431.

c) **Spårvägar.** Hufvudstadens spårvagnsförbindelser hafva under denna liksom under nästföregående femårsperiod uppehållits af tvenne enskilda bolag, nämligen Stockholms nya spårvägsaktiebolag, Södra spårvägarnas trafikaktiebolag (intill den 1 maj 1900) samt Stockholms södra spårvägsaktiebolag (efter samma tid). För trafikens utveckling under perioden lämnas här följande redogörelser.

Stockholms nya spårvägsaktiebolag. Under perioden 1896—1900 hafva följande förändringar och utvidgningar af linierna egt rum: Djurgårdslinien har delvis omlagts och försetts med dubbelspår till hela sin längd åren 1896 och 1897; Norra Kungsholmslinien och Södra Kungsholmslinien hafva öfver Handverkaregatan från Pilgatan, Fridhemsgatan och Fleminggatan till S:t Eriksgatan förenats till en linie, den s. k. Kungsholmslinien, år 1897; Östermalmslinien har förlängts öfver Karlplan, Narvavägen och Strandvägen samt Sturegatan ned till Stureplan, hvarigenom linien blifvit en halfringformig linie: Norrmalmstorg—Strandvägen—Narvavägen—Karlavägen—Sturegatan—Stureplan (öppnad för trafik den 1 januari 1898); Ringlinien har på sträckan Lilla Nygatan—Riddarhustorget försetts med dubbelspår (år 1900), hvarigenom på denna linie enkelspår återstår blott öfver Drottninggatan.

Spårvägslinierna voro vid 1900 års slut:

Ringlinien	5,877 meter (dubbelspårig)
Östermalmslinien	3,182 » (delvis dubbelspårig)
Kungsholmslinien	4,605 » (enkelspårig)
Djurgårdslinien	2,136 » (dubbelspårig)
Hagalinien	2,311 » (enkelspårig)
Vasastadslinien	1,910 » »
Summa 20,021 meter.	

Afgiften var vid 1900 års slut för hvarje passagerare och hvarje å främre plattformen ställt kolly: 10 öre å Ringlinien, Östermalmslinien, Kungsholmslinien, Djurgårdslinien, Hagalinien till Norrtull samt Vasastadslinien; 15 öre å Ringlinien—Norrtull, Östermalmslinien—Norrtull, Hagalinien till Haga och Vasastadslinien—Haga; 20 öre å Ringlinien—Haga samt Östermalmslinien—Haga.

Afgiftsfri samtrafik egde vid samma tid rum mellan Ringlinien och Östermalmslinien, Kungsholmslinien, Hagalinien till Karlbergsvägen samt Vasastadslinien; Östermalmslinien och Ringlinien—Kungsholmslinien, Ringlinien—Hagalinien till Karlbergsvägen samt Ringlinien—Vasastadslinien; Kungsholmslinien—Ringlinien—Östermalmslinien; Hagalinien (från Karlbergsvägen)—Ringlinien—Östermalmslinien; Hagalinien (från Norrtull)—Vasastadslinien; Vasastadslinien och Ringlinien—Östermalmslinien samt Hagalinien till Norrtull.

Antalet vagnkilometer och hästkilometer har utgjort:

	Vagnkilometer.	Hästkilometer.
Åren 1877—1880	2,380,107	2,675,235
» 1881—1885	5,644,098	9,171,308
» 1886—1890	6,740,764	11,779,992
» 1891—1895	8,709,024	14,781,007
» 1896—1900	12,501,910	21,755,214

Antalet vagnkilometer körda med olika slag af vagnar, stora (med två hästar) eller mindre, utgjorde:

	Stora vagnar.	Mindre vagnar.
År 1896	1,136,568	1,067,726
» 1897	1,443,268	1,033,882
» 1898	1,438,880	1,118,487
» 1899	1,869,416	690,921
» 1900	2,261,122	441,640

Antalet passagerare utgjorde:

Åren 1877—1880	9,664,910	År 1896	9,994,459
» 1881—1885	28,290,910	» 1897	14,026,942
» 1886—1890	32,546,274	» 1898	12,289,330
» 1891—1895	38,928,149	» 1899	13,457,258
» 1896—1900	63,754,620	» 1900	13,936,631

1897 års utställnings inflytande på trafiken framgår här med all tydlighet.

På de olika linierna fördela sig under perioden 1896—1900 antalet vagnkilometer och passagerare sålunda:

	Vagnkilometer.	Passagerare.
Ringlinien	4,778,691	33,547,740
Östermalmslinien	1,893,518	8,206,319
Kungsholmslinien	2,755,707	9,249,081
Djurgårdslinien	1,488,413	7,540,802
Hagalinien	751,102	3,161,678
Vasastadslinien	834,479	2,049,000
Summa	12,501,910	63,754,620

Trafikinkomsterna hafva utgjort:

Åren 1877—1880	986,552.36 kr.	År 1896	1,015,024.33 kr.
» 1881—1885	2,868,370.91 »	» 1897	1,423,788.12 »
» 1886—1890	3,333,205.39 »	» 1898	1,248,422.24 »
» 1891—1895	3,984,713.46 »	» 1899	1,357,307.02 »
» 1896—1900	6,462,981.08 »	» 1900	1,418,439.87 »

Trafiken har under femårsperioden kunnat fortgå utan afbrott.

Materielen utgjordes vid 1900 års slut af 82 täckta och 68 öppna vagnar samt 694 hästar.

Södra spårvägarna. Under perioden 1896—1900 har Södra spårvägarnas trafikaktiebolag, som den 1 januari 1892 öfvertog trafikens uppehållande vid södra spårvägarna, därmed fortfarit till den 1 maj 1900. Årsvinsten för 1896 medgaf ej, att någon del där af afsattes för spårvägsbolagets räkning, men af behållningen för åren 1897, 1898 och 1899 har en del kunnat besparas för detta bolag, och hade således år 1900 med tillägg af de influtna räntorna ett belopp samlat, som uppgick till 48,000 kronor, motsvarande spårvägsbolagets skuld till trafikbolaget. Enligt kontraktet mellan båda bolagen egde spårvägsbolaget rätt att, om denna skuld gäldades, när som helst återtaga trafiken för egen räkning, hvilket också den 1 maj 1900 verkställdes, i enlighet med hvad bolagsstämman den 27 april beslutat. I sammanhang härmed blef också vid trafikbolagets bolagsstämmor den 27 april och 15 maj beslut fattadt om detta bolags upplösning samt om inlösande af dess aktier och återstående kuponger för tiden till den 1 maj 1900, och blefvo dessa likvider före årets slut fullgjorda.

I afseende på trafikens uppehållande hafva under de ifrågavarande fem åren inga betydliga förändringar egt rum. *Taxan* har fortfarande varit 10 öre för alla passagerare med undantag af barn under 10 år, hvilka betalat 5 öre. För skolungdom hafva terminsbiljetter å 8 kr. sålts liksom föregående åren.

Liniernas längd har förblifvit oförändrad, nämligen Slussen—Hornstullslinien 2,700 meter och Katarinalinien 1,770 meter, tillsammans 4,470 meter.

Med anledning af uppkommen strejk har *trafiken* år 1900 varit inställd nära 10 dagar.

Antalet *vagnkilometer* och *hästkilometer* har utgjort:

	Ångvagnskm.	Hästvagnskm.	Hästk.
År 1896	206,903	141,687	213,682
» 1897	214,676	145,860	219,852
» 1898	212,652	147,652	221,157
» 1899	209,542	142,611	214,806
» 1900	202,638	138,618	208,712
Summa	1,046,411	716,428	1,078,209

Antalet *passagerare* och *inkomsterna* utgjorde:

	Passagerare.	Inkomster.
År 1896	1,586,487	157,774 55 kr.
» 1897	1,943,672	193,307 51 »
» 1898	1,976,605	196,576 58 »
» 1899	2,125,181	211,423 29 »
» 1900	2,059,868	204,970 49 »

Spårvägarnas sammanlagda *bokförda värde* af spår, hästar och vagnar utgjorde vid 1891 års slut 453,089 54 kronor, och har sedermera ingen ny värdering skett.

Af de täckta hästvagnarna hafva under hvarterdera af åren 1896, 1899 och 1900 2 blifvit ombyggda och förlängda, och hafva under hvarterdera af åren 1897 och 1898 anskaffats 2 öppna hästspårvagnar, så att 4 sådana nu finnas och be-

gagnas den varmare årstiden. *Materielen* utgjordes vid 1900 års slut af 10 ångvagnar och 1 lokomotiv, 10 täckta och 4 öppna hästspårvagnar, 2 snöplogar, 1 saltvattenvagn och 35 hästar.

Då under de senaste åren trafiken alltmera ökats och behöfvat af flere vagnar i trafik blifvit för hvarje år mera nödvändigt, men tillgångarna ej medgifvit ökning af ångvagnarnas antal, så mycket mindre som deras pris betydligt stigit, och därjämte den befintliga materielen blifvit alltmera förnött, har införande af *elektrisk drift* framstått såsom den enda utvägen att kunna fortfarande uppehålla spårvägstrafiken på ett för allmänheten tillfredsställande sätt. Sedan 1898 års bolagsstämma uppdragit åt styrelsen att vidtaga åtgärder för öfvergång till elektrisk drift, anhöll styrelsen i maj 1899 hos stadsfullmäktige, i sammanhang med begäran om koncessionens förlängning till början af år 1935, om tillstånd att använda elektriska motorer efter systemet med luftkontaktledning och härför få anlägga egen elektrisk kraftstation å bolagets tomt, äfvensom att få utsträcka spårvägslinierna i Götgatan till Skanstull och i Folkungagatan till Danviks tull. Denna ansökan blef den 28 februari 1900 på det sätt bifallen, att det sökta tillståndet, utan förlängning af koncessionen, beviljades med de villkor och närmare bestämmelser, som innehållas i protokollet för stadsfullmäktiges sammanträde nämnda dag, och blef detta beslut fastställt af Öfverståthållareämbetet den 15 mars samma år. Om verkställande af den elektriska anläggningen har aftal träffats med bolaget Union i Berlin, och är en del åtgärder för utförandet vidtagna under år 1900. Å stationen har uppförts ett nytt stall, afsedt att framdeles användas till vagnshus, och har påbörjats det förra stallets ombyggnad till maskinhus, hvarjämte beställning skett å nästan all behöflig materiel. Aktiekapitalet har efter 1900 års ordinarie bolagsstämmas beslut enligt bolagsordningens medgifvande ökats med 4,450 nya aktier å 100 kronor.

d) **Omnibustrafiken.** Den omnibusrörelse, som sedan år 1887 egt rum mellan Vasastaden och Riddarbustorget, har under senaste femårsperioden upphört, enär Allmänna omnibusaktiebolaget under år 1898 måst träda i likvidation, oaktadt trafiken visade ett stadigt framåtgående på grund af Vasastadens ständigt ökade folkmängd. Orsaken är att tillskrifva de i djurskyddsvänligt syfte ökade fordringarna i afseende på det antal hästar, som för affärens bedrivande vore nödvändigt, och de föreskrifter i sådant hänseende, som under nämnda år tillkommit. Trafiken omfattade Observatorie- och Västmannagatorna, Drottninggatan, Fredsgatan, Gustaf Adolfs torg, Norrbro, Mynttorget och Myntgatan samt uppehölls vid 1897 års slut af 10 å 12 vagnar sommartiden och 8 å 9 vintertiden. Antalet hästar utgjorde 72 å 85, men dessutom använde bolaget under sommaren dagligen 2 å 6 par legda hästar. Vagnarnas antal var 39, där af halfva antalet öppna sommarvagnar. Personalen utgjordes af tillsammans 64 personer, förutom tillfällig extra personal af kuskar och konduktörer. Antalet betalande passagerare uppgick år 1896 till 981,850 och år 1897 till 1,183,960.

De försök med automobilvagnar, som sedermera gjorts, har endast ådagalagt, att detta fortskaffningsmedel för persontrafik ännu icke hunnit den utveckling, hvad mekanismen vidkommer, att de äro användbara för omnibustrafik å stenlagda gator, så framt de ej få gå på skenor eller asfaltbeläggning.

e) Ångslupstrafiken i Stockholm och dess närmaste omgifningar har under åren 1896—1900 uppehållits dels af de i föregående femårsberättelse omnämnda *Stockholms ångslupsaktiebolag* och *Nya ångslupsaktiebolaget* samt dels af här följande bolag, af hvilka några utöfvat verksamhet före den tid, som nu afses, hvaremot andra tillkommit under de år, hvarom här är fråga.

Lidingö ångslupsaktiebolag. Detta bolag, som grundades den 10 april 1895, då det öfvertog »Lidingö nya ångslupsbolags» egendom, bedrifver ångslupsfart mellan hufvudstaden och dess omgifningar i Saltsjön. Aktiekapitalet, hvarå inbetalts 88,500 kronor, kan utgöra högst 150,000 kronor och är fördelat i aktier å 500 kronor. Bolagets ångslupar voro under perioden Lidingö (om 35 nominella hästkrafter och plats för 205 passagerare) och Kyrkviken (om 25 nominella hästkrafter och plats för 174 passagerare), hvartill under år 1900 kom Lärkan (om 25 nominella hästkrafter och plats för 150 passagerare).

Järnvägsaktiebolaget Stockholm—Saltsjön eger 3 ångfärjor, benämnda Saltsjöbaden 1, 2 och 3, som enligt Öfverståthållareämbetets resolution af den 15 september 1892 uppehålla trafiken mellan Stadsgården och Karl XII:s torg. Trafiken tog sin början den 23 december 1893 och har sedan dess oafbrutet fortgått med 2 färjor och afgang från resp. ändstationer hvar 15:e minut under den tid af dagen, då tågen å Saltsjöbanan gå. Färjorna hafva rättighet att föra 200 passagerare och hafva en netto-dräktighet af cirka 15 ton hvardera.

Brunnsvikens ångslupsbolag, som egentligen är ett s. k. familjebolag, ursprungligen bestående af strandegare vid Edsviken, och som bildades på initiativ af konung Carl XV, har allt sedan våren 1873 med ångslupen Brunnsviken idkat ångslupsfart å Norra Brunnsviken från Stallmästargården genom Ålkistans kanal till Ulriksdal med ändstation vid Tegelhagens brygga. Järnvägslinierna på bägge sidor om Edsviken, som alltmåra upptaga den befintliga trafiken, hafva emellertid förorsakat en successiv minskning i passagerarantalet.

Ångslupsaktiebolaget Norra Brunnsviken bildades i maj 1900 med uppgift att bedrifva ångslupsfart i Norra Brunnsviken mellan Stallmästargården och Ulriksdals allé. Förut hade Stockholms ångslupsaktiebolag under många år uppehållit trafiken å denna trade. Det inbetalda kapitalet uppgår till 10,000 kr.

Ångslupsaktiebolaget Nackanäs. Det nuvarande bolaget bildades i slutet af år 1896, då det öfvertog Ångslupsbolaget Nackanäs rörelse, hvilket egt bestånd sedan 1876. Trafiken uppehålls i Hammarbysjö mellan den s. k. Barnängsbryggan och Nackanäs värdshus.

Ångbåtsaktiebolaget Torsvik. Sedan Stockholms ångslupsaktiebolag upphört att trafikera sina s. k. utlinier, bildades detta bolag den 17 maj 1900, i ändamål att idka persontrafik med ångbåt å linien Stockholm—Torsvik å Lidingön, med ett aktiekapital af minst 10,000 och högst 30,000 kronor, och utgöres aktieegarna hufvudsakligen af villaegare å Lidingön. Under år 1900 upprätthölls trafiken med ångslupen Torsvik, f. d. Kung Carl.

Ångbåtsaktiebolaget Mariedal bildades likaledes på våren 1900 med uppgift att befordra passagerare mellan hufvudstaden och Mariedal vid Saltsjön. Äfven denna trade hade föregående år trafikerats af Stockholms ångslupsaktiebolag. Bolagets ångare Ägir mäter 44⁵⁶/₁₀₀ ton.

De af nu nämnda bolag använda ångsluparnas eller ångfärjornas antal och storlek samt antalet passagerare, som på en gång kan föras, äfvensom antalet under periodens särskilda år befordrade passagerare framgå af *tabell G*. Äfven i dessa sistnämndas antal spåras inflytandet af 1897 års utställning.

Tab. G. Ångslupstrafiken i Stockholms stad och dess närmaste omgifningar åren 1896—1900.

B o l a g.	År.	Antal ångslupar eller ångfärjor i trafik.	Deras sammanlagda antal nominella hästkrafter.	Antal passagerare, som på en gång rymmas.	Antal befordrade passagerare.
Stockholms ångslupsaktiebolag	1896	41	368	3,006	4,396,000
	1897	44	400	4,330	5,870,000
	1898	38	360	3,886	5,034,000
	1899	38	360	3,886	4,895,000
	1900	30	263	3,238	4,868,000
Nya ångslupsaktiebolaget	1896	7	152	740	2,561,195
	1897	7	152	740	2,834,673
	1898	7	152	740	2,972,693
	1899	7	152	740	2,925,766
	1900	7	152	740	2,929,952
Lidingö ångslupsaktiebolag	1896	2	60	379	45,098
	1897	2	60	379	46,286
	1898	2	60	379	50,651
	1899	2	60	379	48,181
	1900	3	85	529	90,023
Järnvägsaktiebolaget Stockholm—Saltsjön	1896	2	1) 30	400	708,649
	1897	2	1) 30	400	889,439
	1898	2	1) 30	400	895,445
	1899	2	1) 30	400	943,940
	1900	2	1) 30	400	1,005,675
Brunnsvikens ångslupsbolag	1896	1	8	96	21,538
	1897	1	8	96	25,431
	1898	1	8	96	18,454
	1899	1	8	96	19,280
	1900	1	8	96	16,698
Ångslupsaktiebolaget Norra Brunnsviken	1900	1	8	94	28,192
Ångslupsaktiebolaget Nackanäs	1896	1	5	78	132,823
	1897	1	5	78	
	1898	1	5	78	
	1899	1	5	78	
	1900	1	5	78	
Ångbåtsaktiebolaget Torsvik	1900	1	8	94	26,147
Ångbåtsaktiebolaget Mariedal	1900	1	20	164	45,000

1) Dräktighet i ton, ej nominella hästkrafter.

f) **Hissar.** Antalet af de med hissarna befordrade passagerare har utgjort:

	Katarinahissen.	Mariahissen.
År 1896	1,025,646	858,744
» 1897	1,332,638	963,560
» 1898	1,050,548	968,548
» 1899	1,130,462	1,012,660
» 1900	1,146,684	1,006,892
Summa för åren 1896—1900 . . .	5,685,978	4,810,404
» » » 1891—1895 . . .	5,347,286	3,685,055
» » » 1886—1890 . . .	6,397,640	4,321,123
» » » 1883—1885 . . .	4,816,211	-----

Den synnerligen starka trafiken under år 1897, särskildt hvad Katarinahissen beträffar, vittnar oförtydbart om utställningens stora inverkan på lifligheten i den lokala samfärdseln inom hufvudstaden.

g) **Brunkebergstunneln.** Antalet trafikanter, som under åren 1886—1890 uppgick till 4,811,910 och under åren 1891—1895 till 4,925,767, har under här ifrågavarande period utgjort 6,863,938, hvilka fördela sig på periodens olika år och månader på följande sätt:

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
Januari	99,821	109,186	119,504	128,283	135,321
Februari	94,550	99,065	107,084	113,811	122,668
Mars	99,840	112,528	120,645	127,118	137,922
April	102,298	111,971	125,143	128,743	136,851
Maj	108,581	119,356	127,478	125,100	129,525
Juni	83,227	104,611	87,127	100,172	104,818
Juli	72,548	106,012	85,630	94,274	92,228
Augusti	73,486	107,294	88,685	94,974	98,396
September	98,360	137,217	113,237	125,415	130,064
Oktober	116,721	128,734	137,975	145,436	142,395
November	113,723	118,414	125,646	133,980	134,027
December	112,890	119,203	125,182	134,959	134,486
Summa trafikanter	1,176,045	1,373,591	1,363,336	1,452,265	1,498,701

Den betydande ökningen i trafikanternas antal under år 1897 faller på de fyra egentliga utställningsmånaderna juni—september.

h) **Stadsbud.** Rörande stadsbudsväsendets organisation hänvisas till näst föregående femårsberättelse. Ny taxa har under perioden blifvit utfärdad att gälla från och med den 1 juni 1900. Antalet stadsbud har ökats från 225 till 237, i det att år 1899 de vid 1:a och 3:e trakterna anställda stadsbudens antal höjts från 60 till 66.

i) **Velocipeder.** Ehuru velocipeden icke är ett kommunikationsmedel i samma bemärkelse som de, hvilka i det föregående afhandlats, synes densamma likväl, på grund af den allt vidsträcktare utbredning den vunnit, här böra med några ord beröras.

Redan genom Öfverståthållareämbetets kungörelse den 30 juni 1886 utfärdades bestämmelser angående velocipedåkning å allmänna platser i hufvudstaden. Nya sådana tillkommo genom kungörelsen den 27 december 1894, som med däri den 3 juni 1897 gjorda ändringar ännu är gällande. Jämlikt den däri intagna anmälningsskyldighet för velocipedinnehafvare hade intill 1895 års slut hos polisen inregistrerats 3,275 velocipeder. Vid 1900 års slut hade deras antal stigit till 35,272. Velocipeder användas numera allmänt af breflådtömmare, telegrambud, järnvägens notisbud, stads- och expressbud m. fl.

I fråga om **järnvägar, post och telegraf** hänvisas dels till de sifferuppgifter, som därom meddelats under afdelningen Näringar i det föregående, och dels till vederbörande grenar af rikets officiella statistik.

Telefon. Telefonverksamheten inom hufvudstaden har under denna liksom under näst föregående period bestridts af Telegrafverket och de bägge enskilda bolagen Stockholms Allmänna telefonaktiebolag och Stockholms Belltelefonaktiebolag.

a) **Rikstelefon.** Under den gångna femårsperioden har rikstelefonen erhållit en särdeles stor utveckling. Dess *långledningar* omfatta numera snart sagdt hvarje stad och större plats i riket, ehuru på grund af ledningsförhållanden telefonering från Stockholm ej eger rum längre norr ut än till Umeå. Härjämte har tillslutningen af abonnenter i Stockholm varit så stor, att ej endast de af hufvudstadens affärsmän m. fl., som hafva särskildt behof af långtelefonförbindelse till landets alla delar, allmänt hafva försett sig med rikstelefon, utan rikstelefonnätet i Stockholm har, såsom af efterföljande tabell öfver antalet apparater framgår, blifvit på samma gång ett verkligt lokalnät.

Af de under de senaste fem åren tillkomna långledningarna från Stockholm märkas i främsta rummet de för långtrafiken särskildt afsedda 4½ mm. kopparledningarna till Malmö och Göteborg, hvilka, på samma gång de underlätta förbindelsen med närmare liggande orter, ävågabringa en i alla afseenden god telefonförbindelse med Danmark, Skåne och Västkusten. Ett flertal nya ledningar hafva därjämte uppdragits för att underlätta den alltjämt växande trafiken å äldre vägar. Ej minsta antalet sådana förstärkningslinier, ehuru af kortare längd, har erfordrats för stationer i Stockholms närhet, där äfvenledes abonnentökningen föranlett anläggandet af *nya stationer*, så att sammanlagda antalet af stationerna inom 70 km. från Stockholm vid 1900 års slut utgjorde 195.

Under år 1900 har, efter utförd tillbyggnad af Telegrafverkets egendom åt Telegrafgränden till, anordnats en ny lokalstation efter ett helt nytt system och med en kapacitet om 30,000 ledningar. Under samma år har äfven anordnats en särskild afdelning, den s. k. droskstationen, för beställning af droskor från såväl rikstelefonens som de enskilda bolagens abonnenter. I samband med skeende påbyggnad af ytterligare en våning å telegrafhuset kommer ny och rymlig lokal att erhållas för den alltjämt växande interurbanstationen.

Hela telefonnätet omfattar numera endast dubbeltrådiga ledningar.

Priset för abonnemang i Stockholm å affärstelefon utgör fortfarande 50 kronor per år med 50 kronors inträdesavgift och för bostadsapparater 50 kronor per år utan inträdesavgift.

Utvecklingen under de sistförflutna fem åren framgår af nedanstående tabell öfver antalet apparater:

Vid slutet af år	I staden.	I Stockholms grannskap.	Summa.
1896	3,181	1,105	4,286
1897	4,457	1,944	6,401
1898	5,573	2,545	8,118
1899	6,674	3,097	9,771
1900	7,528	3,595	11,123

Antalet expeditioner å centraltelefonstationen i Stockholm var under samma tid följande:

År.	Telefonerade telegram.	S a m t a l.	
		Lokala.	Interurbana.
1896	45,779	7,325,800	353,458
1897	54,570	10,202,800	344,666
1898	66,070	14,147,000	412,037
1899	92,517	14,783,200	436,541
1900	106,482	17,873,800	485,505

b) Stockholms Allmänna telefonaktiebolag har under den gångna femårsperioden utöfvat en liflig och allt mer omfattande verksamhet inom huvudstaden och det område af 70 kilometer i rät linie från Stockholms Stortorg, inom hvilket bolaget den 1 maj 1891 af Eders Kungl. Maj:t erhållit nädig koncession att på vissa villkor utöfva telefondrift utan hinder af Eders Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 20 april 1883.

I förra femårsberättelsen är omnämndt, att bolaget, som alltifrån år 1889 med staden förhandlat om tillåtelse att å vissa gator och offentliga platser få nedlägga telefonkablar, den 1 juni 1894 erhållit den begärda tillåtelsen mot, bländ annat, skyldigheten att till staden betala en årlig hyra af 1 krona 50 öre per längdmeter af den vid årets slut nedlagda längden kabeltrummor, samt att nedläggandet af sådana kabeltrummor togs sin början sommaren 1895. Bolaget har sedermera år 1897 erhållit en likartad tillåtelse att i de mera aflägsna delar af huvudstaden, där de större kabeltrummorna ej äro af behovet påkallade, få nedlägga mindre sådana eller kabelrör mot en årlig hyra af 50 öre per meter. Den 31 december 1900 utgjorde längden af kabeltrummor och kabelrör 20,361 meter med en sammanlagd piplängd af 339,700 meter. Af cementledningarna voro 6,854 meter trummor och 13,507 meter rör.

Det mellan Telegrafverket och bolaget upprättade kontraktet om samtrafik mellan rikstelefonen och bolagets nät mot en öfverföringsafgift af 10 öre per samtal blef af Telegrafstyrelsen uppsagt till den 1 juli 1901, men sedermera prolongeradt till den 1 januari 1902.

Den af bolaget åt den telefonerande allmänheten sedan hösten 1895 beredda fördelen att till bolagets telegrambyrå in-telefonera meddelanden till personer inom Stockholm, hvilka meddelanden, kallade telefem, kosta 25 öre för 10 ord utom adressen och skyndsamt genom särskildt bud i försegladt bref

tillsändas adressaten, har på senaste tiden blifvit af allmänheten i mera betydande utsträckning begagnad.

Under år 1900 har bolaget ökat sitt aktiekapital från 900,000 kronor till 1,800,000 kronor. Sedan förra femårsberättelsen utgafs, har bolaget beträffande årsafgifterna icke vidtagit någon annan förändring, än att detsamma år 1896 för affärslokaler införde abonnemang å 45 kronor å sådana apparater med begränsadt fri samtalsrätt, som förut utlämnats till privatpersoner för ett årspris af 36 kronor, men bolaget har från och med 1898 års början till Bellbolaget öfverlåtitt de delar af sitt nät, som voro inrättade för apparater med sådan begränsadt fri samtalsrätt. Årsafgiften för direkt ledning utgör sålunda fortfarande 80 kronor; för enkelt kombinerad ledning, hvilket innebär, att endast endera af de tvenne kombinerade ledningarna samtidigt kan begagnas för att begära samtal, är priset 60 kronor. Innehafvare af direkt ledning kunna äfven fortfarande mot erläggande af ytterligare 20 kronor per år, eller inalles 100 kronor, tillförsäkra sig rätten att samtal till dem kunna fritt och obegränsadt påkallas äfven från alla Bellbolagets abonnenter, hvilka eljest hafva att till bolaget betala 10 öre för hvarje samtal utöfver 100 samtal i kvartal från apparaten.

Tillväxten af bolagets ledningar under de sistförflutna fem åren synes af följande tabell, upptagande dessa ledningars längd i kilometer:

Vid slutet af år	Inom Stockholm.	Utom Stockholm.	Summa. Kilometer.
1896	15,782	8,601	24,383
1897	23,086	9,469	32,555
1898	17,670.60	10,594.70	28,265.30
1899	21,755.00	11,205.83	32,960.83
1900	26,348.90	12,107.78	38,456.68

Antalet abonnenter och telefonister under den gångna perioden synes af följande tabell:

År.	Antal abonnenter vid årets slut.	Abonentökning (+) eller minskning (—) under året.	Antal telefonister vid årets slut.
1896	14,475	+ 2,467	266
1897	16,371	+ 1,896	331
1898	15,555	— 816	347
1899	17,246	+ 1,691	321
1900	18,651	+ 1,405	342

Abonentantalet har med afseende å olika slag af ledningar varit fördeladt på följande sätt:

Vid slutet af år	Direkta linier.	Kombinerade ledningar.	Linier i landsstationer.	Anknytningar.	Summa abonnenter.
1896	7,652	2,835	2,428	1,560	14,475
1897	8,483	3,292	2,800	1,796	16,371
1898	5,879	4,176	3,307	2,193	15,555
1899	6,041	4,941	3,657	2,607	17,246
1900	6,187	5,600	3,943	2,921	18,651

Minskningen under år 1898 beträffande såväl ledningarnas längd som antalet abonnenter berodde därpå, att bolaget från och med den 1 januari detta år till Bellbolaget försålde sina anläggningar för apparater med begränsadt fri samtalsrätt.

c) **Stockholms Belltelefonaktiebolag.** Under de första åren af femårsperioden fortfor bolaget att utöfva sin sedan 1891 till Östermalm begränsade verksamhet allenast inom detta område. Den enda förändringen i bolagets verksamhet bestod däruti, att bolaget, i likhet med Allmänna telefonaktiebolaget, från och med 1896 utlämnade telefoner med begränsadt fri samtalsrätt äfven till affärsmän med jämförelsevis ringa telefonbehof. Årsafgiften för sådana affärstelefoner sattes till 45 kronor. Detta slags abonnemang berättigar till alldeles samma förmåner, som bostadstelefoner à 36 kronor per år åtnjuta, d. v. s. fri och obegränsad rätt att påkalla samtal med Allmänna telefonbolagets s. k. stjärnabonnenter samt rättighet att påkalla 100 samtal i kvartalet med bolagens öfriga abonnenter; för hvarje samtal, som därutöver begäres, erlägges en afgift af 10 öre.

Från början af år 1898 har bolaget emellertid utvidgat sin verksamhet till hela hufvudstaden. Genom öfverenskommelse med Allmänna telefonaktiebolaget öfvertog Bellbolaget nämligen genom köp vid nämnda tid alla förstnämnda bolag tillhöriga anläggningar för begränsadt fri samtalsrätt, så att endast Bellbolaget numera utlämnar telefonapparater till ett årspris af 36 och 45 kronor.

Den i förra femårsberättelsen omnämnda öfverenskommelsen mellan bolagen om afgiftsfri samtrafik mellan hvartdera bolagets abonnenter eger alltfört bestånd och i samma utsträckning. Beträffande bolagets samtrafik med rikstelefon gäller detsamma,

som här blifvit nämnt i afseende på Allmänna telefonaktiebolaget.

Bolagets aktiekapital ökades under år 1898 från 400,000 kronor till 600,000 kronor, under år 1899 till 800,000 kronor och slutligen under år 1900 till 1,000,000 kronor.

Antalet *abonnenter* och *telefonister* har under den gångna femårsperioden ansevärt tillväxt, såsom af följande tabell synes:

År.	Antal abonnenter vid årets slut.	Abonent-ökning under året.	Antal telefonister vid årets slut.
1896	1,577	498	17
1897	2,048	471	25
1898	5,943	3,895	28
1899	7,216	1,273	66
1900	8,596	1,380	81

Den stora ökningen år 1898 beror på inköp af en del af Allmänna telefonbolagets anläggningar (se ofvan).

Den detaljaffär, som bolaget drifver vid sidan af den egentliga telefonverksamheten, bestående i försäljning af olika slags elektrisk materiel samt uppsättning af privata telefonledningar, åskledare och dylikt, har under den förflutna femårsperioden fortgått såsom förut.

Rörande **sjöfart** och **handel** hänvisas dels till afdelningen Närings i det föregående, dels ock beträffande den del af sjöfarten, som rör hamnväsendet, äfvensom brännvinshandeln till de redogörelser, som under afdelningen Politi komma att därom lämnas.

5. Kameralförhållanden.

I afseende å antalet nybyggda *boningshus* åren 1896—1900 äfvensom antalet *tomter* och *lägenheter* samt *fastigheternas taxeringsvärden* vid periodens slut hänvisas dels till **tabell 3**, dels ock till den under afdelningen Politi förekommande redogörelsen för byggnadsverksamheten.

Angående *egendomar af fideikommissnatur* samt *egendomar tillhörande inhemska aktiebolag* och *främmande makters under-*

såtar år 1900 meddelas föreskrifna uppgifter i **tabellerna 4, 5 och 6**.

I fråga om *kronouppbörden* hänvisas till den af stadsfullmäktiges beredningsutskott årligen utgifna berättelse angående Stockholms kommunalförvaltning och beträffande *stadens finanser* dels till nämnda berättelser och dels till litt. U af Bidrag till Sveriges officiella statistik.

6. Politi.

A) Stadens myndigheter.

a) **Öfverståthållareämbetets kansli.** Antalet i Öfverståthållareämbetets kansli afgjorda *mål* har under åren 1896—1900 samt näst föregående tre femårsperioder utgjort:

År 1896	21,179
» 1897	21,501
» 1898	23,238
» 1899	24,368
» 1900	26,318
Åren 1896—1900	116,604
» 1891—1895	99,744
» 1886—1890	99,305
» 1881—1885	73,000

I förestående uppgifter ingå ej de till firmaregistret hörande ärenden.

Till följd af föreskrift i lagen om aktiebolag den 28 juni 1895 har Öfverståthållareämbetets befattningshavare med registrering af aktiebolag från och med år 1897 upphört, hvaremot enligt lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet den 28 juni 1895 hos Öfverståthållareämbetet från och med år 1897 föres register öfver ekonomiska föreningar. Antalet *nya firmor*, aktiebolag och ekonomiska föreningar, som, beträffande firmor under åren 1896—1900, beträffande aktiebolag år 1896 och beträffande föreningar under åren 1897—1900, inregistrerats, har utgjort 2,254, hvilka fördela sig på periodens olika år och de särskilda registren sålunda:

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
Enskilda näringsidkare och handelsbolag	355	366	406	495	489
Aktiebolag och andra bolag, som icke äro handelsbolag.	78	—	—	—	—
Föreningar för ekonomisk verksamhet	—	43	5	9	8
Summa	433	409	411	504	497

Öfver Öfverståthållareämbetets beslut i anledning af anmälningar till firmaregistret hafva besvär icke i något fall anförts, hvaremot i fyra fall besvär hos Eders Kungl. Maj:t anförts öfver Öfverståthållareämbetets beslut i anledning af anmälningar till föreningsregistret. Eders Kungl. Maj:ts resolution öfver dessa besvär äro meddelade den 2 februari, den 8 juli, den 2 september och den 21 oktober 1898.

Beloppen af influtna afgifter för registrering af firma och prokura samt, från och med år 1897, af ekonomiska föreningar, kostnaderna för registreringens kungörande samt den efter afdrag af nyssnämnda kostnader uppkommande behållningen utgjorde i kronor:

	Influtna afgifter.	Utgifter.	Behållning.
År 1896	3,268	2,079.60	1,188.40
» 1897	2,319	1,480.36	838.64
» 1898	2,416	1,343.08	1,072.92
» 1899	2,823	1,458.15	1,364.85
» 1900	2,806	1,462.47	1,343.53
Åren 1896—1900	13,632	7,823.66	5,808.34
» 1891—1895	14,515	8,781.47	5,733.53
» 1888—1890	21,158	12,996.98	8,161.02

b) Öfverståthållareämbetet för polisärenden. Öfver polisinstitutionens utveckling under perioden får Öfverståthållareämbetet meddela följande öfversikt.

Polisstyrelsen. I anledning däraf, att sessionsgöromålen i poliskammaren antagit den omfattning, att polismästaren icke ensam kunde handlägga desamma, utan att därigenom hans verksamhet droges från hans hufvudsakliga arbetsfält, eller styrelsen af polisverket i dess helhet, meddelade Eders Kungl. Maj:t redan den 12 november 1885 förordnande för en af Öfverståthållareämbetets tjänstemän att under nästföljande år på eget ansvar biträda polismästaren med dessa göromål. Sådant förordnande förnyades därefter år ifrån år jämväl i början af förvarande period. Den biträdande polismästaren egde emellertid icke någon befälsrätt öfver polispersonalen, enär en sådan myndighet icke lämpligen syntes böra tillkomma en underordnad tjänsteman, hvars högre ställning uteslutande berodde på år från år upprepade förordnanden. Förordnandet af en biträdande polismästare innebar sålunda icke någon förstärkning af polischefernas antal. I den mån hufvudstadens utveckling fortgått, hade emellertid behovet af ökad antal högre polisbefäl gjort sig alltmera gällande. Medan nämligen under de sista decennierna hufvudstadens folkmängd mer än fördubblats, allmänhetens anspråk på polisen i högst väsentlig mån stegrats och i samband härmed polisens göromål i dess helhet i en oerhörd grad tilltagit samt själfva kåren ansenligt ökats, hade någon motsvarande tillökning af det högre polisbefälet icke vidtagits, utan hade detta, liksom år 1864 bestående af endast två tjänstemän,

fortfarande måst nöja sig med arbetskrafter, ursprungligen beräknade för ett vida mindre arbetsmått.

Den omständigheten, att den biträdande polismästaren icke egde någon befälsrätt, medförde dessutom i ett särskildt afseende stor olägenhet. I poliskammaren handläggas nämligen till största delen mål och ärenden, som äro beroende på rapporter och utredningar från polisens detektiv-, prostitutions- och ordonnansafdelningar. Då polisintendenten icke vidare deltog i handläggningen af målen i poliskammaren och såmedelst resultatet af nämnda polisafdelningars verksamhet i regel icke kom under hans skärskådande samt den biträdande polismästaren, hvilken till följd af sina göromål kunnat i sådant hänseende utöfva verksam kontroll, icke egde befogenhet därtill, hade af berörda omständighet uppkommit den oundvikliga följden, att tillsynen öfver ifrågavarande polisafdelningar icke kunnat från polisbefälets sida utöfvas i sådan grad, som varit önskligt och som egt rum med afseende å den öfriga poliskåren. Att häri låg en olägenhet, som i längden icke kunde få fortgå, var uppenbart. Ingen del af polisverket får nämligen vara undandragen kontroll från polisstyrelsens sida; och särskildt beträffande detektiv- och prostitutionsafdelningarna är en sådan tillsyn så mycket mer erforderlig, som berörda afdelningars verksamhet till stor del är och måste vara undandragen allmänhetens kontroll.

Öfverståthållareämbetet ansåg fördenskull nödvändigt, att det högre polisbefälet erhöill sådan förstärkning, att lika noggrann tillsyn kunde utöfvas öfver en hvar af polisens afdelningar, samt fann det enklaste och ändamålsenligaste sättet, hvarpå berörda förändring kunde genomföras, bestå däri, att den på förordnande tillsatta befattningen såsom ordförande i poliskammaren utbyttes mot en ordinarie polisintendentsbefattning, med hvilken skulle förenas alla ordföranden i poliskammaren åliggande göromål samt dessutom chefskapet öfver detektiv-, prostitutions- och ordonnansafdelningarna. Beträffande de göromål, som efter denna af omständigheterna påkallade delning af den dåvarande polisintendentens verksamhetsområde skulle återstå för innehavaren af den mot dennes befattning närmast svarande tjänsten, voro dessa, enligt Öfverståthållareämbetets mening, af den omfattning och vikt, att deras behöriga fullgörande kräfde en särskild tjänsteman. Omsorgen om den yttre ordningen, som samtidigt med stadens tillväxt ställde allt större anspråk å den närmast därför ansvarige, de allt oftare förekommande kommenderingarna jämte därmed följande arbete för uppgörande af order, poliskårens disciplinära angelägenheter, det vidlyftiga aflöningsväsendet, tillsynen öfver det ökade antalet polisstationer med logement för personalen, poliskårens rekrytering och utbildning, tillsynen öfver offentliga lokaler och allmänna kommunikationsmedel — alla dessa bestyr jämte många andra, som skulle komma att sistnämnda tjänsteman åligga, fordrade fullt ut sin man i en stad, stadd i en så snabb utveckling som Stockholm.

I sitt förslag till polisens stat för år 1899 hemställde därför Öfverståthållareämbetet, att i staten måtte, under förutsättning af Eders Kungl. Maj:ts bifall, uppföras en ny ordinarie polisintendentsbefattning, hvars innehavare skulle benämnas »förste polisintendent», under det att den tjänsteman, hvars åligganden närmast skulle motsvara den förutvarande polisintendentens befattning, under enahanda förutsättning skulle erhålla benämningen »andre polisintendent».

Sedan stadsfullmäktige till Öfverståthållareämbetets berörda hemställan lämnat bifall, förordnade Eders Kungl. Maj:t den 24 februari 1899, att vid Stockholms polis skulle från och med den 1 därpå följande april finnas två polisintendentsbefattningar, hvilkas innehafvare skulle benämnas »förste polisintendent» och »andre polisintendent», hvarjämte Eders Kungl. Maj:t förutnämnda dag dels förordnade om därpå påkallad ändring af 2 och 41 §§ i nämnda instruktionen för Öfverståthållareämbetet den 1 december 1882, dels ock utfärdade nämnda instruktioner för ifrågavarande tjänstemän.

Med förändringen af polischefsbefattningarnas organisation följde ock ändring i notariernas arbetsordning. Dittills hade af de två notarier, som tilldelats poliskammaren, en tjänstgjort hvarje dag såväl i poliskammaren som vid polismästarens expedition. Genom att alltså samma tjänsteman var expeditionshafvande allenast hvar annan dag, uppstodo ofta svårigheter för ärendenas skyndsamma behandling, särskildt i fråga om de ofta brådskande mål, som ankommo på polismästarens afgörande.

Till undvikande härpå fann Öfverståthållareämbetet den 29 mars 1899, på därom af polismästaren gjord framställning och med stöd af 44 och 46 §§ uti instruktionen för ämbetet, skäligt förordna, att, där ej i särskildt fall vore annorlunda bestämdt, en af de hos Öfverståthållareämbetets afdelning för polisärenden tjänstgörande notarier, som därtill förordnades, skulle hafva till åliggande att förbereda och för polismästaren föredraga de ärenden, som på polismästarens handläggning vore beroende; att på sitt ansvar så skyndsamt som möjligt expediera de vid dessa föredragningar anmälda ärenden och i fråga om utslag, resolutioner och bref förse dessa med kontrasignation; samt att utförva tillsyn däröfver, att kanslister och andra tjänstemän, hvilka hade skyldighet att i ofvan omförmälda ärenden mottaga handlingar, föra dagboksanteckningar, uppsätta föredragningslistor m. m., fullgjorde hvad dem i sådant hänseende ålåg.

Då den notarie, som fullgjorde nu antydda göromål, till följd därpå icke kunde påräknas för protokollsföring vid poliskammarens sessioner, förordnade Öfverståthållareämbetet en af de vid ifrågavarande afdelning tjänstgörande extra ordinarie tjänstemännen att, från och med ingången af år 1900 och intill dess annorlunda kunde vara bestämdt, mot arvode biträda ofvan omförmälda notarie i utföringen af hans tjänst och särskildt, då notarien till följd af andra tjänstegöromål hade förhinder, företräda honom vid sessionerna i poliskammaren och därvid på eget ansvar föra protokoll och minnesböcker samt expediera hithörande mål och ärenden, hvarjämte denne tjänsteman ock skulle åligga att biträda sekreteraren vid behandling af mål och ärenden, som tillhörde dennes afdelning.

Polispersonalens aflöning och antal. I sitt förslag till polisverkets stat för år 1891 hade Öfverståthållareämbetet på skäl, som i korthet finnas omförmälda i ämbetets berättelse för perioden 1891—1895, hemställt, att stadens anslag till polisverket skulle höjas med 78,000 kronor, till största delen afsedda att användas till löneförbättringar inom poliskåren. Öfverståthållareämbetets berörda förslag vann emellertid allenast i så måtto stadsfullmäktiges bifall, att fullmäktige anslogo ett belopp af 38,000 kronor till ifrågavarande ändamål. Oaktadt den förhöjning af lönerna, som möjliggjordes af sistnämnda belopp, visade sig under årens lopp aflöningarna allt otillräckligare för polis-männens skäliga lefnadsbehof och förmådde därför icke i den

omfattning, som önskligt varit, vid kåren kvarhålla dess medlemmar, af hvilka ofta de som afgingo voro bland de dugligaste. På grund härpå och då beskaffenheten af poliskårens löneförmåner, med hänsyn till den inom andra verksamhetsgrenar ökade tillgången på god arbetsförtjänst, försvårade möjligheten till kårens rekrytering med folk, som uppfyllde föreskrifna kompetensfordringar, fann Öfverståthållareämbetet sig föranlåtet att i sitt förslag till stat för år 1897 hemställa om ökning i anslagen till polisverket med 42,440 kronor, hufvudsakligen afsedda till löneförbättringar åt polispersonalen. Stadsfullmäktige uppdrogo emellertid åt beredningsutskottet att genom en särskild kommitté låta utreda frågan om polispersonalens löneförmåner. Sedan kommittéen i januari månad år 1897 afgifvit särskildt betänkande om ett ifrågasatt anslag för tillfällig löneförbättring åt personalen under sistnämnda år, beslöto stadsfullmäktige att för sagda ändamål till Öfverståthållareämbetets förfogande ställa ett belopp af 37,400 kronor. Den 12 juni 1897 afgaf kommittéen sitt slutliga yttrande i nära öfverensstämmelse med Öfverståthållareämbetets förslag, och den 15 december samma år fastställde stadsfullmäktige följande grunder i fråga om polispersonalens aflöning att tillämpas med ingången af år 1898, nämligen: en årsaflöning af 1,900 kronor tillkommer 25 procent, 1,700 kronor 37½ procent och 1,600 kronor 37½ procent af hela antalet öfverkonstaplar; en årsaflöning af 1,500 kronor tillkommer 50 procent och 1,400 kronor 50 procent af hela antalet inspektionskonstaplar; en årsaflöning af 1,500 kronor tillkommer 50 procent och 1,400 kronor 50 procent af hela antalet detektivkonstaplar; en årsaflöning af 1,300 kronor tillkommer 25 procent, 1,200 kronor 37½ procent, 1,100 kronor 25 procent och 1,000 kronor 12½ procent af hela antalet konstaplar.

Fördelningen i lön och tjänstgöringspenningar bestämdes samtidigt sålunda, att för poliskommissarierna 25 procent och för den öfriga ordinarie personalen 40 procent utaf aflöningen skulle utgöra tjänstgöringspenningar.

Dessutom beslöto stadsfullmäktige i sammanhang härmed, att, då stadsfiskaltjänsternas förenande med detektivkommissariernas befattningar icke borde betraktas såsom ett slutgiltigt ordnande af frågan om stadsfiskalernas i Stockholm ställning, berörda kommissariers aflöningar i staten skulle upptagas till respektive 4,400, 4,000 och 3,500 kronor, dock med föreskrift att, därest kommissarie förordnades till stadsfiskal, till honom skulle från anslagen till polisverket utgå allenast 1,500 kronor om året. Föreståndarens för centralafdelningen löneförmåner bestämdes till 3,900 kronor, hvarjämte åt fyra distriktskommis-sarier fastställdes en aflöning af 3,500 kronor.

Uti sitt förut omförmälda förslag till polisverkets stat för år 1899 hade Öfverståthållareämbetet, med förmälan att, därest två polisintendentsbefattningar upprättades, andre polisintenden-ten komma att odeladt egna sig åt ordningspolisen och tillsynen öfver densamma åliggande göromål samt sålunda komma att omedelbart taga del i behandlingen af de ärenden, som tillhörde centralafdelningen, hemställt om nedsättning i aflöningsförmånerna för kommissarien vid berörda afdelning, hvilken befattning Öfverståthållareämbetet tänkt sig såsom en öfvergångstjänst till distriktskommis-sariebefattning. Stadsfullmäktige lämnade sitt bifall till nämnda hemställan och fastställde, såsom Öfverståthållareämbetet föreslagit, aflöningen för ifrågavarande kommissarie till 2,400 kronor.

Med anledning däraf, att till följd af den efter år 1897 inträffade stegringen i priset på bostäder och lifsmedel polispersonalens, särskildt de gifta konstaplarnes, ekonomiska ställning oakadt den nämnda år genomförda löneregleringen blifvit allt sämre, hemställde Öfverståthållareämbetet i sitt förslag till polisverkets stat för år 1900 om ett tillfälligt dyrtidstillägg åt poliskåren. Stadsfullmäktige beviljade för sistnämnda år ett anslag af 100,890 kronor att för sagda ändamål användas efter af stadsfullmäktige närmare bestämda grunder.

Polispersonalens numerär har under perioden vunnit ganska väsentlig tillökning. Enligt 1896 års stat beviljade sålunda stadsfullmäktige, på Öfverståthållareämbetets förslag, anslag till föreståndarens för ordonnansafdelningen uppflyttning från öfverkonstapels till kommissariegrad samt till 22 nya konstaplar, däraf 3 vid detektivafdelningen, 2 vid ordonnansafdelningen och 17 vid distriktpolisen. År 1897 tillökades ordonnansafdelningen med ytterligare 1 konstapel. Vid uppgörande af sitt förslag till 1898 års stat äskade Öfverståthållareämbetet anslag till 6 nya konstaplar, däraf 4 vid polisrytteriet och 2 vid ordonnansafdelningen. Stadsfullmäktige beviljade emellertid allenast medel till förstnämnda 4 konstaplar. Följande år anslog stadsfullmäktige, på Öfverståthållareämbetets förslag, medel till 2 konstaplar vid ordonnansafdelningen. I förslaget till polisverkets stat för år 1900 begärde Öfverståthållareämbetet anslag till 1 öfverkonstapel vid detektivafdelningen, 1 öfverkonstapel vid ordonnansafdelningen, 6 konstaplar vid detektivafdelningen och 23 konstaplar vid distriktpolisen. Berörda hemställan vann jämväl stadsfullmäktiges bifall med undantag därpå, att antalet nya konstaplar vid distriktpolisen minskades till 21. Poliskårens förstärkning under förevarande period har alltså utgjort 1 kommissarie, 1 öfverkonstapel, 9 detektivkonstaplar och 47 konstaplar, däraf 5 vid ordonnansafdelningen, 4 vid polisrytteriet och 38 vid distriktpolisen.

Polisverkets lokaler. Frågan om anskaffande af nya lokaler för polisverket är alltjämt beroende på kommunalstyrelsens pröfning.

Utgiftsstaten. Anslagen till polisväsendet hafva under perioden utgjort:

År.	Anslag i kronor.		Andra inkomster.	Summa.	Däraf återlevererats till stadskassan.
	Af staden.	Af staten.	Kronor.	Kronor.	
1896	874,935.82	30,777	33,000	908,712.82	13,994.58
1897	935,693.00	30,777	33,000	999,470.00	23,615.33
1898	952,987.23	30,777	33,275	1,017,039.23	25,200.70
1899	928,344.73	30,777	33,275	992,396.73	13,195.56
1900	1,077,683.48	30,777	31,025	1,139,485.48	30,416.64

Kommunens anslag till polisväsendet har under perioden ökat med 228,301.64.

Det vid femårsperiodens slut till polisen utgående anslag var sålunda fördeladt:

Ämbets- och tjänstemän samt vaktbetjening m. m.

	Kronor.
1 polismästare	9,000
1 polisdomare	6,000

	Kronor.
1 förste polisintendent	5,000
1 andre polisintendent	5,000
1 sekreterare	2,400
1 räkenskapsförare	2,600
4 notarier à 2,400 kr.	9,600
2 kanslister à 2,400 kr. och 2 à 2,000 kr.	8,800
1 magasinförvaltare	2,000
Ålderstillägg	1,000
3 vaktmästare à 1,000 kr.	3,000
2 ordonnanser à 1,000 kr.	2,000
För extra notarie- och kanslietjänstgöring samt gratifikation åt tjänstemän och vaktbetjening, högst	8,960
För beredande af semester åt ämbets- och tjänstemän, högst	3,000
Ersättning för kontroll å uppbörd	600
Ersättning för biträde åt verkets revisorer	225
Tillfälliga dyrtidstillägg, beräknade efter grunder, som stadsfullmäktige fastställt	4,945

Polispersonalen.

1 kommissarie, föreståndare för detektivpolisen	1,900
1 kommissarie vid detektivpolisen	4,000
1 kommissarie vid d:o	3,500
1 föreståndare vid prostitutionspolisen	1,500
4 distriktskommissarier à 3,500 kr.	14,000
5 d:o à 3,000 kr.	15,000
1 kommissarie, föreståndare för ordonnanspolisen	3,000
1 kommissarie, föreståndare för centralpolisen	2,400
11 öfverkonstaplar à 1,900 kr., 15 à 1,700 kr. och 16 à 1,600 kr.	72,000
14 inspektionskonstaplar à 1,500 kr. och 14 à 1,400 kr.	40,600
23 detektivkonstaplar à 1,500 kr. och 23 à 1,400 kr.	66,700
102 konstaplar à 1,300 kr., 154 à 1,200 kr., 102 à 1,100 kr. och 51 à 1,000 kr.	480,600
36 extra konstaplar à 600 kr.	21,600
4 d:o à 500 kr.	2,000
Tillfälliga dyrtidstillägg med de af stadsfullmäktige för en hvar fastställda belopp	96,014.48

Öfriga utgifter.

Pensioner	8,220
Beklädnad och beväring	82,411
Ridande polisens hästar, stall m. m.	18,625
Utgifter för ämbetslokaler	3,500
Utgifter för polisstationerna	87,135
Skrif- och tryckkostnader, böcker och dylikt	16,950
Försälskostnader	3,500
Medikamenter och dylikt	8,000
Kostnader för särskildt biträde, handräkningar och dylikt	200
Kostnader af flere slag	12,000

Summa kronor 1,139,485.48

Härför böra afgå till stadskassan återlevererade medel, hvilka, enligt hvad förut är nämnt, för år 1900 uppgingo till kronor 30,416.64.

Enligt förestående anslagsfördelning utgjorde polisstyrkan vid 1900 års slut, jämförd med år 1896:

	År 1896.	År 1900.
Kommissarier	14	14
Förordande	1	1
Öfverkonstaplar	40	42
Inspektionskonstaplar	28	28
Detektivkonstaplar	40	46
Konstaplar	381	409
Extra konstaplar	40	40
Summa	544	580

På de särskilda afdelningarna var fördelningen följande:

	År 1896.					År 1900.				
	Kommissarier.	Förordande.	Öfverkonstaplar.	Inspektionskonstaplar.	Extra konstaplar.	Kommissarier.	Förordande.	Öfverkonstaplar.	Inspektionskonstaplar.	Extra konstaplar.
Detektivafdelningen	3	—	5	—	40	3	—	6	—	46
Prostitutionsafdelningen	—	1	1	—	8	—	1	1	—	8
Centralafdelningen	1	—	5	28	35	1	—	5	28	39
Ordonnansafdelningen	1	—	—	—	9	1	—	1	—	12
Distriktpolisen	9	—	29	—	329	9	—	29	—	350
Summa	14	1	40	28	421	14	1	42	28	455

Polisdomarens befattning med värnpliktslagen. Under femårsperioden har antalet personer, som för förseelser mot värnpliktslagen påförts böter, äfvensom det antal, för hvilka dessa böter fastställts, utgjort:

	Påförda böter.	Fastställda böter.
År 1896	5,719	1,064
» 1897	6,040	1,240
» 1898	5,869	1,189
» 1899	7,544	1,663
» 1900	9,170	1,928

Beskaffenheten af de förseelser, för hvilka nämnda personer påförts böter eller bötfällts, framgår af följande tabell:

År.	Frånvaro vid inskrifning.		Frånvaro vid vapenöfning.		Frånvaro vid mönstring.	
	Antal påförda böter.	Antal bötfällda.	Antal påförda böter.	Antal bötfällda.	Antal påförda böter.	Antal bötfällda.
1896	1,860	100	1,130	114	2,729	850
1897	1,687	171	1,267	187	3,086	882
1898	1,647	154	1,334	177	2,888	858
1899	1,966	190	1,422	169	4,156	1,304
1900	2,153	153	1,569	167	5,448	1,608

De dömda böternas belopp och sättet för bötesbeslutens bringande till verkställighet framgå af följande öfversikt:

¹⁾ Däruf 12 till häst. — ²⁾ Däruf 16 till häst.

År.	Ådömda böter. Kronor.	H v a r a f		
		betalts. Kronor.	afgjens. Kronor.	balansrats. Kronor.
1896	9,370	5,375	1,345	2,650
1897	11,535	7,285	1,780	2,470
1898	11,080	7,135	965	2,980
1899	14,050	8,845	1,195	4,010
1900	15,120	10,325	1,260	3,535

Polisunderrättelser. Utgifvandet af polisunderrättelser har fortgått efter oförändrade grunder.

Förhållandet emellan i polisunderrättelser efterlysta personer och efterlyst egendom, å ena sidan, samt genom sådan efterlysning ertappade personer och anträffad egendom, å andra sidan, framgår af följande öfversikt:

Årgång.	Efterlysta personer.	Ertappade personer.			Egendom.	
		Å efterlysningsorten.	Å annan ort.	Summa.	Efterlyst i antal fall.	Återfunnen i antal fall.
1896	391	63	154	217	403	56
1897	401	73	112	185	361	77
1898	450	89	166	255	335	55
1899	408	86	144	230	340	53
1900	407	81	158	239	328	49
Summa	2,057	392	784	1,126	1,767	290

Polispersonalens pensionsinrättning. Som denna inrättnings behållna tillgångar vid 1896 års början utgjorde 1,163,460 kronor 27 öre och vid 1900 års slut 1,282,949 kronor 15 öre, har alltså inrättningens kapital under perioden ökat med 119,488 kronor 88 öre. Inrättningens pensionärer voro vid 1900 års slut 59, nämligen 8 f. d. kommissarier, 9 f. d. öfverkonstaplar, 41 f. d. konstaplar och en f. d. vaktmästare, hvarjämte en f. d. konstapel åtnjöt en extra pension. I pension och understöd utbetalade inrättningen under år 1900 tillhopa 53,180 kronor.

Polispersonalens änke- och pupillkassa hade vid 1896 års början i behållna tillgångar 9,189 kronor 86 öre och vid 1900 års slut 11,625 kronor 39 öre. Några pensioner utgå ännu icke.

Polispersonalens i Stockholm enskilda änke- och pupillkassa hade vid 1896 års början en behållning af 77,495 kronor 71 öre. Under perioden har denna behållning ökat med 34,709 kronor 36 öre, hvadan kassans kapital den 31 december 1900 uppgick till 112,205 kronor 7 öre. I pensioner utbetalade kassan under år 1900 5,441 kronor 68 öre.

Polispersonalens i Stockholm enskilda begravnings- och understöds-kassa hade vid ingången af år 1896 en behållning af 2,749 kronor 48 öre. Under perioden har denna behållning ökat med 3,440 kronor 92 öre, hvadan kassans kapital den 31 december 1900 uppgick till 6,190 kronor 40 öre. Under år 1900 utbetalades i begravningshjälp och understöd 7,939 kronor.

c) *Förmyndarekammaren.* Sedan Eders Kungl. Maj:t dels den 29 september 1876 fastställt *ny aflöningsstat* för förmyndarekammaren, dels ock genom särskilda nådiga bref den 12 juni

1882, den 31 december 1888 och den 28 juni 1889 förordnat om vissa ändringar i nämnda stat, så att vid 1899 års ingång, enligt densamma, utgingo bland annat:

till en kamrerare: lön	kr. 4,800	
tjänstgöringspenningar	> 1,200	
missräkningspenningar	> 400	6,400
till en revisor: lön	kr. 2,400	
tjänstgöringspenningar	> 600	3,000
till en förste bokhållare: lön	kr. 2,400	
tjänstgöringspenningar	> 600	3,000
till en andre bokhållare: lön	kr. 2,400	
tjänstgöringspenningar	> 600	3,000
anslag att i mån af behof användas till ersättning åt extra ordinarie tjänstemän	kr. 2,500	
anslag till beredande af tjänstledighet under den blidare årtiden åt förmyndarekammarens ämbets- och tjänstemän .	kr. 1,800	

behagade Eders Kungl. Maj:t, på framställning af förmyndarekammaren, som därvid upplyste, bland annat, att, under det att förmyndarekammaren vid 1876 års början omhänderhade 3,103,104 kr. 94 öre, motsvarande belopp vid 1897 års slut utgjorde 10,036,203 kr. 67 öre och att summan af säkerhetshandlingar, som af förmyndarekammaren innehades, vid 1876 års början belöpte sig till 14,841,584 kr., men vid 1896 års slut ökats till 26,667,940 kr., genom nådigt bref den 23 januari 1899, efter Öfverståthållareämbetets och direktionens öfver Allmänna barnhusinrättningen i Stockholm hörande, fastställa sådan ändring i gällande stat för förmyndarekammaren, att

dels lönen för nedannämnda tjänstemän därstädes skulle höjas, för kamreraren med två ålderstillägg, hvartera å femhundra kronor, samt för en hvar af revisorn och de båda bokhållarne med ett ålderstillägg af femhundra kronor, att tillgodonjutas, första tillägget efter fem år under villkor, att tjänsteinnehavaren under minst fyra år själf bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan tjänst i förmyndarekammaren, dock att därvid icke finge föras honom till last den tid han åtnjutit semester, och andra tillägget, om sådant egde rum, efter ytterligare fem år, under samma villkor samt med iakttagande, att den högre aflöningen ej i någotdera fallet finge tillträdas, förr än vid början af kalenderåret näst efter det, då den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd;

dels anslaget till ersättning åt extra ordinarie tjänstemän skulle utgöra 3,500 kronor;

dels ock anslaget till beredande af semester åt förmyndarekammarens ämbets- och tjänstemän skulle utgöra 1,950 kronor.

Dessutom behagade Eders Kungl. Maj:t, likaledes uppå framställning af förmyndarekammaren och efter Öfverståthållareämbetets och direktionens öfver Allmänna barnhusinrättningen i Stockholm hörande, genom nådigt bref den 20 april 1900 dels fastställa sådan ändring i gällande aflöningsstat för förmyndarekammaren, att, räknadt från nämnda års ingång, lönen skulle utgöra för vaktmästaren 1,000 kronor och för hvar och en af stadstjenarne 800 kr. jämte två ålderstillägg, hvartera å 100 kr., att åtnjutas och tillträdas under de villkor och på den tid, som genom nådiga brefvet den 23 januari 1899 blifvit beträffande ålderstillägg åt kamreraren, revisorn och bokhållarne stadgade, dels medgifva, att ett tillfälligt dyrtidstillägg finge för år 1900 åtnjutas af vissa uppräknade tjänstemän med 450 kronor hvar

och af andra jämte vaktmästaren och stadstjenarne med femton procent af deras årslön, däri inberäknade tjänstgöringspenningar och intjenta ålderstillägg, hvilket dyrtidstillägg skulle utbetalas för hvarje kvartal vid detsamma utgång, dock ej om vederbörande tjänsteinnehafvare varit af annat skäl än på grund af semester eller sjukdom tjänstledig under längre tid än halfva kvartalet, i hvilket fall medlen skulle besparas.

Två gånger under femårsperioden har till följd af växlingar i penningtillgången *ändring i räntefoten* å medel, insatta hos förmyndarekammaren, ansetts böra vidtagas.

Första gången skedde detta genom nådigt bref den 11 juni 1897. Sedan nämligen genom nådigt bref den 28 oktober 1887 förordnats, att från och med år 1888 och intill dess annorlunda kunde af Eders Kungl. Maj:t föreskrifvas räntan å medel, som för omyndiga samt frånvarande och okända arfvingar eller outredda sterbhus vore eller blefve i Riksbanken å förmyndarekammarens räkning insatta och å hvilka enligt då gällande föreskrifter förmyndarekammaren vore förbunden att godtgöra ränta efter fyra och en half procent, skulle utgå med fyra procent, hemställde förmyndarekammaren uti underdånig skrifvelse den 24 maj 1897, att från och med den 1 därpå följande juli tillsvidare och intill dess annorlunda kunde varda af Eders Kungl. Maj:t förordnadt ränta å medel af nämnda beskaffenhet måtte få godtgöras efter 3½ procent om året; och anförde förmyndarekammaren såsom stöd för denna sin framställning hufvudsakligen, att då tillökningen af kontant till förmyndarekammaren inlevererade medel vore i stadig och stark tillväxt, det icke vidare låte sig göra att upprätthålla den genom nådiga brefvet den 28 oktober 1887 bestämda räntefot; att insättningarna öfverstigit uttagningarna under år 1894 med 685,701 kr. 22 öre, under år 1895 med 477,622 kr. 62 öre, under år 1896 med 715,833 kr. 49 öre och under år 1897 intill den 24 april med 390,483 kr.; att tillgången på låneansökningar mot sådan in-teckningssäkerhet, som af förmyndarekammaren kunde godkännas, vore ytterst knapp och syntes vara i starkt aftagande; att tillgången på förstklassiga obligationer icke heller vore stor, hvarförutom de efter de många konverteringar, som egt rum, droge en ganska låg ränta och i de flesta fall vore noterade öfver pari; att resultatet af förmyndarekammarens förvaltning år 1896 utgjort en ränteförlust af 3,455 kr. 55 öre; att medelräntan å förmyndarekammarens medel den 1 januari 1897 utgjort 3½ procent, medförande en ränteförlust af 6,561 kr. 70 öre, och den 24 april 1897 3½ procent, medförande en ränteförlust af 11,184 kr. 75 öre; samt att af förmyndarekammarens till belopp af 9,971,318 kr. omhänderhavande medel 2,255,871 kronor vore förräntade under 4 procent samt största delen däraf eller 1,842,881 kr. till 3½ och 3½ procent.

Genom ofvannämnda nådiga bref den 11 juni 1897 behagade Eders Kungl. Maj:t efter Öfverståthållareämbetets hörande bifalla den af förmyndarekammaren gjorda framställningen.

Det dröjde emellertid ej längre än till den 17 maj 1899, förrän förmyndarekammaren ansåg sig böra göra en ny framställning i ärendet. I en sagda dag aflåten underdånig skrifvelse anförde nämligen förmyndarekammaren, att den ränteinkomst förmyndarekammaren egde af alla placerade medel belöpte sig till 360,246 kr. 79 öre, i hvilket belopp dock inginge ränta å garanti-fonden, som uppnått det belopp, 902,809 kr. 39 öre, utöfver hvilket densamma enligt den för förmyndarekammaren utfärdade instruktion af den 29 september 1876 för det dåvarande icke

finge ökas; att fondens räntefkastning, som, beräknad efter 5 procent å fonden, utgjorde 45,140 kr. 47 öre, därefter skulle ingå bland förmyndarekammarens öfriga vinstmedel; att med afdrag af sistberörda belopp förmyndarekammarens inkomst af öfriga placerade medel således utgjorde 315,106 kr. 32 öre; att den ränta, som förmyndarekammaren vore pliktig godtgöra å omyndigas medel till belopp af 7,680,678 kr. 37 öre utgjorde efter beräkningsgrund af 3 $\frac{1}{2}$ procent 276,504 kr. 42 öre, men, om räntan förhöjdes till 4 procent, 307,227 kr. 13 öre, hvadan ett öfverskott uppstode i förra fallet af 38,601 kr. 90 öre och i senare fallet af 7,879 kr. 19 öre; att i betraktande ej mindre häraf än ock däraf, att svårighet för det dåvarande icke förefunnes att mot fullgod säkerhet utlåna penningar till fyra och en half procent samt att, med hänsyn till dåvarande allmänna räntestegring, en minskning i uppgifna ränteinkomst ej torde behöfva snarligen befaras, förmyndarekammaren ansåge tiden vara inne att söka åt de omyndiga i hufvudstaden bereda högre ränteinkomst än då till de omyndiga utgående ränta, tre och sex tiondedels procent, samt att, då räntestegringar därefter oftare än tillföre kunde vara att förvänta och det följaktligen för förmyndarekammaren vore fördelaktigt att ega befogenhet att, när så kunde ske, höja räntan utöfver den stadgade räntefoten utan att för hvarje särskild åtgärd i detta hänseende behöfva ingå till Eders Kungl. Maj:t med underdånig framställning i ämnet, förmyndarekammaren funne sig föranlåten att hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes förklara ofvanberörda nådiga bref af den 11 juni 1897 angående räntans bestämmande till tre och sex tiondedels procent ej utgöra hinder för förmyndarekammaren att, då omständigheterna därtill föranleda, höja räntan till den räntefot förmyndarekammaren, i anseende till sin för handen varande ekonomiska ställning, ansåge sig kunna godtgöra vederbörande.

Sedan Öfverståthållareämbetet jämväl rörande denna framställning afgifvit underdånigt utlåtande och däri till nådigt bifall förordat densamma, behagade Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 9 juni 1899 förordna, att från och med den 1 juli sagda år och intill dess annorlunda kunde varda af Eders Kungl. Maj:t i nåder föreskrifvet räntan för medel, som för omyndiga samt frånvarande och okända arfvingar eller outhärdade sterbhus voro eller kunde varda i Riksbanken å förmyndarekammarens räkning insatta och å hvilka, enligt då gällande föreskrifter, förmyndarekammaren vore förbunden att godtgöra ränta efter tre och sex tiondedels procent, skulle utgå med fyra procent för år.

d) **Ändring i valordningen för Stockholms stad.** Sedan dels magistraten i Stockholm i underdånig skrifvelse den 13 september 1895 — med förmålan att den år 1894 genomförda ändring af 13, 15 och 16 §§ riksdagsordningen påkallade motsvarande ändringar af de i 5 och 6 §§ i den under den 8 november 1889 af Eders Kungl. Maj:t fastställda valordning för Stockholms stad meddelade bestämmelser om hufvudstadens indelning i kretsar för val till Riksdagens Andra kammare — gjort hemställan om ändring i sistberörda bestämmelser i enlighet med ett af magistraten uppgjort förslag, dels ock Stockholms stadsfullmäktige uti underdånig skrifvelse den 1 juni 1896 hemställt om fastställelse å ett af stadsfullmäktige uppgjort förslag till förändrad lydelse af 11 § i samma valordning, i syfte att underlätta tillfället för de vid val till riksdagsmän och stads-

fullmäktige i Stockholm röstberättigade att deltaga i dessa val, samt Öfverståthållareämbetet, med öfverlämnande af underdåniga yttranden af Stockholms stadsfullmäktige öfver magistratens och af magistraten öfver stadsfullmäktiges förslag, afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet, hvarvid ämbetet beträffande de ifrågasatta ändringarna af 5 och 6 §§ i valordningen förordat ett af stadsfullmäktige för deras del afgifvet, från magistratens i vissa delar afvikande förslag, har Eders Kungl. Maj:t, efter justitiekanslerns hörande, genom nådigt bref den 9 juli 1896 funnit godt att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med stadsfullmäktiges förslag förordna, att 5, 6 och 11 §§ i meranämnda valordning skulle erhålla den i det nådiga brefvet angifna förändrade lydelse.

Vidare har Eders Kungl. Maj:t, efter vederbörandes hörande, genom nådigt bref den 2 oktober 1896 funnit godt att, med upphäfvande af hvad genom nådiga brefvet den 2 november 1888 angående ordningen för afgifvande af röster vid prästval inom territoriell församling i Stockholm blifvit stadgadt, i nåder förordna:

att prästval i Stockholm må verkställas utan upprop;

att det må under vederbörande valförrättares omedelbara ledning förrättas på flere efter församlingens rotar eller kvarter indelade afdelningar;

att valet skall ega rum under de timmar, som af valförrättaren utsätts, och behörigen kungöras;

att vid valtillfället de röstande böra i den ordning, i hvilken de till valbordet framträda, hvar för sig rösta; samt

att, när den för valets förrättande utsatta tid är till ända, dörrarna till kyrkan skola stängas, men alla dessförinnan i kyrkan inkomna röstegande lämnas tillfälle att i omröstningen deltaga.

B) Undervisningsväsendet.

a) **Folkskolorna.** På underdånig framställning af *Öfverstyrelsen* har Eders Kungl. Maj:t genom resolution af den 4 februari 1898 funnit godt förordna om ändrad lydelse af dels § 2 mom. 1 och dels § 4 i stadgan för folkundervisningen i Stockholms stad af den 27 september 1861. I följd af den påbudna ändringen väljas Öfverstyrelsens ledamöter numera för två års tid och tillsättes inspektör för fem år. Uti Öfverstyrelsens befogenhet och åligganden, sådana dessa äro bestämda i åberopade stadga, har i öfrigt under perioden ingen förändring inträdd. Ledamöternas antal är fortfarande tolf, af hvilka en utses af Stockholms stads konsistorium, en af fattigvårdsnämnden och en af hvarje territorielförsamlings skolråd, hvarefter de sålunda valda själfva ytterligare invälja en ledamot, hvilken företrädesvis bör tagas bland hufvudstadens läkare. Ordförande väljes af Öfverstyrelsen själf inom eller utom styrelsen, i hvilket förstnämnda fall den sålunda valdes plats bland ledamöterna fyller af en vederbörligen tillsatt ny ledamot.

Närmast under Öfverstyrelsen handhafves öfverinseendet öfver Stockholms stads folkskolor af en af Öfverstyrelsen utsedd inspektör. Inom hvarje församlings folkskola finnes en »förste lärare», hvilken utöfvar sin verksamhet enligt särskildt utfärdad instruktion.

I afseende å *undervisningsplanen* har under femårsperioden ingen förändring skett, hvadan den af Öfverstyrelsen år 1889 fastställda kursindelningen fortfarande tillämpats. Skolornas allmänna organisation är likaledes densamma som förut. Sålunda fördelas folkskolorna fortfarande uti dels skolor med daglig under-

visning, dels och sådana, där undervisning meddelas endast vissa aftnar i veckan äfvensom söndagsmorgnarna, med hvilket sistnämnda slag af skolor början gjordes år 1873.

Skolorna med daglig undervisning äro fördelade i sju klasser, hvar och en beräknad att kunna genomgåås på ett år. Inom hvarje klass förekomma två kurser, hvardera afsedd för en termin. Sjätte klassen bildar den egentliga afslutningen af folkskolekursen, hvaremot sjunde klassen kan anses såsom en fortsättningsskola. Fattiga skolbarn kunna dock få sluta sin skolgång med femte klassen, om de styrka sig hafva fått något arbete, likväl med skyldighet att sedan bevista fortsättnings- och ersättningskolan.

Fortsättnings- och ersättningskolorna äro afsedda för dem, som i förtid afgått från de dagliga folkskolorna i följd af anställning i tjänst eller yrke. Dessa skolor äro hufvudsakligen repetitionsskolor och meddela i allmänhet undervisning endast i kristendomskunskap, modersmålet, skrifning, räkning och sång. I ett fåtal afdelningar, där barnen hunnit öfver minst tolf af folkskolans terminskurser, meddelas därjämte äfven undervisning i bokföring.

Skollokalerna. Under femårsperioden hafva två nya folkskolehus blifvit uppförda, det ena i Kungsholms, det andra i Jakobs och Johannes församling. Det nya skolhuset i Kungsholms församling, uppfördt å samma tomt, där församlingen tio år förut lät bygga ett större skolhus med utrymme för 1,700 å 1,800 barn, fullbordades emot slutet af år 1899. Den nya byggnaden, som är förenad med den förra till en enda byggnadskomplex, innehåller 48 lärosalar, 3 slöjdsalar, 1 ritsal, 2 gymnastiksal, badinrättning, matsalar, lokal för skolkök, kollegierum, expeditorsrum och lärarinnerum samt bostad för förste lärare och eldare. Hela byggnadskomplexen innehåller 94 lärosalar, 8 slöjdsalar, 1 ritsal, 2 gymnastiksal, 2 badinrättningar m. m. samt sträcker sig utefter Fleminggatan, Mariebergsgatan och Kungsholmsgatan.

Det nya skolhuset i Jakobs och Johannes församling, fullbordadt i slutet af år 1900, är en mindre byggnad, uppförd på samma tomt som det år 1890 färdigbyggda större skolhuset vid Roslagsgatan. Nybyggnaden innehåller 14 lärosalar, alla vettande åt den blifvande Ynglingagatan.

Inom Hedvig Eleonora församling fullbordades år 1898, invid församlingens skolhus vid Linnégatan nr 54, en tillbyggnad, innehållande 14 lärosalar, 3 slöjdsalar, skolkök med matsal samt bostad för maskinist.

Nybyggnader äro dessutom under femårsperioden påbörjade dels i Hedvig Eleonora och dels i Adolf Fredriks församling.

Antalet skolhus utgjorde vid femårsperiodens slut:

	Antal skolhus.		
	Egna.	Hyrda.	Summa.
Storkyrkoförsamlingen	2	—	2
Klara församling	4	—	4
Jakobs och Johannes »	4	—	4
Maria »	3	—	3
Katarina »	3	—	3
Kungsholms »	2	—	2
Hedvig Eleonora »	6	1	7
Adolf Fredriks »	3	2	5
Summa	27	3	30

Dessa hus innehålla 490 lärosalar samt 45 salar för gymnastik, slöjd, sång och naturkunnighet.

Tillgången på skollokalerna var i flere församlingar otillräcklig redan under femårsperioden 1886—1890, och bristen i detta hänseende ökades ytterligare under åren 1891—1895 samt har äfven under åren 1896—1900 tilltagit. I följd af detta förhållande har den för undervisningen ogynnsamma anordningen med eftermiddagsafdelningar i allt större utsträckning måst anlitas. Eftermiddagsafdelningarnas antal, som vid slutet af år 1890 utgjorde 43, uppgick under höstterminen 1895 till 119 samt vid slutet af senaste femårsperiod eller höstterminen år 1900 till ej mindre än 194, däraf i Storkyrkoförsamlingen 5, i Klara 2, i Jakobs och Johannes 32, i Maria 38, i Katarina 37, i Hedvig Eleonora 26 och i Adolf Fredriks församling 54.

Lärarne. Antalet lärare och lärarinnor i läs- och skrifämnen under perioden har, jämfördt med antalet under föregående tider, varit följande:

År.	Män.	Kvinnor.	Hela antalet.	D ä r a f:		
				Ordinarie.	Extra ordinarie.	
					Examin.	Ej exam.
1865	19	74	93	?	?	?
1870	35	162	197	?	?	?
1875	76	189	265	120	81	64
1880	60	210	270	161	99	10
1885	81	349	430	240	184	6
1890	91	406	497	333	160	4
1895	113	501	614	503	108	3
1900	130	611	741	620	118	3

År 1900 var fördelningen af lärare och lärarinnor följande:

	Män.	Kvinnor.
Ordinarie	123	497
Examinerade, ej ordinarie	7	111
Icke examinerade	—	3

Vid undervisningen i öfningsämnen tjänstgjorde följande antal lärare och lärarinnor:

	År 1895.	År 1900.
I manlig slöjd	58	1) 75
» kvinnlig slöjd	18	20
» ritning	4	5
» sång	7	9
» gymnastik och militärofningar	2	2
» bokföring	1	1
Summa 90		112

Af de 112 öfningslärarne år 1900 voro 57 kvinnor, af hvilka 19 undervisade i kvinnlig slöjd, 27 i pappslöjd, 1 i båda dessa ämnen, 3 i ritning, 6 i sång och 1 i bokföring.

Af samma 112 öfningslärare voro 69 (44 män och 25 kvinnor) lärare i manlig slöjd tillika anställda vid undervisningen i läs- och skrifämnen såsom ordinarie eller extra ordinarie, hvar-

1) Hvaraf 28 i pappslöjd, 38 i träslöjd och 9 i metallslöjd.

emot de öfriga 43 (11 män och 32 kvinnor) voro anställda endast i egenskap af öfningslärare.

Hela folkskollärarekåren utgjorde alltså vid femårsperiodens slut 141 män och 643 kvinnor eller tillsammans 784 personer.

Beträffande löneförmåner och pensionsrätt för folkskolans ordinarie lärare och lärarinnor gälla sedan den 1 januari 1900 följande bestämmelser:

a) lönegradernas antal är en för lärare och en för lärarinnor;

b) begynnelselönen utgör för ordinarie lärare 1,500 kronor och för ordinarie lärarinna 1,200 kronor, med 3 ålderstillägg å 300 kronor för lärare och 3 ålderstillägg å 150 kronor för lärarinna att utgå efter 5, 10 och 15 års oförvitlig tjänstgöring;

c) då ordinarie lärare eller lärarinna, som uppnått 55 års ålder eller dessförinnan på grund af obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att vidare tjänstgöra, afgår med pension från folkskol-lärarnes pensionsinrättning, tillerkännes en tilläggspension åt lärare med 450 kronor och åt lärarinna med 150 kronor;

d) lärare eller lärarinna, som vill komma i åtnjutande af berörda tilläggspension, skall vara skyldig att afgå från sin befattning, lärare vid 60 och lärarinna vid 58 års ålder, så framt icke Öfverstyrelsen medgifver lärare eller lärarinna rätt att vid tjänsten kvarstå ytterligare någon tid.

Från början af år 1900 utgör årliga arfvodet för examinerad extra ordinarie lärare 1,400 kronor och för extra ordinarie lärarinna 1,100 kronor, om hon är examinerad, i annat fall 1,000 kronor.

De lärare och lärarinnor, som äfven tjänstgöra i fortsättnings- och ersättningsskolorna, åtnjuta dessutom för denna tjänstgöring 300 kronor, och de, som äfven undervisa i slöjd under eftermiddagarna, godtgöras härför särskildt, lärarne med 700 och lärarinnorna med 450 kronor. Lärarinnor i kvinnlig slöjd åtnjuta för full tjänstgöring (30 timmar i veckan) 800 kronor jämte ett ålderstillägg (efter 10 år) å 100 kronor. Sistnämnda lärarinnor fingo därjämte under år 1900 uppbära ett dyrtidstillägg å 200 kronor. För öfriga öfningslärare är arfvodet växlande, beroende dels af antalet tjänstgöringstimmar, dels af ålder i tjänsten.

Förste lärarne uppbära, utom ordinarie lärarelön, 600 å 1,450 kronor, allt efter barnantalet. I fyra församlingar åtnjuta förste läraren därjämte fri bostad och i en församling särskildt hyresbidrag.

Lärjungarne. Vid årligen verkställda undersökningar till vinnande af kontroll, i hvad mån undervisning, där ej af lagen erkända hinder möta, kommer det uppväxande släktet till del, hafva vunnits följande resultat beträffande samtliga i skolåldern varande barn:

År.	Åtnjöto undervisning.	Åtnjöto ej undervisning.	Uppgift saknas om.	Summa.
1896	31,821	1,641	173	33,635
1897	32,521	1,633	180	34,334
1898	33,637	1,589	204	35,430
1899	34,019	1,607	184	35,810
1900	34,600	1,657	148	36,405

Orsaker, som åstadkommit afsaknaden af undervisning, hafva varit:

År.	Behörig afgång.	Sjukdom eller naturfel.	Annan anledning.
1896	304	57	1,280
1897	361	57	1,215
1898	338	49	1,202
1899	414	51	1,142
1900	591	46	1,020

Af de under rubriken »annan anledning» upptagna barnen höra de flesta till yngsta årsklassen, d. v. s. barn, som under kalenderåret fylla sju år. Dessa barn räknas visserligen till skolåldern och mottagas i skolorna enligt nu gällande föreskrifter, åtminstone vid höstterminens början. Dock har det i allmänhet ansetts mindre lämpligt att mot vederbörande föräldrars önskan påyrka skolgång af dessa yngre barn, helst om de först under årets senare del uppnå den normala åldern för inträde. De öfriga båda rubrikerna utvisa äfven af folkskolestadgan godkända förfall.

Af de barn, som under ofvan angifna år verkligen åtnjöto undervisning, undervisades vid nedannämnda läroanstalter äfvensom i hemmen:

År.	Stadens folkskolor.	Folkskolor utom staden.	Allmänna läroverk eller fackskolor.	Skolor för abnorma barn.	Enskilda skolor.	Hemmen.
1896	25,905	309	2,128	53	3,357	69
1897	26,524	365	2,137	57	3,388	50
1898	27,627	344	2,068	57	3,479	62
1899	27,819	289	2,172	64	3,608	67
1900	27,339	333	2,216	68	4,544	100

Såsom redan blifvit anmärkt, afse dessa uppgifter endast de barn, som under hvar och ett af de angifna åren tillhört Stockholms stads skoldistrikt samt då befunnit sig i åldern 7—14 år; och till de i folkskolorna undervisade hafva här, jämlikt kungl. cirkuläret den 6 oktober 1893, hänförts äfven de, som i nämnda skolor åtnjutit undervisning under en del af kalenderåret, men utskrifvits före årets slut utan att sedermera under samma år hafva blifvit intagna i annan läroanstalt. I folkskolorna undervisas emellertid barn äfven af en något lägre och af en något högre ålder samt barn från andra skoldistrikt. Om dessa medräknas, men afscende göres endast vid de i folkskolorna samtidigt kvarstående lärjungarne, blifva totalsummorna vid slutet af höstterminen nedannämnda år:

År.	Daglig undervisning.	Icke daglig undervisning.	Summa lärjungar.
1862	2,456	—	2,456
1865	4,228	—	4,228
1870	7,200	—	7,200
1875	7,956	667	8,623
1880	9,157	1,066	10,223
1885	13,512	1,760	15,272
1890	17,288	2,022	19,310
1895	22,588	1,496	24,084
1896	23,515	1,537	25,052
1897	23,885	1,627	25,512
1898	24,960	1,395	26,355
1899	25,089	1,148	26,237
1900	24,843	863	25,706

Af denna öfversikt synes, att äfven den senaste femårsperioden haft att uppvisa en tillökning i de dagliga folkskolornas lärjungeantal, om än icke i samma proportion som den närmast föregående perioden. Under åren 1891—95 ökades lärjungeantalet i nämnda skolor med icke mindre än 30 %, under det att den senaste perioden visar en tillökning af blott 10 %. Väsentligaste orsaken härtill är otvifvelaktigt att söka i de senare årens knappa tillgång på bostäder inom hufvudstaden. Antalet barn i skolåldern har under åren 1896—1900 ökat med 11 %, mot 22·6 % under föregående femårsperiod.

Då antalet lärare och lärarinnor för undervisningen i läs- och skrifämnen under femårsperioden ökat med 20·7 %, har under samma tid en något gynnsammare proportion emellan antalet lärare och lärjungar inträddt. Vid slutet af höstterminen 1895 hade hvarje lärare i medeltal att undervisa 36 lärjungar, vid motsvarande tidpunkt år 1900 hade detta medeltal nedgått till ungefär 34. Såsom förut har dock barnantalet i åtskilliga skolafdelningar under en större eller mindre del af en läsetermin ansevärt öfverskridit det här ofvan för hvarje lärare angifna medeltalet, hvilket förhållande helt naturligt i sin mån försvårat undervisningsarbetet.

Antalet dagar för frånvaro af olika anledningar, beräknadt i procent af hela dagantalet, utgjorde i de dagliga folkskolorna:

Åren	Sjukdom.	Brist på kläder.	Annan giltig orsak.	Utan giltig orsak.	Summa.
1871—1875 . . .	4·5 %	1·2 %	2·7 %	1·2 %	9·6 %
1876—1880 . . .	4·6 %	0·9 %	3·5 %	0·7 %	9·7 %
1881—1885 . . .	4·6 %	0·9 %	3·9 %	0·4 %	9·8 %
1886—1890 . . .	4·3 %	0·7 %	3·7 %	0·1 %	8·8 %
1891—1895 . . .	4·7 %	0·6 %	3·4 %	0·1 %	8·8 %
1896—1900 . . .	4·21 %	0·44 %	2·46 %	0·05 %	7·16 %

Häraf synes, att den senaste femårsperioden, jämförd med de föregående, har att uppvisa lägre procenttal för all slags frånvaro från skolan. En härtill bidragande orsak är den, att höstterminen numera börjar en vecka senare, än hvad förr varit vanligt, hvilket gifvetvis minskar antalet af de frånvarodagar, som bero af barnens vistelse på landet. En viktig åtgärd, som under femårsperioden vidtagits för att motverka frånvaro utan giltigt hinder, är upprättandet af ett *skolkarehem*, hvilket trädde i verksamhet den 1 oktober 1897.

Med hänsyn till skolförsummelsernas förekomst inom de olika församlingarna meddelas här för den senaste femårsperioden följande uppgifter angående frånvaron på grund af sjukdom, brist på kläder och utan giltig orsak:

	Sjukdom.	Brist på kläder.	Utan giltig orsak.
Storkyrkoförsamlingen	4·15 %	0·31 %	0·02 %
Klara	5·14 %	0·30 %	0·02 %
Jakob och Johannes	4·31 %	0·39 %	0·02 %
Maria	4·00 %	0·55 %	0·04 %
Katarina	4·27 %	0·50 %	0·06 %
Kungsholmen	4·12 %	0·56 %	0·03 %
Hedvig Eleonora	4·26 %	0·34 %	0·08 %
Djurgården	3·75 %	0·54 %	— %
Adolf Fredrik	4·00 %	0·39 %	0·06 %
Hela staden	4·21 %	0·44 %	0·05 %

Ofvanstående uppgifter angående skolgången afse, såsom förut är nämnt, ensamt de dagliga folkskolorna. I fortsättnings- och ersättningskolorna är skolgången väsentligen mindre regelbunden, beroende däraf att dessa sistnämnda skolor verka under vida ogynnsammare förhållanden.

Liksom förut meddelas i de dagliga folkskolorna *undervisning* i modersmålet samt räkning och skrifning åt alla skolbarnen. I kristendom undervisas likaledes hela antalet, dock med undantag för dem, hvilkas föräldrar tillhöra främmande trosbekännelse. (Deras antal uppgick år 1900 till 57.) Genom nu gällande kursindelning är bestämdt beträffande öfriga läroämnen, att geografi skall läsas från och med 4:e terminskursen, historia och naturkunnighet från och med 5:e, geometri (för gossar) från och med den 10:e och (för flickor) från och med den 11:e terminskursen.

Undervisningen i öfningsämnen begagnades år 1900 af följande antal lärjungar, beräknadt i procent af hela barnantalet i de dagliga folkskolorna: ritning 73·5 %, sång 92·8 % och gymnastik 91·5 %.

Gymnastiköfningarna hafva skötts af folkskolornas lärare och lärarinnor, hvarjämte en af Öfverstyrelsen särskildt för detta ämne anställd instruktör tjänstgjort ömsevis i de olika skolorna för att meddela ledning, råd och upplysningar.

Gymnastiklokaler finnas numera i alla församlingarna. I Katarina församling, där på grund af det stora barnantalet folkskolans gymnastiksal i det gamla skolhuset vid Vermdögatan, fastän under år 1898 väsentligen utvidgad, icke är tillräcklig, begagnas fortfarande äfven allmänna läroverkets gymnastiklokal vid Östgötagatan vissa timmar i veckan af åtskilliga folkskoleafdelningar.

De tre lägsta klassernas lärjungar, såväl gossar som flickor, hade under terminerna dagliga gymnastiköfningar i lärorummen (»ordningsrörelser» och fristående rörelser), omväxlande med den öfriga undervisningen. Inom de högre klasserna förekom gymnastik i allmänhet tre gånger i veckan, däraf minst en gång i gymnastiksalen, för öfrigt i lärorummen och då endast med fristående rörelser och »bordremsrörelser».

Vapenöfningarna, som omfattat dels gevärsexercis och marschöfningar afdelningsvis samt målskjutning med salongsgevär, dels kompani- och bataljonsexercis, hafva äfven skötts af skolornas lärare under ledning af en militärinstruktör. I vapenöfningarna deltog gossar från de högre afdelningarna inom folkskolorna till ett antal, som under de olika åren växlade emellan 900 och 1,100. »Föreningen för befrämjande af skolungdomens vapenöfningar» har fortfarande dels bidragit till militärinstruktörens aflöning, dels bestridt kostnaden för inköp och underhåll af exercisdräkter m. m.

Tillfälle till *badning* och undervisning i simning under sommarmånaderna har vid stadens badinrättning beredts åt nedanstående antal barn, däraf enligt uppgifter från badinrättningens föreståndare följande vid badterminens slut voro simkunniga:

År.	Hela antalet.		Däraf simkunniga.	
	Gossar.	Flickor.	Gossar.	Flickor.
1896	2,595	2,009	1,120	702
1897	2,855	2,180	1,259	740
1898	3,308	2,400	959	573
1899	3,071	2,588	969	541
1900	3,393	2,637	1,133	703

Afgiften till badinrättningen har i åtskilliga fall erlagts af skolbarnens föräldrar, men har eljest utgått från det af kyrkostämmorna för sådant ändamål beviljade anslag, som ställts till Öfverstyrelsens disposition.

Varmbad. Badinrättningar, afsedda att af skolbarnen begagnas under den kalla årstiden, anordnades redan under femårsperioden 1891—95 i vissa folkskolehus, först inom Storkyrko- och Kungsholms församlingar, sedermera dels i Jakobs och Johannes, dels i Katarina. Under senaste femårsperioden hafva nya badinrättningar tillkommit i Maria och Hedvig Eleonora samt ytterligare en i Kungsholms församling, som numera således eger två sådana anstalter. För folkskolebarnen i Klara har tillfälle beredts att på församlingens bekostnad erhålla motsvarande bad i den i närheten af folkskolan befintliga enskilda badinrättningen. I regeln få folkskolebarnen inom samtliga dessa församlingar ett bad hvar tredje eller fjärde vecka under höst, vinter och vår.

Manlig slöjd. I detta ämne, som år 1877 först infördes vid hufvudstadens folkskolor samt under femårsperioden 1881—1885 systematiskt ordnades, har undervisningen utvecklats och fortgått i oförändrad riktning, alltjämt med fasthållande af den grundsatsen, att skolslöjden skall bedrivas fullt pedagogiskt och icke hafva till mål utbildning till något visst yrke. Man har härvid, såsom, i de tre närmast föregående femårsberättelserna påpekats, lagt en synnerlig vikt därpå, att undervisningen anförtros åt personer, som betrakta sig själfva såsom lärare — ej såsom yrkesidkare — och som i första hand hafva sitt intresse fäst vid de barn, som skola uppfostras, ej vid det handverk, som de före eller vid sidan af sin lärareverksamhet drifvit eller fortfarande drifva. I enlighet med dessa grundsatser skötes slöjd- undervisningen vid hufvudstadens folkskolor nästan uteslutande af folkskollärare, som tillika undervisa äfven i folkskolans kunskapsämnen. De slöjdarter, i hvilka undervisning förekommer, äro papp-, trä- och metallslöjd samt i en folkskola bokbinderi. Slöjdundervisningen meddelas endast åt gossar samt är frivillig med undantag för dem, som tillhöra skolans 7:e klass. Dessa slöjda nämligen — obligatoriskt — vissa timmar i veckan på förmiddagarna till omväxling med bokliga öfningar. Den öfriga — frivilliga — slöjden är helt och hållet förlagd till eftermiddagarna.

Metallslöjden, införd i de församlingar, där erforderliga lokaler funnits att tillgå, har under hela femårsperioden förekommit i Maria, Katarina och Kungsholms församlingar samt under de två senaste åren äfven i Hedvig Eleonora.

Under år 1900 deltog i pappslöjden 2,459, i träslöjden 2,940 och i metallslöjden 676 lärjungar uti en medelålder af respektive 10·3, 12·2 och 12·7 år, eller tillsammans 6,075 lärjungar i en medelålder af 11·5 år. Vid slutet af förra perioden, år 1895, var antalet slöjdare 4,490, och deras medelålder var 11·8 år.

Kvinnlig slöjd eller handarbete. Undervisningen i detta ämne, som förut länge förekommit i jämförelsevis ringa omfång, utvidgades och ordnades efter väsentligt ändrad plan under perioden 1881—1885. Sedan dess öfvas handarbete af alla barn i de tre lägsta klasserna (kurserna 1—6), i hvilka gossar och flickor undervisas gemensamt, äfvensom af alla flickor i de öfriga klasserna. Denna undervisning meddelas under förmiddagarna å tiden mellan klockan 8 och 1 samt är obligatorisk.

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1896—1900. Stockholms stad.

Flickorna i de högre klasserna undervisas af särskilda handarbetslärarinnor, hvaremot gossarne och de yngre flickorna undervisas af vederbörande afdelningslärarinnor. Undervisningen bedrifves efter, såsom den numera kallas, »folkskolans metod» eller »Stockholmsmetoden» och i enlighet med den kursindelning, som meddelades i femårsberättelsen för perioden 1886—1890.

Närmaste öfvervakandet öfver gossarnes slöjd utöfvas af en slöjdföreståndare och öfver den kvinnliga slöjden af en slöjdföreståndarinna, båda förordnade af Öfverstyrelsen.

Undervisning i matlagning. I berättelsen för förra femårsperioden omnämndes, att de första skolköken, till ett antal af fyra, inrättades år 1891 i syfte att till folkskolekursen foga ett nytt läroämne, undervisning i matlagning och huslig ekonomi. Detta ämne har fortfarande omfattats med så lifligt intresse, att skolkökens antal kunnat under senaste femårsperioden fördubblas, hvarjämte två af de äldsta under samma tid erhållit nya, mera lämpliga lokaler. Bland de nya skolköken har ett tillkommit genom och i sammanhang med en ombildning af den på äldre donationer grundade Philipsénska skolinrättningen inom Maria församling.

Genom samtliga dessa anstalter finnes numera tillfälle för de äldre folkskoleflickorna i de flesta af hufvudstadens församlingar att erhålla undervisning och öfning i merberörda, för den kvinnliga ungdomen synnerligen betydelsefulla ämne. Antalet flickor, som under år 1900 sysselsattes i skolköken, utgjorde 1,156. Af dessa hade 360 äfven under det närmast föregående året deltagit i samma öfningar.

Utgifterna för skolköken bestridas dels genom anslag från Öfverstyrelsen eller genom bidrag utgående omedelbart från församlingarna, dels af gåfvomedel från enskilda. Ett af skolköken, Kungsholms församlings, har under femårsperioden fått mottaga en donation till det ansenliga beloppet af 100,000 kronor.

För de skolkök, till hvilka Öfverstyrelsen helt eller delvis betalar föreståndarinnans lön, har Öfverstyrelsen den 30 maj 1899 utfärdat reglemente.

Kostnaderna för folkskoleväsendet. Frånsedt kostnaderna för anskaffande och underhåll af lokaler, hvilket ännu är en de särskilda församlingarnas angelägenhet, hafva utgifterna för hufvudstadens folkskoleväsende under de sex senaste femårsperioderna uppgått till följande belopp:

Åren 1871—1875	1,255,622·68 kronor.
» 1876—1880	2,066,617·57 »
» 1881—1885	3,099,832·83 »
» 1886—1890	4,418,171·23 »
» 1891—1895	5,172,762·91 »
» 1896—1900	6,596,773·57 »

Tillökningen har alltså under den senaste perioden i jämförelse med den närmast föregående utgjort 28 procent.

Kostnaderna för anskaffande och underhåll af lokaler hafva utgjort:

Åren 1876—1880	436,625·16 kronor.
» 1881—1885	689,367·29 »
» 1886—1890	1,920,118·55 »
» 1891—1895	1,092,115·34 »
» 1896—1900	2,366,931·41 »

Tilläggas jämväl dessa summor, blifva hela utgiftsbeloppen för folkskoleundervisning i Stockholm under de fem senaste fem-årsperioderna:

Åren 1876—1880	2,503,242.73	kronor.
» 1881—1885	3,789,200.12	»
» 1886—1890	6,338,289.78	»
» 1891—1895	6,264,878.25	»
» 1896—1900	8,963,704.98	»

Dessa utgifter hafva under åren 1891—1895 samt åren 1896—1900 fördelat sig efter hufvudposter på sätt, som framgår af följande tabell:

Utgiftsposter.	Åren 1891—1895.	Åren 1896—1900.
	Kronor.	Kronor.
Afföningar och arvoden	3,885,302.52	4,941,784.64
Undervisningsmateriel	83,175.11	89,712.53
Skolinredning och möbler	88,910.48	148,403.68
Ved och lyshällning	228,125.37	299,061.25
Renhällning i skolorna	242,027.98	286,753.79
Böcker åt fattiga skolbarn	22,500.00	29,500.00
Bad och simöfningar	22,500.00	30,000.00
Pensioner	9,600.00	13,070.83
Slöjdundervisningen	337,631.94	420,427.72
Diverse	24,176.77	22,602.61
Öfverstyrelsen	228,812.74	315,456.52
Summa	5,172,762.91	6,596,773.57
Ytterligare: För skollokalen	1,092,115.34	2,366,931.41
Summa	6,264,878.25	8,963,704.98

För bestridande af dessa utgifter (utom för lokaler) hafva under den sista perioden samt särskildt år 1900 följande inkomster varit att tillgå:

	Åren 1896—1900.	År 1900.
	Kronor.	Kronor.
Folkskoleafgift af kommunen	5,098,141.60	1,164,485.51
Bidrag af statsmedel	1,655,684.02	373,076.21
Intressemedel	77,231.15	25,999.74
Afföningsbidrag till lärare	325.00	65.00
Summa	6,831,381.77	1,563,626.46

För hvart och ett af periodens år hafva Öfverstyrelsens inkomster och utgifter uppgått till sammanlagdt:

År.	Inkomster. Kronor.	Utgifter. Kronor.
1896	1,159,943.78	1,142,274.53
1897	1,265,188.44	1,212,664.97
1898	1,374,544.65	1,272,784.01
1899	1,468,078.44	1,370,355.95
1900	1,563,626.46	1,598,694.11
Summa	6,831,381.77	6,596,773.57

Skollofskolonier. Med år 1900 har föreningen för skollofskolonier varit i verksamhet sexton år. Under denna tid hafva 8,751 barn blifvit satta i tillfälle att tillbringa omkring två månader på landet. Utflyttningen sker omedelbart efter lästerminens slut den 15 juni, och återkomma kolonisterna omkring den 20 augusti. År 1885, första året af föreningens verksamhet, utsändes 353 barn, fördelade på 18 kolonier; år 1900 utgjorde kolonisternas antal 782, fördelade på 29 kolonier. Därjämte hafva enskilda arbetsgifvare och firmor anordnat kolonier afsedda för barn till hos dem anställda arbetare. Hvarje koloni består nästan utan undantag af ungefär samma antal gossar och flickor. Barnens ålder har i allmänhet varit högst 14 och lägst 7 år med en medelålder af omkring 10 år.

Kostnaden för de kolonier, som utrustas af stadens territoriella församlingar samt af tyska församlingen och fjällkoloniföreningen, har under hela tiden uppgått till 293,346 kronor 54 öre och under åren 1896—1900 till 113,577 kronor 15 öre, eller i medeltal för hvart och ett af de fem sista åren till 22,715 kronor 43 öre mot 17,450 kronor som medeltal för närmast föregående femårsperiod. Medelkostnaden för hvarje barn under 60 dagar har utgjort omkring 36 kronor. I nämnda summor ingå äfven utgifter för resor och frakter, för lokalhyra samt afföning åt biträden. Vid beräkningen af medelkostnaden för hvarje barn äro alla omkostnader fördelade ensamt på dem. Inom flere församlingar hafva föräldrarna i någon mån bidragit till kostnaden för sina barns underhåll eller för resan till och från koloniorten. Dessa bidrag utgjorde sista året 2,305 kronor.

Medel till underhåll af dessa skollofskolonier hafva erhållits dels, såsom redan är nämnt, af föräldrar, dels af församlingarna samt genom donationer och enskild välgörenhet. Härvid böra kanske i första rummet nämnas skolornas lärare och lärarinnor, hvilka fortfarande med mycken uppoffring af tid, arbete och penningar anordnat försäljningar, konserter m. m., hvarigenom icke obetydliga belopp erhållits. Enskilda personer hafva ihågkommit kolonierna med gåfvor af lifsförnödenheter af olika slag. Genom Adlerska donationen har till folkskoleöfverstyrelsen öfverlämnats ett belopp af 5,000 kronor att användas för skollofskoloniernas räkning.

Utom de kolonier, som förläggas till skärgården, har under hvart och ett af de sista fem åren utsändts en s. k. fjällkoloni. Denna, som är gemensam för stadens alla församlingar, är afsedd för särdeles bröstsvaga barn, för hvilkas förbättrande vistelsen i fjälltrakter är att föredraga. Kolonien har hvarje år varit förlagd till byn Vallan nära Ånns järnvägsstation i Jemtland. Under de första tre åren hade skollofskoloniernas centralstyrelse nämnda koloni direkt under sin vård, men sedan »fjällkoloniföreningen» år 1899 bildats, har denna skött fjällkolonien på samma sätt, som hvarje lokalförening sköter församlingens skärgårdskolonier. En särskild kolonibyggnad, »Fjällåsen», har år 1900 uppförts på nämnda egendom, som af föreningen inköpts. I denna inrymdes sagda år 42 barn jämte vårdarinnor och nödig betjening. Barnantalet i fjällkolonien ingår i förut angifna antal kolonibarn; så är äfven förhållandet med kostnaderna.

Barnens tid under vistelsen på kolonierna upptages med hvarjehanda sysslor utom och inom hus, hvarvid de förra föredrages falla på gossarnes, de senare på flickornas lott; den öfriga tiden användes till lekar och utflykter. Något »skolarbete» förekommer icke.

Kolonibarnen utses i allmänhet så, att hvarje lärare eller lärarinna föreslår det eller de barn i afdelningen, som på grund af svag hälsa och fattigdom synas vara i största behof af att komma på landet. De på detta sätt utsedda — ofta efter ytterligare granskning — undersökas sedan af läkare, på hvilken undersökning det vidare beror, hvilka som skola få medfölja. Aspiranternas antal är alltid större än det, som kan medtagas.

Enligt undersökningsläkarnes enstämmiga utlåtanden har sommarvistelsen varit för kolonibarnens fysiska utveckling synnerligen gynnsam. De hafva i allmänhet rätt betydligt tilltagit i vikt och hafva ett mycket friskare utseende vid hemkomsten, än de hade vid affärden från staden. Till denna förkofran i kroppsligt hänseende kommer äfven den stora vinst i andligt och moraliskt hänseende, som dessa barn måste göra genom att den vackraste delen af året få vistas på landet under ledning och uppsikt af samt umgänge med bildade och för dem intresserade personer. Denna vinst kan visserligen icke mätas eller vägas, men lärare och lärarinnor märka den lätt, då skolarbetstiden börjar.

De flesta skärgårdsskolonierna hafva varit förlagda till norra skärgården, till Vaddö, Vätö, Lenna, Häfverö m. fl. ställen. Alla äro så belägna, att tillfälle till hafsbad finnes i närheten. I sammanhang med badningen har lämnats undervisning i simning. Koloniernas föreståndare och föreståndarinnor hafva till största delen utgjorts af lärare och lärarinnor vid folkskolan, hvilka ock helt visst äro därför mest lämpliga, då de hafva vana och erfarenhet vid barns behandling och bättre än andra känna de hem, som dessa tillhöra.

Föreningens angelägenheter handhafvas af en centralstyrelse samt af fjällkoloniföreningens styrelse och nio lokalstyrelser, en för hvar och en af hufvudstadens territorialförsamlingar jämte den tyska församlingen.

b) **Enskilda skolor.** Af den mängd enskilda skolor, som finnas i hufvudstaden, kunna de flesta inordnas i någon af följande grupper:

a) **Enskilda folkskolor.** Till denna tämligen fåtaliga grupp torde böra räknas Sällskapet för folkundervisningens befrämjande högre folkskola för flickor, Philipsénska skolinrättningen, Grevesmühliska skolan, Kraftska skolan och Katolska församlingens folkskola (»S:ta Eugenia»).

b) **Skolor med dimissionsrätt.** Dessa äro för närvarande: Beskowska skolan, Palmgrenska samskolan, Wallinska skolan, Lyceum för flickor, Åhlinska skolan samt Östermalms högre läroanstalt för flickor. Dessa skolor motsvara i afseende på läroplan närmast de allmänna läroverken; i samband med redogörelsen för de sistnämnda meddelas också några uppgifter om ifrågasvarande enskilda skolors verksamhet.

c) **Skolor, hvilka, utan att själfva ega dimissionsrätt, förbereda till mogenhetsexamen** och merendels afse att bereda sina elever tidsvinst vid afläggande af densamma. Sådana läroanstalter äro: Stockholms privatgymnasium, Stockholms latin- och realgymnasium samt Stockholms tekniska gymnasium, det senare inrättadt med särskild hänsyn till ynglingar, som söka inträde i Tekniska högskolan.

d) **Öfriga enskilda skolor,** hvarest undervisningen, åtminstone i de högre klasserna, äfven omfattar främmande språk och, utan att leda till mogenhetsexamen, likväl i det hela motsvarar

den, som i de allmänna läroverken meddelas gossarne; de lägsta klasserna förbereda vanligen till inträde i allmänna läroverken. Sådana läroanstalter finnas i hufvudstaden till ganska stort antal; följande må här nämnas: Ateneum för flickor, Brummerska skolan, Anna Sandströms skola, Södermalms högre läroanstalt för flickor, Detthowska skolan, med hvilken är förenadt ett lägre lärarinneseminarium, Privata elementarskolan å Kungsholmen för flickor och gossar (benämningen numera »Elementarskolan för flickor å Kungsholmen»), Kungsholms elementarskola för flickor, Kungsholms privata elementarskola, Stockholms nya samskola, Klara nya elementarskola, Afzelii elementarskola för flickor, Almquists samskola, Katarina högre läroverk för flickor, Lychouska skolan, Samskolan vid Tegnérslunden, Norrmalms förberedande elementarskola, Maria förberedande elementarskola för gossar, Östermalms förberedande elementarskola, Vasastadens förberedande elementarskola för gossar och flickor.

Till ofvanstående grupp ansluta sig närmast några läroanstalter, hvilka hufvudsakligen eller rent af uteslutande lägga an på undervisning i främmande språk, såsom Franska skolan, J. Kamkes läroverk för tyska språket samt Nya språkkursen.

En egen ställning intager Stockholms borgarskola. Den består af lägre skolafdelningar, där undervisningen fullständig och fortsätter folkskolans, en högre afdelning med undervisning hufvudsakligen i merkantila ämnen och i språk samt en teckningsafdelning, hvarjämte skolan anordnar populära föreläsningar.

Af ofvanstående öfversikt torde framgå, att det enskilda skolväsendet i hufvudstaden är ganska rikt utveckladt, äfven om man ej tager med i räkningen de många fackskolorna af olika slag, bland hvilka särskildt handelsskolorna spela en framstående roll. Hela antalet lärjungar i de enskilda läroanstalterna kan anslås till åtminstone 6,000, hvaraf omkring två tredjedelar flickor. De talrikast besökta skolorna år 1900 voro Brummerska med 632, Åhlinska med 418 samt Ateneum för flickor med 346 lärjungar. Som ett karakteristiskt drag bör framhållas, att samundervisning till stor utsträckning förekommer i de enskilda skolorna. Ehuru flertalet egentligen är flickskolor, mottagas i deras förberedande och nedre klasser äfven gossar; Beskowska skolan, hufvudsakligen afsedd för gossar, mottager i sina förberedande afdelningar äfven flickor, och Palmgrenska skolan jämte ett par andra äro fullt genomförda samskolor.

c) **Allmänna läroverk.** Hufvudstadens allmänna läroverk i egentlig mening hafva under den nu gångna femårsperioden ej undergått någon förändring till sin *organisation*, hvaremot tvenne dylika förändringar egt rum i fråga om Nya elementarskolan. Den ena af dessa innebar borttagande af den s. k. fria flyttningen, eller rätten för lärjungarne att efter godkänd pröfning i ett visst ämne genast i detta ämne uppflyttas och fortsätta kursen i närmast högre klass. Detta system, som ursprungligen varit genomfördt i hela Nya elementarskolan, borttogs i de tvenne lägsta klasserna redan på 1870-talet samt i 3:e och 4:e klasserna åren 1885—1886. År 1896 inskränktes den fria flyttningen till de två högsta klasserna, och i maj 1897 beslöt direktionen att från och med höstterminen 1897 helt och hållet afskaffa densamma — ett beslut som godkändes genom nådigt bref den 4 juni samma år.

Den andra förändringen i Nya elementarskolans organisation bestod i införande af en praktisk afslutningsklass, ett experiment som eger ett visst allmännare intresse, då Riksdagen i skrifvelse år 1899 begärt framläggande af förslag till afgangsexamen för lärjungar, som önska sluta sin skolgång vid 15—16 års ålder. Redan år 1896 anmodade chefen för Ecklesiastikdepartementet Nya elementarskolans direktion att uppgöra förslag till en praktisk afslutningsklass för ynglingar, som vid konfirmationsåldern afgå från läroverken för att omedelbart egna sig åt det praktiska lifvet. En dylik klass inrättades också höstterminen 1897 med följande närmare bestämmelser: den skulle stå öppen för alla, som erhållit godkänd flyttning till läroverkens nedre sjätte realklass; årliga afgiften bestämdes till 50 kronor; från den vanliga kursen i nedre sjätte realklassen afvek den nya linien däriigenom, att ett modernt språk (franskan) uteslöts, valfrihet lämnades att taga antingen tyska eller engelska till hufvudspråk och såsom nya läroämnen infördes bokhålleri i förening med matematiken och statskunskap i förening med historien. Den nya undervisningslinien fick emellertid ej den anslutning, som man hade väntat, och efter att ha fortgått i några år har den nu, efter periodens slut, åter upphört.

Antalet *lärjungar* vid hvart och ett af hufvudstadens allmänna läroverk och Nya elementarskolan samt de med afseende å afgangsexamen med dessa likställda enskilda läroverken för gossar utgjorde vid början af resp. höstterminer 1890, 1895 och 1900:

	1890.	1895.	1900.
Norra latinläroverket	673	700	778
Södermalms högre läroverk	415	491	635
Högre realläroverket	364	564	615
Jakobs femklassiga läroverk	244	263	295
Katarina d:o d:o	176	215	275
Östermalms d:o d:o	385	383	399
Nya elementarskolan	311	327	357
Beskowska skolan ¹⁾	258	206	220
Palmgrenska samskolan ²⁾	101	82	142
Summa	2,927	3,231	3,716

I förhållande till hela folkmängden vid 1900 års slut — 300,624 — utgjorde lärjungeantalet 12·4 per 1,000 invånare. Motsvarande siffra för såväl år 1890 som 1895 var 11·9. Antalet lärjungar i dessa skolor har således ökat hastigare än folkmängden och visar en stark stegring. Också hafva yrkanden framställts, att i hufvudstaden måtte inrättas ett nytt femklassigt läroverk med förläggning på Kungsholmen.

Å de olika linierna var lärjungeantalet sålunda fördeladt åren 1890, 1895 och 1900:

	År 1890.		År 1895.		År 1900.	
	Antal.	%.	Antal.	%.	Antal.	%.
Gemensamma linien	1,353	46·2	1,516	46·9	1,764	47·5
Latinlinien	752	25·7	666	20·6	654	17·6
Reallinien	822	28·1	1,049	32·5	1,298	34·9
Summa	2,927	100·0	3,231	100·0	3,716	100·0

¹⁾ Oberäknadt förberedande klasserna. — ²⁾ Skolans kvinnliga elever och lärjungarne i förberedande klasserna äro här ej inväknade.

I de särskilda läroverkens årsredogörelser meddelas uppgifter angående inskrifna lärjungar för de resp. läsåren i deras helhet. Enär det öfvervägande flertalet inskrifningar ske vid höstterminens början, torde femårsperioden ungefärligen motsvaras af läsåren 1896—97 till och med 1900—01. Under denna tid hafva vid de allmänna läroverken, Nya elementarskolan inberäknad, inskrifvits sammanlagt 3,539 lärjungar. Af dessa hade 1,010 närmast förut bevilstat folkskola, 956 allmänt läroverk eller pedagogi och 1,424 enskildt läroverk, medan 149 endast åtnjutit undervisning i hemmen. I procent af hela antalet utgöra de olika kategorierna resp. 28·6, 27·0, 40·2 och 4·2 %, men om man bortser från dem, hvilka endast öfvergått från ett allmänt läroverk till ett annat, återstå 2,583 verkligen nyinskrifna, fördelade procentiskt sålunda: från folkskola 39·1 %, från enskildt läroverk 55·1 % och från hemundervisning 5·8 %. Vid jämförelse med föregående period utvisa dessa siffror ökning för enskilda läroverken och i synnerhet för folkskolorna, hvaremot de, som endast begagnat enskild undervisning, blifvit fåtaligare.

Godkänd *mogenhetsexamen* har under perioden vid hufvudstadens samtliga dimissionsberättigade läroverk aflagts af 970 ynglingar och 187 flickor eller tillsammans 1,157 personer, hvaraf 137 privatister. För hvart och ett af periodens år var antalet godkända abiturienter:

År.	Latinare.	Realister.	I allt.	Däraf privatister.
1896	118	81	199	43
1897	123	102	225	23
1898	120	121	241	22
1899	116	125	241	27
1900	122	129	251	22
Summa	599	558	1,157	137

Under de tre sista åren har bland abiturienterna realisternas antal något öfverstigit latinarnes, ett förhållande som väl aldrig förut inträffat vid Stockholmsläroverken, räknade som ett helt. Af de 599 latinarne hade 145, däribland 17 privatister, åtnjutit undervisning i grekiska.

På de olika läroverken var fördelningen, för hela perioden räknadt, följande:

Läroverk.	Egna lärj.	Privatister.	Summa.
Norra latinläroverket	228	19	247
Södermalms högre läroverk	159	41	200
Realläroverket	239	26	265
Nya elementarskolan	101	30	131
Beskowska skolan	98	1	99
Palmgrenska samskolan	59	4	63
Wallinska skolan	61	1	62
Lyceum för flickor	36	11	47
Åhlinska skolan	31	1	32
Östermalms högre läroanstalt för flickor	8	3	11
Summa	1,020	137	1,157

En uppgift, som vore af intresse, därest den kunde erhållas fullständig, är den om de nyblifna studenternas lefnadsbana. Sådana uppgifter lämnas dock vanligen endast af läroverkens egna lärjungar och ej alltid af dessa. Af 750 under åren 1896—1900 godkända abiturienter, hvilka lämnat upplysning i be-

rörda hänseende, uppgäfvos följande som sin blifvande sysselsättning:

	Latinare.	Realister.
Universitetsstudier	170	45
Tekniska studier	37	160
Militäryrket	55	62
Civil statstjänst (inr. statens järnvägar)	13	49
Landtbruk och industri	8	27
Handel och handelskola	6	46
Apotekare, veterinärer o. d.	16	15
Diverse sysselsättningar	35	6
Summa	340	410

Till jämförelse kan i detta sammanhang nämnas, att enligt en af rektor vid Beskowska skolan utarbetad samling biografiska notiser angående 223 lärjungar, som vid denna skola aflagt mogenhetsexamen, hafva utaf dessa 62 blifvit civila tjänstemän, advokater el. dyl., 11 präster eller missionärer, 16 läkare, 17 elementarlärare eller vetenskapsmän, 44 militärer, 10 ingenjörer o. s. v.; endast 20 hafva egnat sig åt landtbruk och bruksrörelse samt 15 åt handel och banktjänst.

Ofvan anförda uppgifter, sammanställda med det faktum, att ett mycket stort antal lärjungar årligen afgår från läroverkens mellanklasser, synas bekräfta den uppfattningen, att flertalet af dem, som aflägga mogenhetsexamen, fortsätter sedan studier af en eller annan art, hvaremot de, som ägna sig åt de praktiska yrkena (utom ingenjörer), vanligen afgå från skolan tidigare.

Under den nu gångna femårsperioden har *Nya elementarskolans byggnadsfråga*, efter mer än ett fjärdedels sekels stridigheter, äntligen fått sin lösning. Sedan stadsfullmäktige den 24 oktober 1895 beslutat, att under förutsättning, att Nya elementarskolan fortfarande måtte blifva en profskola, för hvilken staten bekostar lokal, Stockholms stad antingen skulle bidraga till ny- och tillbyggnad för densamma med ett anslag för en gång af 55,000 kronor eller ock för ändamålet lämna skolans direktion såsom räntefritt lån 220,000 kronor att återbetalas under loppet af närmaste 40 år, mot villkor att statsverket betalade till staden 55,000 kronor, aflät Eders Kungl. Maj:t till 1896 års riksdag en proposition i enlighet med det senare alternativet, nämligen att Riksdagen måtte på extra stat bevilja ett anslag af 55,000 kronor för ifrågavarande ändamål äfvensom medgifva, att för tillbyggnad af Nya elementarskolans hus måtte upplåtas den statsverket tillhöriga, förut af hofstallet disponerade

delen af kvarteret Beridarebanan, samt slutligen för sin del godkänna de villkor stadsfullmäktige uppställt för lånet. Propositionen afstyrktes af statsutskottet, men blef sedermera af kamrarna godkänd med inryckande af ett förbehåll, att härigenom icke för staten medfördes ny eller ökad förpliktelse beträffande uppehållandet af ifrågavarande skola.

Under sommaren 1897 togo arbetena för den nya läroverksbyggnaden sin början, och ett år därefter var byggnaden under tak. Under höstterminen 1898 togos några rum i besittning för direktionens, rektorns och kollegiets räkning, men först höstterminen 1899 kunde hela skolan så småningom inflytta i sin nya lokal, och den 13 november samma år skedde en högtidlig invigning, som Hans Maj:t Konungen behagade hedra med sin närvaro.

Samtliga högre allmänna läroverk i hufvudstaden åtnjuta nu förmånen af nya, tidsenliga lokaler.

d) **Stockholms högskola.** Högskolans utgifter samt lärjunge- och åhörareantal framgå af *tabellerna II och I*. I fråga om skolans fonder, som vid periodens slut uppgingo till 4,189,181 kronor, hänvisas till tabell 7.

Tab. I. Inskrifna lärjungar och åhörare vid Stockholms högskola åren 1896—1900.

	Matematisk-naturvetenskapliga afdelningen.			Humanistiska afdelningen.	Summa.
	Lärjungar.	Åhörare.	Summa.		
Vårterminen 1896	65	21	86	88	174
Höstterminen 1896	60	28	88	78	166
Vårterminen 1897	53	121	174	3	177
Höstterminen 1897	52	17	69	39	108
Vårterminen 1898	60	8	68	84	152
Höstterminen 1898	70	16	86	84	170
Vårterminen 1899	65	12	77	55	132
Höstterminen 1899	63	11	74	110	184
Vårterminen 1900	52	12	64	55	119
Höstterminen 1900	48	20	68	102	170

Tab. H.

Stockholms högskolas utgifter åren 1896—1900.

År.	Lärares löner. Kr.	Undervisningsmateriel. Kr.	Bibliotek. Kr.	Tryck. Kr.	Hyror. Kr.	Möbler. Kr.	Ljus och ved. Kr.	Förbrukningsartiklar. Kr.	Vaktbetjeningsafböning. Kr.	Hvarjehanda. Kr.	Styrelsens expedition. Kr.	Lifräntor. Kr.	Summa. Kr.
1896	59,729.94	3,816.44	3,516.16	388.33	20,750	1,539.85	5,474.25	3,676.11	5,970	2,047.82	2,100.00	9,934.00	118,942.90
1897	61,172.36	4,261.17	3,406.43	957.83	20,000	2,034.62	5,011.55	2,645.91	6,250	3,750.38	2,100.00	9,934.00	121,524.25
1898	66,000.05	5,922.27	2,393.95	744.67	20,000	2,166.21	5,827.49	3,716.22	6,250	2,679.88	2,399.99	9,884.00	127,984.73
1899	67,946.66	4,772.35	2,837.72	573.70	20,000	771.22	5,973.76	3,650.25	6,475	6,499.82	2,400.00	9,367.33	131,267.81
1900	69,766.59	6,281.38	2,663.01	2,219.43	20,000	1,879.30	5,956.51	1,980.92	6,865	2,681.09	2,400.00	9,034.00	131,727.23

C) Brandväsendet.

Under femårsperioden har brandväsendet blifvit förstärkt såväl till personal som materiel, hvarjämte beträffande brandstationerna en del förändringar och nybyggnader egt rum.

a) **Personalen.** På det att en vakthafvande officer alltid skulle finnas inom de tvenne hufvudstationerna, förstärktes officerskåren under år 1900 med tvenne brandofficerare. Samtidigt ökades manskapsstyrkan med 5 man.

För att underlätta rekryteringen har en afsevärd löneförbättring egt rum, och var brandkårens numerär och aflöning enligt den vid 1900 års slut gällande utgiftsstaten följande:

1 brandchef, arfvode och personligt lönetillägg	6,500
1 brandkapten, arfvode	3,000
1 förste brandlöjtnant, arfvode	3,000
2 andre brandlöjtnanter, arfvode	5,000
1 verkställare, arfvode och personligt lönetillägg	2,500
1 fanjunkare, » » » » »	2,200
1 sergeant å 1,700, 4 å 1,450, 1 å 1,200	8,700
Beklädnad till 8 underofficerare	800
20 distinktionskorpraler å 720	14,400
25 korpraler å 600	15,000
60 brandkarlar å 480	28,800
35 » å 420	14,700

Såväl befäl som underbefäl erhålla dessutom fri bostad och vedbrand samt manskapet, som är kaserneradt, fri mat, beklädnad och tvätt.

b) **Materielen.** Af materiel, som tillkommit, må framhållas sjöängsprutan Phoenix, hvilken af Stockholms stads brandförsäkringskontor såsom gåfva under år 1900 öfverlämnades till Stockholms stad.

En af landängsprutorna har erhållit nytt maskineri af Ludvigsbergs mekaniska verkstads tillverkning.

Vidare hafva nyanskaffats 1 redskapsvagn, 3 slangkärror, brandposthufvuden m. m., hvarjämte slangförrådet ökats. Å kårens verkstäder har en del mindre materiel tillverkats.

En fråga, som länge stått på dagordningen, har varit utbytet af hittills brukliga skruffkopplingar mot liksidiga kopplingar, och har, efter noggrann pröfning af dylika af olika fabrikat, antagits den s. k. idealkopplingen (sergeanten vid brandkåren C. Norells patent). Öfvergången till det nya systemet kommer att fortgå, i den mån slangförrådet ökas och gamla kopplingar behöfva ersättas.

Bokförda värdet af eldsläckningsmaterielen utgjorde efter behörigen verkställda afskrifningar vid 1900 års slut 211,528 kr. 93 öre.

c) **Hästar.** Antalet hästar har ökats med tvenne, af hvilka en placerats på Johannes och en på Katarina station.

Bokförda värdet af hästar, seldon, körredskap o. d. utgjorde vid 1900 års slut 26,201 kr. 50 öre.

d) **Brandstationerna.** Med afseende å brandstationerna hafva under femårsperioden en del förändringar och nybyggnader egt rum.

Å hvardera hufvudstationen har en bostadsvåning inredts åt en brandofficer, hvarjämte å Johannes, Rådstugans och Kungsholmens stationer bostäder inredts åt 4 bland manskapet.

Å Djurgården har en ny tidsenlig brandstation uppbyggts, inrymmande bostäder för vaktbefälhafvaren, telegrafpost och kusk m. m. samt stall för tre hästar.

Å Johannes station har elektrisk belysning införts, hvilket betydligt underlättar utryckning nattetid, därigenom att lamporna tändas automatiskt vid larmsignal.

e) **Tjänstgöring och öfningar.** Någon nämnvärd förändring härutinnan har ej under perioden egt rum.

f) **Eldsvådors signalering.** Antalet brandskåp, som vid 1895 års slut utgjorde 147, har ökats till 178, af hvilka 102 tillhöra staden och 76 enskilda verk och inrättningar. Värdet af brandtelegrafan är bokfördt till 56,871 kr., hvaraf 24,201 kr. komma på apparater o. d. och 32,670 kr. på yttre ledningar och tillbehör.

g) **Kostnaderna för brandväsendet** utgjorde, häri ej upptagna beräknade hyror för stationer, beräknad afgift till stadens vattenledning och brandsynekostnader:

År 1896	163,376.21 kr.
» 1897	196,796.32 »
» 1898	200,256.05 »
» 1899	197,391.58 »
» 1900	219,590.79 »
Summa	977,410.95 kr.

Till bestridande af dessa utgifter hafva, såsom förut, årliga bidrag lämnats af Stockholms stads brandförsäkringskontor med 50,000 kr. årligen och af Stockholms stads brandstodsbolag till försäkring af lösegendom med 20,000 kr. årligen.

h) **Eldsvädestatistik.** Antalet eldsvådor under perioden har utgjort 1,958, i hvilket tal ingå 930 fall, där brandkårens hjälp ej påkallats, samt 58 fall af falskt allarm (af oförstånd eller okynne).

Inom stadens olika delar hafva dessa eldsvådor inträffat sålunda: Staden inom broarna 139, Norrmalm 762, Östermalm 461, Djurgården 42, Kungsholmen 132, Södermalm 408, hvartill komma utom stadens område 14 fall eller summa 1,958 fall.

På årets olika månader fördelade sig eldsvådorna sålunda:

Januari	271	Juli	89
Februari	201	Augusti	117
Mars	184	September	137
April	128	Oktober	163
Maj	97	November	173
Juni	113	December	285
Summa	1,958		

Den stora talrikheten af eldsvådor under den kalla och mörka årstiden framträder tydligt.

På de olika veckodagarna har fördelningen varit följande: söndagar 229, måndagar 277, tisdagar 302, onsdagar 301, torsdagar 266, fredagar 276, lördagar 307; summa 1,958.

På dygnets olika tider är fördelningen af de eldsvådor, för hvilka brandkåren påkallats, följande:

klockan 12— 3 f. m.	94	klockan 12— 3 e. m.	163
» 3 - 6 »	52	» 3— 6 »	173
» 6 - 9 »	67	» 6— 9 »	200
» 9—12 »	127	» 9—12 »	152

Summa 1,028

Omkring 67 % af eldsvådorna synas hafva inträffat under dygnets senare hälft.

Med afseende å lokalen för eldens utbrott har antecknats, att densamma i nedanstående fall varit:

Bostäder, kök m. m.	1,045	Upplag af ved, kol och diverse	30
Fartyg i hamn	12	Uthus, magasin, stall m. m.	61
Handelslokaler	123	Verkstäder, fabriker o. d.	164
Källare	38	Soteld	326
Lysolförsäljningslokaler	11	Öfriga ställen	67
Teatrar och andra förlustelse-lokaler	23	Falskt allarm	58

Summa 1,958

Anledningen till eldens utbrott har varit:

Anlagd eld	10	Bar eld genom beröring med:	
Felaktig byggnadskonstruktion och dyligt	74	gardiner	200
Själfantändning	45	kläder	61
Gasexplosion	23	andra brännbara ämnen	178
Tändstickor	140	Annan oförsiktighet	183
Eldfarliga oljor	159	Bristfällig sotning	45
Andra eldfarliga ämnen	21	Öfverhettning af eldstäder	46
Gnistor	19	Åskslag	1
Bristande tillsyn vid eldning	200	Elektriska ljustärdar	14
Glödande kol eller aska	23	Soteld	326
Tobaksrökning	22	Obekant	110
		Falskt allarm	58

Summa 1,958

Antalet personer, som genom eldsvådor omkommit eller vid eldsvådetillfällen blifvit mer eller mindre skadade och varit utsatta för fara ¹⁾, har utgjort:

År.	Människolif räddade.			Människolif förlorade.									Människolif mer eller mindre ut- satta för lifsfara.			Sum- ma.
				Uttagna levande.			Uttagna icke levande.			Sum- ma.						
	M.	Kv.	S:a.	M.	Kv.	S:a.	M.	Kv.	S:a.		M.	Kv.	S:a.			
1896	2	—	2	—	—	—	1	—	1	1	1	4	5	8		
1897	1	3	4	1	—	1	—	—	—	1	1	6	7	12		
1898	3	6	9	1	1	2	—	1	1	3	2	3	5	17		
1899	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	3	—	3	4		
1900	—	1	1	—	2	2	—	1	1	3	11	38	49	53		
1896—1900 . . .	6	10	16	3	3	6	1	2	3	9	18	51	69	94		
1891—1895 . . .	5	7	12	1	4	5	2	1	3	8	16	9	25	45		
1886—1890 . . .	5	5	10	3	3	6	4	2	6	12	34	18	52	74		
1881—1885 . . .	3	10	13	2	2	4	4	6	10	14	14	4	18	45		
1876—1880 . . .	13	16	29	—	2	2	4	2	6	8	—	—	—	37		
Summa	32	48	80	9	14	23	15	13	28	51	82	82	164	295		

¹⁾ Här ej inberäknad brandkårens personal.

Under femårsperioden hafva förekommit flere hotande eldsvådor, af hvilka följande särskildt nämnas:

Den 28 april 1898 kl. 12,34 f. m. allarmerades brandkåren från Ligna snickerifabrik, där elden, som uppstått i en snickarverkstad, belägen uti maskinhusets öfre våning, vid brandkårens ankomst spridt sig till den närliggande fabriksbyggnaden samt ett virkesupplag. Släckningsarbetet, som verkställdes med 5 slangledning, däraf 4 från 2 ångsprutor, afslutades kl. 5,30 f. m.; öfre våningen till maskinhuset var då afbrunnen och fabriksbyggnadens tak ramponeradt. Under släckningen rasade en hög brandgafvel till stor fara för omkring 15 man af brandkåren, hvilka arbetade i omedelbar närhet af den fallande gafveln och i sista ögonblicket undkommo, hvaremot slangar och annan släckningsredskap förstördes.

Den 2 maj 1898 utbröt omkring kl. 9,40 e. m. eld inom en vid Norrtull belägen vagnfabrik, som var inrymd i ett 4-våningars stenhus och omfattade smedja, snickar-, målar- och sadelmakarverkstäder. Det visade sig snart, att fabrikshuset ej kunde räddas, hvarför brandkårens verksamhet måste riktas på att skydda en på få meters afstand från eldhärden liggande och med fabriken genom en träbro sammanhängande större ved- och brädgård jämte ett hyfveri. Dessa liksom ett större vagnskjul af trä räddades äfven, hvaremot fabriken inredning och lager helt och hålles förstördes.

Den 20 januari 1899 kl. 10,18 e. m. allarmerades brandkåren från Hotell W. 6, där eld utbrutit såväl uti den i hotellets norra flygel belägna stora festsalen, hvilken på grund af ombyggnad var uppfylld med träställningar och annan brännbar materiel, som äfven uti den ofvan salen belägna vinden. Med 10 slangledningar från ångsprutor och brandposter begränsades elden efter 3 timmar inom det område, där den utbrutit; eftersläckning fortgick till den 21 januari kl. 10,30 f. m.

Den 5 mars 1899 vid 4-tiden på morgonen utbröt inom Sveateatern eld, som före brandkårens ankomst spridt sig till den öfverliggande Sveasalen. Angränsande egendom samt fasadbyggnaderna mot Hamngatan voro starkt hotade. Med 10 slangledningar från ångsprutor och brandposter begränsades elden efter 2 timmar; eftersläckning pågick till den 8 mars kl. 8,45 e. m. Släckningsarbetet försvårades synnerligen af den skarpa köld, — 18°, som rådde vid tillfället. Brandskadeersättningen för denna eldsvåda uppgick till 493,742 kr. 6 öre, hvilket utgör 31,4 % af ersättningssumman för hela femårsperioden.

Den 13 november 1900 kl. 11,55 e. m. uttryckte brandkåren till Reymerholms klädesfabrik, belägen utom stadens område. Elden, som antagligen uppstått genom själfantändning, hade genast erhållit så stor utsträckning, att första uppgiften för brandkårens verksamhet måste blifva att hindra eldens spridning till kontorsbyggnaden, som låg på endast några meters afstand från de brinnande byggnaderna, hvilka utgjordes af ett varumagasin, ett stall samt flere skjul, innehållande upplag af oljor, tygfärger m. fl. högst brännbara artiklar. Till släckningen användes 2 landångsprutor, sjöångsprutan S:t Erik samt vattenledningen med inalles 7 slangledningar. Elden begränsades inom det område, där den utbrutit, efter omkring 1 timme; eftersläckning pågick till den 14 november kl. 10,45 f. m.

i) Brandskadeersättningar. Beloppet af utbetald brandskadeersättning har utgjort, jämfördt med hela försäkringsbe-

loppet för brandskadad egendom äfvensom med föregående femårsperioder:

År.	Brandskade- ersättningen. Kronor.	Hela försäkrings- beloppet. Kronor.	Ersättning i %.
1876—1880	1,689,228 50	12,067,868 66	14 00
1881—1885	546,391 66	15,619,034 99	3 50
1886—1890	647,030 60	32,578,863 66	1 99
1891—1895	1,619,049 42	48,019,531 66	3 37
1896—1900	1,570,006 82	65,832,438 33	2 38

D) Brännvinshandeln.

All den minuthandel med och utskänkning af spirituösa drycker i hufvudstaden, som, jämlikt kungl. förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin m. m. den 24 maj 1895 § 9 mom. 2, må öfverlätas å särskildt för ändamålet bildadt bolag, har under femårsperioden fortfarande utförs af *Stockholms utskänkingsaktiebolag* på grund af vederbörliga, för tre år i sänder gällande koncessioner, enligt hvilka åt bolaget upplåtits 80 minuthandels- och 150 utskänkings- eller tillhopa 230 försäljningsrättigheter mot skyldighet att till fördelning jämlikt förordningens § 18 mom. 4 och § 22 dels erlägga försäljningsafgift med 450 kronor för hvarje rättighet och dels afstå all nettovinst å rörelsen.

Enär åtskilliga bestämmelser i den genom kungl. resolution den 4 november 1876 fastställda ordning för bolaget icke läto förena sig med vissa föreskrifter i nyssnämnda förordning samt andra delar af bolagsordningen behöfde ändras i följd af lagen om aktiebolag den 28 juni 1895, har Eders Kungl. Maj:t genom resolution den 16 oktober 1896 fastställt ny ordning för bolaget.

I den äldre bolagsordningen var bestämdt, att bolagsstyrelsen skulle inom sig utse två verkställande direktörer, hvilka med den inbördes fördelning af göromålen, hvarom de kunde sins emellan öfverenskomma, hade att besörja verkställigheten af bolagsstämmans och styrelsens beslut samt i öfrigt närmast leda och öfvervaka bolagets rörelse och förvaltning. Sedan denna bestämmelse genom den nya bolagsordningen blifvit ändrad därhän, att åt bolaget lämnats fritt att inskränka verkställande direktörs-antalet till allenast en med rättighet för styrelsen, i händelse så skedde, att, vid förfall för verkställande direktören, inom sig utse hans ställföreträdare, har vid extra bolagsstämma den 21 juni 1898 bestämts, att blott *en* verkställande direktör skall väljas, samt styrelsen samma dag beslutat att därjämte bland sina ledamöter utse en jourhavande direktör med uppdrag, bland annat, att vid hinder eller förfall för verkställande direktören bestrida hans befattning.

Sedan genom 1895 års brännvinsförsäljningsförordning den förändring införts i fråga om försäljningsavgifterna för de af bolag å enskilda öfverlättna minuthandels- och utskänkingsrättigheter, att dessa avgifter, hvilka förut lämpats efter inkomsten af rörelsen, skulle i stället rättas efter omsättningen af spirituosa, har bolagsstyrelsen i kontrakten om sådana öfverlåtelse tillförbundit rättighetsinnehafvarne att hvarje år till bolaget aflämna en å särskild därför anordnad blankett upp-

ställd redogörelse för rörelsens spirituosaomsättning under det näst föregående kalenderåret med skyldighet tillika, om bolaget så skulle påfordra, att genom intyg af notarius publicus styrka redogörelsens öfverensstämmelse med de öfver rörelsen förda böcker.

Under femårsperioden har bolagsstyrelsen anställt en särskild inspektör för bolagets minuthandelsställen och för honom utfärdat instruktion.

I likhet med hvad förut egt rum, hafva under femårsperioden inköp af spirituosa och viner varit ställda på leverans direkt till bolagets försäljningsställen i mån af åtgången på hvarje ställe. Hvad särskildt angår leveransen af brännvin, har denna varit offentlig utbjuden för ett försäljningsår i sänder samt försäljningsåret 1897—1898 besörjts af aktiebolaget Stockholms spritfabrik och under den öfriga perioden af Reymersholms nya spritförelldingsaktiebolag.

Af de kvartalsrapporter, som kontrollören af maten på utskänkingsställena afgifvit under femårsperioden, framgår, att den i regeln varit god och billig.

I afsikt att ytterligare förebygga omåttlighet i spirituosa-förtärandet å bolagets utskänkingsställen har bolagsstyrelsen mot femårsperiodens slut dels föreskrifvit, att brännvin icke får därstädes åt någon gäst serveras till mer än ett fastställt maximum och äfven därunder endast till ett visst mått, beroende af den kvantitet mat gästen samtidigt på stället intager, och dels helt och hållet indragit den dittills tillåtna spiritousaförsäljningen till afhämtning från utskänkingsställena.

Huruvida den först nämnda af dessa två reformer kan leda till därmed åsyftadt gagn, torde mycket bero på afståndet mellan utskänkingsställena, alldenstund ju frestelsen att, när ett omåttligt lystmäte icke tillfredsställts i *en* utskänkingslokal, besöka flere för att såmedelst bekomma den åtrådda spirituosaquantiteten bör kunna antagas verka svagare, i den mån det medför möda och tidsspilla att anlita denna utväg. Som utskänkingsställena emellertid flerstädes ligga så nära hvarandra, att man utan ansträngning kan på några minuter vandra mellan två eller tre sådana, och då åtskilliga af dem äfven till beskaffenhet numera äro olämpliga, särskildt därutinnan, att de hvarken i afseende å utrymme eller inredning uppfylla hvad mathållningen i dess nutida, dagligen växande omfattning kräfver, har bolaget börjat förbereda en serie lokalförändringar med åtföljande indragningar af utskänkingsställen, men under femårsperioden härmed icke kommit så långt i utförandet, att en närmare redogörelse för denna viktiga angelägenhet kan anses hafva sin rätta plats i föreliggande berättelse.

Beträffande bolagets utskänkingsrörelse har äfven en annan beaktansvärd reform under femårsperioden börjat tillämpas eller innefattar, rättare sagdt, ett då återupptaget moment i utskänkingsväsendets organisation.

Under åren 1878—1884 hade bolaget nämligen ofter hand inrättat tre utskänkingsställen, hvarest spirituosa serverades allenast i förening med mat, men dessa, som benämndes »apitit-supställen», indrogos den 30 september 1884 dels därför, att frekvensen å dem varit ringa och ej stått i rimligt förhållande till de med rörelsen förenade kostnader, och dels emedan det ändamål, som afsetts med desamma, antogs kunna vinnas lika väl eller bättre genom den samtidigt med indragningen och gemensamt för bolagets alla utskänkingsställen vidtagna anord-

ningen att under tiden mellan kl. 12—2 e. m. å hvardagarna samt kl. 1—4 e. m. å sön- och helgdagar icke servera spirituosa åt andra än spisande måltidsgäster. Som det emellertid under senare åren visat sig, att åtgången af mat på utskänkningsställen betydligt och alltjämt ökats, så att dessa ställen nu i allmänhet äro under måltidstimmarna fullsatta af matgäster, hvilkas flertal i regeln inskränker sin brännvinsförtäring till en eller två supar vid hvarje måltid, har bolagsstyrelsen trots sig häraf kunnat draga den slutsatsen, att efter »aptitsupställenas» tid allmänhetens böjelse för och följaktligen äfven behovet af en rörelse, hvari brännvinet icke utskänkes annat än vid måltider, vuxit så starkt, att sådan rörelse numera borde kunna med framgång öfvas icke allenast såsom tillförene under viss del af serveringstiden på bolagets samtliga utskänkningsställen utan äfven ständigt och undantagslöst på ett större eller mindre antal af dem. På grund af detta antagande och då det därjämte synts styrelsen vara en för bolaget synnerligen viktig uppgift att allt mer och mer söka åstadkomma den största möjliga inskränkning i det bland arbetsklassen rådande bruket att använda brännvinet till läskedryck i stället för att, i likhet med den i förmögenhet och bildning högre ställda befolkningen, betrakta det såsom allenast en krydda till maten, har styrelsen ansett sig böra taga ett reformerande steg i antydda riktning och i sådant afseende, vid inrättandet af ett nytt utskänkningsställe i huset nr 51 vid Fleminggatan, föreskrifvit, att någon s. k. disksupning icke får där förekomma, utan brännvin serveras endast åt spisande gäster, hvarjämte maximikvantiteten därpå fastställts lägre än för de öfriga utskänkningsställen. På det att äfven i ställets benämning må framträda, att rörelsen därstädes är företrädesvis anlagd på mathållning, kallas det samma värdshus samt utmärkes på skylten såsom ett sådant. Och enär det visat sig, att den nu beskrifna anordningen verkar godt, ämnar styrelsen i sammanhang med den lokalreglering, hvarom ofvan talats, införa samma system på flere serveringsställen.

Omfånget af utskänkingsaktiebolagets verksamhet och den sammans ekonomiska resultat under femårsperioden framgå af följande siffror.

Af sina 80 *minuthandelsrättigheter* har bolaget försäljningsåret 1897—98 begagnat 27 för sin egen rörelse, öfverlätit 52 åt enskilda och lämnat 1 obegagnad. Under periodens öfriga försäljningsår voro motsvarande tal resp. 27, 51 och 2.

Af de *utskänkingsrättigheter* bolaget hade åt sig upplåtna voro:

	1895—96.	1896—97.	1897—98.	1898—99.	1899—1900.
Åt enskilda personer el. föreningar öfverlättna för källare-, schweizeri- eller annan dylik rörelse	79	79	81	82	83
Begagnade för bolagets egen rörelse	61	60	60	58	55
Icke begagnade	10	11	9	10	12
Summa	150	150	150	150	150

Bolagets *afsättning* af spirituosa utgjorde, räknadt i hela liter:

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1896—1900. Stockholms stad.

	1895—96.	1896—97.	1897—98.	1898—99.	1899—1900.
<i>På utskänkingsställen:</i>					
Brännvin	1,719,949	1,945,752	1,973,196	2,172,298	1,941,396
Bättre spirituosa	19,800	23,473	30,647	32,547	36,752
<i>På minuthandelsställen:</i>					
Brännvin och sprit . . .	2,072,966	2,311,736	2,284,239	2,642,624	3,022,611
Summa liter	3,812,715	4,280,961	4,288,082	4,847,469	5,000,759

Bolagets *nettovinst* utgjorde:

Försäljningsår.	Å bolagets egna försäljningsställen.	Af afgifter för öfverlättna rättigheter.	Summa kronor.
1895—96	1,662,211.75	274,460.00	1,936,671.75
1896—97	1,971,674.98	342,359.00	2,314,033.98
1897—98	2,010,437.54	340,679.00	2,351,116.54
1898—99	2,259,050.78	334,833.50	2,593,884.28
1899—1900	2,266,460.77	354,398.00	2,620,858.77
Summa kronor	10,169,835.82	1,646,729.50	11,816,565.32

Dessa vinstbelopp hafva af bolaget aflämnats till stadskassan jämte försäljningsavgifterna för de åt bolaget upplåtna rättigheter, utgörande för hvarje försäljningsår 103,500 kronor eller sammanlagdt för hela femårsperioden 517,500 kronor, och har sedermera en femtedel af såväl vinstmedlen som försäljningsavgifterna blifvit från stadskassan levererad till Statskontoret. På samma gång vinstmedlen ökats med försäljningsavgifterna, böra de å andra sidan minskas med här nedan omförmälda, från stadskassan utgångna lifstidsunderhåll åt innehafvare af gamla utskänkingsrättigheter, hvarefter den slutliga vinsten blifver, som följer:

Försäljningsår.	Lifstidsunderhåll.	Slutlig vinst.
1895—96	39,775.00	2,000,396.75
1896—97	37,441.67	2,380,092.31
1897—98	35,399.98	2,419,216.56
1898—99	29,866.67	2,667,517.61
1899—1900	28,383.20	2,695,975.57
Summa kronor	170,866.52	12,163,198.80

E) Hamn- och brobyggnader.

De viktigaste arbeten, som företagits under den tidsperiod berättelsen omfattar, hafva varit, bland hamnbyggnader, *utvidgning af Stadsgårdshamnen* mellan Söderbergs och Sista styfverns trappor och, bland brobyggnader, den nya Djurgårdsbron. Det förstnämnda pågår ännu och torde därför lämpligast, efter afslutningen, i ett sammanhang anföras; det senare, som påbörjades år 1895, hvilket i föregående berättelse omförmäldes, och blef färdigt år 1897, torde närmare böra beskrifvas.

Nya Djurgårdsbron. Den gamla bron hade visat sig bristfällig och för trång för den alltjämt växande trafiken, hvarför stadsfullmäktige den 9 april 1895 beslutade uppförande af en

ny bro med 18 meters bredd, lagd så, att brons medellinie sammanföll med Narvavägens, hvilket beslut af Öfverståthållareämbetet stadfästades den 2 maj samma år. Härtill skulle Djurgårdsstyrelsen, enligt öfverenskommelse, dels lämna ett konstant bidrag af 120,000 kr., dels kostnadsfritt upplåta den för brofäste och provisoriska väganläggningar å Djurgårdssidan erforderliga marken, hvaröfver styrelsen egde förfoga, dels ock på egen bekostnad anlägga vägen å Djurgårdssidan rakt fram i brons riktning.

Brons uppförande började den 16 april 1895 med byggande af en provisorisk träbro, för allmänna trafiken, emellan Strandvägen och Djurgården, hvarefter den gamla bron refs. Samtidigt härmed nedlades nya gas- och vattenledningsrör, innan de, som legat uti och invid gamla bron, borttogos. Till bron, med tre spann och fritt upplagda broreglar i bågform samt landfästen och pelare af granit med en sammanlagd längd af 85 meter, uppgjordes ritningar, som underställdes såväl Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen som Öfverintendentensämbetet, hvilka, med undantag af några anmärkningar af förstnämnda styrelse angående vissa förstärkningar å brons järnkonstruktion, i öfrigt lämnade dem utan erinran. Därefter utfördes grundläggningen, som utgöres af pålar, utom för södra landfästets västra hälft, hvarest muren blifvit uppförd direkt å berget, sedan detta för ändamålet blifvit afjämnadt. Inalles äro 2,245 pålar nedkranade, af hvilka några, vid södra landet, äro fästade med järndubbar i bergbottnen, men större delen, för bropelare och norra landfästets bröstmur, omgifna af timmerkistor, hvilka, åter i sin ordning hvilat på lägre pålar och till cirka hälften äro fyllda med stenskärf, samt resten, för ringmurar och i besparingsrum, väl förankrade i land och sinsemellan förbundna med försträfningar. Murarna, som äro uppförda i kasuner utom södra landfästet, uppgå till 2,745 kbm. granit från stadens stenhuggeri vid Stenhamra och äro försedda med finhuggna murytor och en enkel bekröningslist samt vid landfästena med 4 kolonner, 5.5 meter höga, hvardera utgörande på samma gång fäste för 4 stycken gaslyktor och piedestal för en allegorisk figur i zink. Öfverbyggnaden, levererad och uppsatt af Bergsunds mekaniska verkstad, består af 27 stycken broreglar, 9 i hvarje spann, sinsemellan förenade med tvärbalkar och vindstag, och utgör totala vikten af smidesjärnet 284.8 ton och af gjutjärnet 37.6 ton. Brobeläggningen består å körbanan, eller 10.0 meter, af tråkubb lagd i cementbruk och å gångbanorna, hvardera med 4 m. bredd, af asfalt inom huggen kant- och rännsten. Appareljerna till bron äro å norra sidan utförda med lutning 1:25 och innefattade inom murar af granit, som äro grundlagda på pålar och byggda i kasuner, å södra sidan åter är västra delen försedd med likadan mur, som nyss oförmälts, grundlagd direkte å berget, men den östra tillsvidare provisoriskt anlagd i kallmur å pålar. Sammanlagda kostnaderna för bron hafva uppgått till 433,746.14 kr.

Sedan bron fullbordats, blefvo stränderna närmast landfästena ordnade dels vid Strandvägen genom en 82 meter lång tråkaj och stenkädd dosering till Skogsinstitutets gräns och dels å södra sidan genom en provisorisk mur emellan bron och s. k. Lejonbryggan, samtidigt hvarmed en del muddringar utfördes i Djurgårdsbrunnsviken såväl efter gamla bron som efter uppskjutningar, uppkomna vid nya brons grundläggning, hvilka arbeten kostat inalles 32,988.83 kr.

Öfriga hamnbyggnader vid Saltsjön. Den alltjämt växande ångbåtstrafiken har gjort en del anordningar nödvändiga för att minska den rådande trängseln vid kajerna. Sålunda är en flytande järnponton utlagd vid Skeppsbron midt framför Bomslupstrappan, ny tilläggsplats anordnad vid Södra Blasieholmskajen, söder om Museitrappan, hvarest, likasom å en del andra ställen vid denna kaj, bottnen blifvit sänkt till samma djup som slussströskeln genom 981 kbm. muddring och 640 kbm. undervattenssprängning, för en kostnad af 10,857.90 kr., och ångbåtskaj slutligen anordnad å Nybrohamnen, midtför Skepparegatan, genom borttagande af därvarande släpställe med tillhörande diktaler samt hamnplanets stensättning m. m.

Uti *Värtahamnen* äro vissa förbättringar förutom de årligen återkommande underhållsarbetena utförda. I enlighet med hvad särskilda kommitterade för afgifvande af förslag till anordningar för beredande af ökad rörelse i denna hamn hemställt, hafva stadsfullmäktige beslutat några ändringar i hamnordningen, hvilka erhållit Öfverståthållareämbetets stadfästelse genom kungörelsen den 30 dec. 1896, och att samtliga vägar inom hamnområdet skulle förbättras vid korsningarna med järnvägsspåren, hvilket blifvit utfördt. Å sydöstra hamnplanet är uppsatt ett malmskjul, hvartill ett privat bolag bidragit med 15,000 kr., och i närheten därpå invid kajen 2 malmlastningskranar för ångkraft, hvilka jämte kranspår kostat 41,766.29 kr. Uti den inre delen af hamnbassängen är vattendjupet ökad genom muddring och undervattenssprängning till 2.69 meter under slussströskeln och framför den nordöstra kajen, på 200 meters längd, till 3.44 meter under slussströskeln, utgörande tillsammans cirka 4,000 kbm., som blifvit utfyllda å stort vattendjup utanför hamnen. Förslag till förändring af denna hamn till frihamn är uppgjort af särskilda därtill utsedda kommitterade och till stadsfullmäktige öfverlämnadt.

Hamnbyggnader vid Mälaren. Det i förra berättelsen oförmälde arbetet med ordnande af hamnplanet vid *Klara strand* emellan Järnvägs- och Kungsholmsbron har fullbordats genom uppförande af ytterligare 68 meter kaj, hvarigenom hela kostnaden uppgått till 46,988.06 kr.

De ojämförligt största arbetena å Mälarsidan äro utförda i fortsättning af det nyssnämnda vid Klaraviken, dels å Klara strand och dels å den motsatta. Å den förra är den år 1873 afslutade tråkajen fortsatt inalles 384 meter, eller ifrån den gamla järnvägsöfvergången och fram till lokomotivstallarna, efter samma grunder som förut, d. v. s. tråkajen byggd fristående med betydande lager faskiner därbakom för uppbärande af jordfyllning och tillfällig last. Jämte fyllning och planering hafva dessa arbeten kostat 101,034.87 kr. Å södra delen af denna kaj är uppsatt en rörlig lyftkran å 5 ton, dit äfven ett järnvägsspår blifvit framdraget från norra bangården. Sedan denna kaj blifvit färdig, har emellertid körtrafiken öfver norra bangården till den grad ökats, att den gamla, i banans plan belägna öfvergången måst utdömas, till ersättning hvarför en viadukt af järn är uppsatt öfver spåren från Torsgatan i närheten af statens järnvägars materialförråd, med apparer till hamnplanet. Denna anläggning har bekostats af statens järnvägar, som äfven åtagit sig ansvara för framtida underhållet. Den ofantliga utveckling, som järnvägstrafiken på de sista åren tagit, har dessutom nödgat Järnvägsstyrelsen vidtaga de åtgärder, som kunnat provisoriskt utföras, innan en större utvidgning af bangården sker. Sålunda

äro å stadens område emellan järnvägen och Klaraviken utlagda två nya järnvägsspår, det ena så, att emellan strandskoningen och nyss omförmälda viadukt blef en bredd af 12 meter vid västra och 18 meter vid östra ändan af apparaten, och det andra så, att nedfarten till vidliggande vägundergång icke försämrades genom spåret. Vidare hafva en del spår blifvit förlängda fram till Kungsgatans norra sida genom upplåtelse af staden af en del af området för materialgården, som förflyttats till Inedal.

Å *Kungsholms strand* har en början till definitivt ordnande skett, nämligen framför bolaget Separators nya fabriksbyggnad, eller från Pipersgatans förlängning 80 meter västerut, hvarest hamnskoning samt fyllning och planering utförts för en kostnad af 33,000³⁰ kr. Strandgatan, som har en bredd af 22 meter, skall enligt stadsfullmäktiges beslut ytterligare ökas med 2 meter mellan Pipers- och Fleminggatorna, eller fram till Kungsbron. Försättningen mellan denna bro och Kungsholmsgatan är provisoriskt ordnad medelst anläggning af en stenklädd dosering till 1.78 meters höjd öfver lägsta vattenståndet samt utfyllning och planering, alltsammans för en kostnad af 5,938⁹³ kr.

Förbindelsen mellan dessa båda stränder, öfver järnvägen och viken i S:t Eriksgatan, har varit föremål för öfverläggningar. Den 1 juni 1900 antogo stadsfullmäktige ett förslag till fast bro af järn, som jämte vägar skulle komma att kosta 1,110,000 kronor. Häröfver anfördes besvär af styrelsen för Rörstrands aktiebolag, som fordrade, att bron skulle byggas med rörlig del eller lucka, så att mastade fartyg kunde genomföras. Öfverståthållareämbetet ogillade besvären genom resolution den 27 juli, hvilka emellertid af klaganden fullföljdes hos Eders Kungl. Maj:t, som den 21 december, med undanrödjande af ämbetets resolution, fann skäligt upphäfva stadsfullmäktiges beslut. Under tiden har en provisorisk förbindelse blifvit anordnad mellan Inedalsgatan och motsatta stranden medelst trappor, å såväl Kungsholmssidan som järnvägsviadukten, gångbro utmed järnvägens område samt färja, tillverkad vid Mälarvarfvet härstädes. Enligt Öfverståthållareämbetets kungörelse får denna färja intaga högst 40 personer på en gång och ersättes af en flottbro med rörlig mellandel å tider, då sjökommunikationen icke kan ega rum. Hela kostnaden uppgick till 8,934⁵² kr.

Norr Mälarstrand. I och för framdragande af denna strandgata, jämte Kungsholms strand, framför kvarteret Eldkvarn är öfverenskommelse mellan staden och egaren afslutad den 27 november 1897, af innehåll bland annat, att staden förbinder sig att nedbringa vattendjupen vid de blifvande kajerna till minst 0.3 meter under slusströskeln, att bekosta alla erforderliga rörledningar och att med 74,200 kr. bidraga till uppförande af två elevatorer, som skulle sammanbindas med kvarnbyggnaden genom broar och till hvilka kvarnegrarne, framför andra, skulle afgiftsfritt få lossa och lasta. Till följd häraf äro arbetena med fördjupning af hamnen påbörjade, i det 7,439 kbm. grus och lera blifvit uppmuddrade samt 1,427 kbm. berg bortsprängda för en kostnad af inalles 85,143²⁷ kr., men ännu ej afslutade. För gatans försättning mellan Parmmätaregatan och Kungsholms-torg har däremot tvist uppstått, enär egaren till tomterna 3—5 kv. Vattuormen väckt talan mot staden vid rådhusrätten med anspråk på ersättning för skada och förlust, som påbörjade fyllnadsarbeten därstädes skulle orsakat hans garfverirörelse. Ersättningsanspråken äro emellertid ogillade hos såväl rådstufvur-

rätten som Svea hofrätt, dit målet fullföljdes; och är detta nu underställt Eders Kungl. Maj:t. Framför Kungsholms-torg slutligen är gatan genom fyllning och kajanläggning, utförd efter samma grunder som förut, fullbordad på 70 meters längd för en kostnad af 26,575⁵⁶ kr.

Söder Mälarstrand. Med hänsyn till behovet att snart nog vidga den framför nr 1 kv. Mälaren belägna delen af denna strandgata till full bredd äro därtill erforderliga 636 kvm. exproprierade för 145,000 kr. För fortsättning af arbetena med gatans framdragande västerut äro utfyllningar gjorda dels från Münchens bryggeri, som mot en ersättning af 2 kr. per kbm. erhållit tillstånd att utfylla omkring 2,000 kbm. sprängsten mellan dess tomt och Eolsgatan, och dels från arbetena i Högalidsgatan uti fortsättningen. Kajbyggandet af trä, som afstannade år 1888, har återupptagits år 1900 efter samma grunder som förut, och äro nu 200 m. färdiga och till allmän trafik upplåtna, hvarför kostnaderna uppgått till 68,731¹⁸ kr., och pågår nu fortsättningen.

Riddarholmskanalen. Handeln med landtmannavaror vid Mälar- och Köttorgen och den rörelse å dessa platser, som orsakades af denna handel och af varors tillförsel, hafva på senaste tider så tilltagit, att trängseln därstädes, särskildt mellan kv. Memnon och järnvägsviadukten, blifvit sommartiden synnerligen besvärande. För att afhjälpa denna olägenhet och bereda väl behöfligt ökad utrymme för torghandeln i trakten blef nämnda kvarter, enligt Eders Kungl. Maj:ts fastställelse den 6 augusti 1897, upptaget i stadsplanen för utläggande till öppen plats för handel med landtmannaprodukter. Den befintliga handeln med kött och fläsk skulle åter öfverflyttas till hamnplanet å Riddarholmen emellan järnvägen och kanalen, för hvilket ändamål följande arbeten äro utförda. Först ombyggdes muren emot kanalen, enär den gamla var delvis nedsjunken och i öfrigt bristfällig. Den nya muren grundlades på ett stampadt lager af beton inom spontade plankväggar och återuppfördes med den gamla stenen i samma linie som förut, hvarefter planet afjämnades och grusades, med en del asfaltbeläggning. Denna ombyggnad blef utförd för 26,867²³ kr. Därefter blef gångbron öfver kanalen sänkt och trapporna borttagna för att sålunda bereda bekvämt tillträde till saluplatsen för dragkärror och gående, hvilket arbete dock först företogs, sedan Järnvägsstyrelsen under vissa villkor förklarat sig icke hafva något att invända mot en sänkning, som var bland annat förenad med inläggning af en ny broregel intill järnvägens. Detta arbete medförde en kostnad af 6,862⁷³ kr. Slutligen blef en flytande träbro för gående utlagd emellan Munkbron och saluplatsen, som jämte nedgångsklaffar och handräcken kostat 1,250⁰⁴ kr.

Seggelleder. Alldenstund dessa bruka räknas till hamnbyggnader, torde hvad om dem förekommit med några rader här omnämnas.

En framställning till Eders Kungl. Maj:t af åtskilliga näringsidkare, att det vanliga bidraget till staden å 5,000 kr. för öppenställande af segelrännan mellan Sandhamn och Stockholm skulle för framtiden användas till öppenställande af isränna förbi Hufvudskär, *Gillinge* och in till Saltsjöbaden, blef af stadsfullmäktige afstyrkt och af Eders Kungl. Maj:t i skrifvelse till Öfverståthållareämbetet den 10 april 1896 lämnad utan afseende.

En annan framställning till Eders Kungl. Maj:t, af chefen för Fortifikationen, angående vissa försänkningar i *sunden vid Varholms fästning*, är ännu beroende på Eders Kungl. Maj:ts pröfning. Uti underdånig skrifvelse den 27 febr. 1897 uttalade stadsfullmäktige den åsikten, att de två sund, om hvilkas igenfyllning, helt eller delvis, var fråga, långt ifrån att hafva förlorat i betydelse för sjöfarten till och från hufvudstaden, tvärtom för denna tagits alltmer i anspråk, så att det enas, Finnhålets, fullständiga igenfyllande och ytterligare försänkningar i det andra, Kodjupet, skulle för sagda sjöfart medföra mycket betänkliga olägenheter. Hörd öfver detta, förklarade fortifikationschefen, att han fortfarande vore öfvertygad om nödvändigheten af de åtgärder han föreslagit, hvilka dock möjligen tillsvdare skulle kunna inskränkas så, att en 30 meter bred och 3 meter djup ränna lämnades öppen i ett af sunden, för att tillgodose seglationens fordringar, mot en del villkor, som staden i sådant fall skulle åtaga sig. Äfven härtill svarade stadsfullmäktige i skrifvelse den 16 maj 1898 afstyrkande. Emellertid äro just här, eller i Kodjupet, genom fortifikationsbefälhafvarens i Vaxholm försorg och på statens bekostnad, men med stadens förhyrda materiel och arbetsmanskap, åtskilliga upprensningar utförda för att återställa sektionens arean af år 1876, med 60 meters bredd och 3⁵⁶ meters djup vid lägsta vattenstånd.

Frågan om *Mälarens reglering* har ånyo varit föremål för öfverläggning, i det att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Vestmanlands län gemensamt i skrifvelse till Öfverståthållareämbetet den 7 oktober 1898 hemställt, huruvida icke Stockholms stad vore villig att vidtaga åtgärder för en reglering af Mälarens vattenstånd i syfte att så vidt möjligt städse hålla vattnet i konstant nivå, närmast öfverensstämmande med nuvarande medelvattenstånd, till svar hvarå stadsfullmäktige förklarade, att, som denna angelägenhet vore för hufvudstaden af jämförelsevis underordnad vikt i förhållande till hvad den eger för strandegarne vid Mälaren och sjöfarten å denna sjö, det vore mindre lämpligt om initiativet i denna fråga skulle utgå från Stockholms stad, helst staden genom ett eventuellt utförande af den ifrågasatta regleringen skulle drabbas af betydande kostnader och utsätta sig för ersättningsanspråk, hvilkas vidd näppeligen kunde beräknas. Om däremot ett positivt förslag framlades från strandegarne, skulle staden visa allt det tillmötesgående, som med skäl kunde påfordras, men för närvarande kunde framställningen ej föranleda till vidare åtgärd.

F) Hamnväsendet.

Öppenhållande under vintermånaderna af segelleden mellan hufvudstaden och Sandhamns inloppsstation. Den i föregående berättelse omnämnda, för stadens räkning beställda isbrytaren, som skulle levererats under hösten år 1899, öfverlämnades först i början af februari påföljande år, då den började sin verksamhet. Det årliga anslag af 5,000 kr., som Eders Kungl. Maj:t allt sedan 1880 beviljat såsom bidrag till segelrännans öppenhållande, ökades, då den nya »Isbrytaren» 1897 började sin verksamhet, till 10,000 kr., att utgå under en tid af fem år och att för hvarje år utbetalas, sedan lika stort belopp blifvit af staden använt till kostnaderna för fartygets drift och underhåll.

Under ifrågavarande period har samfärdseln med öppna hafvet icke varit afbruten, och har sjöfarten vintertiden i följd däraf betydligt ökats, eller från 77 fartyg år 1896 till 147 fartyg år 1900, allt under tiden 1 januari—1 april.

Kostnaderna för segelrännans öppenhållande hafva under periodens särskilda år, med undantag af assurancespremier och amorteringsprocent, uppgått till nedannämnda belopp, nämligen:

År 1896	5,000.00 kr.
» 1897	37,183.90 »
» 1898	31,366.97 »
» 1899	43,658.48 »
» 1900	53,879.30 »

För att i någon mån minska de olägenheter, som för skärgårdsbefolkningen uppkomma genom segelrännans öppenhållande, hafva på stadens bekostnad äfven under ifrågavarande period *färjor* underhållits å södra Vaxholmsfjärden och i Lindalssundet, hvarjämte staden årligen med 150 kronor bidragit till underhåll af färjan vid Gällnö.

I afseende på omfånget af Isbrytarens användande i skärgården har stadens drätselnämnd medgifvit, att på vissa villkor isbrytning äfven må ega rum till Dalarö och Furusund.

Under perioden hafva följande *ändringar* blifvit gjorda i *hamnordningen*, nämligen:

att vid Värtahamnen lossadt gods må kvarligga vid kajen längre tid än å andra hamnplatser;

att järn, malm, trävaror och snickeriarbeten skola, när de ankomma i hela fartygslaster, lossas och, när de skola bortföras på sådant sätt, lastas vid Värtahamnen;

att § 3 hamnordningen, som bestämmer om fartygens maximi-fart inom hamnområdet, ändrats därhän, att fartyg ej må framdrifvas med starkare fart än 6 knop i det inre hamnområdet och 9 knop i det yttre.

För att bereda arbetarbefolkningen lättnader vid passagen öfver Klaraviken har, såsom redan under afdelningen hamn- och brobyggnader omnämnts, på stadens bekostnad en *färja* blifvit anlagd vid Atlas.

Som det blifvit ådagalagdt, att de ångslupsbolag, som uppehålla trafiken inom hamnen, under flere år arbetat med mindre godt ekonomiskt resultat, så har *polettpriset* å de flesta linier blifvit ökad med 25 å 30 procent.

Persontrafiken sjöledes mellan stadens olika delar, som i allmänhet har ombesörjts af ångslupar, har på senare tiden allt mer och mer öfvertagits af ångfärjor, hvilka vid afgång från stationen icke behöfva vändas, utan afgå direkte.

Barlastplatsen å Beckholmen har blifvit indragen och kontrakt upprättadt med ett transportbolag att emot viss taxa emottaga och leverera barlast till och från fartyg.

Hamntaxan, som ej skulle gälla längre än till 1896 års slut, har blifvit förnyad med giltighetstid för åren 1898—1902.

Följande *nya taxor* hafva blifvit upprättade att gälla till utgången af 1903, nämligen: för Stockholms sluss, för Djurgårdsbrunnsskanalen, för Karlbergskanalen samt för Åkistekanalerna.

Till sjöfartens gagn hafva följande inrättningar kommit till stånd, nämligen: en skeppsponton med förmåga att lyfta fartyg af ända till 2,200 tons vikt, fyra stycken pontonångkranar att användas vid fartygs lastning och lossning, en större kolgård å Hästholmen för upplag af stenköl och koks samt vid Värta-

hamnen 2 stycken flyttbara ångkranar om 3 tons lyftkraft, att användas vid lossningar och lastningar.

G) Gatureglerings-, byggnads- och bostadsförhållanden.

a) **Gatureglering.** Under femårsperioden hafva följande uti de för olika delar af hufvudstaden fastställda regleringsplaner af stadsfullmäktige beslutade ändringar och tillägg blifvit af Eders Kungl. Maj:t godkända.

Södermalm. Sedan Eders Kungl. Maj:t genom särskilda nådiga bref dels den 13 april 1880 fastställt af stadsfullmäktige under vissa förbehåll godkänd regleringsplan för denna stadsdel, enligt hvilken, bland annat, Hornsgatan skulle på södra sidan från Adolf Fredriks torg till Hornskroken vidgas till 24 meter, dels ock den 16 november 1888 fastställt stadsfullmäktiges beslut, att samma gata skulle på sträckan mellan Ragvaldsgatan och kvarteret Rosendal mindre utvidgas på södra sidan till en bredd af likaledes 24 meter, beslöto stadsfullmäktige vid sammanträde den 15 januari 1896, att ifrågavarande gata skulle mellan Ragvaldsgatan och Götgatan på södra sidan, i mån af nybyggnader, vidgas till 24 meters bredd genom framdragande rätt ut af gatans förut bestämda södra linie på sträckan väster om Ragvaldsgatan; och blef stadsfullmäktiges berörda beslut genom nådigt bref den 28 februari 1896 af Eders Kungl. Maj:t fastställt att lända till efterrättelse under de genom nådiga brefvet den 13 april 1880 stadgade förbehåll.

Sedan Katarina församling till tomt för ny kyrka af staden förvärfvat ett cirkelrundt område af omkring 4,400 kvadratmeter å den i stadsplanen intagna runda platsen i parken Hvita Berget och servitutsinteckningar med bästa förmånsrätt till säkerhet för omförmälda plats bebyggande med endast kyrka och grafkapell af församlingen utfästs, behagade Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 20 april 1897 fastställa stadsfullmäktiges den 27 nästföregående februari fattade beslut, att å den runda platsen i Hvita Bergen skulle bildas en cirkelrund byggnadstomt.

Genom nådigt bref den 4 februari 1898 blef stadsfullmäktiges beslut den 1 april 1897, hvarigenom bestämts, att den s. k. Ringvägen mellan Göt- och Östgötagatorna skulle ur stadsplanen uteslutas, af Eders Kungl. Maj:t fastställt.

Då det mera sällan torde förekommit, att, såsom i denna fråga var fallet, en till utläggning redan bestämd gata beslutats skola helt och hållet ur stadsplan utgå, tillåter sig Öfverståthållareämbetet att om ärendets föregående behandling erinra följande.

I den af Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 13 april 1880 fastställda regleringsplan för Södermalm blef, bland annat, bestämdt, att en 24 meter bred rundgata, numera benämnd Ringvägen, med 12 meter breda förgårdar å ömse sidor skulle dragas från Mälaren vid Skinnarviksbergen till Saltsjön i närheten af Tegelvikstorget och att i sammanhang därmed dels Tullportsgatan eller numera Östgötagatan skulle vidgas på västra sidan till 18 meter från Stora Bondegatan söder ut, dels en ny gata, numera benämnd Ölandsgatan, om likaledes 18 meters bredd, framdragas från hamnplatsen vid Årstaviken till Ringvägen och fortsätta med samma bredd i Grindsgatan och Holländarevägen, vidgade på södra sidan, och dels slutligen Götgatan från Pilgatan eller nuvarande Folkungagatan söderut utvidgas på östra sidan till 24 meters bredd.

Genom särskilda nådiga resolutioner den 2 februari 1894 berättigades emellertid enskild person att i strid med stadsplanen, i hvad den afsåge ofvanomförmälda fyra gators framdragande och utvidgande, bebygga åtskilliga tomter i kvarteret Åsen större, i den mån Stockholms stad underlåte att inom viss tid efter bevisligen skedd tillsägelse i laga ordning anhängiggöra talan om förvärfvande af de delar af omförmälda tomter, som enligt stadsplanen behöfdes för utläggning af nya och utvidgning af äldre gator; och då med anledning häraf underhandlingar emellan staden och nämnda enskilda person inleddes, begärdes för hela egendomarna, som med en areal af 33,213½ kvadratmeter voro bevillningstaxerade till 75,000 kronor och brandförsäkrade för 39,000 kronor samt i årliga hyror lämnade 4,210 kronor, ett pris af 11 kronor 34 öre kvadratmetern, motsvarande en köpeskilling af ungefär 377,000 kronor, under villkor likväl, att staden dessutom efter enahanda pris inköpte vissa andra, samma person tillhöriga, men i annat kvarter belägna tomter, hvilket för staden skulle medfört en ytterligare utgift af omkring 240,600 kronor, hvarjämte, hvad anginge gatumarken i kvarteret, hvilken innehade en areal af ungefär 8,330 kvadratmeter, 11 kronor 34 öre fordrades för den del däraf, som var afsedd för Götgatan, Ölandsgatan och Östgötagatan, samt dubbelt eller 22 kronor 68 öre för den återstående, för Ringvägen afsedda delen.

Stadsfullmäktige, som ansågo mindre troligt, att de ifrågasatta byggnadsföretagen komme till stånd, och i alla händelser funno stadens intressen bättre tillgodoses, om byggnadernas uppförande medgäfves, med risk för staden att framdeles få inlösa en eller annan af dem, än om gatumarken förvärfvades till det fordrade allt för höga priset och staden därefter blefve tvungen verkställa de vidlyftiga och dyrbara gatuarbeten, hvilka till följd af tomternas kuperade yta blefve nödvändiga, för den händelse de bebyggdes efter stadsplanen, förklarade emellertid vid sammanträde den 18 juni 1894, att staden för det dåvarande ej ville underkasta sig den för stadsplanens genomförande öfver ifrågavarande tomter nödiga lösen.

En förnyad framställning, som gjordes till stadsfullmäktige, sedan bemälda enskilda person af byggnadsnämnden genom särskilda resolutioner den 28 november 1894 och den 3 januari 1896 erhållit villkorligt tillstånd att å meranämnda tomter uppföra ett större antal boningshus, af hvilka icke mindre än 26 skulle ligga på stadsplanemark, föranledde stadsfullmäktige att vid sammanträde den 1 april 1896 fatta ett liknande beslut. Och då slutligen ytterligare en tillståndsresolution beträffande rättigheten att å samma tomter uppföra boningshus från byggnadsnämnden erhållits, ansågo stadsfullmäktige tiden vara inne att söka få den s. k. Ringvägen på sträckningen emellan Göt- och Östgötagatorna ur stadsplanen utesluten.

I den underdåniga framställning, som stadsfullmäktige med anledning däraf afläto till Eders Kungl. Maj:t, anförde stadsfullmäktige, bland annat:

att, sedan vid de underhandlingar, som på nytt öppnats om förvärfvande åt staden af hvad för stadsplanen fordrades af kvarteret Åsen större, till en början något bestämdt besked om priset ej kunnat af vederbörande erhållas, drätselnämnden slutligen genom notarius publicus uppmanat tomternas egare att inom viss tid framställa sina anspråk alternativt för hela tomterna med gatumark eller endast för den senare och att då slutligen

ägaren låtit tillkännagifva, att för en viss uppgifven del af tomterna fordrades 850,000 kronor;

att, då detta pris för berörda tomtandelar, hvilket för det dåvarande gäfve en årlig afkastning af omkring 8,500 kronor, syntes nogsamnt gifva vid handen, att ägaren ej hyste någon allvarlig afsikt att med staden träffa godvillig uppgörelse, men å andra sidan, sedan två byggnader uppförts å marken, en expropriation antagligen komme att för staden medföra högst afsevärda kostnader och gaturegleringen vid kvarteret Åsen, med undantag för Götgatans vidgning, för hvilken expropriation redan påginge, ej påkallades af något trafikbehof, staden i sakens så beskaffade läge syntes knappast kunna undvika att ändra stadsplanen så, att Ringvägen på ofvan angifna sträckning ur stadsplanen utginge;

att från tomtägarens sida ej något kunde vara att mot denna åtgärd med skäl erinra, helst sedan före den nya stadsplanens antagande tillstånd vid upprepade tillfällen af honom sökts och erhållits att få bebygga tomterna i strid med densamma och den mark, som skulle fordras för Ringvägen, därvid företrädesvis kommit i åtanka;

att därjämte genom Ringvägens uteslutande ur stadsplanen tomtägarne skulle undgå att såsom dittills vid hvarje obetydlig ändring af sina byggnadsritningar blifva uppehållna af nödvändigheten att inhämta stadsfullmäktiges yttrande och att, så vidt stadsfullmäktige kunde finna, något annat enskildt intresse af den föreslagna ändringen i stadsplanen icke berördes, liksom ej heller denna del af Ringvägen vore såsom utfartsväg eller för genomgående trafik behöflig; samt

att af byggnadsnämndens i ärendet infortrade yttrande framginge, att äfven nämnden ansåge i förevarande fall sådana undantagsförhållanden föreligga, att nämnden ej velat motsätta sig den föreslagna, jämväl af stadsingeniörskontoret förordade ändring i stadsplanen.

Som redan är nämnt, utföll Eders Kungl. Maj:ts beslut så, att Eders Kungl. Maj:t, utan afseende å de besvär öfver stadsfullmäktiges beslut i frågan, som anförts så väl af egaren till meranämnda tomter i kvarteren Åsen som af egarne till en del tomter i närliggande kvarter, fastställde stadsfullmäktiges beslut och att sålunda Ringvägen på förut omförmälda sträcka uteslöts ur stadsplanen.

Vid sammanträde den 1 juni 1899 beslöto stadsfullmäktige sådan ändring af stadsplanen, att dels, med uteslutande ur stadsplanen af gatan söder om Danvikslunden, denna gatas västra del jämte en del af kvarteret Våren tillades Danvikslunden, så att denna komme att begränsas i söder af järnvägen Stockholm—Saltsjön och i väster af Ringvägen, samt gatas östra del tillades kvarteret Våren, hvars östra begränsningslinje således utdroges norrut till järnvägens område, dels ock östligaste delen af Danviksgatan utvidgades på norra sidan medelst en linie, dragen från samma punkt, där den nu fastställda utvidgningen började, och i riktning mot norra brofästet för järnvägsbron öfver Danviksgatan, allt på sätt närmare angäfvos å en handlingarna bifogad karta; och blef stadsfullmäktiges nämnda beslut, som föranledts af de förändrade förhållanden, som inträdt genom framdragande af järnvägen Stockholm—Saltsjön, genom nådigt bref den 28 juli 1899 af Eders Kungl. Maj:t fastställt.

Vid sammanträde den 1 februari 1900 beslöto stadsfullmäktige, att Ersta backe skulle igenläggas; att, med bibehå-

lande af nu befintliga östra gränslinien, rätad och utdragen norrut till öfverkanten af doseringen mot Stadsgården och söderut till Folkungagatan, Erstagatan skulle utvidgas till 18 meters bredd endast å västra sidan, hvarjämte denna nya västra gatulinie skulle utdragas i rät fortsättning till Folkungagatan; att den östligaste delen af Fjällgatans södra gatulinie skulle rätas fram till Erstagatan; att den del af den öppna platsen norr om Folkungagatan och öster om Erstagatan, som skulle utläggas från kvarteret Justitia, skulle såsom byggnadsmark ingå i kvarteret Ersta; att Folkungagatans gatulinie framför kvarteret Ersta skulle framdragas västerut till Erstagatan; att kvarteret Grenen skulle förlängas tio meter österut och intill dess nya östra gräns dragas en 12 meter bred gata; samt att Mikaeligränden, bestämd att igenläggas, skulle i stället vidgas på västra sidan till en bredd af 18 meter; och fann Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 27 april 1900, godt fastställa stadsfullmäktiges ifrågasvarande beslut, att lända till efterrättelse under de genom nådiga brefvet den 13 april 1880 stadgade förbehåll.

Kungsholmen. Stadsfullmäktiges beslut den 1 april 1896, hvarigenom bestämdes, att i stadsplanen skulle intagas Pipersgatan förlängning med en bredd af 14.25 meter från Fleminggatan till Strandgatan vid Kungsholmens norra strand, blef genom nådigt bref den 5 juni 1896 af Eders Kungl. Maj:t fastställt.

Sedan stadsfullmäktige vid sammanträde den 19 juni 1896 beslutit att i stadsplanen intaga en ny gata af 14.25 meters bredd genom kvarteret Jordgubben emellan Fleminggatan och Kungsholmsgatan, behagade Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 21 augusti 1896 fastställa berörda beslut.

Genom stadsfullmäktiges den 18 juni 1897 fattade, af Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 10 därpå följande september fastställda beslut har förordnats om sådant tillägg till Kungsholmens stadsplan, att dels Strandgatan vid Kungsholmens norra strand skall framdragas med 22 meters bredd, till dess den träffar östra gränsen för egendomen Hummersberg (nr 10 och 12 i kvarteret Mälaren), dels ock en ny 12 meter bred gata upptagas norr om Fleminggatan emellan S:t Eriks- och Mariebergsgatorna.

Stadsfullmäktiges den 4 oktober 1897 fattade beslut, hvarigenom förordnades, att förgårdarna vid Kristinebergs och Stjernhjelmsvägarna emellan Geijersvägen och Lindhagensgatan skulle borttagas och Stjernhjelmsvägen på omförmälda sträckning, med bibehållande af den nuvarande midtlinien, göras 18 meter bred, blef af Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 26 november 1897 fastställt.

Sedan stadsfullmäktige vid sammanträde den 21 juni 1899 för sin del beslutat den ändring i den för Kungsholmen fastställda stadsplan, att, med uteslutande af förgårdarna å östra sidan af S:t Eriksgatan mellan Fleminggatan och Handtverkaregatan, gatudelens östra linie uppdroges på 30 meters afstånd från nuvarande byggnadslinien å västra sidan, behagade Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 25 därpå följande augusti att till efterrättelse fastställa stadsfullmäktiges berörda beslut.

Östermalm. Genom nådigt bref den 17 april 1896 fastställdes den i regleringsplanen för denna stadsdel af stadsfullmäktige vid sammanträde den 28 nästföregående februari beslutade ändring, att Stureplanen skulle utvidgas genom läggande till planen af en del af kvarteret Språkmästaren.

Stadsfullmäktiges beslut den 5 maj 1897, att den nya gatan genom kvarteret Domherren väster om fängelsetomten skulle med 18 meters bredd dragas rakt fram genom kvarteret Vakteln till Valhallavägen samt att Kulbergsgatan i sammanhang därmed skulle ur stadsplanen uteslutas och mot Valhallavägen stängas med en afrundad linie, blef af Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 20 juli 1897 fastställt.

Norrmalm. Genom nådigt bref den 20 maj 1896 fastställdes stadsfullmäktiges beslut den 1 april samma år, hvarigenom bestämts, att i stadsplanen skulle upptagas Jakobsgatans vidgning till 12 meter på södra sidan vid kvarteret Röda Bodarna, Tegelbackens vidgning på östra sidan vid sagda kvarter samt kvarterets utflyttning på östra sidan ut på Röda Bodarnas torg.

Sedan stadsfullmäktige vid sammanträde den 18 juni 1897 beslutit sådant tillägg till den genom nådiga brefvet den 17 oktober 1879 fastställda stadsplanen för då ännu oreglerade delar af Ladugårdslandet och öfriga delar af Norrmalm, att en öppen plats anlades i kvarteret Sabbatsberg, begränsad i öster af Dalagatan, i norr af Odengatan, i väster af Torsgatan samt i söder af en å en i ärendet företedd karta uppdragen bruten linie, blef berörda beslut genom nådigt bref den 13 augusti 1897 af Eders Kungl. Maj:t fastställt.

Sedan fråga blifvit väckt om sådant tillägg till stadsplanen, att den 48 meter breda, Sveavägen benämnda esplanad, som enligt nådiga brefvet den 17 oktober 1879 borde dragas från den runda platsen vid Ormträsket söderut till och vidare i och jämte Stora Badstugatan till Kammakaregatan, skulle utdragas till Kungsgatan samt aftal emellan Stockholms stad och Adolf Fredriks församling om förvärfvande åt staden af den församlingen tillhöriga mark, som fordrades för den del af nämnda esplanad, som är belägen emellan Kammakaregatan och Adolf Fredriks kyrkogata, blifvit träffadt under förutsättning, att såväl berörda tillägg till stadsplanen som afhändande af Adolf Fredriks församlings berörda mark af Eders Kungl. Maj:t godkändes, beslöto stadsfullmäktige vid sammanträde den 1 oktober 1896, att, under förbehåll och villkor om samma aftals bringande till stånd, det tillägg skulle göras till stadsplanen, att Sveavägen genom Stora Badstugatans utvidgning på västra sidan framdroges med 48 meters bredd till Kungsgatan; och behagade Eders Kungl. Maj:t, som den 28 oktober 1897 förklarar, att, vederbörande grafegares rätt oförkränt, hinder från Eders Kungl. Maj:ts och kronans sida icke mötte för upplåtelse af ofvanberörda, Adolf Fredriks församling tillhöriga kyrkogårdsområde för Sveavägens framdragande, genom nådigt bref den 5 november 1897 fastställa ifrågavarande, af stadsfullmäktige beslutade tillägg till stadsplanen, att lända till efterrättelse vid verkställighet under de i nådiga brefvet den 17 oktober 1879 stadgade förbehåll och med det af stadsfullmäktige vid beslutet fästade villkor.

Stadsfullmäktiges beslut den 29 juni 1898, att Norrtullsgatan skulle på östra sidan vid kvarteret Stjernan vidgas till 18 meters bredd, blef genom nådigt bref den 12 därpå följande augusti af Eders Kungl. Maj:t fastställt; och behagade Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref af samma dag jämväl fastställa stadsfullmäktiges likaledes den 29 juni 1898 fattade beslut, att en ny, 14 meter bred gata skulle intagas i stadsplanen mellan Norrtulls- och Hagagatorna genom kvarteret Skallmejlåsåren större och jämväl berörande kvarteret Skallmejlåsåren mindre.

Sedan stadsfullmäktige vid sammanträde den 1 februari 1899 beslutat, att i stadsplanen för Stockholm skulle intagas, att verkställas i den mån byggnader komme att uppföras i den nya gatulinien, vidgning till 18 meter på södra sidan af Hamngatan mellan Regeringsgatan och Kungsträdgårdsgatan, behagade Eders Kungl. Maj:t, som af handlingarna inhämtat, att för den ifrågasatta gatuutvidgningen på sträckan emellan Västra Trädgårdsgatan och Kungsträdgårdsgatan erfordrades mark, som tillhörde Eders Kungl. Maj:t och kronan, nämligen viss del af tomten n:r 4 i kvarteret Kungl. Trädgården äfvensom viss del af Kungsträdgården, på så sätt bifalla stadsfullmäktiges underdåniga framställning om fastställelse å stadsfullmäktiges berörda beslut, att, jämte det, med afseende å ifrågasatt användning af viss del utaf Kungsträdgården för statens ändamål, frågan om gatuutvidgningen öfver den Eders Kungl. Maj:t och kronan tillhöriga mark ansåges för det dåvarande böra undantagas från fastställelse, den underställda planen, endast så vidt anginge Hamngatans utvidgning på sträckan emellan Regeringsgatan och Västra Trädgårdsgatan, af Eders Kungl. Maj:t fastställdes, att tjena till efterrättelse vid verkställighet, i den mån sådant utan förnärmande af någons lagliga rätt kunde ega rum.

Staden inom broarna. Vid sammanträde den 18 juni 1897 beslöto stadsfullmäktige det tillägg till den för staden gällande regleringsplan, att kvarteret Memnon däri skulle upptagas för att utläggas till öppen plats samt bereda ökad utrymme för torg-handeln genom anordnande af saluplatser, saluskjul eller saluhallar. Såsom redan i det föregående är anfördt, blef genom nådigt bref den 6 augusti samma år berörda beslut fastställt.

Djurgården. Vid sammanträde den 17 december 1897 beslöto stadsfullmäktige, bland annat, följande å en handlingarna i ärendet bifogad karta inlagda tillägg till stadsplanen för Stockholm, nämligen:

att vid Alkärret å Djurgården skulle anordnas en öppen plats af den storlek kartan utvisade, med 6 meters förgårdar utanför byggnadslinien;

att från Alkärret till tomten n:r 4 i kvarteret Djurgården linien A. B. C. D. E. F. G. och H. bestämdes såsom byggnadslinie och området emellan denna linie och västra gränsen för Stora vägen, sådan denna för det dåvarande låge eller framdeles blefve genom beslutad reglering bestämd, anordnades till förgårdar af minst 6 meters bredd;

att Allmänna gränden rätades på norra sidan och utvidgades på södra sidan till en bredd af 21 meter;

att från Alkärret anlades en ny 12 meter bred gata, I. K. L. M. N. O., som i sig upptog en del af Falkenbergsgatan och med två brytningar fortsatte öfver Allmänna gränd, ungefär parallellt med Stora vägen till tomten n:r 1 och 2 i kvarteret Grönland;

att sistnämnda gata förbundess med Stora vägen medelst två 12 meter breda gator, dragna den ena, O. P., söder om och utmed tomten n:r 5 i kvarteret Djurgården samt i sig upptagande den där befintliga gränd, och den andra, Q. R., där Stora vägen utmynnade i den s. k. Djurgårdsslätten;

att från Alkärret utmed sjön fram till Allmänna gränd droges en 18 meter bred strandgata, S. T. U., med 6 meters förgårdar utanför byggnadslinien; samt

att de delar af Falkenbergsgatan, Långa gatan, Norra Varfsgatan och Breda gatan, som fölle inom det reglerade området

och icke inginge i ofvan omförmälda gator, äfvensom Sjömansgränden skulle igenläggas.

Sedan ärendet underställts Eders Kungl. Maj:ts pröfning och, i anledning af nådig remiss, stadsfullmäktige förklarar, att, som beslut dåmera fattats om reglering af Stora vägen emellan Alkärret och Allmänna gränd på det sätt, att vägen å denna sträcka skulle framdragas på 6 meters afstånd öster om linien A. B., den å ofvan omförmälda karta å samma sträcka såsom yttre förgårdar upptagna mark skulle kunna ur planen utslutas, behagade Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 7 april 1899, fastställa förberörda af stadsfullmäktige beslutade tillägg till gällande regleringsplan för Stockholm, allenast med den ändring, att bredden af de å sträckan mellan Alkärret och Allmänna gränd öster om linien A. B. belägna förgårdarna bestämdes till sex meter och att sålunda den å ofvan omförmälda karta å samma sträcka såsom yttre förgårdar upptagna mark skulle ur planen utgå.

Omfattningen af stadens inköp af fastigheter för gaturegleringar, hvarför utgifterna till större delen bestridts med lånta medel, framgår af följande öfversikt:

	Antal fastigheter.	Köpeskilling. Kronor.
År 1896	39	1,515,135·79
» 1897	60	2,007,867·83
» 1898	108	3,299,532·06
» 1899	48	2,515,318·86
» 1900	37	2,593,383·93
Åren 1896—1900	292	11,931,238·47
» 1891—1895	122	5,194,875·91
» 1886—1890	201	8,868,555·54
» 1881—1885	246	13,404,838·89

Af de för gaturegleringens genomförande förvärfvade fastigheter försålles, efter fränstyckning af erforderliga gatuområden, äfvensom utlades till gator eller öppna platser:

	Försålles.		Utlades till gator m. m.	
	Antal. ¹⁾	Försäljningsvärde, i kr.	Antal. ¹⁾	Värde i kr.
År 1896	8	2,011,745·92	16	521,353·66
» 1897	41	1,715,023·97	22	508,296·91
» 1898	27	2,457,243·90	7	334,072·26
» 1899	4	867,266·19	22	938,107·65
» 1900	22	653,325·16	11	541,135·42
Åren 1896—1900	102	7,704,605·14	78	2,842,965·90
» 1891—1895	12	2,167,234·64	11	701,641·76
» 1886—1890	18	1,949,883·16	38	1,787,865·50
» 1881—1885	23	2,386,954·21	35	1,170,724·61

De under åren 1896—1900 afhända fastigheterna hafva vid försäljningen lämnat en vinst af tillhopa 4,015,475·69 kronor.

Värdet af fastigheter, som från och med år 1874 intill slutet af år 1900 afskrifvits för att utläggas till gator, belöpte sig, efter afdrag af ånyo uppdebiterade belopp, till 6,576,316·18 kr.

¹⁾ Därjämte delar af fastigheter, hvilka dock äro inberäknade i angifna värden.

Kostnaden för förberedande arbeten för nya gators och gatudelars iordningställande har utgjort:

År 1896	137,366·72 kr.	Åren 1896—1900	2,324,919·51 kr.
» 1897	405,710·02 »	» 1891—1895	803,716·65 »
» 1898	497,217·76 »	» 1886—1890	2,365,072·76 »
» 1899	595,854·74 »	» 1881—1885	640,358·64 »
» 1900	688,770·27 »	» 1874—1900	6,430,045·51 »

Af de fastigheter, som staden förvärfvat för gaturegleringens genomförande, hade den kvar följande, med här angifna afkastning i % af medelvärdet under året:

Den 31 december	Antal.	Värde i kronor.	Afkastning, %.
1900	691	30,187,210·35	2·84
1899	687	28,382,552·92	2·87
1898	665	26,504,907·82	2·87
1897	581	23,371,965·11	2·34
1896	582	22,828,540·57	2·57
1895	552	23,182,131·59	2·26
1890	451	20,076,942·18	2·33
1885	306	13,048,916·88	3·12
1880	118	2,918,942·69	5·82

b) Stadens och andra offentliga byggnader. Jämte det Öfverståthållareämbetet under denna rubrik upptager såväl de under perioden tillkomna nybyggnader, som äro afsedda för stadens behof, som ock viktiga arbeten för dylika byggnaders utvidgande eller förändring, har Öfverståthållareämbetet ansett sig jämväl böra i korthet omnämna några offentliga och enskilda byggnadsarbeten, som under samma tid blifvit verkställda och hvilkas ändamål eller arkitektur göra dem särskildt anmärkningsvärda.

Under femårsperioden hafva följande stadens byggnadsarbeten blifvit utförda, nämligen:

	Kostnad. Kronor.
<i>Under åren 1896—1897:</i>	
Ny brandstation af trä på Djurgården	33,000·00
Utvidgning af observationspaviljongen och ångpannehuset samt uppförande af ett nytt tork- och vädringshus af trä inom Epidemisjukhuset	26,600·00
Nytt kök m. m. inom Allmänna försörjningsinrättningen	4,000·00
Logementsbyggnad af sten för uppföstringsanstalten för gossar å stadens egendom Skrabba	59,688·22
Badhus för män i Brunnsviken	6,981·29
Uppförande af 2:ne vaktstugor af trä å Kungl. Djurgården, innehållande hvardera 1 rum och kök samt tillhörande uthus, och tomternas inhägnande med trästaket	7,588·34
<i>Under åren 1898—1899:</i>	
Badhus för kvinnor vid Brunnsvikens östra strand	6,504·84
Anordning af varmbadnrättning inom egendomen nr 16 vid Stadsgården, bestående af en s. k. finsk badstuga med tillhörande duschrum och en badbassäng, hvarjämte i husets bottenvåning blifvit inreddt ett större afklädningsrum, ett boningsrum för baderska samt ett desinfektionsrum m. m.	33,933·48
2:ne arbetarbostadshus af trä i Hjorthagen, hvardera innehållande 6 lägenheter på ett rum och kök med tillhörande källare och uthus	25,265·83
2:ne arbetarbostadshus af sten i Hjorthagen, innehållande 8 lägenheter om ett rum med kök i hvardera jämte källare och uthusbyggnad	38,511·84
Ny tullstation inom stora boningshuset å lägenheten Hermanstorp vid Värtahamnen	1,797·04

	Kostnad. Kronor.
Nytt kabinett i kvarteret Klockan vid Norra Bantorget	3,403.62
Uppförande af ett större skjul för upplag af zinkmalm å hamnområdet vid Värtan	2,171.10
Tillbyggnad af renhållningsverkets stall inom egendomen n:r 18 vid Surbrunnsgatan	12,200.00
Förändrings- och reparationsarbeten inom egendomen n:r 82 vid Horns- gatan för anordning af cellsystem för sinnessjukas vård jämte till- hörande dagrum, vaktrum, badrum m. m.	12,414.47
Påbyggnad af Allmänna försörjningsinrättningens sjukhus med en vå- ning, inrymmande 4 större sjuksalar, operationsrum jämte bo- ningsrum för sköterskor och biträden, samt tillbyggnad af nytt korridorsystem i sammanhang med 2:ne utbyggda mindre flyglar, innehållande badrum m. m.	150,000.00
En 2 våningars stenhusbyggnad å en del af Nedre Munkbron, inredd till 4 butiker å nedra botten med därtill hörande lagerrum i vå- ningen 1 tr. upp.	13,227.52

Under åren 1899—1900:

Utvidgning af tull- och packhuset i Stadsgården medelst uppförande af 2:ne nya flygelbyggnader, hvardera i 2:ne våningar, för tjänste- lokaler och tullbetjening samt packhusets tillökning på längden	146,065.84
Uppförande af arbetarbostäder vid stadens egendom Kyrkhamn, bestå- ende af ett boningshus af sten i 2 våningar, innehållande 8 lä- genheter om ett rum och kök jämte uthus	26,957.89
Uppförande af arbetarbostäder vid stadens stenhuggeri Vätöberg, be- stående af tre boningshus af trä, innehållande 8 lägenheter om ett rum och kök samt 2 lägenheter om två rum med kök jämte uthus	22,007.77
Uppförande vid stadens stenhuggeri i Stenhamra af ett boningshus af trä i 2:ne våningar, innehållande 8 lägenheter om ett rum med kök	16,800.00
Påbyggnad af västra delen af ångpannehuset inom Allmänna försörj- ningsinrättningen jämte inredning af 3 boningsrum med kök samt ett större desinfektionsrum i 2:ne afdelningar	13,210.80
Uppförande inom Epidemisk sjukhusets område af en ny större sjukpavil- jong af sten i två våningar, en mindre isoleringspaviljong af sten i en våning samt en mindre byggnad af trä, inrymmande verk- stadslokal jämte bostadslägenheter, samt påbyggnad med en vå- ning af förvaltningsbyggnadens lägre flyglar	274,486.47
Uppförande af 8 arbetarbostadshus af sten för stadens arbetare, däraf å tomterna n:r 15 och 16 i kvarteret Midgård 4, i kvarteret Le- husen 3 och i kvarteret Lavetten 1 boningshus. Alla dessa boningshus innehålla tillsammans 147 rum och 126 kök jämte källare	570,448.46
Uppförande af 3:ne nya barnasjukhusbyggnader af trä, af hvilka en är upp- förd vid Allmänna försörjningsinrättningen, en vid Sabbatsbergs och en vid Rosenlunds Ålderdomshem	385,348.81
Anordnande af nattasyler för män inom egendomen n:r 12 vid Tjär- hofsgatan och för kvinnor inom egendomen n:r 49 och 51 vid Öst- götagatan	84,427.59
Uppförande å egendomen n:r 5 vid Kungsgatan af en mindre byggnad af trä, som inredts till kabinett	5,466.44
Påbörjande af arbeten för uppförande af ny polisstation i kvarteret Hästen	17,635.39
Ny stallbyggnad för ridande polisen i kvarteret Vildsvinet	8,417.51
Sjukpaviljong af sten vid Sabbatsberg för hastigt insjuknade	1,724.64
Tuberkulospaviljong å sjukhuset S:t Görans område	1,733.30

Samman kronor 2,012,018.50

I fråga om *andra offentliga byggnader* har Öfverståthållare-
ämbetet redan i det föregående haft tillfälle beröra bl. a. under
perioden tillkomna kapell och folkskolehus äfvensom Nya ele-

mentarskolans nya byggnad. Bland öfriga dylika byggnadsföre-
tag är

Kungl. teatern det förnämsta. I sina femårsberättelser för
åren 1886—1890 och 1891—1895 har Öfverståthållareämbetet
redogjort dels för teaterbyggnadskonsortiets uppkomst och ända-
mål och dels för dess verksamhet för teaterns uppförande intill
här ifrågavarande periods ingång. Jämlikt det mellan Eders
Kungl. Maj:t och kronan å ena sidan samt konsortiet å den
andra den 15 juni 1891 afslutade kontrakt skulle konsortiet sist
den 1 juli 1897 till statsverket fritt öfverlämna teaterbyggnaden
med erforderliga uppvärmnings- och luftväxlingsapparater, vatten-
och afloppsledningar, teatermaskineri samt ledningar och lampor
för elektrisk belysning äfvensom all nödig inredning i öfrigt. På
grund af flerfaldiga sammanträffande omständigheter kunde emel-
lertid öfverlämnandet af teaterbyggnaden ega rum först den 29
juni 1898.

En utförlig beskrifning öfver teaterbyggnaden lämnas i den
af konsortiet år 1898 utgifna festskriften »Operabyggnaden i
Stockholm», till hvilken därför i hufvudsak hänvisas. Hela
kostnaden för byggnadsföretaget har uppgått till i rundt tal
5,000,000 kronor, hvaraf på terrassbyggnaden komma 664,000
kronor. Till byggnadsarbetets utförande hafva samverkat icke
mindre än 60 olika entreprenörer, af hvilka många haft flere
skilda entreprenader, så att antalet entreprenadkontrakt uppgår
till 103, däruti icke inberäknadt ett femtiotal olika arbeten af
mindre omfång, som af skilda firmor utförts på beställning utan
kontrakt. De största entreprenörerna hafva varit byggmästaren
A. G. Sällström, som bland annat utfört murningsarbetena å
operabyggnadens stomme för 1,147,000 kronor, samt aktiebolaget
Skanska cementgjuteriet, som för tillhopa 553,400 kronor verk-
ställt grundläggningsarbeten samt murningsarbetena å terrassen
och byggnadens källarvåning. Endast tvenne utländska leve-
rantörer hafva anlitats. Med undantag af en del materialier,
som icke kunnat erhållas i Sverige, såsom järnbalkar, spegelglas,
några marmor- och sandstensarter samt vissa för den elektriska
belysningen erforderliga apparater, är byggnaden alltigenom upp-
förd af svenska materialier.

Hvad den konstnärliga dekoreringen beträffar, äro väggmål-
ningarna i operakällarens matsal utförda af Oscar Björck, plafond-
målningarna i operasalongen och operakaféet af Viktor Andrén,
i stora foyern af Carl Larsson, i stora trappan af Axel Jungstedt
samt i H. M. Konungens foyer af Georg Pauli; till skulptur-
verken hafva bidragit Rolf Adlersparre, Carl Andersson, Verner
Åkerman, Teodor Lundberg, M. Rosendahl och G. Malmquist;
ridåerna äro målade af Carl Grabow.

Teatersalongen inrymmer 1,240 platser, däraf parkettvåningen
437, 1:a raden 167, 2:a raden 201, 3:e nedre raden 204 och
3:e öfre raden 231 platser.

Såsom arbetschef vid byggnaden har tjänstgjort majoren i
Fortifikationen O. A. Busch. Byggnadskontoret har varit deladt
på tvenne afdelningar, nämligen arkitektafdelningen, som före-
ståtts af upphofsmannen till de af konsortiet godkända ritningar
till byggnaden, arkitekten A. Anderberg, samt den tekniska af-
delningen, som stått under ledning af kaptenen i Väg- och Vat-
tenbyggnadskåren P. Ax. Lindahl. Vid den förra afdelningen
hafva under årens lopp varit anställda sammanlagt 28 arki-
tekter och ritare samt vid den senare tillsammans 20 in-
genjörer.

För de nya *riksdags- och riksbanksbyggnaderna* å Helgeandsholmen, hvarpå arbetena under perioden pågått, torde Öfverståthållareämbetet få anledning att i en följande femårsberättelse lämna redogörelse.

Nya läns-cellfängelset i Stockholm är beläget i kvarteret Domherren vid Östermalmsgatan och togs i besittning på hösten 1898. Fängelset omgifves af en 250 meter lång ringmur, som är omkring 6 meter hög och 30 cm. tjock. Ekonomibyggnaden innehåller portvaktslägenhet om 2 rum och kök, tingsal, rum för rätten och vittnen, arkivrum, badrum för fångar, afklädningsrum m. m., direktörens våning om 6 rum och kök, tvenne expeditionsrums, lägenheter för vaktmästaren om 4 rum och kök och för 1:a vaktvinnan om 1 rum och kök, hvartill slutligen komma 6 rum och kök för vaktvinnor och betjening, 3 vakt-rum samt kök för fångkostens beredande. Vägen till fångafdelningen går genom en kortare sammanbindningskorridor med 5 celler å ena sidan, af hvilka 2 äro afsedda till förrådsrum. Cell-flygeln består af 3 våningar, och utmed dess långsidor löpa balkonger med järnbalustrader, från hvilka dörrarna öppna sig utåt till cellerna. I hvarje våning finnes en mörk cell, och dessutom är inredt ett badrum för kvinnliga fångar. De större cellerna hafva en golfyta af omkring 90 kv.-fot, de mindre af 70 och mörkcellerna af 60 kv.-fot. Balkongerna äro sammanbundna medelst järntrappor. På hvarje sida om den stora trappförstugan äro i hvarje våning anbragta stora skjutdörrar af järn, hvilka kunna afdelas hela cellflygelns inre i två afdelningar, en mindre, omfattande 30 celler, för män från Stockholms län och en större, inrymmande 72 celler, för kvinnor från Stockholms stad och de närmaste länen.

Gymnastiska Centralinstitutets hus vid Hamngatan har för de till 80,000 kronor uppgående medel, som Riksdagen för ändamålet anvisat, undergått en betydlig om- och tillbyggnad, som tog sin början i juni månad år 1895 och afslutades hösten 1896; bland annat hafva genom uppförande af en öfvervåning till den stora på gården belägna byggnaden erhållits två stora gymnastiksalar.

Enskilda byggnader. Bland dylika byggnader, som under perioden uppförts af enskilda personer, bolag eller föreningar, utan att i strängaste mening vara afsedda för enskilda ändamål, må här nämnas: Skånes enskilda banks år 1900 fullbordade nya byggnad i hörnet af Freds- och Drottninggatorna, Stockholms stads sparbanks nya byggnad i hörnet af Rosenbad och Fredsgatan, Brummerska skolans år 1897 afslutade nybyggnad vid Johannes kyrkogård samt den nya saluhallen Hornsgatan 72, som på hösten 1899 var färdig att upplåtas för allmänheten. Omfattande restaureringsarbeten hafva utförts å Hotell Continental och Grand Hôtel, bägge afslutade år 1899.

Bland rent privata byggnader, som under perioden fullbordats, förtjena att omnämnas: Lundbergska affärsbyggnaden vid Stureplanen, von Rosenska huset Strandvägen 61, Hallwylska palatset Hamngatan 4 samt Carlbergska egendomen vid Norra Bantorget.

c) *Den privata byggnadsverksamheten* har under femårsperioden öfver hufvud och särskildt under de första åren af densamma varit jämförelsevis liflig. Antalet *anmälda* hus, rum och kök har nämligen utgjort:

År.	Hus.	Rum och kök.	Rum och kök per hus.
1871—1875	265	5,528	20.9
1876—1880	662	22,298	33.7
1881—1885	1,209	57,208	47.0
1886—1890	646	32,589	50.4
1891—1895	295	14,111	47.8
1896—1900	586	29,539	50.4
1896	188	8,509	45.3
1897	143	6,770	47.3
1898	125	7,439	59.6
1899	82	4,207	51.3
1900	48	2,614	54.6

Den stagnation i byggnadsverksamheten, som öfver hufvud utmärkte femårsperioden 1891—1895, började dock redan mot slutet af samma period att efterträdas af större lifaktighet. Än mer blef detta fallet under år 1896, då antalet anmälda rum och kök utgjorde nära dubbelt så många som under de tre åren 1891—1893 tillsammansantagna. Under senare delen af här förvarande period aftog dock verksamheten åter, utan att likväl någonsin blifva så ringa som under åren 1891—1893. Att emellertid byggnadsverksamheten under åren 1896—1900 lika litet som under näst föregående femårsperiod förmått fylla det alltför ökade behovet af lägenheter, blir Öfverståthållareämbetet i tillfälle att närmare belysa i samband med redogörelsen för den under perioden verkställda bostadsräkningen.

Lägenheternas medelstorlek, uttryckt genom förhållandet mellan antalet rum och antalet kök, framgår af följande tabell:

År.	Anmälda rum.	Anmälda kök.	Rum pr kök.
1871—1875	4,600	928	4.96
1876—1880	17,081	5,217	3.28
1881—1885	40,759	16,449	2.48
1886—1890	24,907	7,682	3.24
1891—1895	10,458	3,653	2.86
1896—1900	21,414	8,125	2.64
1896	5,840	2,669	2.19
1897	4,865	1,905	2.55
1898	5,580	1,859	3.00
1899	3,232	975	3.31
1900	1,897	717	2.65

Häraf framgår, att de lägenheter, som under perioden 1896—1900 anmäls till uppförande, i genomsnitt äro något mindre än under den näst föregående. Särskildt gäller detta åren 1896 och 1897, då åtskilliga smärre lägenheter synas hafva blifvit anmälda. Men på samma gång antalet nybyggnader mot periodens slut alltför minskats, så har äfven samtidigt en tendens visat sig att anordna något större lägenheter, och detta trots att behovet framför allt af smålägenheter på sista tiden gjort sig mer och mer kännbart, hvilket, såsom längre fram skall meddelas, blifvit genom bostadsräkningen till fullo påvisadt.

Inom de särskilda församlingarna har antalet under åren 1896—1900 anmälda hus, rum och kök äfvensom lägenheternas medelstorlek utgjort:

Församling.	Hus.	Rum.	Kök.	Rum pr kök.
Storkyrko	1	27	7	3·86
Klara	19	515	138	3·73
Kungsholms	94	3,309	1,660	1·99
Adolf Fredriks	120	5,331	2,063	2·58
Jakobs och Jakobsdelen	24	937	160	5·85
Johannes Johannesdelen	27	1,020	362	2·82
Hedvig Eleonora	157	6,642	1,847	3·60
Katarina	102	2,414	1,413	1·71
Maria	42	1,219	475	2·57
Summa	586	21,414	8,125	2·64

Den lifligaste byggnadsverksamheten har sålunda egt rum inom Hedvig Eleonora och Adolf Fredriks församlingar, där de anmälda rummen och köken tillhoppa utgöra mer än hälften af hela antalet. De största lägenheterna tillhöra Jakobs församling, där på hvarje kök komma i medeltal nära 6 rum. Smålägenheterna äro däremot mest till finnas i de yttre delarna af staden, särskildt i Katarina och Kungsholms församlingar.

Antalet *afsynade* rum och kök utvisar under de flesta åren en ganska märkbar skillnad i förhållande till de anmälda, be- roende dels därpå, att en del anmälda byggnader icke komma till utförande, dels därpå, att de under ett år anmälda rummen och köken i de flesta fall afsynas först ett kommande år.

Förhållandet mellan anmälda och afsynade rum och kök äfvensom de afsynade lägenheternas medelstorlek framgår af nedanstående tabell:

År.	Nya rum och kök.		Afsynade.		
	Anmälda.	Afsynade.	Rum.	Kök.	Rum pr kök.
1881—1885	57,208	46,284	33,581	12,703	2·64
1886—1890	32,589	32,251	24,228	8,023	3·02
1891—1895	14,111	13,321	10,133	3,188	3·18
1896—1900	29,539	28,206	20,760	7,446	2·79
1896	8,509	6,281	4,647	1,634	2·84
1897	6,770	4,497	3,166	1,331	2·38
1898	7,439	6,182	4,523	1,659	2·72
1899	4,207	7,070	5,428	1,642	3·31
1900	2,614	4,176	2,996	1,180	2·54

Nedrifna eller i följd af andra orsaker försvunna rum och kök hafva utgjort:

Åren	Rum.	Kök.
1881—1885	3,481	1,115
1886—1890	3,352	1,040
1891—1895	2,103	641
1896—1900	4,613	1,266

År.	Rum.	Kök.
1896	828	249
1897	650	206
1898	1,669	473
1899	949	186
1900	517	152

d) *Bostadsräkningen i Stockholm den 31 december 1900.* Under den sist tillämdalupna femårsperioden har en bostadsräkning verkställt i hufvudstaden, nämligen i samband med mantals-skrifningen för år 1901, afseende undersökningen sålunda förhållandena vid slutet af år 1900. Räkningen, hvartill medel anslogos af Stockholms stadsfullmäktige, utfördes efter i hufvudsak samma grunder som 1894 års bostadsräkning och är därför med denna fullt jämförlig. Nu liksom då infordrades för hvarje lägenhet uppgifter om antalet rum och kök, om rummens användning för olika ändamål, om årliga hyran (verklig eller beräknad), om antalet i lägenheten boende personer samt om lägenhetens egenskap af uthyrd, outhyrd, af egaren själf begagnad eller fritt upplåten. Resultatet af räkningen offentliggjordes äfven denna gång i berättelsen om Stockholms kommunalförvaltning.

Under hänvisning till den utförliga redogörelsen i nämnda berättelse för år 1900 (tab. 87—94) går Öfverståthållareämbetet nu att anföra de viktigare förhållanden, som den senaste bostadsräkningen gifvit vid handen.

En öfversikt rotevis af de hufvudsakliga *resultaten af 1900 års bostadsräkning* lämnas i *tabell K* (sid. 60).

Hela *antalet lägenheter* och deras sammanlagda *hyresbelopp* utgjorde:

År.	Antal lägenheter.	Hyra. Kronor.
1894	65,287	33,356,832
1900	71,703	48,671,274

Sedan år 1894 hade sålunda lägenheternas antal ökats med endast 6,416, eller 9·83 %, under det hyresbeloppet tillväxt med icke mindre än 15,314,442 kr., eller 45·91 %. Redan dessa siffror gifva vid handen, att hyresstegringen under åren 1895—1900 måste hafva varit utomordentligt stark.

Med afseende på de olika *ändamål*, hvartill lägenheterna användas, fördela sig desamma vid 1900 års slut på följande sätt:

	Antal lägenheter.	Hyra. Kronor.	Hyra i %.	
Bostadslägenheter	58,573	28,783,594	59·14	58·42
Butik- och bostadslägenheter	2,254	2,364,491	13·61	13·09
Butiklägenheter	2,910	4,259,760		
Kontors- och bostadslägenheter	505	917,171	5·23	4·45
Kontorslägenheter	1,052	1,625,325		
Verkstads- och bostadslägenheter	1,207	1,724,362	9·00	9·40
Verkstadslägenheter	1,577	2,657,354		
Kafé- och bostadslägenheter	457	970,193	3·12	3·33
Kafélägenheter	229	549,639		
Hotell- och bostadslägenheter	98	683,062	1·59	1·59
Hotelllägenheter	28	91,315		
Anstalts- och bostadslägenheter	135	464,404	5·28	6·67
Anstaltslägenheter	484	2,106,650		
Uthus- och bostadslägenheter	247	294,733	2·92	2·90
Uthuslägenheter	1,831	1,125,441		
Sommarbostäder	116	53,780	0·11	0·15
Summa	71,703	48,671,274	100·00	100·00

De icke uteslutande såsom bostäder använda lägenheternas hyresbelopp uppgick alltså år 1894 till 41.43 % och år 1900 till 40.75 % af hela hyressumman för hufvudstaden. Skillnaden är ju skäligen obetydlig, men i betraktande af den ej ringa mängden af nybyggda offentliga anstalter och modernt inredda affärslokaler under dessa år hade man snarare kunnat vänta, att förändringen i anförda proportion gått i en motsatt riktning. Att så icke varit fallet, gifver oss en första antydning om att hyresstegringen varit relativt större i fråga om bostads- än i fråga om affärslägenheter.

Af sommarbostäderna förekomma naturligtvis de allra flesta å Djurgården, nämligen 112 med 52,380 kronors hyra.

I procent af hela hyresbeloppet för hvarje grupp af lägenheter utgjorde:

	Bostads- lägenheter, %.	Affärs- m. fl. lägenheter, %.	Sommar- bostäder, %.	I allt, %.
Uthyrda	88.09	71.95	8.18	81.42
Outhyrda	1.60	3.34	41.34	2.35
Af egaren begagnade	5.66	23.82	46.39	13.11
Fritt upplåtna	4.65	0.89	4.09	3.12
Summa	100.00	100.00	100.00	100.00

Att bland affärs- och andra lägenheter de af egarne själfva begagnade representera nära en fjärdedel af hyressumman, finner

Tab. K.

Resultaten af bostadsräkningen i Stockholm den 31 december 1900.

Rotar.	Samtliga lägenheter.		Bostads-lägenheter.		Affärs- med flere lägenheter.										Hela antalet	
	Antal.	Hyra. Kronor.	Antal.	Hyra. Kronor.	Antal.	Hyra, kronor.								Summa.	bonings- rum.	kök.
						Butik-lägen- heter.	Kontors-lägen- heter.	Verkstads-lägen- heter.	Kafé-lägen- heter.	Hotell-lägen- heter.	Anstalts-lägen- heter.	Uthus-lägen- heter.				
1. Storkyrkoroten . .	4,068	3,646,266	2,298	1,055,623	1,770	727,591	730,094	312,920	202,750	119,470	304,498	193,320	2,590,643	6,445	2,124	
2. Klara kyrkorote . .	2,715	3,689,099	1,506	953,502	1,209	918,182	624,900	561,049	142,891	245,035	184,000	59,540	2,735,597	5,833	1,560	
3. Hötorgsroten . . .	2,783	2,687,863	1,856	1,241,907	927	580,452	163,883	319,670	123,378	52,322	134,100	72,151	1,445,956	6,762	1,725	
4. Kungsbroroten . .	2,594	1,673,505	2,187	969,212	407	168,041	51,783	277,924	48,700	—	117,025	40,820	704,293	5,386	1,987	
17. Kronobergsroten .	2,645	1,358,726	2,313	818,239	332	98,055	19,745	243,128	24,955	—	109,967	44,637	540,487	4,168	2,087	
23. Stadshagsroten . .	2,342	986,921	2,126	595,182	216	48,699	9,250	207,008	10,136	—	97,220	19,426	391,739	3,206	1,732	
5. Tegnérsroten . . .	2,926	2,378,805	2,268	1,507,236	658	315,850	57,425	241,599	44,300	13,500	119,400	79,495	871,569	7,737	2,188	
6. Observatorieroten .	2,921	1,464,286	2,472	1,040,606	449	162,168	4,435	114,928	32,082	—	59,575	50,492	423,680	5,653	2,320	
18. Sabbatsbergsroten	2,837	1,418,727	2,570	1,148,082	267	122,238	14,500	42,297	21,872	—	52,700	17,038	270,645	6,055	2,451	
22. Norrtullsroten . .	2,682	1,300,996	2,437	1,017,496	245	108,340	10,810	54,245	11,840	—	83,600	14,665	283,500	4,792	2,252	
7. Jakobsroten . . .	3,678	5,605,610	2,263	2,043,553	1,415	1,332,785	506,625	590,012	382,990	334,200	288,130	127,315	3,562,057	9,971	2,268	
8. Roslagsroten . . .	2,525	1,565,430	2,127	1,035,287	398	130,771	17,300	128,905	50,032	—	140,375	62,760	530,143	5,383	1,927	
21. Vanadisroten . . .	1,879	670,409	1,675	489,626	204	57,775	7,900	59,245	11,675	—	21,250	22,938	180,783	2,427	1,513	
9. Humlegårdsroten .	3,581	3,237,231	3,223	2,650,746	358	314,770	31,500	82,335	42,905	—	63,050	51,925	586,485	11,294	3,095	
10. Nybroroten . . .	3,660	2,984,189	3,024	2,162,633	636	415,619	63,195	155,230	70,730	—	59,050	57,732	821,556	10,398	2,884	
11. Grefbroroten . . .	3,233	2,375,150	2,750	1,868,552	483	200,595	27,600	105,124	30,750	—	50,158	92,371	506,598	8,643	2,520	
24. Karlaroten	2,800	1,933,758	2,553	1,683,467	247	125,925	9,800	32,945	8,100	1,500	44,184	27,837	250,291	7,480	2,361	
20. Narvaroten	2,475	1,966,917	2,233	1,427,532	242	70,925	16,375	34,850	81,690	—	300,445	35,100	539,385	7,170	2,004	
12. Danviksroten . . .	2,600	816,058	2,358	610,802	242	65,745	5,650	67,130	12,796	—	15,120	38,815	205,256	3,713	2,110	
25. Barnängsroten . .	1,948	516,388	1,801	362,354	147	36,802	7,270	38,277	950	—	38,850	31,885	154,034	2,425	1,415	
13. Stadsgårdsroten . .	3,041	1,474,725	2,475	887,615	566	167,949	44,790	127,861	75,300	4,000	79,175	88,035	587,110	5,782	2,185	
14. Skanstullsroten . .	2,577	1,047,748	2,242	672,898	335	98,225	12,000	195,738	17,395	4,350	10,582	36,560	374,850	4,102	1,919	
15. Maria kyrkorote . .	3,586	1,849,535	2,988	1,230,469	598	154,661	65,400	211,495	29,050	—	106,810	51,650	619,066	7,154	2,783	
16. Tantoroten	2,615	815,754	2,368	547,587	247	61,644	19,826	67,656	12,165	—	78,435	28,441	268,167	3,643	2,056	
19. Skiisarviksroten . .	2,992	1,207,178	2,576	817,168	416	140,444	20,440	110,145	30,400	—	13,355	75,226	390,010	4,969	2,103	
Summa	71,703	48,671,274	58,689	28,837,374	13,014	6,624,251	2,542,496	4,381,716	1,519,832	774,377	2,571,054	1,420,174	19,833,900	150,591	53,569	
Däraf:																
Uthyrda	63,099	39,629,281	52,041	25,359,385	11,058	5,994,226	1,932,256	2,733,830	1,427,257	632,327	633,086	916,914	14,269,896	130,066	47,915	
Outhyrda	977	1,145,310	504	483,170	473	369,910	101,225	74,720	16,400	—	7,000	92,885	662,140	2,096	420	
Af egaren begagnade .	3,229	6,380,751	1,882	1,655,016	1,347	257,315	499,240	1,547,016	72,325	142,050	1,836,614	371,175	4,725,735	9,843	2,304	
Fritt upplåtna	4,398	1,515,932	4,262	1,339,803	136	2,800	9,775	26,150	3,850	—	94,354	39,200	176,129	8,586	2,930	

Ann. Bland bostadslägenheterna äro här äfven inräknade 116 sommarbostäder, innehållande 634 boningsrum och 108 kök, med en sammanlagd hyra af 53,780 kronor. — Uppgift om hyran saknas för en lägenhet om 283 rum och 8 kök i Kungl. slottet. — Under rubriken affärs- m. fl. lägenheter äro här äfven inbegripna lägenheter af detta slag, som tillika innehålla boningsrum.

sin naturliga förklaring däri, att i denna grupp ingår en mängd för speciella ändamål inrättade etablissement, såsom flertalet större fabriker, kaserner, sjukhus, skol- och ämbetslokaler o. s. v. Likaledes bör den omständigheten, att bland sommarbostäderna ej mindre än 41 % uppgifvits vara outhyrda, ej väcka förvåning, då undersökningen afser förhållandena vid årets slut.

Af ofvanstående siffersammanställning framgår vidare, att de outhyrda lägenheternas hyresbelopp utgör endast 2·35 % af hela hyressumman för staden. Då likväl motsvarande procentsiffra år 1894 var ännu lägre, eller blott 2·08 %, synes detta gifva vid handen, att tillgången på lägenheter numera skulle bättre motsvara behovet. Vid en närmare undersökning visar det sig emellertid, att så är förhållandet endast i fråga om affärs- och anstaltslägenheter. På dylika lägenheter var nämligen tillgången redan år 1894 någorlunda tillfredsställande, i det de outhyrdas procenttal då utgjorde 2·13 %, och har detta tal sedermera stigit till 3·34 %. Annorlunda ter sig däremot saken, om man betraktar de s. k. rena bostadslägenheterna. Anställer man då en jämförelse mellan åren 1894 och 1900, framgår däraf, att de outhyrda bostadslägenheterna vid slutet af det förra året visserligen utgjorde endast 1·92 % af samtliga lägenheter, men att vid slutet af det senare året nämnda procenttal var ännu lägre, eller blott 1·60 %, d. v. s. öfverskottet af bostadslägenheter, som redan år 1894 ansågs alldeles otillräckligt, har sedan dess ytterligare minskats. Denna minskning framträder ännu tydligare, om den relativa bostadstillgången mätes genom förhållandet mellan hyresbeloppen för de outhyrda lägenheterna och summan endast för de uthyrda och de outhyrda (således med frånräkning af de af egaren begagnade och fritt upplåtna), hvilken summa mera exakt representerar de å hyresmarknaden tillgängliga lägenheterna. Beräknadt på detta sätt, har de outhyrdas procenttal utgjort:

	Bostads- lägenheter.	Affärs- m. fl. lägenheter.	Samtliga lägenheter.
År 1894	2·18	2·97	2·56
» 1900	1·79	4·43	2·81

Den lifligare byggnadsverksamhet, som utmärkt den nu tillämdalupna femårsperioden i jämförelse med den näst föregående, synes sålunda, relativt taget, företrädesvis hafva kommit affärslägenheterna till godo. Af sådana lägenheter har Stockholm för närvarande synbarligen mer än tillräckligt, medan däremot bristen på egentliga bostäder väl kan påstås vara större än någonsin.

Af stort intresse är att i sistnämnda hänseende undersöka den relativa betydelse, som inom lägenheter af olika storlek tillkommer hvar och en af våra fyra grupper. För belysning häraf meddelas vidstående *tabell L*, som jämväl upptager de outhyrdas procenttal för år 1894.

Frånsedt lägenheterna på ett kök utan rum och rum utan kök eller med endast del i kök, förete tabellens relativa tal i många hänseenden en märklig regelbundenhet. Sålunda befinna sig de uthyrda lägenheterna nästan oafbrutet i relativt sjunkande i mån af lägenheternas storlek och intaga för de största lägenheterna endast omkring 50 % af hela hyran. De af egarne själfva begagnade tillväxa däremot på ett undantag när oafbrutet i betydelse, allteftersom lägenheterna blifva större, och af de allra största lägenheterna kommer inemot en fjärdedel

på denna grupp. De fritt upplåtna äro synnerligen talrikt företrädda bland smålägenheterna; deras procenttal visa sedan en tydlig tendens till nedgång, men stiga åter från och med lägenheter på sju rum och kök samt nå sin kulmen för de största lägenheterna med öfver 20 % af hela hyran. Det betydande antalet portvaks-, vaktmästare- o. d. lägenheter å ena sidan samt de stora bostadslägenheterna å den andra få genom dessa tal sitt naturliga uttryck.

Hvad slutligen beträffar de lägenheter, som här särskildt påkalla uppmärksamhet, eller de outhyrda, framgår af tabell L, att deras procenttal likaledes i allmänhet tilltaga i mån af lägenheternas storlek och i öfrigt uppvisa ett rikligt öfverskott å lägenheter från och med åtta rum och kök, en betydligt mindre, delvis nästan knapp tillgång på lägenheter om fem å sju rum och kök samt slutligen, hvad angår lägenheter om ett å fyra rum och kök — hvilka dock utgöra 70 % af samtliga bostadslägenheter samt inrymma nära tre fjärdedelar af den i dessa boende befolkningen — ett öfverskott, hvars ringhet ovedersägligen bär vittne om den starkaste bostadsbrist. Lägst på skalan stå lägenheterna om ett rum och kök, hvilket är desto mer att beklaga, som denna grupp af bostäder är den talrikaste, i det att den omfattar ej mindre än 28·9 % af samtliga bostadslägenheter och inrymmer vid pass en fjärdedel af Stockholms hela befolkning. Af de nära 17,000 ettrumslägenheter, som redovisades till bostadsräkningen år 1900, voro nämligen endast 45 outhyrda, d. v. s. 2 å 3 pro mille. Tager man dessutom i betraktande, att äfven mindre lägenheter understundom måste stå le-

Tab. L. Bostadslägenheterna ¹⁾ i Stockholm år 1900, fördelade efter rumsantalet.

Lägenheternas storlek.	Antal lägenheter år 1900.	Hyra år 1900. Kronor.	Däraf hyra för				Hyra för outhyrda lägenheter år 1894.
			Ut-hyrda.	Out-hyrda.	Af ägaren begagnade.	Fritt upplåtna.	
			%	%	%	%	%
Ett kök utan rum . . .	333	40,183	85·99	0·86	0·53	12·62	2·11
Ett rum utan kök . . .	8,902	1,312,838					
Två rum » » . . .	1,147	350,182	75·09	6·58	4·30	14·03	10·04
Tre och flere rum do .	239	179,643					
Ett rum och del i kök .	358	56,789	92·62	0·00	0·43	6·95	0·78
Två och flere rum do .	43	10,529					
Ett rum och kök . . .	16,934	3,893,525	92·63	0·27	0·71	6·39	0·55
Två rum » » . . .	12,591	4,877,534	92·97	0·48	2·29	4·26	0·67
Tre rum » » . . .	6,451	3,770,702	92·39	0·28	4·61	2·72	1·03
Fyra rum » » . . .	3,656	2,856,754	92·40	0·53	5·22	1·85	1·11
Fem rum » » . . .	3,071	3,100,321	89·87	1·66	5·95	2·52	1·09
Sex rum » » . . .	2,169	2,811,091	87·31	2·84	8·06	1·79	2·11
Sju rum » » . . .	1,287	2,070,413	84·70	2·55	9·70	3·05	2·15
Åtta rum » » . . .	635	1,244,790	81·58	4·22	11·86	2·34	3·34
Nio rum » » . . .	312	733,005	77·23	6·50	13·54	2·73	3·54
Tio rum » » . . .	172	459,325	77·00	8·27	9·81	4·92	6·80
Elfva o. fl. rum och kök	273	1,015,970	52·88	3·19	22·97	20·96	7·48
Samtliga lägenheter	58,573	28,783,504	88·09	1·60	5·66	4·65	1·92

¹⁾ Sommarbostäderna äro här ej inbegripna.

diga på grund af reparationer och att ett visst antal äro af hälsovårdsnämnden utdömda, synes man tryggt kunna påstå, att för närvarande *alla* ettrumslägenheter, som uppfylla de anspråkslösaste fordringar på boplatser för människor, också äro bebodda.

Förut har påpekats, hurusom bostadstillgången öfver hufvud, hvilken redan år 1894 befanns otillfredställande, visat sig ännu mindre kunna fylla behovet år 1900. Utsträcker man jämförelsen i detta hänseende mellan nämnda år till lägenheter af olika storlek, skall man emellertid finna, att försämringen hufvudsakligen drabbat de smärre lägenheterna, eller lägenheterna om ett å fyra rum och kök. Inom dessa grupper har nämligen en minskning inträdd af den omfattning, att de för en eventuellt inträffande folkökning disponibla lägenheterna reducerats till hälften, tredjedelen och för trerumslägenheterna till nära fjärdedelen i förhållande till år 1894. För alla öfriga lägenhetsklasser utom den allra största har däremot en betydande relativ ökning egt rum, så att Stockholm för närvarande kan öfver hufvud sägas hafva öfverflöd på större lägenheter. Åtminstone gäller detta om lägenheter från och med åtta rum och kök.

Inom de särskilda rotarna hafva de outhyrda bostadslägenheternas procent af hela hyressumman för roten utgjort:

	År 1900.		År 1900.
4. Kungsbroroten	2·88	19. Skinnarviksroten	0·39
22. Norrtullsroten	2·81	11. Grefvbroroten	0·38
7. Jakobsroten	2·54	12. Danviksroten	0·38
5. Tegnérsroten	1·63	10. Nybroroten	0·37
9. Humlegårdsroten	1·15	13. Stadsgårdsroten	0·36
6. Observatorieroten	1·05	18. Sabbatsbergsroten	0·31
8. Roslagsroten	0·98	16. Tantoroten	0·29
17. Kronobergsroten	0·88	14. Skaustullsroten	0·28
24. Karlaroten	0·70	21. Vanadisroten	0·13
20. Narvaroten	0·67	1. Storkyrkoroten	0·12
15. Maria kyrkorote	0·56	23. Stadshagsroten	0·06
3. Hötorgsroten	0·52	25. Barnängsroten	—
2. Klara kyrkorote	0·42		
		Hela staden 1·60	

I allmänhet synas sålunda de centralare delarna af hufvudstaden lämna ett större öfverskott af outhyrda bostadslägenheter än de yttre delarna. Hufvudsakligast är väl detta beroende på att de mera centrala lägenheterna betinga ett relativt högre pris i förhållande till den komfort och rymlighet de erbjuda, men en icke oväsentlig faktor torde äfven vara den jämförelsevis rikligare förekomsten af större lägenheter inom de inre delarna af staden. Såsom en exponent för den knappa tillgången på bostäder inom hufvudstaden må särskildt framhållas Barnängsroten (omfattande sydöstra delen af Katarina församling), där icke en enda lägenhet, af hvad slag det vara må, fanns outhyrd vid ingången af år 1901.

Hvad beträffar affärs- och anstaltslägenheterna, har hyresbeloppet för de outhyrda lägenheterna bland dem utgjort i procent af hyran för dels samtliga lägenheter (såväl de uthyrda och de outhyrda som de af egarne själfva begagnade och de fritt upplåtna), dels ock endast de lägenheter, hvilka i egentlig mening kunna sägas vara tillgängliga å hyresmarknaden, eller de uthyrda och de outhyrda:

	% af hyran för samtliga lägenheter. 1900.	% af hyran för uthyrda och outhyrda lägenheter. 1900.	1894.
Butiklägenheter	5·58	5·81	3·13
Kontorslägenheter	3·98	4·98	1·95
Verkstadslägenheter	1·71	3·00	2·14
Kafelägenheter	1·08	1·14	0·33
Hotellägenheter	—	—	2·19
Anstaltslägenheter	0·27	1·09	1·60
Uthuslägenheter	6·54	9·20	10·90
Samtliga lägenheter	3·34	4·43	2·97
Däraf:			
Lägenheter med bostadsrum . . .	0·95	1·09	0·80
Öfriga lägenheter	4·77	6·96	4·71

För de fyra första lägenhetsgrupperna hafva sålunda procentalen i väsentlig mån stigit sedan år 1894, hvaremot en minskning uppkommit för de tre senare. I det hela taget torde emellertid, såsom redan förut påpekats, tillgången å affärs- och anstaltslägenheter få anses mycket tillfredsställande och kan i fråga om den mest betydande gruppen, eller butiklägenheterna, betecknas såsom riklig. Synnerligen anmärkningsvärd är dock den skarpa skillnad, som i detta fall gör sig gällande mellan de »rena» lägenheterna å ena sidan och de lägenheter, som tillika innehålla bostadsrum, å den andra. Under det bland de förra 4·77 % af hela hyran komma på de outhyrda lägenheterna, uppgår de outhyrdas andel bland de senare till endast 0·95 %, och den ökning i förevarande hänseende, som egt rum under åren 1895—1900, har för de lägenheter, som innehålla dels bostadsrum och dels rum för annat ändamål, varit långt mindre än för öfriga lägenheter. Äfven detta förhållande är otvifvelaktigt att betrakta som ett utslag af den rådande bostadsbristen.

Den minskade tillgången på bostadslägenheter har naturligtvis medfört större efterfrågan å dylika lägenheter och i sammanhang därmed ökade hyror. Att emellertid, oafsedt bostadsbristens verkningar härutinnan, en allmän hyresstegring ändock utmärkt åren 1894—1900, torde framgå däraf, att hyrorerna under nämnda period visat en stark tillväxt ej blott för smärre och medelstora bostadslägenheter utan äfven för större sådana likasom för affärs- lägenheter, af hvilka båda sistnämnda kategorier Stockholm, enligt hvad förut blifvit påvisadt, har ett relativt öfverflöd. Sålunda utgjorde *medelhyran*:

	För bostadslägenheter.	För affärs- m. fl. lägenheter.
År 1894	363 kr.	1,211 kr.
» 1900	491 »	1,524 »

Tillväxten har alltså utgjort för bostadslägenheter 35 % och för affärs- m. fl. lägenheter 26 %. Denna stegring af medelhyrorerna kan visserligen till en del vara framkallad af ett ökad antal rum pr lägenhet eller af rummens bättre utrustning, men är i hvarje fall betydande nog för att väcka både förvåning och oro.

Vill man närmare undersöka hyresförhållandena i fråga om de »rena» bostadslägenheterna, torde man lämpligen böra inskränka sig till de uthyrda lägenheterna, enär för de öfriga grupperna hyran uppgifvits blott på grund af vederbörande husegares uppskattning, som i regel synes hafva utfallit något för lågt. Därför synes nödigt att skilja mellan lägenheter af olika slag,

med gruppering efter rummens antal. En beräkning af medelhyrorna enligt sålunda angifna grunder utfaller på sätt tabell M utvisar.

Såsom synes af nämnda tabell, är Södermalm den billigaste stadsdelen, och inom Södermalm stå hyrorna i allmänhet något lägre för Katarina församling än för Maria. Till och med å Kungsholmen äro hyrorna betydligt högre än å Södermalm. De dyraste lägenheterna förekomma å andra sidan å Östermalm.

Anmärkningsvärdast torde dock vara de antydningar tabellen gifver i fråga om hyresstegringen under åren 1894—1900.

Tab. M.¹⁾ Medelhyran för uthyrda lägenheter inom de särskilda församlingarna i Stockholm åren 1894 och 1900.

Församling.	Ett rum.	Ett rum och kök.	Två rum och kök.	Tre rum och kök.	Fyra rum och kök.	Fem rum och kök.	Sju rum och kök.	Åtta rum och kök.
<i>Storkyrko.</i>	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
År 1894	129	190	297	411	551	732	933	1,280
» 1900	153	227	362	496	654	824	1,078	1,370
<i>Klara.</i>								
År 1894	138	203	319	462	613	829	1,011	1,281
» 1900	171	252	397	580	764	1,022	1,256	1,528
<i>Jakobs.</i>								
År 1894	135	201	326	463	633	828	1,072	1,461
» 1900	168	250	395	599	774	1,071	1,418	1,813
<i>Hedvig Eleonora.</i>								
År 1894	128	197	329	482	669	807	1,061	1,374
» 1900	156	251	433	643	857	1,102	1,413	1,748
<i>Johannes.</i>								
År 1894	121	185	293	456	568	759	984	1,173
» 1900	154	248	398	617	793	1,011	1,300	1,447
<i>Adolf Fredriks.</i>								
År 1894	126	190	302	447	569	723	962	1,195
» 1900	161	257	416	617	800	1,017	1,286	1,537
<i>Kungsholms.</i>								
År 1894	117	181	284	419	519	638	815	979
» 1900	150	244	400	594	748	907	1,159	1,348
<i>Maria.</i>								
År 1894	112	176	270	394	515	644	855	991
» 1900	139	221	352	525	681	851	1,049	1,247
<i>Katarina.</i>								
År 1894	105	164	249	375	505	627	819	1,053
» 1900	131	214	339	498	691	822	1,058	1,299
<i>Hela Stockholm.</i>								
År 1894	120	181	295	443	585	759	1,006	1,296
» 1900	149	236	394	593	789	1,023	1,317	1,636

¹⁾ Denna tabell liksom följande tabellariska uppställning är hämtad från en uppsats af G. Sundbärg i Statistisk Tidskrift, årg. 1901.

Hyran år 1900 öfverstiger nämligen 1894 års med följande procent:

Församling.	Ett rum.	Ett rum och kök.	Två rum och kök.	Tre rum och kök.	Fyra rum och kök.	Fem rum och kök.	Sex rum och kök.	Sju rum och kök.	Åtta rum och kök.
Storkyrko.	19	19	22	21	19	13	16	7	32
Klara	24	24	24	26	25	23	24	19	17
Jakobs	24	24	21	29	22	29	32	24	16
Hedvig Eleonora . .	22	27	32	33	28	37	33	27	30
Johannes	27	34	36	35	40	33	32	23	14
Adolf Fredriks . . .	28	35	38	38	41	41	34	29	25
Kungsholms	28	35	41	42	44	42	42	38	30
Maria	24	26	30	33	32	32	23	26	20
Katarina	25	30	36	33	37	31	29	23	36
Hela Stockholm	24	30	34	34	35	35	31	26	25

I genomsnitt har sålunda tillökningen af bostadshyrorna under dessa sex år uppgått till öfver 30 %, och visar sig stegringen hafva varit starkast för lägenheterna om fyra å fem rum och kök (35 %) samt därefter för två- å trerumslägenheterna (34 %). Hvad angår den talrikaste gruppen, eller lägenheterna om ett rum och kök, har tillväxten utgjort jämnt 30 %. Ett rum och kök, som år 1894 kostade 181 kr., betingade år 1900 ej mindre än 236 kr. I Köpenhamn var priset på samma lägenhet sistnämnda år endast 120 kr.

Ser man efter, huru hyresstegringen verkat inom de olika stadsdelarna, befinnes det, att för nästan alla lägenhetsgrupper hyrorna ökats mest på Kungsholmen. Närmast därefter följa i regeln Adolf Fredriks och Johannes församlingar. Däremot är hyrestillväxten minst i Storkyrkoförsamlingen och i allmänhet mindre i de centralare delarna af staden än i de öfriga.

Beträffande affärs- och anstaltslägenheter torde få lämnas följande öfversikt af deras medelhyror åren 1894 och 1900:

	Medelhyra, kronor.		Tillväxt.
	År 1894.	År 1900.	%.
Butiklägenheter	993	1,283	29
Kontorslägenheter	1,335	1,633	22
Verkstadslägenheter	1,188	1,575	33
Kafélägenheter	1,729	2,215	28
Hotelllägenheter	5,063	6,147	21
Anstaltslägenheter	4,048	4,154	3
Uthuslägenheter	492	683	39
Samtliga lägenheter	1,211	1,524	26
Däraf:			
Lägenheter med bostadsrum	1,136	1,513	33
Öfriga lägenheter	1,261	1,531	21

Af dessa tal framgår, att hyrorna ökats relativt mest för uthuslägenheter, nämligen med 39 %, och därefter för verkstads- lägenheter (33 %), butiklägenheter (29 %) o. s. v. I öfrigt har hyresstegringen för ingen af de olika lägenhetsklasserna understigit 21 %, med undantag för anstaltslägenheter, hvilkas medelhyra tillväxt med endast 3 %. Den ringa ökningen för sistnämnda grupp torde få sin förklaring däraf, att densamma nästan uteslutande utgöres af offentliga anstalter, som innehafvas af egarne själfva och hvilkas hyresbelopp därför endast är beräk-

nadt. Af särskildt intresse är att tillse, hvilken ställning lägenheterna med bostadsrum i detta fall intaga till öfriga lägenheter. För de förra belöpte sig hyreshöjningen till 33 %, men för de senare till endast 21 %. Då samtidigt tillgången å affärs- och anstaltslägenheter, som tillika innehålla bostadsrum, blifvit betydligt mindre än tillgången å de »rena» lägenheterna, torde man få en föreställning om, huru eftersökta de förra lägenheterna i själfva verket äro.

I fråga om de sociala förhållanden, som genom bostadsräkningen trädte i dagen, må meddelas följande öfversikt, som förutom *antalet rum och kök* bland bostadslägenheterna äfven lämnar uppgifter rörande *folkmängdstätheten*, d. v. s. antalet personer pr 100 eldstäder, inom lägenheter af olika storlek vid 1900 års slut:

	Hela antalet		Däraf i begagnade lägenheter.	Folkmängd.	Invånare pr 100 rum och kök.
	boningsrum.	kök.			
Kök utan rum och rum utan kök	12,203	333	12,340	31,347	254
Rum och del i kök . . .	452	197	649	1,460	225
Ett rum och kök	16,934	16,935	33,779	73,476	218
Två » » »	25,182	12,594	37,593	61,435	163
Tre » » »	19,353	6,454	25,723	30,515	119
Fyra » » »	14,624	3,664	18,198	17,894	98
Fem » » »	15,355	3,078	18,145	14,989	83
Sex » » »	13,014	2,188	14,845	11,516	78
Sju » » »	9,009	1,304	10,105	7,887	78
Åtta » » »	5,080	642	5,533	4,151	75
Nio » » »	2,808	330	2,978	2,205	74
Tio » » »	1,720	180	1,790	1,154	64
Elfva m. fl. rum och kök	4,046	334	4,273	2,475	58
Summa	139,780	48,233	185,951	260,504	140
Däraf: uthyrda	121,378	43,244	164,622	236,105	143
outhyrda	1,736	326	—	—	—
af egaren begagnade	8,244	1,768	10,012	8,281	83
fritt upplåtna	8,422	2,895	11,317	16,118	142

Folkmängdstätheten aftager sålunda mycket hastigt bland de mindre lägenheterna, håller sig därpå nästan oförändrad från och med lägenheter om fem rum och kök intill lägenheter å tio rum och kök, men synes därefter ånyo aftaga. Det låga talet för de af egarne begagnade lägenheter är naturligtvis i första hand beroende på att större lägenheter äro bland dem jämförelsevis talrikare än bland t. ex. de uthyrda, men äfven inom lägenheter af samma storlek är gifvetvis folkmängdstätheten minst för de af egarne begagnade lägenheterna.

Vid en jämförelse med förhållandena år 1894 visar det sig, att folkmängdstätheten ökats för nästan alla lägenhetsklasser. Sålunda kommo år 1894 i genomsnitt 138 personer på 100 eldstäder, men år 1900 var motsvarande tal 140. Ökningen är ju visserligen i och för sig rätt obetydlig, men om man besinnar, att bostadsbrist och däraf följande trångboddhet förekom redan år 1894, måste hvarje ytterligare försämring vara synnerligen ovälkommen.

Den högst ogynnsamma ställning, som i fråga om utrymmet tillkommer de allra minsta lägenheterna och hvilken otvifvel-

aktigt skulle frauträda ännu bjärtare, om folkmängden kunde jämföras med rumsvolymen, är i synnerhet egnad att väcka bekymmer. På 100 eldstäder i allmänhet af bostadslägenheterna kommo, såsom förut påpekats, i genomsnitt 140 personer, men inom lägenheterna om ett rum och kök 218, alltså ett mer än hälften högre antal. Af den i Stockholms kommunalberättelse lämnade redogörelsen för bostadsräkningen framgår äfven, att inom 12,434 af ettrumslägenheterna bodde en å fem personer i hvarje, inom 4,335 dylika lägenheter sex å tio personer och inom 97 mer än tio personer. Den fara i sanitärt och moraliskt afseende, som en dylik sammanhopning af människor måste medföra, ligger i alltför öppen dag för att här behöfva närmare utvecklas.

Affärs- och anstaltslägenheterna innehöllo år 1900 nedanstående antal rum:

	Antal.	Däraf outhyrda.
Boningsrum	10,177	54
Kök	5,228	29
Butikrum	7,497	276
Kontors- eller lagerrum	8,721	174
Verkstadsrum	7,398	101
Kafé- o. d. rum ¹⁾	2,229	27
Hotell- o. d. rum ²⁾	2,296	—
Anstaltsrum ³⁾	10,191	2
Uthuslokaler ⁴⁾	4,082	186

Folkmängden inom dessa lägenheter uppgick till 33,129 personer, hvaraf omkring en tredjedel kommer på anstaltsrummen.

e) **Bostadsbolag samt bostads- och byggnadsföreningar. Arbetarbostäder.** De fastigheter, tillhörande *bolag och föreningar* af ifrågavarande slag, hvilka äro grundade på aktier med begränsad ansvarighet, finnas upptagna i tabell 5 bland bilagorna. Här afses endast sådana bolag och föreningar, som kunna anses vara bildade uteslutande för att bereda bostad åt egna delegare och föreningsmedlemmar. Vid periodens slut funnos i hufvudstaden, enligt hvad *tabell N* (sid. 64) närmare utvisar, 38 dylika korporationer, innehafvande 41 fastigheter med ett sammanlagt taxeringsvärde af 5,852,500 kr., mot 41 fastigheter och 5,571,100 kronors taxeringsvärde år 1895. Fördelningen på de särskilda församlingarna var år 1900 följande:

Församling.	Antal bolag och föreningar.	Antal fastigheter.	Taxeringsvärde, kronor.
Klara	1	1	132,000
Kungholms	5	5	686,000
Jakobs och Johannes: Johannesdelen	1	1	188,000
Hedvig Eleonora	14	14	2,159,000
Adolf Fredriks	12	13	1,792,000
Katarina	2	2	406,500
Maria	3	5	489,000
Summa	38	41	5,852,500

¹⁾ Omfattar, förutom samtliga rum för utskänkning eller servering, äfven offentliga biljarder, läsrum o. d. — ²⁾ Här ingå äfven »rum för resandes». — ³⁾ Hit äro räknade ämbetsrum, skolrum, sjuksalar, kyrkor, bönsalar, muséer, teatrar, boningsrum för hjonerna å försörjnings- och uppfostringsanstalter, kaserner o. s. v. — ⁴⁾ Af hit hänförliga lokaler, såsom tvättstugor, stall, magasin till upplag för varor o. d., äro icke upptagna sådana, som kunna anses omedelbart tillhöra en bostadslägenhet.

Den i det föregående omnämnda bristen på smärre bostadslägenheter har gjort, att *arbetarbostadsfrågan* under perioden ådragit sig allt större uppmärksamhet, och har bland annat, såsom redan förut i denna berättelse anförts, haft till följd en af stadsfullmäktige föranstaltad, år 1897 afslutad detaljerad undersökning angående arbetarnes bostadsförhållanden i hufvudstaden. Under afdelningen Vålgörenheten har Öfverståthållareämbetet redan lämnat redogörelse för den verksamhet, som utförts af Aktiebolaget Stockholms arbetarehem. I liknande

syfte med detta bolag verka därjämte flere af de i tabell 5 upptagna bostadsaktiebolag äfvensom »Arbetarebostadsfonden till minne af den 9 februari 1853»; genom deras försorg har ett flertal större arbetarbostäder blifvit under ifrågavarande femårsperiod uppfördt.

I allt mera afsevärd omfattning hafva emellertid personer, som ega sin utkomst i hufvudstaden, börjat söka sig bostäder i de i stadens omgifningar på sista tiden uppvuxna *förstäderna*: villastäder, egnahemskolonier o. d. Utom Djursholm och Saltsjö-

Tab. N. *Egendomar tillhörande bostadsbolag samt bostads- och byggnadsföreningar i Stockholms stad år 1900.*

Bolagets eller föreningens namn.	Kvarter och nummer.	Adress.	Församling.	Taxeringsvärde. Kronor.
Arbetarbostadsbolaget n:r 1	Fackelmakaren 6.	Rådmansgatan 77.	Adolf Fredriks.	150,000
D:o n:r 6	Humlegården 54.	Kardellgatan 6.	Hedvig Eleonora.	118,000
Bostadsbolaget Handtverkaren	Handtverkaren 12.	Handtverkaregatan 34 A.	Kungsholms.	93,000
D:o Helge	Roddaren 3.	Fleminggatan 42.	D:o.	143,000
D:o Lyran	Lyran 5.	Styrmansgatan 53.	Hedvig Eleonora.	110,000
D:o Malmgården	Rapphönan 1 och 2.	Karlavägen 45 A, B o. C.	D:o.	400,000
D:o Nederland	Nederland 15.	Bangårdsgatan 10.	Katarina.	166,500
D:o Norden n:r 1	Hvalfisken 17, 18 och 19.	Grefsgatan 23.	Hedvig Eleonora.	180,000
D:o n:r 3	Humlegården 34.	Kommendörsgatan 6.	D:o.	153,000
D:o n:r 4	D:o 53.	Kardellgatan 5.	D:o.	131,000
D:o n:r 5	D:o 55.	D:o 4.	D:o.	75,000
D:o n:r 7	D:o 52.	D:o 3.	D:o.	80,000
D:o Pionen	Pionen 1.	Karlbergsvägen 36.	Adolf Fredriks.	46,000
D:o Stjärnfallet	Stjärnfallet 2.	Observatoriegatan 9.	D:o.	113,000
D:o Vega n:r 1	Flundran 6.	Grefsturegatan 50 A.	Hedvig Eleonora.	120,000
D:o Vega n:r 2	D:o 7.	D:o 48.	D:o.	120,000
D:o Vega n:r 3	D:o 4.	Karlavägen 12.	D:o.	122,000
D:o Vtermalm	Roddaren 4.	Fleminggatan 44.	Kungsholms.	81,000
D:o Östermalm	Flundran 5.	Karlavägen 10 A.	Hedvig Eleonora.	240,000
Bostadsföreningen n:r 2	Humlegården 33.	Kommendörsgatan 4.	D:o.	90,000
D:o Astræa n:r 3	Astræa 3.	Teknologgatan 11.	Adolf Fredriks.	130,000
D:o Astræa n:r 4 utan personlig ansvarighet	D:o 4.	D:o 9.	D:o.	150,000
D:o Hoppet utan personlig ansvarighet	D:o 5.	D:o 7.	D:o.	150,000
D:o Kungsholmen	Roddaren 5.	Fleminggatan 46.	Kungsholms.	176,000
D:o Norden n:r 2	Hafssvalget 21 och 22.	Skepparegatan 25.	Hedvig Eleonora.	220,000
D:o Svea utan personlig ansvarighet	Taktäckaren 2.	Döbelnsgatan 34.	Johannes.	188,000
D:o Trohet	Stjärnfallet 12.	Upplandsgatan 34.	Adolf Fredriks.	192,000
D:o Vanadis	Astræa 2.	Kungstensgatan 21.	D:o.	115,000
D:o Vasa	D:o 1.	Upplandsgatan 32.	D:o.	170,000
Byggnadsföreningen Good Templar	Grinden 11.	Kronobergsgatan 11.	Kungsholms.	193,000
D:o Göta	Draken 14.	Prestgårdsgatan 18.	Maria.	60,000
D:o Norrmalm	Stjärnfallet 6.	Kungstensgatan 36 o. 38.	Adolf Fredriks.	312,000
Centralbostadsföreningen	Pelarbacken större 8.	Kapellgränden 6.	Katarina.	240,000
Nya bostadsföreningen Nordstjärnan	Lindansaren 9.	Holländaregatan 26 A.	Adolf Fredriks.	70,000
	D:o 10.	D:o 26 B.	D:o.	70,000
Stockholms bostadsbolag n:r 1	Stjärnfallet 3.	Observatoriegatan 7.	D:o.	124,000
D:o sydvästra bostadsförening	Spaden 1.	Hornsgatan.	Maria.	5,000
	Spettet 1, 2.	Brännkyrkagatan 141.	D:o.	104,000
Stockholms goodtemplars första byggnadsförening utan personlig ansvarighet	Putten 7 och 8.	Jakobsbergsgatan 39.	Klara.	132,000
Södra bostadsföreningen	Fatbursbrunnen 3.	Prästgårdsgatan 19.	Maria.	165,000
	D:o 12.	D:o 21.	D:o.	155,000
			Summa	5,852,500

baden, hvilkas befolkning emellertid icke tillhör den arbetande klassen, funnos vid periodens ingång sådana förstäder bland annat i Nya Hagalund, Nya Alby, Liljeholmen och Sundbyberg. Flere dylika hafva under perioden uppstått, hvarom Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län lärer lämna närmare redogörelse i sin femårsberättelse. Sådana äro Bromsten och Dufbo i Spånga socken, Gröndal och Örby i Brännkyrka socken, Hufvudsta i Solna socken m. fl.

De bostäder för stadens arbetare, som under perioden uppförts såväl inom stadsområdet, i Hjorthagen och i kvarteren Midgård, Lehusen och Lavetten, som ock, för stadens stenarbetare, vid Kyrkhamn, Vätöberg och Stenhamra, hafva redan under afdelningen Stadens och andra offentliga byggnader varit föremål för omnämnande.

H) Afloppstrummor, gatuläggning, lyshållning, vattenledning, renhållning, planteringar.

a) **Afloppstrummor.** Under perioden hafva följande större afloppstrummor anlagts. Den under föregående period i Birger Jarlgatan mellan Stureplan och Nybroviken utförda cirkelrunda betontrumman har år 1896 fortsatts i samma gata till Engelbrektsplan och där på sådant sätt förenats med den förut befinnliga, till Norrström ledande hufvudtrumman, att denna senare kan dels vid starka regn afbörda sitt öfverflödsvatten till trumman i Birger Jarlgatan, dels äfven vid behof lämna spolvatten åt den sistnämnda. Ovala trummor af huggen granit hafva likaledes anlagts i Sveavägen, ett stycke norr om Vanadisvägen i fortsättning af den där nybyggda trumman, i det utfyllda kajplanet vid Kungsholmstorg samt i Strandvägen, där den från Narvavägen kommande trumman utsträckts till och genom den nya Djurgårdsbrons landfäste. Den i Torsgatan söder om Odengatan år 1887 anlagda granittrumman har i sammanhang med ordnandet af förstnämnda gata och Norra Bantorget medelst en betontrumma förenats med hufvudtrumman i Vasagatan och afbördar således efter detta sitt vatten i Norrström i stället för, såsom hittills skett, till Klaraviken; endast vid starka regnflöden afgår en del af vattnet till nämnda vik. Dessutom hafva anlagts ovaltrummor af beton i Krukmakaregatan mellan Rosenlunds- och Torkel Knutsonsgatorna samt i Hornsgatan mellan Ringvägen och Rosenlundsgatan.

Oberäknadt sidoledningar till tomter och rännstensbrunnar, var vid femårsperiodens slut ledningarnas längd följande, hvaraf under perioden blifvit nedlagda här angifna:

	Längd 19 ³¹ / ₁₂ 00.	Nedlagda 1896—1900.
Trummor af huggen granit . . .	15,705 meter.	140 meter.
D:o af beton	1,464 „	991 „
D:o af sprängsten	523 „	— „
Ledningar af glaceradt stengods .	99,703 „	10,632 „
Summa	117,895 meter.	11,763 meter.

Af hela anläggningskostnaden för dessa ledningar vid femårsperiodens slut, 5,247,098 kronor, kommo på de under perioden nedlagda 539,117 kronor.

Antalet tomter, som genom senast omförmälda utsträckning erhållit underjordiska afloppsledningar, har uppgått till 346.

b) **Gators planering och beläggning m. m.** De väsentligaste planeringsarbetena för nya gators ordnande hafva under perioden omfattat följande trafikleder:

Å Norrmalm: Regeringsgatan mellan Tegnérsgatan och Jutas backe, Odengatan mellan Tors- och Roslagsgatorna, Frejgatan mellan Döbelns- och Tulegatorna, Tegnérsgatan mellan Dala- och Torsgatorna, Torsgatan mellan Sabbatsberg och Norra Bantorget, Norra Bantorget, Upplandsgatan mellan Barnhus- och Kammakaregatorna, Vallingatan väster om Upplandsgatan, Vestmannagatan mellan Norra Bantorget och Vallingatan, Dalagatan söder om Tegnérsgatan med viadukt öfver Kammakaregatan samt S:t Eriksgatan mellan S:t Eriksplan och Klaraviken;

Å Östermalm: Birger Jarlgatan mellan Sture- och Engelbrektsplan, Danderydsgatan, Fredrikshofsgatan, Skeppare- och Grefgatorna mellan Kaptens- och Riddargatorna samt norr om Linné- och Östermalmsgatorna, Styrmansgatan mellan Stor- och Linnégatorna, Riddargatan mellan Gref- och Styrmansgatorna, Linnégatan mellan Skeppare- och Nybergsgatorna, Nybergsgatan, Narvavägen, Uggleviksgatan, Rådmansgatan mellan Karlavägen och Östermalmsgatan, Strandvägen öster om Narvavägen samt Östermalmsgatan norr om Danderydsgatan;

Å Kungsholmen: Fleminggatan mellan Fridhems- och Arbetaregatorna, Fridhems- och Arbetaregatorna, Inedalsgatan, Lindhagens gata mellan Drottningholmsvägen och Stjernhjelmsgatan, S:t Eriksgata norr om Fleminggatan, Kungsholmstorg, södra delen, Polhemsgatan mellan Bergs- och Handverkaregatorna, ny gata norr om Kronobergsparken, Pipersgatan, Alströmergatan mellan Arbetare- och Fridhemsgatorna samt Igeldamsgatan norrut från Fleminggatan;

Å Södermalm: Hornsgatan mellan Ringvägen och Varfsgatan, Varfsgatan mellan Högalids- och Brännkyrkagatorna, Högalidsgatan öster om Varfsgatan, Ringvägen mellan Lunda- och Prästgårdsgatorna, Lunda- och Brännkyrkagatorna mellan Ringvägen och Ansgariegatan, Ansgariegatan, Rosenlundsgatan mellan Krukmakare- och Åsögatorna, Krukmakaregatan mellan Ringvägen och Timmermansgatan, Svedenborgsgatan mellan Vollmar Yxkulls- och Högbergsgatorna, Maria Bangata vid Gubbhus- och Varfsgatorna och västerut från Rosenlundsgatan, Götgatan mellan Sicklagatan och Ringvägen, Stadsgårdshamnens fortsättning öster om Renstjernas gata, Renstjernas gata mellan Tjärhofsgatan och Katarinavägen, Tjärhofsgatan mellan Borgmästare- och Erstagatorna, Skänegatan mellan Nytorgs- och Borgmästaregatorna, Dufnäsgratan mellan Bonde- och Grufgatorna, Blekingegatan mellan Östgöta- och Götgatorna, Prästgårdsgatan mellan Rosenlundsgatan och Ringvägen samt Hornsgatan (utvidgad del) mellan Adolf Fredriks torg och Bellmansgatan.

Omfattningen af under senare tider utförda planeringsarbeten inhämtas af nedanstående uppgifter:

Åren	Berg- sprängning. Kbm.	Jord- schaktning. Kbm.	Fyllning. Kbm. ¹⁾	Stenmur. Kbm.
1861—1865 . . .	4,789	22,480	—	413
1866—1870 . . .	4,916	15,473	—	2,709
1871—1875 . . .	3,024	2,754	—	1,449
1876—1880 . . .	18,705	21,949	125,066	4,013
1881—1885 . . .	195,247	137,102	769,872	5,884
1886—1890 . . .	372,823	119,796	801,519	26,698
1891—1895 . . .	179,284	61,246	529,307	9,911
1896—1900 . . .	280,907	87,761	326,963	37,827

¹⁾ Före år 1876 saknas uppgifter om fyllnadsmassorna.

Som af denna tabell framgår, hafva planeringsarbetena under sista femårsperioden åter tagit en betydande utsträckning, närmast framkallad af den ökade byggnadsverksamheten vid nya gator eller gatudelar, hvilkas ordnande det jämväl i flere fall tillkommit staden enligt kontrakt. Efter det att utgifterna för planeringsarbetena åren 1886—90 uppgingo till omkring 2,350,000 kronor, nedgingo de under åren 1891—1895 till omkring 871,000 kronor, och hafva dessa utgiftssiffror för sista femårsperioden ånyo stegrats eller uppgått till omkring 2,413,600 kronor.

Nya trafikleder. Genom förenämnda planeringsarbeten samt ett mer eller mindre fullständigt ordnande i öfrigt hafva under perioden flere nya gator eller gatudelar kunnat upplåtas för trafik. Bland dessa må följande af större betydenhet omnämnas:

Å Norrmalm: Torsgatan mellan Sabbatsberg och Norra Bantorget, uppfartsvägarna från Norra Bantorget till Västra Norrmalm, Upplands- och Dalagatorna, den sistnämnda med öfver Kammakaregatan ledande bro, Vestmannagatan mellan Norra Bantorget och Vallingatan, Vallingatan väster om Upplandsgatan, Tegnérsgatan mellan Tors- och Dalagatorna, Regeringsgatans norra del mellan Jutas backe och Tegnérsgatan, Odengatan mellan Haga- och Roslagsgatorna, med provisorisk bro öfver Stora Badstugatan, Frejgatan mellan Döbelns- och Tulegatorna, södra hälften, samt Mäster-Samuelsgatan mellan Biblioteks- och Birger Jarlsgatorna;

Å Östermalm: Valhallavägen i fullständigt ordnad skick mellan Engelbrekts- och Odengatorna, Birger Jarlsgatan mellan Sture- och Engelbrektsplan, Karlaplan, mellersta och östra delarna, Karlavägen, södra hälften, mellan Karlaplan och Banérgatan, Narvavägen mellan sistnämnda plan och Strandvägen, fullständigt ordnad, Strandvägen öster om Narvavägen, Fredrikshofsgatan, ett triangulärt område vid Narvavägen och Storgatan, Danderydsgatan mellan Östermalmsgatan och Valhallavägen, Nybergsgatan, nya Djurgårdsbron samt nya Djurgårdsvägen, mellan bron och Allmänna gränd, fullständigt ordnad för Djurgårdsförvaltningens räkning;

Å Kungsholmen: Fridhemsgatan mellan Handtverkare- och Fleminggatorna, Inedalsgatan, Polhemsgatan mellan Handtverkare- och Fleminggatorna, ny gata vid norra sidan af Kronobergs-parken samt Pipersgatan norr om Kungsholmsgatan;

Å Södermalm: Brännkyrkagatan mellan Långholms- och Varfsgatorna, Lunda- och Ansgariegatorna vid kvarteret Bjelken, Varfs- och Högalidsgatorna, delar af och till half bredd, Ringvägen mellan Krukmakare- och Vollmar-Yxkullsgatorna, Svedenborgsgatan mellan sistnämnda gata och Högbergsgatan samt mellan Åsö- och Grindsgatorna, Dufnäs-gatan mellan Bonde- och Grufgatorna, hamnplatsen med lastkaj dels vid Stadsgården österut från Söderbergs trappor och dels vid Söder Mälarstrand till närheten af Torkel Knutsonsgatan.

Nedanstående tabell O utvisar gatornas tillväxt i längd och areal under en följd af perioder, räknadt från och med år 1866. Vid slutet af år 1900 utgjorde den totala gatulängden 144,448 meter och den totala gatuarealen 2,271,074 kvm.

Gatulägningsarbeten. Vid bestämmandet af beläggingsmaterial för olika gator och platser har under sista perioden samma principer följts som under föregående, så att i de förnämligare gatorna och där trafiken är af större betydenhet tuktad sten företrädesvis blifvit använd vid skeende om- eller nyläggningar. De förut makadamiserade körbanorna i Vasa-, Birger Jarls- och Fleminggatorna hafva sålunda mer eller mindre fullständigt blifvit omlagda med tuktad sten. Beträffande gångbanor har å mera bemärkta gator äfven asfalt kommit till användning, och på senare år har försök gjorts med cementerade gångbanor, nämligen å Regeringsgatan och Södra Blasieholms-hamnen. Makadam har fortfarande användts vid ordnandet af nya gators körbanor, och hafva gångbanorna i dessa gator vanligen endast grusats, inom huggen kant- och rännsten. Dylka gångbanor, som anlagts i tidigare skeden, hafva efterhand börjat få sin grusyta ersatt med tuktad sten.

Det stora förråd af makadam, 96,800 kbm., som vid slutet af förra femårsperioden fanns i upplag, har under nu ifråga-

Tab. O.

Gatornas i Stockholms stad tillväxt i längd och areal åren 1866—1900.

År.	Östermalm.		Norrmalm.		Kungsholmen.		Staden inom broarna och Riddarholmen.		Södermalm.		Hela staden.	
	Meter.	Kvadratmeter.	Meter.	Kvadratmeter.	Meter.	Kvadratmeter.	Meter.	Kvadratmeter.	Meter.	Kvadratmeter.	Meter.	Kvadratmeter.
1866—1870	210	2,603	—	—	—	—	—	4,750	—	4,950	210	12,303
1871—1875	—	—	—	4,040	—	—	—	—	—	—	—	4,040
1876—1880	1,329	42,106	973	23,945	371	4,408	—	1,117	350	6,486	3,023	78,062
1881—1885	2,394	65,417	2,278	47,763	—	4,800	—	4,885	1,068	42,529	5,740	165,394
1886—1890	5,259	142,853	7,206	151,691	1,367	38,834	103	1,221	1,169	32,645	15,104	367,244
1891—1895	2,806	105,237	335	13,775	1,181	39,672	52	4,780	492	13,803	4,866	177,267
1896	245	13,472	66	1,014	165	3,856	—	—	—	1,100	476	19,442
1897	662	22,185	362	10,702	—	147	20	92	29	1,739	1,073	34,865
1898	210	2,839	63	1,873	604	8,574	—	—	—	540	877	13,826
1899	45	7,278	630	9,316	129	1,548	—	694	631	10,353	1,435	29,189
1900	—	97	131	13,707	503	9,792	—	—	455	10,245	1,089	33,841
1896—1900	1,162	45,871	1,252	36,612	1,401	23,917	20	786	1,115	23,977	4,950	131,163
1866—1900	13,160	404,087	12,044	277,826	4,320	111,631	175	17,539	4,194	124,390	33,893	935,473

varande i det närmaste förbrukats, och som ingen egentlig arbetslöshet förekommit under de senaste åren, har tillverkning af makadam icke heller ifrågakommit såsom nödhjälpsarbete.

Vid fullbordandet af den nya Djurgårdsbron våren 1897 belades dess körbanan med svensk furukubb undantagandes vid södra änden, där för jämförelse blef användt ett hårdt australiskt träslag (Eucalyptus). Som det utländska virket visade sig ega ojämförligt större hållbarhet än det svenska och dessutom icke såsom detta hade benägenhet att svälla och därigenom bilda ojämnheter i körbanan, blef australiskt träslag användt vid en år 1899 företagen omläggning af körbanorna i Vasabron och Riddarhusgränden. Härvid bör erinras, att sistnämnda trafikleder voro senast år 1891 försedda med ny träbeläggning af svensk furu och att denna beläggning år 1897 var i ett mycket dåligt skick, i synnerhet mellan spårvägsskenorna.

Med hänsyn till olika slag af *beläggningssämnen* hafva under nedannämnda period de utförda gatulägningsarbetena fördelat sig sålunda:

Åren	Tuktad sten. Kvm.	Fältsten. Kvm.	Asfalt. Kvm.	Makadam. Kvm.
1866—1870 . . .	84,995	92,780	3,248	7,447
1871—1875 . . .	128,926	84,895	—	16,697
1876—1880 . . .	114,877	23,870	4,551	40,351
1881—1885 . . .	109,172	51,453	6,213	18,227
1886—1890 . . .	146,089	9,648	28,374	79,813
1891—1895 . . .	108,085	9,662	4,085	57,640
1896—1900 . . .	144,445	8,494	8,211	109,180

Den relativa utsträckning, till hvilken gatuytan inom olika stadsdelar och vid olika tidpunkter varit belagd med de särskilda slagen af beläggningssämnen, framgår af *tabell P*.

Kostnaden för gatu- och trumbyggnadsarbetena hafva utgjort:

Åren	Kronor.	År.	Kronor.
1876—1880	3,985,933	1896	890,230
1881—1885	4,804,954	1897	1,271,692
1886—1890	7,135,256	1898	1,570,041
1891—1895	4,045,291	1899	1,823,221
1896—1900	7,298,720	1900	1,743,536
1876—1900	27,270,154	1896—1900	7,298,720

Körtrafik. Liksom under nästföregående tvenne perioder hafva under denna period, med undantag af år 1897, räkningar under några dagar af årets tre sista månader anställts för att utröna körtrafikens storlek i åtskilliga trafikleder, hvar öfver resultaten återfinnas i kommunalberättelserna. De i förra femårsberättelsen offentliggjorda och för år 1895 gällande uppgifterna öfver det antal åkdon, inberäknadt spårvagnar och omnibusar, som under en dag från kl. 7 f. m. till kl. 8 e. m. passerat de i stadens inre belägna broarna, jämförda med motsvarande siffror under år 1900, visa en ökning för Slussbroarna från 6,293 till 6,770, för Norrbro från 5,024 till 6,229, för Kungsbron från 2,763 till 3,489, för Nya Kungsholmsbron från 1,596 till 2,296, för Riddarholmsbron från 1,152 till 1,698 samt för Vasabron från 3,268 till 4,601. Sistnämnda tillväxt för Vasabron är anmärkningsvärd och får hufvudsakligen tillskrifvas den betydligt ökade trafiken till Kungsholmen, järnvägsstationen och Vasastaden, till hvilken senare stadsdel genom de åren 1899 och 1900

ordnade uppfartsvägarna öppnats bekvämare tillträde vid Vasagatan. Vid tullarna däremot synes trafikens storlek icke hafva undergått någon anmärkningsvärd ändring.

c) *Belysning. Gasverken*. Utvidgningsarbetena vid *Klurgasverket* hafva, med hänsyn till att hela gastillverkningen efter hand skall förläggas till Värtagasverket, inskränkts till de allra nödvändigaste. Uppförda äro en byggnad för tjärseparering, en byggnad för kokselevator och kross, två verkstadsbyggnader af trä, ett kärrskjul, vaktstuga m. m. Kostnaden för dessa byggnader uppgår till 60,790⁶⁹ kr. Apparater, såsom kokselevator, kokskross, tjärseparator m. fl., hafva anskaffats för en kostnad af 27,441⁴⁵ kr.

Den första fjärdedelen af *Värtagasverket*, som påbörjades år 1890 och igångsattes år 1893, har under femårsperioden kompletterats med en del planeringsarbeten, anskaffning af en kol-elevator, kokskross, verkstadsmaskiner etc., uppgående i kostnad till 155,495⁴⁷ kr. Första fjärdedelen var beräknad att kosta, utom räntor, 5,104,000 kr. Tillsammans voro med räntor vid 1900 års slut utgifna 4,911,199⁸⁶ kr. Tomten, i värde uppgående till cirka 92,000 kr., är dock ännu icke betald.

I maj månad år 1897 ingick gasverksstyrelsen till stadsfullmäktige med förslag om anläggande af ytterligare en gas-

Tab. P. *Arealen för olika beläggningssämnen i Stockholms stad i % af gatuytan inom stadsdelen och inom hela staden.*

Stadsdel och år.	Makadam.	Tuktad och huggen sten m. m. ¹⁾	Fältsten.	Grusning.
Staden inom broarna: 1880 . .	1.90	64.48	32.71	0.91
1885 . .	1.78	73.01	22.80	2.11
1890 . .	1.70	78.02	15.42	4.86
1895 . .	1.30	79.07	14.58	5.05
1900 . .	1.29	83.94	9.80	4.97
Norr- och Östermalm: 1880 . .	4.33	34.88	31.15	29.64
1885 . .	4.31	40.61	25.19	29.89
1890 . .	6.35	39.14	13.42	41.09
1895 . .	6.42	40.51	10.52	42.55
1900 . .	9.92	44.34	6.90	38.84
Kungsholmen: 1880 . .	0.30	16.87	22.13	60.70
1885 . .	0.29	17.87	19.77	62.07
1890 . .	15.67	23.39	12.70	48.24
1895 . .	17.78	22.89	8.64	50.69
1900 . .	24.08	26.17	9.25	40.50
Södermalm: 1880 . .	4.08	17.54	45.13	33.25
1885 . .	5.55	21.66	40.45	32.34
1890 . .	8.82	24.38	35.18	31.62
1895 . .	10.92	26.87	30.41	31.80
1900 . .	12.58	30.94	25.38	31.10
Hela staden: 1880 . .	3.75	31.75	35.00	29.50
1885 . .	4.19	37.03	29.07	29.71
1890 . .	7.22	37.63	19.12	36.03
1895 . .	8.00	38.88	15.56	37.56
1900 . .	11.17	42.51	11.78	34.54

¹⁾ Hit räknas äfven asfalt och träkubb, som ega för ringa utsträckning för att bilda särskilda grupper.

klocka vid Värtagasverket, afsedd att rymma 66,000 kubikmeter och att kosta 960,000 kr. Förslaget bifölls af stadsfullmäktige den 1 juni 1897, hvarefter arbetet genast påbörjades och blef afslutadt så, att klockan kunde tagas i bruk under år 1900. Kostnaden uppgick endast till 752,057.32 kr., således betydligt understigande den beräknade, beroende väsentligast på förminskad bergsprängning, men äfven på billigare materialpriser och förenklade arbetsmetoder.

Då gasförbrukningen år från år betydligt stegrats, visade det sig nödvändigt att redan till hösten år 1900 hafva en utvidgning af Värtagasverket färdig. Då, såsom bekant, Värtagasverket är afsedt att utbyggas i 4 olika perioder med en fjärdedel i hvarje period, ingick styrelsen till stadsfullmäktige i sammanhang med statförslaget för år 1899 med förslag till utbyggnad af den andra fjärdedelen och med en beräknad kostnad därför af 3,604,000 kr. Förslaget bifölls af stadsfullmäktige i december månad 1898, och arbetet påbörjades år 1899. Redan vid 1900 års slut kunde en del af apparaterna tagas i bruk. Utvidgningen innefattar fortsättning af hamnen åt Ropsten, 3 nya kolhus, retorthus för 24 ugnar med vardera 9 lutande retorter, anordning af koltransport till kolhusen och upp till ugnarna samt för transport af koks från desamma, insättning af kondensatorer, tjärafskiljare, gaspump, tvättapparater, reningskistor och stationsmätare i de redan vid 1:a fjärdedelen därför uppförda byggnader samt af retortugnar, regulator, apparater för tillverkning af ammoniaksalt, ångpannor, pumpar, tjärcentrifugering m. m. i de byggnader, som skulle nyuppföras, äfvensom ledningar mellan apparaterna och en ny hufvudgasledning om 1,050 mm. diameter till staden. Vid 1900 års slut voro för denna utvidgning utgifna 2,181,608.62 kr. Inalles hafva för Värtagasverket intill 1900 års slut utgifvits 7,844,835.80 kr.

Öfriga utvidgningar under femårsperioden hafva afsett följande ändamål:

Inventarier	33,088.66 kr.
Gasmätare	460,358.89 »
Privatserviser	72,812.60 »
Nya lyktor med tillbehör	170,531.28 »
Nya hufvudrör	442,611.17 »

Summa 1,179,402.60 kr.

Gasverkens sammanlagda värde utgjorde vid 1900 års slut 15,398,867.48 kr. Däraf voro dock amorterade 6,998,310.35 kr.

Rörledningarnas sammanlagda längd utgjorde vid slutet af nedanstående år:

År.	Hufvudledningar.	Spisningsrör till gatulyktor.	Spisningsrör till enskilda lokaler.	Summa meter.
1895 . . .	202,303	55,810	37,274	295,387
1896 . . .	208,291	59,126	39,594	307,011
1897 . . .	213,855	61,036	40,699	315,590
1898 . . .	221,288	65,450	41,989	328,727
1899 . . .	226,600	66,259	43,724	336,583
1900 . . .	233,430	68,103	45,075	346,608

Under femårsperioden har alltså rörnätets längd ökats med 17.3 procent.

Den af staden bekostade offentliga belysningen med gas och olja omfattade under perioden nedanstående antal ordinarie lyktor, häri alltså de periodiska ej inberäknade:

Gaslyktor.

År.	Med vanliga brännare för 150 l. förbrukning.	Med auerbrännare för större förbrukning.	Med auerbrännare för 112 l. förbrukning.	Med auerbrännare för större förbrukning.	Oljelyktor med fotogenlampor.
1895	6,066	127	183	—	212
1896	6,127	107	328	46	223
1897	5,549	117	1,111	62	248
1898	—	—	6,955	251	270
1899	—	—	7,043	265	277
1900	—	—	7,233	266	272

Dessutom funnos vid 1900 års slut följande antal periodiska lyktor, nämligen 11 gaslyktor och 22 oljelyktor.

Antalet gaslyktor har under perioden ökat med 1,123, eller 17.6 %. Oljelyktornas antal har ökat med 60.

De i förra berättelsen omnämnda försöken att begagna s. k. gasglödljus med auerbrännare för gatubelysningen fortsattes under år 1896, och då de visade ett godt resultat, uppsattes sådana brännare i större skala under år 1897, så att vid det årets slut redan 1,111 stycken voro i bruk. Sedan det visat sig, att medelst en ringa förändring å de gamla lyktorna och genom att sätta en hufvud över auerbrännarnas cylinderglas glödljus med fördel kunde användas i de förhandenvarande lyktorna, medgaf drätselnämndens andra afdelning på förslag af gasverksstyrelsen den 26 januari 1896, att glödljusbelysning finge införas i stadens alla lyktor, och arbetet därmed bedrefs sedan med sådan skyndsamt, att redan den 7 därpå följande maj alla lyktorna voro försedda med glödljus. För att skydda glödkropparna mot stötar hafva de lyktstolpar, som stodo i trottoarkantstenarna, inflyttats i trottoarerna. Dels härigenom och dels genom förbättrad tillverkning af glödkroppar har uthålligheten af dessa ökat därhän, att då de år 1895 höllo i medeltal 327.2 timmar i de lyktor, som släckas kl. $1\frac{1}{2}$ 1 f. m., och 548.7 timmar i de lyktor, som brinna till dagningen, så höllo de år 1900 resp. 717.0 och 1,133.2 timmar. Alla glödljusbrännarna äro afsedda för en förbrukning af 100 liter gas pr timme, men då de äro försedda med en s. k. tändarelåga, som förbrukar cirka 5 liter pr timme, så beräknas gasförbrukningen för brännarna till 112 liter pr bräntimme. För lyktor med s. k. intensivbelysning användas flere brännare af vanliga storleken, från 2 ända till 13 stycken i hvarje sådan lykta.

Priset för gatugasbelysningen, som förut beräknades efter 15 öre pr kbm. gas, har sedan den 1 januari 1899 blifvit bestämdt till 2 öre pr lystimme för enkel brännare.

Inom stadens olika delar utgjorde antalet lyktor, som begagnats under hela lysåren 1895 och 1900:

Stadsdel.	Gaslyktor.		Oljelyktor.	
	År 1895.	År 1900.	År 1895.	År 1900.
Kungsholmen	528	668	23	38
Klara	669	679	—	—
Jakob	610	626	—	—
Adolf Fredrik	751	940	12	25
Johannes	329	368	3	2
Östermalm	1,166	1,577	39	20
Djurgården	123	298	—	—
Skeppsholmen	27	27	—	—
Staden inom broarna	664	687	—	1
Katarina	817	902	88	125
Maria	692	727	47	61
Summa	6,376	7,499	212	272

Härtill komma 2 elektriska glödlampor, som uppsattes år 1893 i en lykta i hvalfvet under Lejonbacken och spisas från Stockholms elektriska belysningsaktiebolags station vid Trädgårdsgatan.

Stadens utgifter för hela den offentliga belysningen medelst gas, olja och elektricitet hafva uppgått till följande belopp:

År 1896	444,454.25 kr.
» 1897	468,167.04 »
» 1898	539,976.46 »
» 1899	442,641.13 »
» 1900	450,891.19 »

Gasförbrukningen har utgjort:

År.	För offentlig belysning.	För enskild förbrukning till lyse.	För enskild förbrukning i öfrigt.	För gasverket och förluster.	Summa. Kbm.
1895	2,852,373	8,691,471	4,305,153	938,933	16,787,930
1896	2,928,795	8,985,878	5,024,690	1,041,977	17,981,340
1897	3,012,635	9,700,472	6,251,518	1,090,215	20,054,840
1898	2,587,879	10,292,220	7,244,745	1,200,396	21,325,240
1899	2,507,032	10,647,731	8,829,204	1,157,683	23,141,650
1900	2,550,466	11,229,428	10,362,072	1,462,174	25,604,140

Gasförbrukningen i sin helhet har alltså under perioden stigit med 52.5 procent.

Förbrukningen för den offentliga belysningen har till följd af glödljusets införande minskats med 10.5 procent, den enskilda förbrukningen till lyse har ökats med 29.2 procent och till kokning, eldning och drifkraft med 140.7 procent.

Häraf synes, att gasens användning till bränsle och drifkraft äfven under denna period varit stadd i stark tillväxt. Detta framgår äfven däraf, att, då år 1895 funnos uppsatta 20,781 apparater för kokning, eldning m. m. samt 232 gasmaskiner med 1,101 hästkrafter, vid 1900 års slut funnos 36,430 apparater för kokning m. m. och 430 gasmaskiner med 3,021 hästkrafter.

Största gasförbrukningen pr dygn utgjorde år 1895 88,890 kbm. och år 1900 121,040 kbm. Denna har således under perioden ökats med 36.1 procent. Minimiförbrukningen pr dygn har, tack vare gasens användning till kokning, ökats med 83.1 procent, eller från 11,760 till 21,540 kbm.

Medelförbrukningen af gas (allmän och enskild) utgjorde pr invånare under perioden 75.8 kbm. Under föregående femårsperiod utgjorde densamma 56.3 kbm.

Kolätgången under 1895 uppgick till 56,326 ton och under år 1900 till 84,774 ton.

Gaslägor för enskild förbrukning äfvensom antalet gasmätare utgjorde vid slutet af nedanstående år:

År.	Gaslägor.	Gasmätare.
1895	149,448	30,300
1896	151,155	33,000
1897	155,529	35,727
1898	159,352	39,480
1899	163,646	43,795
1900	168,997	47,936

Af mätarna begagnas 28,951 stycken för kokgas. I det uppgifna antalet lägor vid 1900 års slut ingå 5,616, som brinna utan mätare och äro uppsatta i kyrkorna och i privata lyktor. 58,578 äro glödljusbrännare.

Gaspriset för den offentliga belysningen ändrades såsom ofvan nämnt den 1 januari 1899 från resp. 15 och 12 öre pr kbm. till 2 öre pr lystemme för enkel glödljusbrännare, förbrukande, utom tändareläga, 100 liter gas pr timme och i proportion därefter för större eller mindre brännare. Den 1 oktober samma år nedsattes priset å gas för den enskilda belysningen från 16 öre till 12 öre pr kbm. med 5 % rabatt vid förbrukning från 10,000 intill 25,000 kbm. och 10 % därutöfver samt för kokning och eldning till 10 öre pr kbm. utan rabatt. För gas till motorer bibehölls priset 10 öre pr kbm. utan rabatt.

Medelpriset för den till enskild förbrukning försälda gasen utgjorde under perioden 12.64 öre pr kbm. och för år 1900 10.81 öre.

I afseende på bestämmelserna för gasens lyskraft har från 1899 års början vidtagits den förändring, att gasens lyskraft skall mätas i s. k. hefnerljus i stället för såsom förut i engelska parlamentets standard spermacetiljus. Ett hefnerljus motsvarar lyskraften hos en i stilla och ren luft fritt brinnande låga, som uppstår från en med amylacetat mättad massiv veke, som till 25 mm:s längd fullkomligt fyller ett cirkelrundt vektor af nysilfver med 8 mm:s inre och 8.3 mm:s yttre diameter, och hvilken låga har en höjd af 40 mm. från kanten af vektoröret och brunnit minst 10 minuter efter antändandet. Då jämförande profningar visat, att hefnerljuset är något svagare än ett engelskt normalljus, bestämdes, att gasens lyskraft vid 150 liters gasförbrukning i Suggs förbättrade Londonargandbrännare skall utgöra 16 hefnerljus i stället för såsom förut 15 till 16 engelska normalljus.

Gasens ljusstyrka utgjorde under år 1900 i medeltal af de officiella profningarna 15.57 hefnerljus.

Förutom hufvudprodukten gas erhöles vid gasverken under år 1900 följande biprodukter, nämligen 1,051,210 hl. koks, 35,325.8 hl. tjära, 594,205 kg. svafvelsyrad ammoniak och därjämte förbrukad reningsmassa, grafit m. m., allt i värde uppgående till 1,346,703.23 kr.

Elektricitetsverket. I förra berättelsen redogjordes för tillkomsten af stadens elektricitetsverk med station vid Regeringsgatan 38. Vid slutet af år 1895 var detta verks bokförda värde 2,316,455.35 kr., och af ett för utvidgningar under år 1895 anslaget belopp af 424,000 kr. voro använda 356,586.67 kr. Då de arbeten, som voro afsedda med detta anslag, år 1897 blefvo afslutade, visade det sig, att kostnaden för dem endast uppgått till 381,157.87 kr. I anseende till årligen ökad förbrukning af ström hafva ytterligare 2 ångmaskiner å hvardera 500 hästkrafter med tillhörande dynamos och 3 stycken ångpannor anskaffats samt instrumenttaflan i motsvarande mån utvidgats. För detta ändamål anslogos för år 1897 210,000 kr. och för år 1898 250,000 kr. eller tillsammans 460,000 kr. Verkliga kostnaden har dock uppgått till endast 406,184.97 kr. Genom dessa utvidgningar har verket blifvit fullt utbyggt hvad den maskinella delen vidkommer.

I öfrigt hafva följande utvidgningar och inköp under femårsperioden företagits:

Inköp af nya inventarier och verkstadsmaskiner . . .	18,574.51 kr.
» » » kontroll- och mätinstrument	3,698.25 »
» » » mätare	208,285.90 »
Utvidgning af kabelnätet	669,596.78 »
Nya privatserviser	38,932.15 »
Summa	989,087.59 kr.

Sedan år 1899 bestridas utgifterna för nya inventarier, instrument, mätare och privatserviser af verkets vinst och icke såsom förut af lånemedel.

Ledningsnätets längd utgjorde vid 1900 års slut:

Hufvudkablar	47,464 meter.
Fördelningskablar	134,877 »
Serviskablar	9,596 »
Summa	191,937 meter.

Härtill komma följande å Kungsholmen af elektricitetsverket uthyrda ledningar:

Fördelningskablar	3,568 meter.
Serviskablar	182 »
Blanka ledningar	1,892 »

Antalet utsatta mätare vid samma års slut var 2,226.

Tillökningen i antalet tillkopplade *lampor och motorer* framgår af följande tabell:

År.	Antal glödlampor.	Antal bågglampor.	Antal motorer.	Mot-svarande ampère.	Svarande mot st. glödlampor å 16 normalljus.
1895 . .	14,557	212	39	7,049	16,020
1896 . .	20,636	405	59	10,683	24,280
1897 . .	27,810	476	95	14,297	32,765
1898 . .	44,272	615	199	25,113	57,550
1899 . .	57,453	734	333	33,407	76,563
1900 . .	70,958	918	472	42,430	96,432

Strömförbrukningen har varit 3,079,763 hektowattimmar år 1895, 5,115,757 år 1896, 7,597,564 år 1897, 1,054,386 kilowattimmar år 1898, 1,467,593 år 1899 och 1,940,098 år 1900. Största förbrukning pr dygn och högsta strömstyrka utgjorde:

År.	Största förbrukning i hektowattimmar.	Högsta strömstyrka ampère.
1895	29,700	2,680
1896	47,966	3,770
1897	64,263	5,120
1898	76,910	6,660
1899	123,640	9,300
1900	137,600	11,540

Priset för elektrisk ström var vid verkets igångsättande 8 öre pr hektowattimme för lyse, motsvarande 4 öre för en 16-ljuslampa, och 4 öre pr hektowattimme för ström till motorer. Från och med 1893 års början nedsattes priset till 6 öre pr hektowattimme för lyse, motsvarande 2.88 öre för en 16-ljuslampa, och till 3 öre pr hektowattimme för motorström. År 1897 fastställdes priset för ström till industriella ändamål som följer: då strömmen hvarken direkt eller indirekt användes till frambringande af ljus, såsom för motorer, galvaniska ändamål

etc., 20 öre pr kilowattimme, och då strömmens förmåga att frambringa ljus endast användes för tekniskt bruk, men icke för belysning af lokaler, såsom t. ex. vid bågglampor för fotografering, kopiering etc., 30 öre pr kilowattimme. Den 1 oktober 1899 nedsattes priset ytterligare för ström till belysningsändamål till 50 öre pr kilowattimme, motsvarande med den spänning af 110 volt, som verket lämnar, 5.5 öre pr ampèretimme och 2.4 öre för en 16-ljuslampa.

Vid förbrukning af ström till lyse lämnas följande rabatter: 5 % då förbrukningen pr år uppgår från och med 1,000 till 2,000 kr., 10 % vid årsförbrukning från och med 2,000 till 5,000 kr., 15 % från 5,000 till 15,000 kr. och 20 % vid årsförbrukning öfver 15,000 kr.

Förutom de från stadens elektricitetsverk matade lamporna funnos i Stockholm vid 1900 års utgång uppsatta, från *privata anläggningar* matade 46,049 glöd- och 1,041 bågglampor af olika storlekar samt 487 motorer. Tillsammans funnos alltså uppsatta vid 1900 års slut 117,007 glöd- och 1,959 bågglampor samt 959 motorer.

I september år 1898 ingick doktor Gustaf de Laval med en ansökan till stadsfullmäktige om att från en af honom egande, men då nedlagd elektrisk centralstation i kvarteret Körbärs-trädet å Kungsholmen få ombesörja leverans af elektrisk ström inom Ulrika Eleonora församling, medelst luftledningar, intill dess stadens elektricitetsverk kunde ombesörja leveransen af elektrisk ström därstädes. Efter något skriftväxlande i frågan föreslog gasverksstyrelsen, att till undvikande af den fara och vanprydnad, som anläggande af luftledningar skulle medföra, styrelsen skulle redan år 1900 utlägga de kablar, som enligt styrelsens förslag till utvidgning af elektricitetsverket voro tilltänkta att utläggas i de gator å Kungsholmen, där sökanden annars ämnat anlägga luftledningar, samt att sökanden skulle få begagna dessa kablar mot en årlig ränta och amortering af 9.5 procent. Servisledningarna skulle jämväl utföras af stadens elektricitetsverk och mätare tillhandahållas af detsamma mot 10 procents ränta och amortering på anskaffningskostnaden. Strömmen skulle levereras med en spänning af 2×220 volt i treledarsystem och betalningen utgå efter fullkomligt samma grunder, som gälla för stadens verk, hvarjämte sökanden skulle förpliktas att leverera ström under hela dygnet. Sedan kontrakt uppsatts med doktor de Laval på dessa grunder, antogs detsamma af stadsfullmäktige i juni år 1900. Doktor de Laval har sedan transporterat kontraktet på Nordiska aktiebolaget för elektriska anläggningar.

Då det dels visade sig, att förbrukningen af elektrisk ström å nedre Norrmalm och Östermalm tilltog år från år i så hög grad, att det nuvarande elektricitetsverket, fullt utbyggt, icke skulle kunna förse behovet längre än till 1902, och dels de öfriga stadsdelarna äfven önskade komma i åtnjutande af förmånen att erhålla elektrisk ström, ingick gasverksstyrelsen i februari år 1899 till stadsfullmäktige med en framställning, hvari, efter framhållande af önskvärdheten af att för generering af strömmen använda Elfkarleby vattenfall, likväl med fästadt afseende på dels svårigheten att förvärfva detta vattenfall från staten och dels den långa tid, som erfordras för vattenkraftanläggningen, samt osäkerheten i framledandet af strömmen den 155 km. långa vägen, föreslogs, att ett *nytt elektricitetsverk* för likström skulle anläggas vid Sabbatsberg för en kostnad af

4,890,000 kr. samt att detta verk, som var afsedt för öfre Norrmalm och Kungsholmen, äfven till en början skulle förse Södermalm med elektrisk ström. Då detta förslag föredrogs i beredningsutskottet i april 1899, upplystes där, att ett privat vattenfall af tillräcklig omfattning i Dalälven hade erbjudits till staden, och frågan återremitterades därför till styrelsen med anmodan att inkomma med utredning angående möjligheten att grunda det nya verket på användande af vattenkraft och i så fall uppgöra nytt förslag. Sedan styrelsen genom sina ingenjörer tagit del af nyare anläggningar för såväl ång- som vattenkraft i andra delar af Europa och i Amerika samt låtit verkställa nödiga utredningar af hithörande frågor, ingaf styrelsen i april 1900 ett nytt förslag i ämnet. I detta utlåtande framhöll styrelsen visserligen de stora fördelarna af en vattenkraftöfverföring och ansåg, att underhandlingarna om förvärfvande af vattenfall borde fortsättas, men då en elektrisk centralstation baserad på vattenkraft skulle fordra minst 5 år för förvärfvande af nödiga rättigheter och för utförande samt det i alla händelser vid användande af vattenkraftöfverföring på så lång sträcka vore nödvändigt att hafva en ångcentral såsom reserv, förordade styrelsen anläggning af en sådan, afsedd att kunna leverera ström för hela staden under de närmast följande åren. I enlighet med hvad numera brukas i större städer i utlandet, föreslogs, att denna ångcentral skulle förläggas utom staden, vid Värtahamnen, att trefasväxelström där skulle genereras och sedan omformeras till likström vid olika understationer i staden.

Förslaget upptog följande belopp:

Ångkraftcentral vid Värtan med 2 ångmaskiner å hvardera 1,700—2,000 hkr.	3,373,000 kr.
Högtensionsledningsnät	615,000 »
Understation å Norrmalm	1,240,000 »
D:o i Brunkebergverket	180,000 »
D:o å Kungsholmen	718,000 »
D:o å Södermalm	718,000 »
Likströmsledningsnät	1,010,000 »
Servisledningar, mätare m. m.	185,000 »
Summa	8,039,000 kr.

Förslaget bifölls af stadsfullmäktige den 1 juni 1900, och arbetena med ångcentralen påbörjades omedelbart därpå, sedan en del af stadens mark i sydöstra delen af Hjorthagen därtill upplåtits. För understation å Kungsholmen, Kronobergsstationen, inköptes fastigheterna n:r 15, 16 och 17 i kvarteret Handtverkaren vid Kungsholms- och Kronobergsgatorna samt för stationen å Södermalm, Katarinastationen, fastigheterna n:r 11 och 12 i kvarteret Pelarebacken större, n:r 12 vid Kapellgränden och n:r 20 vid Östgötagatan. Under år 1900 hafva för planerings- och grundläggningsarbeten vid ångcentralen utgifvits 125,796³⁵ kr. och för understationerna 34,946⁹⁹ kr.

d) **Vattenledning.** Det under föregående femårsperiod påbörjade vattenverket vid Mosebacketorg å tomten n:r 11 i kvarteret Fiskaren mindre, hvilket afser att åstadkomma ökad tryck i den högst belägna delen af Katarina församling, där vattnet förut endast nått de nedre våningarna, har den 12 augusti 1896 tagits i bruk. Vattnet hämtas ur en i förbindelse med allmänna rörnätet anlagd betonbrunn och uppfordras medelst af gasmotorer

drifna pumpverk från denna brunn till högtryckszonens rörnät och till en i ett vattentorn anbragt plåtbehållare af 104 kubikmeters rymd. Pumpverken, till antalet två och hvartdera uppfordrande 660 minutliter vatten vid en hastighet af 50 minuthvarf, äro med tillhörande 2:ne 8 hästkrafters gasmotorer insatta i en vid Mosebacketorg uppförd byggnad, under hvilken äfven den förut omtalade sugbrunnen har sin plats. Denna byggnad är utförd i form af en terrass, hvars asfaltbelagda och med järnstaket omgifna tak är i jämnhöjd med Stora Fiskaregrändens plan, under det dess golf ligger på samma höjd som Mosebacketorg. Fasaden mot detta torg är utförd i granitnubbsten med fönster- och dörrömfattningar samt lister af kalksten. Öster om pumpverksbyggnaden och med sin bas i jämnhöjd med dess tak reser sig vattentornet till en höjd af 32 meter. Den i tornets öfversta del uppsatta plåtbehållaren har sin högsta vattenyta belägen 80⁵ meter öfver slusströskeln. Tornet, till hvilket arkitekten F. Boberg lämnat fasadritning, är utfördt i rohau med kraftigt basparti af grå Stockholmsgranit samt lister och bekröningar af rödaktig Norrtelgegranit. Det inrymmer utom förut nämnda plåtbehållare en bostadslägenhet för maskinisten samt förräds- och källareutrymme. Från torntaket erbjuder sig en vidsträckt utsikt öfver Stockholm och dess omgifningar.

Vid verkställd profning af trycket före och efter vattenverkets igångsättning visade det sig, att högtryckszonen i fråga, som sträcker sig längs bergkammen från Erstagatan i öster till närheten af Götgatan i väster, fått ett tillskott i tryckhöjd af i medeltal 25 meter, hvadan det nya vattenverket äfven ur eldsläckningssynpunkt medfört afgjorda fördelar för trakten.

Kostnaden har uppgått till 147,636 kronor 18 öre.

De i föregående femårsberättelse omnämnda 4 nya filterbassänger vid Eriksdals vattenverk, n:r 19—22, hvilka påbörjades år 1895, hafva tagits i bruk under år 1897. De mäta hvardera 36 meter i längd, 23 meter i bredd och 2⁶⁵ meter i medeldjup, allt invändigt. De äro utförda af cementbeton med betäckningsskift af granit och i afseende på sand- och silbädd anordnade i hufvudsaklig öfverensstämmelse med närmast förut byggda. En nyhet, som tillkommit, är den s. k. regleringskammaren, hvilken anordnats för hvarje filter och hvilken, på samma gång den inrymmer samtliga för filterets skötsel erforderliga ventiler, tjänar till bestämmande och reglerande af den från filtret afriinnande vattenmängden, det i sandbädden härskande mottrycket m. m. Grundläggningen för denna filtergrupp erbjöd vissa svårigheter, då filterna delvis måste nedsprängas i berg, delvis förläggas på lösa lerlager. I senare fallet anlades pelare af »kallmur» ned till fast botten, som påträffades 2—6⁵ meter under blifvande filterbotten. Mellan dessa pelare, som placerades på omkring 6 meters afstånd från hvarandra, utfördes sedan filterbotten i hvalfform af cementbeton med järninlägg. Kostnaden för dessa 4 filter, som medförde en ökning i filterarean af 3,240 kvadratmeter, utgjorde 267,648⁶² kronor.

På grund af vattenförbrukningens väntade stegring påbörjades redan år 1898 anläggning af ytterligare 4 nya filterbassänger, n:r 23—26, och beviljades för ändamålet 290,000 kronor. Af dessa filter, hvilka äro anordnade och delvis äfven grundlagda på samma sätt som de nyss beskrifna, blefvo tre färdiga under år 1899 och det fjärde år 1900. Därmed är Eriksdals vattenverk fullt utbyggt efter afsedd plan. Kostnaden för de sista fyra filterna utgjorde 250,969¹¹ kronor för en filterarea af

3,240 kvadratmeter. Sammanlagda disponibla filterarean vid Årstavikens vattenverk utgör nu 17,708 kvadratmeter.

Bland andra nybyggnadsarbeten vid samma vattenverk må omnämnas uppförandet år 1898 af ett *verkstadshus* af sten, inrymmande verkstadslokaler för järnmetallarbeten samt för snickare, smedja, förrådsrum, kontor, badstu- och karbad med duschrum för arbetare m. m. Huset kostade, inbegripet ledningar för vatten, aflopp och ånga samt för elektrisk belysning, 22,445·62 kronor.

Vid *rörnätet* hafva betydliga utsträckningsarbeten företagits, af hvilka de viktigaste äro följande:

1896. Ny hufvudledning af 30 cm:s rör från Nybrohamnen i Strandvägen till Djurgårdsbron, närmast afsedd att tillgodose vattenförbrukningen vid 1897 års utställning på Lejonslätten, för en kostnad af 15,042·47 kronor; samt

fullbordande af den åren 1894 och 1895 påbörjade hufvudledningen från Ladugårdslands torg i Nybrogatan, Valhallavägen (38 cm:s) och Sturevägen (30 cm:s) till Lifgardets till häst nya kasern. Denna ledning, till hvars utförande Arméförvaltningen lämnat ett bidrag af 30,000 kronor, medförde en utgift af 44,317·07 kronor.

1897—1900. Utsträckning af 30 cm:s hufvudledningen från Lifgardets till häst nya kasern till Värtahamnen samt anläggning af rörnät å hamnplanet därstädes och vid arbetarbostäderna i Hjorthagen. Detta arbete, som beslutades af stadsfullmäktige den 24 september 1897 och hvartill anslag då beviljades med 175,000 kronor, är ännu ej i sin helhet fullbordadt, utan återstå åtskilliga biledningar samt en tillämnad vattenreservoar i Hjorthagen. Hittills hafva utgifvits 114,912·60 kronor.

1898—1900. Ny hufvudledning mellan Södermalm och Norrmalm, för hvilken stadsfullmäktige beviljat sammanlagdt 846,000 kronor. Af denna hufvudledning nedlades, år 1898, 48 cm:s rör i Vasagatan och Upplandsgatan mellan Gamla Kungsholmsbrogatan och Karlbergsvägen i sammanhang med då pågående gatureglerings- och gatubeläggningsarbeten vid Vasastadens uppfartsvägar. Påföljande år framdrogs en 61 cm:s rörsträng från Gamla Kungsholmsbrogatan i Vasagatan till Rosenbad och en 102 cm:s rörsträng från Riddarhustorget, väster och norr om Riddarhuset och fram till kajen vid Rådhuset. Vidare nedsänktes i Norrström mellan nyss beskrifna ledningars ändpunkter en 147·3 meter lång 100 cm:s undervattensledning af helsvetsade Siemens-Martin rör. Denna senare ledning hopfogades på i strömmen pålade och å båda kajerna anbragta bockar samt sänktes, sedan den provvats med 12 atmosfärers tryck, medelst 7 st. stora skrufvar ned i en förut uppmuddrad bottenränna, där dess horisontella del hvilat på ett djup af 7·3 meter under Mälarens lägsta vattenyta från rörets öfverkant räknadt. Under år 1900 nedlades vissa sträckor af den på Staden inom broarna kommande delen samt verkställdes förberedande arbeten för en 100 cm:s undervattensledning mellan Kornhamnstorg och Söder Mälarstrand. Vid femårsperiodens utgång voro för ifrågavarande hufvudledning utgifna sammanlagdt 347,595·21 kronor.

1899. Vattenledning i södra Djurgården från Bellmansro i stora vägen förbi Manilla och Täckas udden till Parkudden och Ekbacken. Detta arbete utfördes på begäran af villaägare på Djurgården, hvilka förbundo sig att årligen erlægga en sammanlagd afgift af 10 procent å anläggningskostnaden, hvilken belöpte sig till 37,916·28 kronor.

1900. Ny hufvudledning af 38 cm:s genomskärning i Handtverkaregatan mellan Klaraviken och Pilgatan, som medfört en kostnad af 34,761·55 kronor.

Rörnätets årliga *tillväxt* i dess helhet åskådliggöres af följande siffror:

	Längd.	Värde.
År 1896	3,313 meter	66,546·44 kr.
» 1897	2,362 »	49,718·94 »
» 1898	5,861 »	162,586·28 »
» 1899	8,182 »	277,008·55 »
» 1900	5,110 »	251,627·33 »
Summa	24,828 meter	807,487·54 kr.

Vid femårsperiodens slut utgjorde rörnätets sammanlagda värde 4,080,523·45 kronor och dess längd 194,360 meter med 1,322 afstängningsventiler, 1,467 brandposter, 82 allmänna vattenkastare, 15 dricksbrunnar, 4 fontäner och 82 urinkurar. Servisledningar till egendomar funnos 6,153 och vattenmätare 1,322.

För lösning af frågan om *hufvudstadens framtida förseende med vatten* har under den gångna femårsperioden vidtagits åtgärder af största betydelse. Redan långt förut hafva under hand verkställt undersökningar och förberedande arbeten för utredande af lämpligaste platsen för ett nytt vattenverk, men sedan tanken på genombrytning af näset vid Skanstull trädtt alltmer i förgrunden och vid en dylik plans förverkligande det nuvarande vattenintaget blefve ur sanitär synpunkt föga lämpligt samt då för öfrigt vattenförbrukningens starka stegring nödvändiggjorde snart beslut om ytterligare uppforderingsverks anläggning, beviljade stadsfullmäktige på drätselnämndens andra afdelnings framställning åren 1898 och 1899 anslag för undersökningar i berörda syfte med resp. 10,000 och 5,000 kronor. Resultatet af dessa undersökningar, som bedrefvos på flere ställen i stadens omgifningar, föranledde afdelningen att upprätta villkorliga köpekontrakt om samt föreslå stadsfullmäktige inköp af egendomarna Vällinge, Fogelsta och Bergaholm i Salems socken samt Norsborg och Sturehof i Botkyrka socken med den senare egendomen underlydande Kumla i Botkyrka, Söderby i Salems samt Nibble och Nyckelby i Ekerö socken, hvilka egendomars förvärf skulle tillförsäkra staden rätt till vattentäkt i den för sitt goda vatten bekanta Bornsjön, medgifva ett verksamt skydd mot förorening såväl af nyssnämnda sjö som af Mälarens närliggande del samt till sist möjliggöra tillvaratagande af de i trakten befintliga grundvattensförekomster. Sedan utländsk sakkunnig, chefen för Berlins vattenverk, E. Beer, till alla delar tillstyrkt principerna i det af stadens byggnadskontor uppgjorda förslaget till nytt vattenverk vid Norsborg, blef köpet af stadsfullmäktige den 19 december 1899 godkändt, och tillträdde staden på grund häraf egendomarna den 14 mars 1900 mot en köpeskilling af sammanlagdt 1,720,000 kronor, hvaraf 146,000 kronor för lefvande och döda inventarier. I och med detta beslut synes hufvudstadens vattenledningsfråga vara för en lång framtid på betryggande sätt löst.

Med hänsyn till nödvändigheten af att snart företaga nybyggnader för tillgodoseende af den alltjämt växande vattenförbrukningen bedrefs utarbetandet af förslag till den nya anläggningens detaljer så, att det, som rörde hufvudledningen från Norsborg till staden med tillhörande undervattensledningar, luft-

ningstorn m. m. samt ny mottagningsreservoar å berget Utsigten vid sjön Trekanten invid Liljeholmen, kunde framläggas redan på våren 1900, då det den 7 maj af stadsfullmäktige godkändes. Kostnaden för dessa arbeten beräknades oafsedt jordlösen till 3,500,000 kronor, hvilken summa dock vid utförandet icke torde blifva erforderlig, enär priset på järnrör vid den tiden bör väsentligt understiga det, som på grund af vid förslagens uppgörande rådande konjunkturer på järnmarknaden då måste läggas till grund för beräkningen. Till påbörjande af arbetena vid Trekanten beviljades 100,000 kronor och till förberedande arbeten vid Norsborg 60,000 kronor. Omedelbart efter stadsfullmäktiges nyssberörda beslut inlämnades ansökan till Eders Kungl. Maj:t om rätt till expropriation af för ledningen Norsborg—Stockholm erforderlig mark och om förvärfvande af en del af f. d. härads-höfdingebostället Lindhof, hvilken del såsom gränsande till Bornsjöns östra strand erfordras för åstadkommande af skydd mot denna sjös förorening. Dessa frågor äro vid 1900 års slut ännu ej af Eders Kungl. Maj:t afgjorda. Beträffande själfva vattenverket vid Norsborg har utarbetandet af förslag till detsamma fortskridit så långt, att det kunnat för stadsfullmäktige framläggas i början af år 1901.

Arbetena för den nya reservoaren vid Trekanten påbörjades omedelbart efter stadsfullmäktiges motsvarande beslut med bergsprängning för själfva behållaren och för närmast intill belägna ledningar. Härför utgäfvas 57,317·07 kronor.

För vattenverket vid Norsborg utfördes en 33 meter djup grundvattensbrunn af 60 cm:s järnrör, och propumpades denna brunn under längre tid, hvarvid den visade sig lämna en vattenmängd af i medeltal 2,000 minutiliter. Härför samt för uppförande af arbetarbaracker, för detaljerade borringar och undersökningar samt för ritningar och konstruktioner äro under år 1900 utgifna 49,582·91 kronor.

Vattenledningens drift under perioden erbjuder intet anmärkningsvärdt, då den handhåfts efter hufvudsakligen samma grunder som förut. Det må dock här antecknas, att bakteriehalten i det filtrerade vattnet varit mycket låg, hvadan filtrens bakteriologiska effekt måste anses synnerligen god. Bakteriehålden har sålunda i medeltal utgjort:

År.	Vattenledningen.	Årstaviken.	Norrström.
1896	46	1,471	3,681
1897	18	780	4,841
1898	13	912	2,288
1899	22	1,081	2,528
1900	16	579	3,587

Laboratoriets arbeten hafva bedrifvits enligt samma plan som förut. En vacker samling prof på därmed åstadkomna bakteriefotografier voro utställda såväl i Stockholm 1897 som i Paris 1900, vid hvilka utställningar äfven visades andra vattenledningens tekniska och ekonomiska utveckling berörande föremål.

Nedanstående statistiska uppgifter torde lämna upplysning om vattenledningens utveckling.

Bokförda värdet har under den förflutna femårsperioden ökat från 6,902,250 kronor 2 öre den 1 januari 1896 till 9,879,126 kronor 61 öre den 31 december 1900, af hvilken summa på de olika femårsperioderna komma följande belopp:

Åren 1857—1861 . . .	1,151,039·56 kr.	Åren 1881—1885 . . .	1,639,019·75 kr.
» 1862—1865 . . .	357,832·39 »	» 1886—1890 . . .	661,561·81 »
» 1866—1870 . . .	513,357·66 »	» 1891—1895 . . .	944,503·45 »
» 1871—1875 . . .	762,537·64 »	» 1896—1900 . . .	2,976,876·69 »
» 1876—1880 . . .	872,397·86 »	Summa	9,879,126·61 kr.

Vattenförbrukningens storlek har under de sista fem åren utgjort:

År.	Kubikmeter.	Liter pr individ och dygn.
1896	9,492,873	95·77
1897	10,466,121	102·55
1898	10,506,632	100·10
1899	11,217,076	104·30
1900	10,849,824	99·38

Vattenförbrukningen för de gångna femårsperioderna har varit:

Åren	Kubikmeter.	Liter pr dygn och person.
1861—1865	2,324,533	10
1866—1870	7,783,960	31
1871—1875	11,500,582	43
1876—1880	15,141,813	50
1881—1885	23,392,114	67
1886—1890	34,617,142	84
1891—1895	40,760,859	88
1896—1900	52,532,526	100

Inkomster och utgifter hafva uppgått till:

Åren	Inkomster. Kronor.	Utgifter. Kronor.	Öfverskott. Kronor.
1861—1865 . . .	562,082·02	478,700·96	83,381·06
1866—1870 . . .	1,080,888·90	551,798·82	529,090·08
1871—1875 . . .	1,274,469·92	905,370·05	369,099·87
1876—1880 . . .	1,721,432·02	1,107,311·34	614,120·68
1881—1885 . . .	2,374,637·08	800,849·28	1,573,787·80
1886—1890 . . .	3,025,892·90	1,197,056·22	1,828,836·68
1891—1895 . . .	3,508,703·65	1,476,493·64	2,032,210·01
1896—1900 . . .	4,342,348·15	1,873,194·75	2,469,153·40
Summa	17,890,454·64	8,890,775·06	9,499,679·58

Vattenförbrukningens fördelning och rörnätets utveckling framgå af tabellerna Q och R.

e) *Renhållningsväsendet.* *Afträdesrenhållningen inklusive sopgödselaffären.* I förra femårsberättelsen uppgafs, att all sopgödsel från hufvudstaden öfverlätit till ett aktiebolag. Den 1 juli 1899 har staden måst återtaga denna affär, sedan berörda bolag anmält sig icke kunna fortsätta sin verksamhet. Soporna säljas nu i små partier till olika landtbrukare.

Den 17 juli nyssnämnda år antändes träbeklädnaden till den vid Löfsta befintliga sopviadukten, som därigenom blef oanvändbar under återstoden af 1899 och början af 1900. Under denna tid har en del sopor måst utskippas från stadens kajer, likasom under tiden före Löfstaanläggningens tillkomst. Sedan sopviadukten hunnit repareras, har sopornas bortskaffande från staden ånyo skett uteslutande per järnväg.

Utgifterna för stadens afträdesrenhållning hafva under åren 1896—1900 uppgått till 2,902,979 kronor 71 öre. Inkomsterna för samma tid utgjorde:

hämtningsavgifter	1,411,626.00
försäljning af latrin	135,424.53
» » pudrett	194,862.80
» » sopor	127,569.19
» » kärl	53,791.56
bogseringar	40,892.84
diverse	106,363.25
Summa kronor	2,070,580.17

Gaturenhållningen. För att bland annat i görligaste mån förminska de allmänna saluplatsernas nedsmutsande har öfverståthållareämbetet, genom kungörelse af den 10 juli 1897, som trädde i kraft den 1 påföljande april, meddelat nya föreskrifter angående handeln å berörda försäljningsplatser.

Stadsfullmäktiges i senaste femårsberättelsen omförmälda beslut angående aflösning af den fastighetsegarne åliggande gaturenhållningsskyldigheten har den 22 januari 1898 blifvit af Eders Kungl. Maj:t fastställt, dock med det tillägg, att vederbörande fastighetsegare skola ega rätt att genom ett för hvarje år utsedt ombud deltaga i den årliga revisionen af aflösningssmedlens förvaltning och räkenskaper.

f) *Planteringar.* Bland de arbeten, som under femårsperioden blifvit verkställda till hufvudstadens förskönande med planteringar å en del allmänna platser och större trafikleder, må följande såsom de hufvudsakliga nämnas.

Under år 1896 har Karläplanens ordnande provisoriskt utförts genom anläggning af en med träd och buskar planterad gräsmatta samt plantering af 34 st. större alléträd å södra, hittills tillgängliga delen af planen; å Mosebacke torg har den äldre planteringen omlagts och utvidgats; å Valhallavägen mellan Engelsebäck- och Odengatorna hafva 180 st. lindar planterats i fyra rader, eller på sätt förut skett å den fullbordade delen, å Södra Bantorget likaledes 26 st. lindar i tvenne rader och å Liljans plan 15 st. björkar. De påbörjade anläggningarna å Hvita Berget, Tantolunden och Vanadislunden hafva fortsatts,

hvarjämte den i samband med stadens trädgård i kvarteret Garnet anlagda trädskolan betydligt utvidgats, därvid omkring 6,800 lass matjord mottagits.

Under år 1897 planterades vissa delar af Vanadislunden, Hvita Berget och Tantolunden, hvarvid i sistnämnda park en större lekplan anordnades. Trädplanteringen å Södra Bantorget tillökades med en rad större lindar (13 st.), och i Bellevueparken anlades en stenlagd dosering uteder sjöstranden. Strandvägen utvidgades öster om Djurgårdsbron, och sluttningen mot vattnet besåddes med gräsfrö. Å Karl XII:s torg blef den framför Operan belägna delen af planteringen på bekostnad af teaterbyggnadskonsortiet omändrad, och för den blifvande parken i kvarteret Sabbatsberg företogs en del förberedande arbeten.

Under år 1898 planterades nyanlagda delar af Vanadis- och Tantolunden och Hvita Berget. I Kronobergsparken utfördes diverse förberedande väg- och planeringsarbeten, och för Vasaparkens ordnande verkställdes åtskilliga större fyllnings- och planeringsarbeten, hvarvid bland annat omkring 700,000 lass fyllnadsämnen mottogos. För gatuplanteringars anordnande å Birger Jarlsgratan mellan Sture- och Nybroplanerna planterades 68 st. lindar, å Valhallavägen mellan Gref Thure- och Nybrogatorna 25 och å Strandvägen mellan Skogsinstitutet och Narvavägen 33

Tab. R. Utvecklingen af Stockholms vattenlednings rörnät.

Vid slutet af år	Rörnätets längd, meter.	Antal spisningsrör till egen-dom.	Antal allmänna brandposter.	Antal afstängningsventiler.	Antal allmänna vattenkastare.	Antal dricksbrunnar.	Antal fontäner.	Antal vattenmätare.
1861 . .	31,027	85	288	181	—	—	—	14
1865 . .	58,786	1,220	569	227	—	—	—	27
1870 . .	73,808	2,156	707	283	—	—	—	30
1875 . .	89,409	2,678	815	350	—	—	2	158
1880 . .	110,974	3,442	942	509	28	8	3	279
1885 . .	137,667	4,515	1,115	720	43	8	3	337
1890 . .	155,615	5,213	1,228	906	62	10	3	573
1895 . .	169,532	5,513	1,299	1,072	70	9	3	1,066
1900 . .	194,360	6,153	1,467	1,322	82	15	4	1,322

Tab. Q.

Fördelning af vattenförbrukningen i Stockholm åren 1896—1900.

År.	För hushålls- förbrukning m. m., utan mätare.	För industriella ändamål, genom mätare.	För kommunens behof.								Summa.
			Vattning af maka- damiserade och grusade gator.	Vattning af allmänna platser, åkar- stationer o. rännstenar.	Vatten- kastare, vatten- konster, dricks- brunnar.	Stadens plan- teringar.	Urinkurar.		Diverse, eldsläck- ning, spol- ningar m. m.	Summa.	
							Antal.	Kbm.			
	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.			Kbm.	Kbm.	Kbm.
1896	6,120,000	1,957,729	74,590	13,655	299,830	66,630	72	507,600	452,839	1,415,144	9,492,878
1897	6,600,000	2,252,182	107,778	13,363	292,100	71,530	72	511,080	598,088	1,593,969	10,446,121
1898	6,700,000	2,429,484	86,042	6,733	295,900	3,110	68	547,918	437,445	1,377,148	10,506,632
1899	7,100,000	2,556,398	159,500	8,433	278,573	56,950	70	535,100	522,122	1,560,678	11,217,076
1900	6,800,000	2,685,281	115,922	15,772	329,873	19,970	70	544,194	338,862	1,364,598	10,849,824

st. På anmodan af Djurgårdsförvaltningen verkställdes de för Djurgårdsentréens ordnande erforderliga schaktnings- och planeringsarbetena.

Under år 1899 planterades den därför beredda Vasaparken mellan Dala- och Sigtunagatorna, hvarvid en större lekplan med en yta af omkring 8,800 kvm. anordnades inom parken. Å nord-östra hälften af Norra Bantorget anlades en ny plantering, och likaså hafva båda kvarteren Blomman och Kransen inom Katarina församling vid Folkungagatan, som tills vidare upplåtits för sådant ändamål, försetts med planteringar. I Kronobergsparken fortsattes förberedande arbeten för plantering, Tantolunden inhägnades med stängsel, och särskild inventariebod uppfördes vid Östra station för förvaring af soffor och redskap. Alléerna vid Djurgårdsentreen planterades.

Under år 1900 fortsattes planerings- och jordberedningsarbetena i Vasaparken öster om Torsgatan, norra delen af Kronobergsparken planterades, stora stenschaktet i Vanadislundens ordnades delvis, och förberedande arbeten företogs å den norr om Ringvägen belägna delen af Hvita Berget för denna parks ordnande. Å Adolf Fredriks torg inom Maria församling å Södermalm hafva i samband med byggandet af en fontän och uppförandet af en af enskild person skänkt staty af brons efter bildhuggaren Hasselberg, kallad »Snöklockan», diverse ändringar företagits i därvarande plantering. Med anledning af John Ericssons-monumentets uppförande i planteringen väster om Nybron hafva åtskilliga ändringar vidtagits beträffande denna plantering.

Antalet af de i växthusen och öfvervintringskasterna förvarade krukväxterna utgjorde år 1900 omkring 66,000, till ett beräknadt värde af omkring 63,000 kronor. I kallbänkar och under annan betäckning förvaras dessutom omkring 25,000 st. diverse växter. Samtliga fönster för drifbänkarna uppgå till 1,000 st.

I trädskolan befintliga träd och buskar utgjorde vid periodens slut 9,300 st., däraf 4,600 större och mindre träd samt 4,700 buskar, till ett värde af tillsammans 10,800 kronor.

Blomstergrupperna upptogo år 1900 en yta af öfver 1,600 kvm., hvilka samtliga med undantag af omkring 80 kvm. ombyttes med växter två eller flere gånger under sommaren. Inalles utplanterades samma år omkring 85,000 st. blad- och blomsterväxter samt omkring 70,000 st. blomsterlökar.

I parker och planteringar äro tillsammans 900 st. trädgårdssoffor utsatta.

Samtliga kostnaderna för stadens planteringar utgjorde:

Åren 1876—1880 . . .	272,352·11 kr.	Åren 1891—1895 . . .	607,864·31 kr.
» 1881—1885 . . .	341,241·49 »	» 1896—1900 . . .	617,132·28 »
» 1886—1890 . . .	351,776·79 »		

I underhållskostnaderna har statsverket under perioden årligen bidragit med 5,000 kronor för Kungsträdgården och 500 kronor för Museiplanteringen samt flertalet församlingar för sina kyrkogårdar, nämligen Adolf Fredriks, Jakobs och Johannes, Katarina, Klara, Maria och Hedvig Eleonora, med tillsammans 4,375 kronor.

Förhållandet mellan kostnaderna för nyanläggningar och underhåll äfvensom statens och enskilda församlingars samt stadens bidrag till de senare för periodens olika år framgå af följande tabell:

År.	Nyanläggning. Kronor.	Underhåll. ¹⁾		Summa. Kronor.
		Statens och församlingars bidrag. Kronor.	Stadens kostnad. Kronor.	
1896	39,242·11	9,889·30	55,330·92	104,462·33
1897	28,877·39	9,875·00	54,524·75	93,277·14
1898	67,780·89	9,875·00	58,217·66	135,873·55
1899	72,141·28	9,875·00	63,505·87	145,522·15
1900	62,591·77	9,875·00	65,530·34	137,997·11
Summa	270,633·44	49,389·30	297,109·54	617,132·28

I) Banker och försäkringsinrättningar.

I fråga om dessa hänvisas till de officiella redogörelser, som afgifvas af bank- och försäkringsinspektörerna. För de brandskadeersättningar, som utbetalts med anledning af under perioden timade eldsvådor i hufvudstaden, är redogjort under afdelningen Brandväsendet. Angående *sparbankerna* äro några sifferuppgifter meddelade under afdelningen Befolkningens välfärd.

K) Hälso- och sjukvård.

Hälsovårdsnämnden. En ny instruktion för hälsovårdsnämnden antogs af stadsfullmäktige den 1 februari 1896 och fastställdes af Öfverståthållareämbetet den 20 i samma månad.

Såsom förut i denna berättelse nämnts, deltog hälsovårdsnämnden i den under 1897 års sommar pågående konst- och industriutställningen med planer, ritningar och modeller, egnade att åskådliggöra hälso- och sjukvårdens dåvarande ståndpunkt i hufvudstaden. Till denna utställning hade stadsfullmäktige anvisat en summa af 5,500 kronor. Stadsfullmäktige anvisade likaledes ett belopp af 3,000 kronor till nämndens deltagande i 1900 års världsutställning i Paris. Nämndens utställning där upptog en serie grafiska planscher, åskådliggörande dödlighetsförhållandena i Stockholm m. m., modeller och vyer af sjukhus, årsberättelser, redogörelser m. m.

Å hälsovårdsnämndens laboratorium hafva under femårsperioden utförts många värdefulla undersökningar, bland hvilka ej få hafva intresse icke blott för hufvudstadens hälsovårdsförhållanden utan äfven för hela vårt lands. Laboratoriet har hittills blott egt en kemisk afdelning, men kommer att utvidgas med en afdelning för bakteriologiska undersökningar, hvartill stadsfullmäktige år 1900 anslagit medel.

Hälsopolisen. Från och med år 1899 hafva 3 nya tillsyningsmän anstälts vid hälsopolisen. Samma år anslogo stadsfullmäktige medel till ytterligare biträde åt stadsveterinären.

Hälsopolisens arbete har fortgått efter samma plan som förut. Antalet af hälsopolisen verkställda besiktningar utgjorde 1,138,372 (föregående femårsperiod 1,002,526). Föremål för dessa besiktningar hafva varit: bostadslägenheter 496, gårdar 308,038, afträden 506,228, pissoarer 41,584, afstjälpningsplatser 166, afloppstrummor och diken 793, grafkor 379, slakterier och korffabriker 3,066, svinhus 888, fähus och ladugårdar 1,361, stall 43,291, lumpupplag etc. 2,558, fabriker 1,061, salutorg 17,011,

¹⁾ Dessutom beräknade hyror, utgörande för hvardera af åren 1896, 1897 och 1898 11,425 kr., för 1899 12,200 kr. och för 1900 12,025 kr.

salubodar 181,159, bondkvarter och järnvägsstationer 11,612, fartyg, hvarå födoämnen hållas till salu, 18,681. I 25,501 fall har hälsopolisen anhållit för hälsan skadliga ämnen; i 154 fall har härvid anmälan skett till allmänna polisen. Anmärkningar vid renhållningen hafva gjorts i 28,979 fall, af hvilka 562 anmäls till polisen. Hälsopolisen har verkställt desinfektioner af bostäder vid 6,509 tillfällen.

Vid 1900 års slut funnos i Stockholm 82,425 *afträden* (en ökning af 10,235 under femårsperioden), däraf 52,351 *afträden* utom och 30,074 inom hus, däraf 19,116 våningsklosetter. I förhållande till folkmängden är kärlets antal detsamma som under de två föregående femårsperioderna, 1 kärl på 3·6 invånare. Under jordiska *afträden* funnos vid 1900 års slut i 207 egendomar med 1,861 kärl. Antalet egendomar med *afträden* förlagda vid allmän gata eller vid allmän plats har minskats från 76 egendomar med 414 kärl vid 1895 års slut till 57 med 279 kärl.

Vattenklosetter, hvaraf förut endast funnits ett fåtal, hafva införts i 23 egendomar. Antalet egendomar med *vattenklosetter* var vid 1900 års slut 29.

Under 1895 hade påbörjats en undersökning för att utreda det mer eller mindre effektiva sätt, hvarpå våningsklosetter ventilerades, och blef denna färdig under loppet af följande år. Undersökningen omfattade samtliga inom staden belägna, bebodda egendomar med undantag af offentliga inrättningar. Af resultaten af denna omfattande undersökning kan här anföras, att 54 % af de undersökta egendomarna saknade våningsklosetter; i de egendomar, som egde förmånen af denna bekvämlighet, voro visserligen de hygieniska förhållandena beträffande ventilationen af våningsklosettarna tämligen goda, såtillvida som endast 5 % af de undersökta egendomarna och klosettarna helt och hållet saknade eller egde underhaltiga ventilationsanordningar. Dock lämnade förhållandena bland de öfriga flerstädes åtskilligt öfrigt att önska. Att vinna rättelse i dylika missförhållanden är ofta omöjligt i gamla hus. För att emellertid hygienens fordringar i berörda afseende icke skola lämnas ur sikte åtminstone vid nybyggnader, har byggnadsnämnden efter upprepad framställning af hälsovårdsnämnden år 1898 medgifvit sundhetsinspektören rätt att deltaga i de besiktningar af nybyggda hus, som byggnadsnämnden skall företaga, innan lägenheter upplåtas till beboende.

I samband med den förutnämnda undersökningen af våningsklosettarnas ventilationsförhållanden utfördes en undersökning i syfte att utröna, huru *afloppsledningarna* inom hus voro anordnade. Vid nu ifrågakörande undersökning voro af 4,714 undersökta egendomar 77·1 % försedda med *afloppsledning* inom hus, 9·4 % hade dylik ledning endast i tomten, och 13·5 % saknade helt och hållet *afloppsledning*. Inom 380 egendomar fanns å tomten spillvattenförande rännsten. Sedan 1885, då en liknande undersökning företogs, hafva ledningarna inomhus ökat med i medeltal 9 % af fallen, rännstenarnas sammanlagda längd minskats med omkring 27 %. Relativa antalet hus med ventilerade *afloppsledningar* hade under samma tid vuxit från 16·8 % till icke mindre än 48·4 %, alltså nära på tredubblats, hvilket måste betraktas som ett stort framsteg. Egendomar med oventilerade fallrör eller öfvervägande dylika uppgick nu senast till 51·6 %. Af samtliga undersökta slasktrattar funnos 58 % vara på tillfredsställande sätt anordnade.

Under flere år hade från *Hammarby sjö*, där staden till en stor del utsläpper sitt kloakvatten, strax efter islossningen känts

elak lukt. Lukten hade varit särskildt stark i maj 1895 och i synnerhet 1896. Samtidigt hade död fisk i stor mängd flutit upp. En noggrann undersökning företogs och medförde till resultat, att nämnden hos stadsfullmäktige gjorde framställning om förarbetens vidtagande i syfte att på tjenligt sätt få kloakvattnet från den vidsträckta del af Södermalm, som gränsar till Hammarbysjö, afledt till Saltsjön. Under vintertiden skulle större vakar hållas öppna för luftning af det förorenade vattnet. 12 st. dylika vakar af 4—6 kv.-meters storlek hafva sedan hvarje vinter hållits öppna med godt resultat, d. v. s. lukten har varit ringa och död fisk i större antal har icke synts till. För att minska tillförseln af orenlighet till Hammarbysjö har i den stora kloaken i Vermdögatan anlagts en dekanteringsbrunn, i hvilken en del af kloakvattnets orenlighet afsätter sig.

Svinhusens antal, som vid 1895 års slut uppgick till 31, var vid 1900 års slut 25. Antalet *ladugårdar* hade under samma tid minskats från 44 till 35. *Stallens* antal hade ökats från 1,167 till 1,198.

Som förut nämnts hade hälsopolisen under femårsperioden anhållit *födoämnen* i 25,501 fall; däraf hade beslag gjorts i 23,747 fall. Försäljarens hemvist eller varans ursprungsort var Stockholms stad i 1,441 fall, Stockholms närmare omgifningar i 5,586, öfriga landsorten i 16,476 och utlandet i 228 fall; i 16 fall var egaren okänd. Varupartierna höllos till salu å salutorg i 9,036 fall, i s. k. bondkvarter eller å gata i 84, i handelsbod i 441 och å fartyg i 729; af öfriga voro ej till salu hållna 2,400, anträffade i slakteri eller korffabrik 284, anträffade i stadens köttbesiktningsbyråer 9,825. Till betäckande af kostnaderna för transport och oskadliggörande af i beslag tagna födoämnen har hälsovårdsnämnden beslutit ändring i förut gällande bestämmelser, så att vissa afgifter skola påföras vederbörande egare. Vederbörande veterinär eger rättighet att, där omständigheterna så påkalla, befria från afgift. För fläsk, som skall användas för tekniskt ändamål, påføres ingen afgift. Af de å köttbesiktningsbyråerna till besiktning af trikiner inlämnade partier svinkött hafva befunnits trikinhaltiga af svenskt fläsk 391 hela kroppar, 2 halfva kroppar och 10 mindre stycken samt af amerikanskt 135 mindre stycken. Procenthalten trikinhaltigt kött utgjorde för svensk vara i medeltal 0·11 %, för amerikansk 0·5 %. Trikinhaltiga fläskets vikt utgjorde tillhopa 30,513 kg. Enligt beslut af hälsovårdsnämnden skall svinkött, som befunnits trikinhaltigt, inlösas af köttbesiktningsbyråerna till af hälsovårdsnämnden fastställt pris. Tuberkulosprocenten af det på byråerna undersökta fläsket var i medeltal 5·6 %.

I föregående femårsberättelse framhölls, hurusom betydande kvantiteter kött och fläsk infördes till de närmast Stockholm liggande järnvägsstationerna. Denna införsel har i stor skala fortgått sedermera. I landsorten praktiserande veterinärer hafva upprepade gånger för stadsveterinären i Stockholm uppgifvit, att betydliga mängder underhaltigt kött och fläsk transporteras till järnvägsstationer i Stockholms närhet, där prepareras och sedermera försäljas i hufvudstaden. Med anledning däraf har hälsovårdsnämnden hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län anhållit, att hälsopolisen i Stockholm finge rättighet att utöfva kontroll på födoämnen, som anlända till de i hufvudstadens närhet liggande järnvägsstationerna. Sedan hälsovårdsnämnden hos Öfverståthållareämbetet hemställt, att ämbetet ville hos Eders Kungl. Maj:t göra framställning om sådana be-

stämmelser, som möjliggjorde en betryggande kontroll på införseln af hästkött från utlandet, och Öfverståthållareämbetet tillstyrkt denna framställning, har Eders Kungl. Maj:t den 4 februari 1898 utfärdat nådig kungörelse angående kontroll vid införsel till riket af hästkött. Efter utfärdandet af denna kungörelse infördes direkt till Stockholm endast 2 partier hästkött under år 1898 och under åren 1899 och 1900 alls intet. Där emot hafva rätt betydande mängder införts till andra sjöstäder, hvarefter detsamma sändts till hufvudstaden, stundom efter å importorten genomgången rökning. De i Stockholm utförda kontrollbesiktningarna hafva därigenom i hög grad försvärats.

Sedan stadsveterinären fäst uppmärksamheten på att hufvudstaden lätt kunde blifva utestängd från tillförsel af kreatur från utlandet, om endast ett karantänsstall funnes att tillgå, så har ett nytt dylikt stall uppförts och af Medicinalstyrelsen på vissa villkor godkänts som själfständig karantänsanstalt.

På grund af att inom Stockholms län utbrutit mul- och klöfsjuka, hade Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i länet anhållit, att Öfverståthållareämbetet ville förstärka mjölkuppköpare, hos hvilka kärl sammanfördes från skilda trakter, att noggrannt rengöra kärlen. Hälsovårdsnämnden, till hvilken Öfverståthållareämbetet hänskjutit denna fråga, riktade genom de dagliga tidningarna en uppmaning till hufvudstadens mjölkhandlare att enligt anmaningen rengöra mjölkkegl, innan de åter-sändes till producenterne, och uppdrog åt stadsveterinären att öfva noggrann tillsyn öfver härvarande kreatursstallar och att genom råd och anvisningar söka hindra mul- och klöfsjukans spridande.

Vid köttbesiktningarna hafva vid olika tillfällen anträffats kött från djur, som varit angripna af mjältbrand, mjältbrands-emfysem eller rödsjuka. Förhållandet har hvarje gång anmälts hos Öfverståthållareämbetet med påföljd, att vederbörande länsstyrelser förklarar produktionsställena för smittade.

Såsom ett sanitärt framsteg må här erinras om de nya ordningsföreskrifter beträffande *handeln å de allmänna försäljningsplatserna*, hvilka utfärdats af Öfverståthållareämbetet att gälla från och med den 1 april 1898.

Sedan Eders Kungl. Maj:t den 20 maj 1899 stadfäst Riksdagens beslut angående ändrad lydelse af lagen om köttbesiktning och slakthus den 22 december 1897, hvarigenom städer med offentliga slakthus tillförsäkrats rättighet till vissa afgifter, har hälsovårdsnämnden uppdragit åt en kommitté att utreda frågan om uppförande i hufvudstaden af ett *offentligt slakthus* och därtill hörande kreatursmarknad.

För att hindra, att på Årstavikens, Stockholms stad icke tillhöriga stränder anlades fabriker eller industriella anläggningar, hvilkas drifvande skulle kunna framkalla förorening af *dricksvattnet*, beslöto stadsfullmäktige den 1 april 1896 att hos Eders Kungl. Maj:t anhålla, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att få i expropriationslagen införda bestämmelser därom, att jordegare skall afstå mark eller tåla inskränkning i eganderätten med hänsyn till skyddande mot förorening af vattnet i vattenledning.

Under åren 1897 och 1898 har hälsovårdsnämndens ingenjör utfört undersökningar angående *brödprisen* och angående beskaffenheten af vissa i handeln förekommande *läskedrycker*. Hvad beträffar brödprisen, hade s. k. franska bröd genom minskning i storlek stigit i pris med 22 % från år 1894 till år 1897. Undersökningen visade, att den ene bagaren begär ända till 60 % mer

än den andre. Någon ändring i detta afseende torde ej inträffa, förrän äfven detta brödslag säljes efter vikt. För spisbröd uppvisades en stegring i priset med cirka 19 % från 1894 till 1897. Af de olika slagen läskedrycker kunde mer än hälften af de undersökta profven innehålla sackarin i stället för socker; i stället för af naturliga bärsaft voro de flesta tillverkade af konstgjorda kemikalier.

Hälsovårdsnämnden har under femårsperioden haft tillfälle afgifva yttranden i sanitärt viktiga frågor rörande flere nya byggnadsföretag. Klagomål öfver *osunda bostäder* hafva under femårsperioden varit tämligen sparsamma; detta förhållande beror dock icke på att anledningar till klagomål skulle saknats, utan därpå, att i Stockholm under denna tid rådt stor brist särskildt på mindre lägenheter.

Sedan hälsovårdsnämnden genom undersökning påvisat, att rätt betydliga mängder koloxid kunde finnas i luften i droskor och *spårvagnar*, som *uppvärmdes* genom förbränning af kolbriketter i blecklådor utan särskildt rökrör — ett i hufvudstaden vanligt sätt att värma dylika åkdon — har hälsovårdsnämnden fäst Öfverståthållareämbetets uppmärksamhet på den fara i sanitärt hänseende, som kunnat uppstå genom sådan anordning. I infordrad förklaring har styrelsen för Stockholms nya spårvägsaktiebolag förklarat, att det använda uppvärmningssättet endast vore af provisorisk natur, och skulle alla förbättringar vidtagas, som vore möjliga.

Under åren 1897 och 1898 har hälsovårdsnämndens biträde påkallats för *arbetsstatistiska undersökningar* af förhållandena inom bageriyrket och inom tobaksindustrien, hvilka undersökningar Kommerskollegium efter Eders Kungl. Maj:ts förordnande haft att utföra förmedelst af Riksdagen härtill anslagna medel.

Till fullgörande af den jämlikt nådiga förordningen den 18 november 1881 hälsovårdsnämnden åliggande *tillsynen öfver minderårigas användande till arbete* i fabrik, handverk eller annan handtering hafva besök aflagts å arbetsställena, där i nämnda förordning afsedda arbetare sysselsättas. I regel har hvarje arbetsställe under året inspekterats 4 gånger, och utgjorde antalet under hvarje af 1899 års kvartal besökta arbetsställena resp. 144, 146, 153 och 144. Enligt lämnade uppgifter har antalet arbetare sista kvartalet 1899 befunnits utgöra: 12—14 år 134 män, 55 kvinnor, 14—18 år 1,399 män och 586 kvinnor.

Desinfektionshärbarget har under femårsperioden användts af 322 personer med 1,723 underhållsdagar. I desinfektionsugnen hafva 11,563 personer låtit desinfektera 141,561 persedlar. Desinfektionsugnen har varit i bruk 1,049 dagar. Antalet desinfekterade bostäder uppgick till 6,538. För desinfektion af bostäder efter i lungsot affidna medellösa eller mindre bemedlade personer ställde stadsfullmäktige år 1897 till hälsovårdsnämndens förfogande ett anslag af 2,600 kr.

Vid hälsovårdsnämndens *anstalt för vinnande af animal vaccin* genom ympning af kalvar skördades under femårsperioden 26,433 glas och kapillärrör med lymfa samt 4,894 större rör och småflaskor. Till vaccination af människor hafva från ympanstalten sedan år 1885, då den upprättades, utlämnats följande portioner vaccin:

År 1885	420 glas och	36 rör.
Åren 1886—1890	6,889	401
" 1891—1895	17,232	1,730
" 1896—1900	23,177	1,940

Dessa vaccinportioner hafva dels användts till vaccinationen i Stockholm, dels försållts till Medicinalstyrelsens vaccinationskontor, äfvensom till landsorten och utlandet. År 1899 infördes en ny metod för vaccinens distribuerande, enligt hvilken den inneslöt i kapillärrör. Denna metod har befunnits god och användes numera uteslutande vid distribuering af vaccin i mindre portioner. Åren 1896—1900 hafva vaccinerats 23,822 barn. Af dessa vaccinerades 16,800 af därtill särskildt förordnade läkare, 3,305 af enskildt praktiserande läkare och 3,717 af barnmorskor. Med animal vaccin från hälsovårdsnämndens anstalt ympades 21,918, med humaniserad lymfa 1,904.

De från rotemännen i Stockholm för hvarje år till hälsovårdsnämnden aflämnade listor å de tvååriga barn, om hvilkas vaccination anteckning saknades, upptogo under åren 1896—1900 14,427 barn. Däråf voro 2,302 förut vaccinerade, ehuru anteckning saknades, 161 voro aflidna efter listornas upprättande, 325 voro sjuka och 1,347 afflyttade. På hälsovårdsnämndens uppmaning vaccinerades 10,290.

Då det genom senare tidens forskningar blifvit utrönt, att råttorna spela en viktig roll för pestsmittas öfverförande på människor, hemställde hälsovårdsnämnden år 1900 till stadsfullmäktige om ett anslag på 6,000 kronor till råttornas utrotande, hvilken framställning bifölls.

Sjukhus. Genom öfverenskommelse med *Serafimerlasarettets* direktion har hälsovårdsnämnden åt medellösa sjuka från Stockholms kommun utverkat 50 platser å sjukhuset utöfver de 100, som förut stått till förfogande för det ändamålet, för tiden från den 1 sept. 1899 till utgången af 1901 mot en afgift, utgörande den verkliga för det löpande året beräknade medeldagskostnaden.

Det ständigt växande behovet af sjukhusvård åt barn har delvis blifvit tillgododet genom det nya sjukhus, som styrelsen för *Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn* låtit uppföra å Kungsholmen i kvarteret Kronoberg. Efter af sjukhusets styrelse framställd begäran hafva stadsfullmäktige på vissa villkor beviljat ett årligt understöd af högst 20,000 kronor utöfver de 6,400 kronor, som förut voro till ändamålet anslagna.

Styrelsen för *barnsjukhuset Samariten* har vidtagit förberedande åtgärder för uppförande af ett större barnsjukhus å Södermalm, och hafva stadsfullmäktige efter styrelsens hemställan på vissa villkor upplåtit den västligaste delen af kvarteret Postiljonen med ett tomtutrymme af 12,000 kv.-meter till plats för det blifvande barnsjukhuset.

År 1897 hade hälsovårdsnämnden tillsatt en kommitté för uppgörande af plan till *tuberkulossjukvårdens ordnande i hufvudstaden*. Kommitterade voro år 1899 färdiga med sitt utlåtande, som gick ut på, att kommunen borde anlägga dels ett s. k. sanatorium för fall af lungsot i tidigare stadium, dels en asyl för längre framskridna fall af tuberkulos. Vidare borde vid de allmänna sjukhusen anordningar vidtagas, att lungsotspatienter, som ej fingo afvisas, på lämpligt sätt kunde isoleras. Efter hemställan af hälsovårdsnämnden anslogo stadsfullmäktige 78,000 kronor till uppförande af en paviljong vid Sabbatsbergs sjukhus för isolering af lungsiktiga. Denna paviljong var vid slutet af år 1899 färdig att tagas i användning. Byggnaden är uppförd af sten i 3 våningar; den inrymmer plats för 32 patienter. Stadsfullmäktige hafva vidare år 1899 anslagit en summa af 207,600 kronor att vid sjukhuset S:t Göran uppföra en asylbyggnad för lungsiktiga. Hvad beträffar frågan att anlägga ett sanatorium

för botliga fall af tuberkulos, har hälsovårdsnämnden ansett lämpligt att afvakta den erfarenhet, som kan vinnas från verksamheten vid de sanatorier, som uppförts af medel från H. M. Konungens jubileumsfond.

Den i förra femårsberättelsen nämnda om- och tillbyggnaden af observationspaviljongen vid *epidemisjukhuset* blef färdig i mars 1897. Härigenom hafva vunnits 5 sjukrum till de 8, som förut funnos, jämte 1 sköterskerum. Kostnaden för arbetet uppgick till 37,423 kronor 8 öre.

Epidemisjukhusets desinfektionsanstalt har utvidgats. Vinden ofvanför anstalten har inredts till förvaringsrum för patienternas kläder. Dessa tillbyggnader hafva kostat 7,469 kronor 30 öre. Därjämte har vid sjukhuset uppförts ett tork- och vädringshus för en kostnad af 5,049 kronor 65 öre.

För att vid epidemisjukhuset bereda ökad utrymme med anledning af den svåra difteriepidemien anslogo stadsfullmäktige för år 1899 en summa af 186,000 kronor för uppförande af en större och en mindre paviljong, för utvidgning af förvaltningsbyggnader m. m. Då emellertid epidemien i slutet af år 1899 tilltog i utbredning, anvisade stadsfullmäktige dessutom 28,000 kr. till byggande af trenne paviljongflyglar af trä i förbindelse med förut varande paviljonger, hvarigenom beräknades en utrymmesvinst på 45 sängar. Dessa nybyggnader om tillsammans 130 platser blefvo färdiga och togos i bruk under loppet af år 1900.

Resultaten af behandlingen af difterisjuka med serum framhållas alltjämt som utmärkt goda. Några försök hafva gjorts att behandla scharlakansfeberpatienter med injektioner af s. k. antistreptococcusserum. Försöken hafva emellertid utförts i alltför ringa omfång, för att man af dem skulle kunna draga någon bestämd slutsats; medlet syntes emellertid icke utöfva någon verkan i de svåra fall af scharlakansfeber, hvari det nu användes.

Allt sedan sjukhusets öppnande hade man haft för regel att icke utskrifva scharlakansfeberpatienter, förrän sex veckor förflutit sedan insjukningsdagen. Då denna tid i en del fall icke visat sig tillräcklig att förekomma smittans spridande, har man under senare hälften af år 1900 utskrifvit scarlatina-patienter till deras hem först efter 7 veckor, räknade från sjukdomens början. Tyvärr synes ej heller denna åtgärd i alla fall hafva medfört önskad resultat.

Hälsovårdsnämnden bestämde år 1896, att underläkaren och amanuensen vid epidemisjukhuset skulle, i den mån sjukhusgöromålen tillåte, tillhandagå stadens praktiserande läkare med utförande af bakteriologisk diagnos af difteri. Undersökningen skulle i regel vara afgiftsfri. Om den sjuke icke insändes till vård på epidemisjukhuset, skulle undersökningen betinga ett pris af 5 kronor.

Genom nådiga brefvet den 7 sept. 1896 har Eders Kungl. Maj:t medgifvit öfverläkaren vid epidemisjukhus rätt till tjänstårsberäkning i likhet med civila läkare i statens tjänst utan inskränkning till någon viss tid (förut 3 år). Sedan en permanent amanuensbefattning vid epidemisjukhuset inrättats, har Eders Kungl. Maj:t på vissa villkor medgifvit dess innehafvare rätt till tjänstårsberäkning.

På grund af den stora sjukligheten i staden vid 1899 års början voro sjukhusen till det yttersta belagda; samtidigt blef det nödvändigt att bereda plats åt nya patienter. För detta ändamål vidtogos reparationsåtgärder å de vid *Sabbatsbergs*

sjukhus belägna träpaviljonger, som ursprungligen varit afsedda endast för sommarbehof, för att därigenom göra dem användbara äfven under vintern. De vidtagna åtgärderna visade sig tillfredsställande, så att det äfven vid stark köld lyckades hålla temperaturen i paviljongerna vid behörig höjd. Härigenom hade åt sjukhuset vunnits 48 platser. Kostnaden för reparationerna uppgick till 4,529 kronor 25 öre.

Den vid sjukhuset uppförda tuberkulospaviljongen har på annat ställe omnämnts. Sjukhuset har från framlidne direktör Isidor Dannström och hans hustru mottagit en gåfva af 140,000 kronor att därför uppföra ett konvalescenthem för konvalescenter hufvudsakligen från Sabbatsbergs sjukhus. Sjukhusets styrelse har låtit uppgöra ritningar till ett dylikt konvalescenthem, och har man beräknat, att för de donerade medlen skulle kunna uppföras en byggnad med plats för 50 konvalescenter. På gjord framställning hafva stadsfullmäktige beslutit, att staden skulle åtaga sig kostnaderna för konvalescenternas framtida vård och underhåll å anstalten under villkor, att hemmet utan kostnad för staden uppfördes före utgången af år 1903. En donation å 2,000 kronor har sjukhuset mottagit från lifmedikus G. Westfelts sterbhus. Donationen är afsedd att läggas till fonden till understöd åt fattiga patienter vid deras utskrifning.

De i förra femårsberättelsen antydda utvidgningsarbetena å *Maria sjukhus* fullbordades år 1896. Genom desamma hafva förvärfvats nödiga rum åt underläkare, amanuens och operations-sköterska samt åt tjänstepersonalen, sammanlagdt 16 rum. Vidare har en lämplig polikliniklokal vunnits genom att därtill aptera sjukhusets gamla mottagningslokal. Slutligen hafva arbeten pågått med reparationer af sjukhusets golf. Förbättringar af sjukhusets sängar och sängutrustning hafva vidtagits. Ett betydande antal filter har nyanskaffats. Detta sjukhus hade i jämförelse med andra kommunens sjukhus förut intagit en ogynnsam ställning, hvad sköterske- och biträdespersonalens storlek beträffar. Från och med år 1896 har emellertid anställts en särskild operationssköterska. Ett ytterligare tillskott i arbetskrafter för sjukvårdens bestridande har erhållits genom anställande af sköterskeelever.

Till utvidgning af *sjukhuset S:t Görans* område har drätsel-nämndens första afdelning på vissa villkor upplåtit en del af den s. k. Stadshagen. Den nya asylbyggnaden för lungsiktiga vid sjukhuset, hvartill stadsfullmäktige anslagit medel, har förut omnämnts. För anställande af försök med rökförbränning hade å sjukhusets ångpannor anbringats Kowitzkes rökförbränningsapparater. Försöken gåfvo vid handen, att kolätgången väsentligt minskats efter insättningen af apparaterna och att denna minskning åtminstone delvis kunde tillskrifvas de insatta apparaterna.

Under vintern och höstmånaderna år 1898 uppläts isoleringspaviljongen vid sjukhuset till vård af scharlakansfeberpatienter; den användes för samma ändamål äfven under åren 1899 och 1900, till dess på hösten sistnämnda år en afdelning för ändamålet inreddes på Katarina sjukhus.

Anskaffandet af förbättrade sängar och ny sängutrustning å *Katarina sjukhus* har fortgått. Flere nya rum hafva inredds för sköterska och betjening. På grund af den utbredda difteriepidemien under år 1898 kunde epidemisjukhuset icke vårda alla sjuka. I slutet af september måste å Katarina sjukhus, som sedan april 1896 varit belagdt uteslutande med icke smittosamt sjuka, en afdelning om 70 platser tagas i anspråk för vård af

difteripatienter, och i december samma år måste för samma ändamål upplåtas en annan afdelning på 45 sängar. De af sjukhusets egna patienter, som icke kunde utskrifvas, öfverflyttades till sjukhuset S:t Göran. I januari följande år blef nödigt att utrymma äfven mansafdelningen vid Katarina sjukhus för difteripatienter, hvarigenom hela sjukhuset kom att funktionera som ett andra epidemisjukhus. Först i april månad 1900 kunde denna anordning upphöra. På hösten samma år inreddes i sjukhuset, såsom nämnt, en afdelning för mottagande af scharlakansfeberpatienter.

Vid *södra barnbördshuset* vårdades under femårsperioden 8,401 kvinnor, af hvilka 33 afled. De födda barnens antal var 8,086. Af 1,000 födda barn voro 27 dödfödda. Underhållsdagarnas antal uppgick till 86,375. Af hälsovårdsnämnden anställda läkare med åliggande att i hemmen *biträda fattiga barnaföderskor* hafva vårdat 197 kvinnor. 2,497 medellösa barnaföderskor hafva genom barnmorskor förlöst i sina hem. Kommunens kostnader härför uppgingo till 23,168 kronor.

Vid *Stockholms stads och läns kurhus* hafva å stadens afdelning — uteslutande afsedd för prostituerade kvinnor — vårdats 4,888 patienter. Underhållsdagarnas antal uppgick till 109,042.

I *Stockholms stads rannsakningsfängelse* hafva under femårsperioden vårdats 2,681 sjuka fångar.

Diakonissanstaltens sjukhus, som förut icke erhållit något bidrag från kommunen, tilldelades år 1896 af stadsfullmäktige ett årligt understöd af 3,000 kronor.

Provisoriskt sjukhus för invärtes sjuka män inrättades för tiden från den 30 jan. till den 10 maj 1899 i den s. k. Siewertska kasernen i lokaler, som för ändamålet där upplåtits. Anledning till inrättandet var den, att Katarina sjukhus under den stora difteriepidemien upplåtits till epidemisjukhus, under det samtidigt stor sjuklighet i öfrigt rådde i staden. Sängplatsernas antal var 45, antalet vårdade 162 och underhållsdagarnas antal 3,940 med en medelkostnad af 2 kronor 2 öre pr dag.

Till uppförande af en *asyl för hastigt insjuknade* vid Sabbatsberg anslago stadsfullmäktige 50,000 kronor. Arbetet härpå påbörjades under hösten 1900, och vid årets slut var byggnaden under tak. Samma år beviljade stadsfullmäktige efter hemställan af hälsovårdsnämnden ett belopp af 45,500 kronor till uppförande af en ny asyl för hastigt insjuknade vid Maria sjukhus.

Vid *Maria sjukasyl* hafva under femårsperioden vårdats i medeltal 448 personer årligen.

Rättsmedicinska liköppningar hafva företagits i 272 fall, liköppningar, där dödsorsaken ej varit af läkare konstaterad, i 744 fall, likbesiktningar med anledning af själfmord eller olyckshändelse i 639 fall. Rättsmedicinska utlåtanden på grund af verkställda undersökningar af levande personer hafva afgifvits i 598 fall. Icke mindre än 12,971 personer hafva inom eller utom fängelse besiktigats för utrönande af arbetsduglighet o. a.

Antalet *sinnessjuka*, för hvilka Stockholms kommun betalade vårdafgifter vid rikets hospital, uppgick år 1896 till 194 och år 1900 till 223.

Anstalten för provisorisk sinnessjukvård, som förut varit inrymd i därstugan vid Jakobsberg, har i mars 1896 flyttats till den nybyggda asylen vid Allmänna försörjningsinrättningen. Vid denna asyl, som hufvudsakligen är afsedd för vård af kroniskt sinnessjuka fattighjon och som skall stå under fattig-

vårdsmyndigheternas förvaltning, erhöll hälsovårdsnämnden dispositionsrätt öfver 30 platser för vård af de af akut sinnessjukdom lidande, till dess dessa kunde intagas vid statens hospital. På grund af den alltjämt ökade svårigheten att erhålla plats på dessa anstalter har hälsovårdsnämnden nödgats inreda en sinnessjukvårdsanstalt i den med stadens desinfektionsanstalt sammanbyggda, för tillfället ej använda egendomen 71 Brännkyrkagatan. Detta arbete var färdigt i början af år 1899, och här bereddes plats för 32 sinnessjuka. Redan i september var det nyförvärfvade utrymmet otillräckligt, hvarför i tvenne rum, tillhörande desinfektionsanstalten, bereddes plats för 6 patienter. Då nämnden emellertid redan i november samma år måste skaffa vård åt ännu flere sinnessjuka, gjordes framställning till fattigvårdsmyndigheterna med begäran om ökad utrymme för akut sinnessjuka vid Allmänna försörjningsinrättningens asyl. Denna begäran villfors, och genom att inreda tvenne arbetssalar till logement för sinnessjuka bereddes plats för ytterligare 30 patienter. Då emellertid antalet sinnessjuka, åt hvilka hälsovårdsnämnden hade att bereda vård, ständigt tillväxte, uppdrog nämnden år 1900 åt särskilda kommitterade att utreda frågan, hvilka åtgärder skulle vidtagas, för att denna sinnessjukvård skulle på mest tillfredsställande sätt blifva tillgodosedd. Vid Allmänna försörjningsinrättningens asyl, den del däraf, som är afsedd för provisorisk vård af sinnessjuka, hafva vårdats i medeltal 121's patienter årligen.

Sedan *distriktsläkarne* i sammanhang med ny lönestat för stadens tjänstemän erhållit rätt till pension, har hälsovårdsnämnden beslutat tillsätta distriktsläkare medelst förordnanden tills vidare (i stället för på 3 år förut). Äfven öfverläkare å stadens sjukhus skulle härefter tillsättas genom förordnanden tills vidare.

Distriktsläkarne hafva anmält 16,540 fall af smittosamma sjukdomar, däribland 3,577 fall af difteri, 1,057 fall af scharlakansfeber och 79 fall af tarmsyftus. Sjukdomsfall, som skola anmälas af samtliga läkare, hafva inträffat till ett antal af 15,631, däraf 11,416 i difteri och strypsjuka, 3,791 i scharlakansfeber och 398 i tarmsyftus.

Antalet fattiga sjuka, som vårdats af distriktsläkarne under femårsperioden, uppgick till 103,646, utgörande i medeltal 7.64 % af befolkningen. Af de vårdade afledt 3,025, motsvarande en medelprocent af 3.08. Kostnaden för medicin, som af fattiga på recept af distriktsläkarne kostnadsfritt fått hämtas från apoteken, uppgick till 124,492 kronor 86 öre.

Till hufvudstade af minnet af H. M. Konung Oscar II:s 25-åriga regeringsjubileum anslogo stadsfullmäktige en summa af 200,000 kronor till bildande af en under drätsel-nämndens första afdelnings förvaltning stående fond, hvilken skulle bära namnet *Konung Oscar II:s och Drottning Sofias jubileifond* och hvars afkastning skulle användas till vårdande af fattiga, af lungsot lidande personer från Stockholms stad. Sedan på sommaren 1900 det första lungsotssanatoriet öppnats vid Hålahult, vårdades där på fondens bekostnad 14 patienter. Kostnaderna härför uppgingo till 1,306 kronor; fondens storlek uppgick vid 1900 års slut till 222,809 kronor 25 öre.

Allmänna *polikliniken*, som förut haft sin lokal i Biblioteksgatan 18, har år 1896 flyttats till Riddargatan 3. I sammanhang härmed hafva stadsfullmäktige höjt sitt årsbidrag från 1,500 kronor till 2,000 kronor.

För att åt obemedlade bereda möjlighet att få tandfyllningar och proteser utförda anslogo stadsfullmäktige 1,500 kronor som bidrag till inrättande af en poliklinik vid det i samband med Karolinska mediko-kirurgiska institutet år 1898 inrättade Tandläkareinstitutet.

Antalet sjukdomsfall vid af hälsovårdsnämnden understödda polikliniker uppgick under femårsperioden till 11,349 vid polikliniken vid Riddargatan 3, 11,311 vid polikliniken å Södermalm och 5,288 vid tandpolikliniken. Vid Maria sjukhus poliklinik behandlades 10,688 patienter. Om frekvensen vid polikliniken vid sjukhuset S:t Göran får man en föreställning genom det förhållandet, att patientsiffran för år 1898 steg till 13,361.

Antalet *sjuksängar* å kommunens sjukhus var år 1900 å Sabbatsbergs sjukhus 381, hvartill ytterligare komma 48 sjuksängar i de tidvis äfven vintertiden använda båda evakuationspaviljongerna, å sjukhuset S:t Göran 299, å Katarina sjukhus 160, å Maria sjukhus 153, å Epidemisjukhuset 375. Antalet sjuksängar å öfriga i Stockholm befintliga sjukhus utgör: å Serafimerlasarettet 389, å Stockholms stads och läns kurhus 141, däraf stadens platser 101, å Diakonissanstaltens sjukhus 45, å Sofiahemmet 56, å Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 144 samt å barnsjukhuset Samariten 20.

För *omsättningen af sjuka* å kommunens sjukhus redogöres i nedanstående tabell:

År.	Kvarliggande från föregående år.	Inkomna.	Vårdade.			Utgångna.			Kvarliggande till följande år.
			Män.	Kvinnor.	Summa.	Friska eller förbättrade.	Öfverlämnade.	Döda.	
1896 . . .	712	9,172	5,832	4,052	9,884	8,265	229	597	793
1897 . . .	793	10,436	6,723	4,506	11,229	9,377	288	631	933
1898 . . .	933	13,109	8,258	5,784	14,042	12,058	273	742	969
1899 . . .	969	16,848	10,117	7,700	17,817	15,625	303	901	988
1900 . . .	988	12,014	7,176	5,826	13,002	10,960	433	646	963

Om vissa *ekonomiska förhållanden* rörande kommunens sjukhus lämnas öfversikt i nedanstående tabell:

År.	Underhållsdegernas sammanlagda antal.	Dagliga medelkostnaden för vårdade.	Medelkostnaden för hvarje vårdad.	Kostnaden för den egentliga sjukvården.	Kostnaden för hvarje under året upptagen säng.	Medelkostnaden för hvarje vårdad.	Dagliga medelkostnaden för hvarje vårdad.	Dagliga utspisningskostnaden för hvarje vårdad.	Dagliga medicinkostnaden för hvarje vårdad.	Dagliga kostnaden för förbrukningsartiklar för hvarje vårdad.
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Öre.	Öre.	Öre.	Öre.
1896 .	261,461	714.36	28.51	490,190.40	686.20	49.59	1.87	39.60	9.74	9.10
1897 .	292,583	801.60	26.06	532,630.79	664.46	47.43	1.82	38.30	7.98	10.02
1898 .	326,300	893.97	23.24	562,797.67	629.55	40.08	1.73	40.00	9.34	9.69
1899 .	360,558	987.83	20.24	669,808.29	678.06	37.42	1.86	43.71	11.18	10.42
1900 .	313,995	860.26	24.15	694,840.90	807.71	53.44	2.21	48.94	10.34	11.19

Den i förra femårsberättelsen omtalade *gemensamma upphandlingen* af viktigare förnödenheter för sjukhusens räkning har i ökad utsträckning försökts äfven under åren 1896—1897. Försöket har utfallit fördelaktigt, hvarför man definitivt beslutat att för framtiden fortfarande använda detta upphandlingssätt.

En af de viktigaste artiklarna för sjukhusen vid denna upphandling har varit stenkol. På grund af de stora prisstegringarna under de senare åren å denna vara föreslog hälsovårdsnämnden hos drätsel-nämnden, att kommunens förvaltande myndigheter skulle för att erhålla billigare pris sammansluta sig till gemensam upphandling däraf. Sedan drätsel-nämnden förklarat sig villig föranstalta om införande af anbud å leverans af stenkol i större omfattning, har hälsovårdsnämnden för 1901 uppdragit åt denna myndighet att uppköpa den för sjukhusens behof erforderliga kvantiteten stenkol.

Vid Sabbatsbergs och Maria sjukhus har *mathållningen* öfvertagits af sjukhusen själfva från och med den 1 april 1897. Vid intet af kommunens sjukhus ombesörjes därefter mathållningen af entreprenör. Den erfarenhet man fått af denna förändring är, att maten väsentligen förbättrats, under det att kostnaderna för densamma förminskats.

Genom nådigt bref af den 6 mars 1896 hade Eders Kungl. Maj:t föreskrifvit, att ett *nytt apotek* med personligt privilegium skulle förläggas på en plats å östligaste delen af Östermalm. Detta apotek, benämndt Storken, har, sedan det afsynats och godkänts af Medicinalstyrelsen, år 1898 öppnats för allmänheten. Det är beläget i nr 28 Storgatan.

Rörande en del i hufvudstaden befintliga *enskilda sjukvårdsanstalter* lämnas i tabell 7 några uppgifter, afseende år 1900. Några af dessa anstalter äro redan i det föregående berörda. Öfverståthållareämbetet har därjämte ansett sig böra i detta sammanhang något närmare redogöra för några i sjukvårdens intresse bildade föreningar.

Föreningen för sjukvård i fattiga hem, stiftad år 1888 för Adolf Fredriks församling, men sedermera verkande äfven inom Johannes, har till uppgift att genom af föreningen anställda sjuksköterskor lämna vård åt fattiga sjuka i deras hem, hvarigenom mycket underlättas och kompletteras den vård, som af stadens distriktsläkare kan egnas åt sådana sjuka. Sköterskorna hafva att afgiftsfritt icke allenast lämna den omsorgsfullaste sjukvård i de fattigas hem utan äfven bispringa de sjuka med föda, vin, linne, bad m. m. samt i sköterskehemmet behandla yttre åkommor. Hvad sålunda lämnas afser endast de sjukas återställande till hälsan, men i öfrigt få icke något slags almosor utdelas.

Under femårsperioden 1896—1900 har föreningen gifvit sjukvård åt 1,535 personer med en totalkostnad af 38,685 kr. 22 öre, hvari då icke inberäknats något värde å en mängd af hufvudsakligen föreningsmedlemmar skänkta och till patienter lämnade sjukvårdsartiklar, klädespersedlar, mat m. m. Till bestridande af ofvannämnda kontanta utgifter och till ökande af kapitaltillgången har föreningen haft under perioden 38,685 kronor 22 öre i inkomster, nämligen medlemsavgifter 3,550 kronor, bidrag af onämnd person 1,200 kr. årligen, anslag af Jakobs och Johannes församling 700 kronor om året, penninggåfvor och tillfälliga bidrag samt testamenten 23,397 kr. 79 öre, äfvensom 2,237 kr. 43 öre i räntor å föreningens kapital, som vid periodens början utgjorde 4,805 kr. 77 öre och vid dess slut 15,475 kr. 75 öre. En år 1897 erhållen testamentarisk gåfva å 5,000 kronor har föreningen först efter periodens slut uppburit och är därför i ofvan angifna kapitalbehållning ej inräknad.

I liknande syfte med nämnda förening bildades den 17 maj 1893 *Föreningen för sjukvård hos fattiga inom Kungsholms*

församling. Föreningens tillvaro var från början grundad utslutande på frivilliga bidrag dels i form af årsbidrag från föreningsmedlemmar, dels såsom tillfälliga gåfvor i penningar eller in natura.

Antalet vårdade sjuka uppgick under år 1896 till 175, af hvilka 101 tillfrisknade eller väsentligt förbättrades. Till dessa sjuka utdelades 1,300 matportioner samt 2,000 liter oskummad mjölk jämte ägg, vin och saft. Sjukbesökens antal utgjorde omkring 1,500. Linne, sängkläder och sjukvårdsartiklar utlånades, och hjälp vid rengöring i hemmen samt vakhjälp anskaffades, hvilket gäller hela den tid redogörelsen omfattar.

Till och med år 1896 bestreds sjukvården af *en diakonissa*. Men från och med 1897 lyckades föreningen genom Diakonissanstaltens tillmötesgående och rikligare gåfvomedel anställa två diakonissor, hvilket förhållande ännu fortfar. Antalet patienter har ock sedan nämnda år ökats rätt betydligt. Så erhöles år 1900 203 patienter vård i sina hem, där 2,683 besök gjordes. Därjämte erhöles 59 personer poliklinisk behandling för utvärtes åkommor och gjorde för sådant ändamål 480 besök i sköterskehemmet. Då afståndet från öfre Kungsholmen till sjukhusens polikliniker är rätt betydande, hafva dessa mottagningar visat sig fylla ett behof.

Föreningen har låtit sig angeläget vara att ej blott direkt hjälpa de sjuka på redan antydt sätt utan också indirekt, i det att sköterskorna sökt lära dem vikten af renlighet, frisk luft och varsamhet mot smitta, särskildt af lungtuberkulos. Såsom en frukt af föreningens verksamhet torde också åtminstone delvis kunna skrivas det faktum, att räkningarna för medicin till medellösa å apoteken nedgått högst betydligt under de senare åren. Också har föreningen sökt att så mycket som möjligt ersätta medicin genom stärkande, lämplig föda. De sjuka hafva också i regel mött föreningens arbete med mycken tacksamhet.

Stor offervillighet har visats föreningens arbete från den lyckligare lottade allmänhetens sida. Den 1 januari 1896 utgjorde föreningens tillgångar 7,116 kr. och inkomsterna samma år 4,849 kr., däraf 3,000 kr. såsom gåfva från Stockholms stads sparbank med anledning af dess jubileum. Genom beslut af den 15 december 1897 beviljade stadsfullmäktige till föreningens verksamhet ett årsanslag af 1,500 kr. Genom detta frikostiga understöd erhöles föreningen en mera tryggad ekonomisk ställning och såg därjämte i detta anslag ett uppmuntrande bevis på den välvilja, med hvilken stadens myndigheter syntes hafva aktgivit på föreningens arbete. 1900 års inkomster och utgifter uppgingo till resp. 4,568 och 3,198 kr. Af inkomsterna utgjordes 1,375 kr. af tillfälliga gåfvor. Tacksamt erinras, att H. M. Drottningen alltifrån föreningens början täckts lämna årligt bidrag. Tillgångar i penningar och inventarier utgjorde den 31 december 1900 8,064⁷⁸ kronor.

Bland andra gåfvor under sistlidet år erhöles föreningen 150 kr. att därmed under sommaren bereda vistelse på landet åt fattiga patienter och kunde därigenom låta fyra sjuka njuta landluft till synbart gagn för dem. På denna nya gren af sin verksamhet tänker föreningen hafva sin uppmärksamhet riktad för framtiden i mån af inflytande medel.

Antalet understödjande medlemmar, som år 1896 uppgick till 80, hade vid 1900 års slut ökats till 149.

Efter mönster af de nyssnämnda bägge sjukvårdsföreningarna hafva under perioden inom hufvudstaden bildats ytterligare tvenne

dylika föreningar, den ena inom *Maria* församling, bildad den 5 april 1899, och den andra inom *Östermalm*, stiftad på hösten samma år. Af den förstnämnda, hvars sköterskehem är beläget i nr 88 Brännkyrkagatan, vårdades under år 1900 336 personer för en kostnad af 1,451 kronor 62 öre. Föreningens samtliga utgifter under året uppgingo till 2,974 kr. 82 öre och behållningen vid årets slut till 3,575 kr. 11 öre.

Föreningen Margaretahemmet för vård af fallandesjuka sinnesslöa barn, hvilken förening bildades år 1891 på initiativ af Hertigen af Västergötland samt några för saken intresserade personer, har till uppgift att taga sig an och vårda fallandesjuka sinnesslöa barn. Föreningens angelägenheter handhafvas af en styrelse bestående af 11 personer, 5 damer och 6 herrar, bland hvilka en läkare. I denna styrelse har Hertigen af Västergötland hela tiden fungerat som ordförande.

Vårdanstalten för de sjuka barnen förestås af en husmoder, och undervisningen bedrivs af en lärarinna; läkarevården besörjes af en på platsen boende läkare. Föreningen har alltifrån början af sin verksamhet haft vårdanstalten förlagd till förhyrd lägenhet, Mariehäll, vid Sundbyberg, men så snart dess tillgångar det medgifva, ämnar den bygga ett eget hem å en redan inköpt tomt i närheten af Huddinge station. Barnens antal å vårdanstalten har under senaste femårsperioden växlat mellan 26 och 30. Af dessa har ungefär halfva antalet varit från Stockholms stad, de öfriga från olika delar af riket.

De bildbara barnen, hvilkas antal vid 1900 års slut utgjorde 6, åtnjuta undervisning såväl i vanliga skolämnen som i slöjd. För hvarje bildbart barn erhålles ett statsanslag af 250 kr. Under senaste femårsperioden har anstalten åtnjutit ett årligt anslag af Stockholms stad af 800 kr. Öfriga inkomster utgöras dels af årsavgifter, som betalas af landsting, kommuner och enskilda, i regel 250 kr. för hvarje barn, dels af räntor och frivilliga gåfvor, dels af ledamotsavgifter. Af föreningens ledamöter finnas dels ständiga, som erlägga en gång för alla 50 kr., dels tillfälliga, som betala 3 kr. årligen. De förras antal var vid slutet af senaste femårsperioden 65, de senares 680. Föreningens tillgångar vid 1900 års slut utgjorde:

Fonder för särskilda ändamål	10,925·31 kr.
Lifräntefonden	15,057·72 »
Fonder, hvaraf räntan får användas för anstaltens behof	10,000·00 »
Fastighet	12,000·00 »
Öfriga tillgångar	28,567·55 »

Summa 76,550·58 kr.

Årskostnaden för hvarje barn, som år 1896 utgjorde 421·38 kr., har under femårsperioden ökat och uppgick år 1900 till 534·28 kr.

Allmänna hälsotillståndet i hufvudstaden var under femårsperiodens början synnerligen tillfredsställande. I senare hälften af 1897 började emellertid epidemier af *difteri* och *scharlakansfeber* uppstå. Särskildt var difteriepidemien ovanligt utbredd. Bortser man från difteriepidemien, var hälsotillståndet under år 1898 tillfredsställande. Året 1899 utmärkte sig för en högst betydande sjuklighet. Difteriepidemien var synnerligen utbredd. Så vidt man vet, har difteri aldrig haft sådan utbredning i Stockholm som år 1899. Det året anmäldes af denna sjukdom icke mindre än 4,823 fall mot 2,946 under år 1898 och endast 639 under år 1897. Därtill utbröt samma år influensa med många

sjukdomsfall; äfven af mässling, diarréssjukdomar och lunginflammation uppträdde ett stort antal fall. År 1900 var sjukligheten mycket ringa, om man fränser ett fortfarande ganska stort antal fall af difteri.

Mässlingen har under femårsperioden visat ett ovanligt sätt att uppträda. Efter en större epidemi plägar här inträda fullt epidemifria mellantider. Under femårsperioden har mässling aldrig fullständigt försvunnit. I slutet af år 1898 och början af år 1899 uppträdde en stegring af sjukdomsfallens antal. Dödligheten i denna sjukdom var år 1899 ovanligt stor, 18 %, mot 6 % föregående år.

År 1896 uppträdde stor sjuklighet i svårartad *kikhosta*. Dödsfallen från alla samhällsklasser uppgingo till nära 15 % af sjukdomsfallen.

Tarmtyfus synes fortfarande vara på ständig återgång. Under åren 1896—1900 anmäldes resp. 98, 112, 80, 75, 33 fall af denna sjukdom.

Af *epidemisk hjärnfeber* anmäldes år 1900 14 fall, däribland 8 dödsfall. 8 af de insjuknade tillhörde här garnisone-rade trupper. Under periodens tidigare år anmäldes intet fall af sjukdomen.

Under år 1900 utbröt i hufvudstaden en *koppepidemi*. Undantager man ett enstaka fall år 1894, hade koppor ej försports i hufvudstaden sedan år 1884, då en epidemi på 56 fall uppstod. Någon större epidemi af koppor har icke hemsökt Stockholm sedan 1874, då de uppträdde i icke mindre än 3,047 fall. Ett visst sammanhang kunde vid 1900 års epidemi spåras mellan flere af fallen, men åtskilliga uppträdde isolerade, i skilda delar af staden, utan att man kunde vinna någon upplysning, hvarifrån de utgått. Endast 14 sjukdomsfall inrapporterades, däraf 1 dödsfall. Det måste anses som en stor triumf för den moderna hälsovården, att en koppepidemi, som redan innästlat sig på så skilda håll i staden, kunnat kvävas i sin linda. Att så kunde ske, beror till stor del på hälsovårdsmyndigheternas kloka och energiska ingripande. Till ej oväsentlig del beror framgången af deras bemödanden på det utmärkta sätt, hvarpå vaccinationen i hufvudstaden sedan många år handhafs och öfvervakats.

Alkoholsjukdomarna hafva stadigt ökat under femårsperioden. År 1896 uppgick de anmälda sjukdomsfallens antal till 222 och år 1900 till 374.

Dödligheten i Stockholm har, såsom redan under afdelningen Befolkningsförhållanden anförts, varit väsentligt lägre under här ifrågavarande femårsperiod än under den näst föregående. Beräknad på 1,000 af den mantalsskrifna befolkningen, utgjorde densamma år 1896 16·81, år 1897 16·54, år 1898 17·11, år 1899 19·88 och år 1900 16·78. Siffran för år 1897 är den lägsta dödlighetssiffran för Stockholm statistiken haft att uppvisa.

Till jämförelse meddelas efter Registrar General i London antalet döda på 1,000 invånare under år 1900 i några större utländska städer: Kristiania 15·5, Köpenhamn 17·8, Hamburg 17·4, Berlin 19·0, Wien 20·5, Budapest 20·3, S:t Petersburg 24·5, London 18·8, Hull 19·8, Edinburgh 19·4, Glasgow 22·0, Dublin 27·6, Amsterdam 16·6, Bruxelles 16·4, Paris 20·6, Rom 19·1, Newyork 20·6, Philadelphia 19·4, Bombay 96·4, Alexandria 32·2.

Dödligheten inom de olika *dödsorsaksgrupperna* åren 1881—1900 finnes upptagen i *tabell S* (sid. 84).

De viktigaste dödsorsakerna under femårsperioden visa följande dödstal, beräknade på 10,000 invånare:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Mässling	1·2	1·0	1·4	5·0	0·4
Scharlakansfeber	1·5	2·4	1·5	1·6	0·8
Tarmtyfus	0·6	0·7	0·8	0·6	0·1
Barnkolera och inhemsk kolera . .	4·3	5·2	3·1	3·9	3·4
Kikhosta	6·6	0·4	3·1	1·3	1·6
Difteri och strypsjuka	1·2	1·6	6·7	11·1	5·4
Lungsot	24·8	26·8	23·8	26·3	24·6
Luftrörsinflammation, akut o. kronisk	9·6	6·2	10·3	11·9	9·0
Lunginflammation	16·7	16·3	21·9	27·5	18·9
Tarminflammation	12·0	12·8	9·2	11·0	10·4
Självmord	3·3	3·4	3·4	3·2	3·3

Den ojämförligt stora *dödligheten bland oäkta barn* i första lefnadsåret kvarstår oförändrad. Bland 100 levande födda oäkta barn dogo under första lefnadsåret 25·5, under det bland 100 levande födda äkta barn endast 11 afledo inom samma tid. Bland dödsorsakerna hos de späda oäkta barnen intaga mag- och tarmsjukdomar det viktigaste rummet. Dessa sjukdomar uppstå mången gång till följd af mödrarnas obekantskap med

Tab. S. *Dödligheten inom dödsorsaksgrupperna i Stockholm åren 1881—1900.*

Dödsorsaksgrupper.	På 10,000 invånare dogo årligen.			
	1881— 1885.	1886— 1890.	1891— 1895.	1896— 1900.
Bildningsfel och medfödda sjukdomar . . .	12·11	10·32	9·11	8·14
Ålderdomssjukdomar	7·89	6·75	6·93	8·96
Akuta infektionssjukdomar ¹⁾	28·73	27·63	35·55	19·66
Kroniska infektionssjukdomar ¹⁾	—	—	36·29	33·54
Konstitutionella sjukdomar	6·20	5·95	1·24	1·09
Kroniska förgiftningssjukdomar	1·37	1·18	0·59	0·72
Sinnessjukdomar	0·42	0·68	0·76	0·84
Nervsystemets sjukdomar ¹⁾	20·78	17·40	11·05	10·96
Öronsjukdomar	0·33	0·33	0·27	0·39
Cirkulationsorganens sjukdomar	11·15	11·11	13·14	16·46
Andningsorganens sjukdomar ¹⁾	82·75	68·15	31·84	31·64
Matsmältningsorganens sjukdomar	42·06	34·26	18·66	15·68
Urinorganens sjukdomar	10·64	9·20	7·18	6·27
Kvinnliga könsorganens sjukdomar	3·29	2·80	0·29	0·26
Rörelseorganens och bensystemets sjukdomar	1·46	1·17	0·39	0·38
Hud- och bindväfssjukdomar	3·17	2·85	0·57	0·38
Svulster ¹⁾	—	—	12·65	12·48
Olyckshändelser eller våda	5·97	5·24	4·21	4·83
Självmord	2·77	3·04	3·9	3·32
Mord eller dräp	0·29	0·28	0·11	0·14
Lagligt aflifvande	0·02	—	—	—
Okända dödsorsaker	0·12	0·08	0·03	0·12
Samtliga dödsorsaker	241·52	208·42	194·71	176·16

¹⁾ För åren till och med 1890 inräknades strypsjuka och lungsot bland andningsorganens sjukdomar; efter år 1890 räknas den förra till akuta infektionssjukdomar, den senare till kroniska infektionssjukdomar. Kräfta inrubricerades de förstnämnda åren under de särskilda organens sjukdomar, efter år 1890 uppföres den bland svulster. Tuberkulös hjärnhinneinflammation räknades under förra tiden till sjukdomar i hjärnan, men under den sista till kroniska infektionssjukdomar, dit äfven annan tuberkelsjukdom hänföres, hvilken förr upptogs under konstitutionella sjukdomar.

det allra enklaste, som hör till uppfödning af barn. Det är att hoppas, att månget barnalif, som nu går under genom fostrarinnornas okunnighet, framdeles skall kunna räddas, då kunskapen om hvad som hör till en rationell barnavård trängt djupare ned bland folket.

1) Allmän fattigvård. Fromma stiftelser m. m.

a) *Fattigvården.* Alltsedan kungl. förordningen den 9 juni 1871 angående fattigvården i riket började tillämpas och efter det i följd af rotemansinstitutionens införande de för Stockholms stads fattigvård tillsatta ordningsmännens verksamhet från och med år 1878 upphört, hade förändringarna i *fattigvårdens handhavande* inom hufvudstaden varit af föga betydelse och i de flesta fall endast bestått i rent reglementariska bestämmelser. Den brist på central ledning, som öfverlämnandet af det egentliga fattigvårdsarbetet åt flere olika styrelser innebar, framträdde allt mera tydligt och kunde ej heller afhjälpas af fattigvårdsnämndens delegerade för barnavård, hvilkas beslut ofta genom saknaden af personlig kännedom om de hjälpsökande blefvo föga öfverensstämmande med verkliga behovet. Hvarje fattigvårdsstyrelse utbildade allt efter graden af förmåga och intresse sin egen praxis vid tillämpningen af gällande allmänna föreskrifter, hvartill kom, att rotemännen, hvilka skulle genom personliga besök i de fattigas hem i första hand pröfva och undersöka de hjälpsökandes behof, dels vissa tider af året voro strängt upptagna af andra göromål, dels saknade erforderlig ledning och eftersyn och ofta ansågo fattigvårdsgöromålen såsom besvärliga tillägg till sina öfriga mångskiftande åligganden.

Sedan 1892 års revisorer fäst uppmärksamhet på dessa och andra brister i fattigvårdens handhavande, tillsattes år 1894 en kommitté för att undersöka förhållandena och inkomma med förslag till förbättrad organisation. Kommitténs i betänkande den 30 september 1897 afgifna förslag blef sedermera underkastadt vederbörande myndigheters pröfning och den 8 november 1898 i nästan oförändradt skick af stadsfullmäktige antaget.

De genomgripande förändringar i hufvudstadens fattigvårdsförvaltning, som i följd af ofvannämnda beslut vidtogos och från och med år 1899 trädde i verket, äro hufvudsakligen följande.

Antalet ledamöter i *fattigvårdsnämnden*, som dittills utgjort 16, nedsattes till 12. Suppleanternas antal, 8, kvarstår däremot oförändradt.

Nämnden, som i ännu vidsträcktare omfattning än förut utgör öfverstyrelse för fattigvården, eger dock åt särskilda *delegerade* öfverlämna att i fråga om fattigvårds beviljande med nämndens rätt besluta i enlighet med de föreskrifter, som af nämnden meddelas. Delegerades ordförande och vice ordförande utses för ett år i sänder. Nämndens öfriga ledamöter äfvensom dessas suppleanter tjänstgöra i tur och ordning såsom delegerade enligt bestämd fördelning. Efter pröfning af de hjälpsökandes behof och i öfrigt förekommande omständigheter ega dessa delegerade:

a) att i kommunens ålderdomshem till vård och åtnjutande af det underhåll, hvarom fattigvårdsnämnden särskildt förordnar, intaga sådana fattiga, som i följd af ålder, bräcklighet eller annan fortfarande anledning äro i behof af ständig hjälp. I följd af denna bestämmelse har förordnandet om intagning i ålderdomshem blifvit för vinnande af större likformighet öfver-

flyttadt från fattigvårdsstyrelserna och antalet platser i dessa anstalter sålunda numera gemensamt för hela staden;

b) att till intagning å försörjningsinrättning hänvisa sådana fattiga, som i följd af särskilda olycksfall, ihållande sjuklighet eller andra dylika omständigheter äro i behof af hjälp och icke böra å sjukvårdsinrättning eller ålderdomshem intagas, eller ock bevilja sådan behöfvande penningunderstöd;

c) att till intagning å Allmänna barnhuset remittera barn under 6 års ålder; att till intagning i stadens barnhem och uppfostringsanstalter meddela remisser; att till nämndens utackorderingsbyrå remittera sådana minderåriga, som anses böra för fattigvårdens räkning utackorderas; äfvensom att förordna om vårdande genom vederbörande fattigvårdsstyrelses försorg och mot den uppfostringshjälp, som delegerade i hvarje fall bestämma, af de barn, för hvilka annan utväg anses icke kunna eller böra beredas; samt

d) att på förslag af fattigvårdsstyrelse jämväl i öfriga understödsärenden, hvilka fattigvårdsnämnden ej särskildt förbehållit sig, meddela beslut.

Fortfarande skall inom hvar och en af hufvudstadens territorialförsamlingar tills vidare finnas en särskild *fattigvårdsstyrelse*, som under nämndens inseende utöfvar den närmaste och omedelbara tillsynen öfver de fattiga inom distriktet. Dessa fattigvårdsstyrelser åligger för den skull att göra sig noga under rättade om de hjälpsökandes lefnadsförhållanden och verkliga behof, att meddela den fattigvård, som af nämnden blifvit i hvarje fall bestämd, där ej detta åt annan uppdragits, samt att vaka öfver att beviljad understöd behörigen användes. Fattigvårdsstyrelserna ega att hos nämnden föreslå den fattigvård, som de i hvarje fall kunna finna af behofvet påkallad; och må nämnden jämväl åt dem öfverlämna att bevilja understöd i mat, ved eller klädespersedlar äfvensom att, där nöden är så trängande, att nämndens beslut ej kan afvaktas, vidtaga andra för fattigvårdens handhavande erforderliga åtgärder, dock med skyldighet i sistnämnda fall att underställa nämnden dessa åtgärder vid dess först infallande sammanträde.

Den viktigaste nyheten i organisationen torde vara anställandet af en *fattigvårdsinspektör*. Honom åligger att egna sorgfällig uppmärksamhet åt allt, som rör den allmänna fattigvården i hufvudstaden, verka för dess följdriktiga handhavande och sunda utveckling, hos fattigvårdsnämnden och de under densamma lydande styrelser göra de framställningar, hvilka till vinnande häraf påkallas, samt bringa nämndens beslut till verkställighet, där ej detta tillkommer annan. Fattigvårdsinspektören skall ock på begäran tillhandagå hufvudstadens enskilda barnhärtighetsinrättningar med erforderliga upplysningar och råd.

Vid nämndens och underlydande styrelser sammanträden må inspektören närvara med rätt att deltaga i öfverläggningarna, men ej i besluten. Frågor rörande fattigvårds beviljande, som tillhöra nämndens eller delegerades handläggning, skola beredas och föredragas af inspektören, hvilken det ock åligger att på nämndens anmodan afgifva utlåtanden i öfriga frågor, som anses böra till honom hänskjutas.

I fråga om utöfvandet af kontroll och ledning af den primära undersökningen rörande hjälpsökandes behof och personliga förhållanden, hvilken angelägenhet fortfarande tillhör rotemännen, eger inspektören öfverinseende likasom ock öfver användningen af det årsanslag, som från och med år 1899 ställts till fattigvårds-

nämndens förfogande till ersättning åt särskildt anställda biträden vid undersökningen af ifrågasatta understöd.

Fattigvårdsinspektören skall ock ombesörja, att öfver stadens samtliga understödstagare register föres, så inrättadt, att däraf med lätthet kan vinnas upplysning om den fattigvård, som hvarje understödstagare beviljats.

Redan på grund af fattigvårdsnämndens beslut den 17 juni 1895 hade ett fortlöpande register öfver allmänna fattigvårdens understödstagare kommit till stånd. Till detta *register*, hvilket omfattar två afdelningar, dels det å kartoliner upplagda, lexikaliskt ordnade uppslagsregistret och dels personalhandlingarna, innehållande upplysningar om personernas fullständiga namn, yrken, civilstånd, födelsedata, understödstitid, beskaffenheten af understödet med flere för fattigvårdens handhavande viktiga förhållanden, hämtas de erforderliga uppgifterna af präst- och rotemansbetyg, rotemännens förslagslistor å understödssökande med anteckningar om fattigvårdsstyrelsernas beslut, fattigvårdsredogörare och sysslomäns rapporter samt af ombudsmannens diaries.

Beträffande hufvudstadens *fattigvårdsanstalter* torde följande mera viktiga förändringar böra anföras.

Såsom i näst föregående berättelse öfverlämnades, inköpte staden år 1895 egendomen Skrubba i Brännkyrka socken i syfte att dit förlägga den i Tjärhofsgatan 12 inrymda uppfostringsanstalten för gossar. Den nya anstalten, till hvilken öfverflyttningen egde rum den 1 november 1896, har till ändamål »att uppfostra i mindre grad vanartiga gossar, om hvilka det åligger Stockholms kommun att taga vård». Anstaltens styrelse utgöres af ordförande och två andra ledamöter, årligen utsedda af fattigvårdsnämnden. Föreståndare samt ämnes- och yrkeslärare antagas af styrelsen. Gossar yngre än 9 år må endast undantagsvis emottagas; intill fyllda 18 år kunna å anstalten intagna gossar där kvarstanna. Landtegendomens ekonomi och räkenskaper hållas skilda från anstaltens.

Under år 1899 fattades beslut om inrättande af 5 asyler för husvilla, nämligen 2 nattasyler och 3 barnasyler, af hvilka de båda förstnämnda redan samma år trädde i verksamhet. Två af barnasylerna öppnades för begagnande under år 1900, hvar emot den tredje icke kom under året till användning. Dessa asyler hafva till ändamål att bereda tillfälligt skydd åt sådana medellösa eller mindre bemedlade fäder och mödrar samt barn, hvilka särskildt vid flyttningstider blifva i saknad af bostad, och skola tills vidare hållas öppna från och med den 1 oktober till och med den 30 april påföljande år. För asylerna utser fattigvårdsnämnden en styrelse, bestående af 5 ledamöter och biträdd af en redogörare i vården af asylerna, hvarjämte fattigvårdsinspektören utöfvar den omedelbara tillsynen öfver ifrågasvarande anstalter. För hvarje asyl antager styrelsen tills vidare eller på viss tid dels en föreståndare eller föreståndarinna, hvarvid iakttages, att vid nattasyl företrädesvis gifta föreståndare och vid barnasyl företrädesvis ogifta föreståndarinnor anställas, dels ock i öfrigt erforderligt antal manliga och kvinnliga biträden, hvilken personal bör liksom föreståndare eller föreståndarinna vara boende inom asylen.

Vid 1900 års slut utgjorde, efter det barnhemmet n:r 2 blifvit under år 1897 indraget, stadens fattigvårdsanstalter ett antal af 14 med utrymme för sammanlagt 5,106 personer, nämligen:

Sabbatsbergs ålderdomshem, intill 1899 benämndt fattighus (Torsgatan), med 1,010 platser;

Rosenlunds ålderdomshem, intill 1899 benämndt Södermalms fattighus (Skånegatan), med 768 platser;

Allmänna försörjningsinrättningen (Fleminggatan 22) med filial (Bondegatan 22), tillsammans inrymmande 1,736 personer, däraf 1,536 i hufvudafdelningen och 200 i filialen. I följd af bristande utrymme var ock en del af anstaltens personal under en tid af året inlogerad i arbetsinrättningen;

Arbetsinrättningen (Nytorgsgatan 2), med platser för 810 personer;

Asylen för barnaföderskor (Prestgårdsgatan 17), med platser för 14 kvinnor jämte barn;

Asylerna för husvilla: 1) nattasylen Tjärhofsgatan 12, afsedd för 175 män eller gossar öfver 15 år; 2) nattasylen Östgötagatan 49 och 51, afsedd för 107 kvinnor eller flickor öfver 15 år; 3)—5) barnasylerna vid Sabbatsbergsvägen, Åsögatan och Fleminggatan, hvar och en inrymmande 20 mödrar och 92 barn, således tillsammans 336 personer;

Uppfostringsanstalten vid Skrubba (Brännkyrka socken), med platser för 60 gossar;

Uppfostringsanstalten för flickor (Barnängstvärgatan 7 B), med 50 platser;

Barnhemmet n:r 1 (Rådmansgatan 83), afsedt för 30 flickor; samt

Utackorderingsbyråns barnhem (Klara södra kyrkogata 15), med 10 platser.

Understödstagarne, hvilka särskiljas i direkta, eller sådana äldre personer och barn, som åtnjuta omedelbart understöd, och indirekta, hvartill räknas minderåriga hemmavarande barn, tillhörande äldre af kommunen understödda personer, utgjorde så väl absolut som i förhållande till stadens mantalsskrifna folkmängd efterföljande antal:

År.	Direkta.	Indirekta.	Summa.	På 1,000 invånare.
1880	8,669	1,887	10,556	62·9
1885	10,197	2,660	12,857	60·9
1890	12,816	3,740	16,556	67·5
1895 ¹⁾	16,320	10,836	27,156	102·5
1900	16,392	7,202	23,594	78·4

Under den senaste femårsperioden hade alltså understödstagarnes antal nedgått med ej mindre än 3,562, eller fullt 13 %. Denna minskning faller dock uteslutande på åren 1896—1899, såsom framgår af nedanstående uppgifter om understödstagarne för hvar och ett af den senaste femårsperiodens år:

År.	Direkta.	Indirekta.	Summa.	På 1,000 invånare.
1896	16,025	9,339	25,364	92·4
1897	15,889	8,721	24,610	85·3
1898	15,655	8,560	24,215	83·0
1899	15,390	7,402	22,792	76·7
1900	16,392	7,202	23,594	78·4

Ofvan anförda relativa tal äro visserligen högre än för rikets samtliga städer öfverhufvud, men understiga i de flesta fall mot-

¹⁾ I fråga om den här och flerstädes i det följande framträdande stora ökningen i antalet understödstagare mellan åren 1890 och 1895 hänvisas till näst föregående femårsberättelse.

svarande antal för de fyra städer, som i afseende på folkmängden komma hufvudstaden närmast.

Understödstagarnes fördelning på de 8 *fattigvårdsdistrikten* så väl absolut som i förhållande till folkmängden utfaller beträffande nedannämnda år på följande sätt:

Distrikt.	Antal understödstagare.			Understödstagare på 1,000 invånare.		
	1890.	1895.	1900.	1890.	1895.	1900.
Storkyrkoförsamlingen	1,072	1,161	1,118	92·7	97·4	92·8
Klara	817	1,048	907	44·0	57·7	51·8
Kungsholms	1,324	2,677	2,671	50·8	94·6	76·7
Adolf Fredriks	2,478	3,278	2,593	59·2	74·7	51·6
Jakobs och Johannes	2,175	3,258	2,580	71·7	101·6	79·6
Östermalm	2,355	4,099	3,588	48·7	74·6	53·7
Katarina	4,274	8,645	7,193	113·7	209·9	156·7
Maria	1,968	2,770	2,785	63·5	80·4	71·0
Ej uppgifvet distrikt	93	220	159	—	—	—

Som vanligt företedde alltså de särskilda distrikten äfven under år 1900 ganska betydliga skiljaktigheter. Högre än medeltalet för hela staden kommo de relativa talen för tre af distrikten, bland hvilka Katarina utvisade det högsta. Inom detta distrikt funnos i förhållande till folkmängden dubbelt så många understödstagare som i staden öfver hufvud samt mer än tre gånger så stort antal som i Klara eller Adolf Fredriks distrikt, hvilket senare numera intager sista rummet.

Efter *understödetts beskaffenhet* eller sättet för dess meddelande kunna understödstagarne fördelas i trenne klasser, nämligen i fattigvårdsanstalter intagna, utackorderade och i sina hem understödda. Till förstnämnda klass räknas endast de personer, som vårdats å stadens här förut anförda fattigvårdsanstalter. Till utackorderade hänföres ej blott de barn, som genom utackorderingsbyråns eller fattigvårdsstyrelsernas försorg på dylikt sätt vårdats, eller sådana, som genom fattigvårdsnämndens delegerade blifvit inlösta å allmänna barnhuset, utan ock alla de så väl barn som äldre personer, mestadels idioter, sinnessjuka eller blindas, hvilka genom nämnden eller annan styrelse intagits å allmän eller enskild anstalt, som ej står under nämndens öfverinseende. Till den tredje klassen, i sina hem understödda, räknas slutligen samtliga yngre och äldre personer jämte tillhörande barn, som erhållit vare sig s. k. barnavårdsunderstöd i hemmen, hyreshjälp, mat, ved, skodon eller hvarje annat understöd och icke varit intagna i fattigvårdsanstalt eller utackorderade.

En dylik fördelning af samtliga direkta och indirekta understödstagare utfaller så väl absolut som i förhållande till hela fattigpersonalen på följande sätt:

Klasser.	Antal understödstagare.			Proc. af samtliga.		
	1890.	1895.	1900.	1890.	1895.	1900.
<i>I fattigvårdsanstalter intagna:</i>						
Sabbatsbergs ålderdomshem	1,107	1,124	1,148	6·7	4·1	4·9
Rosenlunds ålderdomshem	594	711	865	3·6	2·6	3·7
Försörjningsinrättningen	1,975	2,177	2,896	11·9	8·0	12·8
Arbetsinrättningen	638	576	616	3·9	2·1	2·6
Asylen för barnaföderskor	44	85	194	0·8	0·8	0·8
Asylerna för husvilla	—	—	688	—	—	2·9
Uppfostringsanstalterna	267	209	119	1·6	0·8	0·5
Barnhemmen	87	69	83	0·5	0·8	0·1
Summa	4,712	4,951	6,549	28·5	18·2	27·8

	Antal understödstagare.			Procent af samtliga.		
	1890.	1895.	1900.	1890.	1895.	1900.
Utackorderade	4,457	1,204	1,639	26.9	4.4	6.9
I sina hem understödda . .	7,387	21,001	15,406	44.6	77.4	65.8
Samtliga understödstagare .	16,556	27,156	23,594	100.0	100.0	100.0

Däraf:

Direkta understödstagare . .	12,816	16,320	16,392	77.4	60.1	69.5
Indirekta d:o (tillh. barn) .	3,740	10,836	7,202	22.6	39.9	30.5

Fattigpersonalens *omsättning* är i det hela ganska liflig. Exempelvis må härom anföras, att från år 1899 funnos i fattigvård kvarvarande 13,333 personer, utgörande 56.5 % af summan för år 1900. Under sistnämnda år tillkommo vid olika tider 10,261 understödstagare (43.5 %), hvaremot 11,242 (47.7 %) afgingo, däraf 1,031 (4.4 %) genom dödsfall och 10,211 (43.8 %) i öfrigt, hvadan hela personalen vid slutet af året utgjorde 12,352 (52.8 %). Minst är omsättningen i ålderdomshemmen och störst bland dem, som åtnjuta understöd i hemmen.

I afseende på understödstagarnes *kön*, hvarom uppgifter föreligga endast beträffande direkta understödstagare, meddelas följande data:

Kön.	Direkta understödstagare.			Proc. af samtl. (dir. und.-tag.).		
	1890.	1895.	1900.	1890.	1895.	1900.
Mankön	5,429	6,632	7,070	42.4	40.6	43.1
Kvinnkön	7,387	9,688	9,322	57.6	59.4	56.9

Under sist anförda år svarade alltså mot hvarje hundratal understödstagare af mankön 132 af kvinnkön. Skiljaktigheten i nämnda hänseende mellan barn och äldre personer var dock särdeles betydlig, i det bland barnen mankönnet uppgick till mer än 70 %, men bland äldre personer utgjorde ej ens 37 %, beroende detta förnämligast på det stora antalet gossar, som erhållit understöd i skodon.

Efter *civilstånd* fördelade sig direkta understödstagare sålunda:

Civilstånd.	Direkta understödstagare.			Proc. af samtl. (dir. und.-tag.).		
	1890.	1895.	1900.	1890.	1895.	1900.
Barn:						
Äkta: föräldralösa . .	166	244	171	1.3	1.5	1.0
andra	3,270	1,567	2,423	25.5	9.6	14.8
Oäkta: moderlösa . .	80	138	72	0.6	0.9	0.4
andra	1,095	446	494	8.6	2.7	3.0
Summa	4,611	2,395	3,160	36.0	14.7	19.2
Äldre personer:						
Ogifta	3,468	4,438	4,915	27.1	27.2	30.0
Gifta	2,066	5,822	4,552	16.1	35.7	27.8
Änkl., änkor, fränskilda	2,671	3,665	3,765	20.8	22.4	23.0
Summa	8,205	13,925	13,232	64.0	85.3	80.8

Af samtliga direkta understödstagare år 1900 utgjorde antalet personer, som egde hemmavarande, minderåriga barn, 3,682, eller 22.5 %. På hvarje hundratal af de senare kommo öfverhufvud 196 barn. Mot samma antal ogifta kvinnor svarade 143 barn och mot samma antal änklingar, änkor och fränskilda 247 barn; på 100 gifta par kommo i medeltal 368 barn. Af hela antalet indirekta understödstagare eller hemmavarande minderåriga barn, utgörande sammanlagt 7,202, tillhörde 607 (8.4 %)

ogifta kvinnor, 4,735 (65.8 %) gifta personer samt 1,860 (25.8 %) änklingar, änkor och fränskilda.

En närmare redogörelse för direkta understödstagares *ålder* utfaller på följande sätt:

Ålder.	Direkta understödstagare.			Proc. af samtl. (dir. und.-tag.).		
	1890.	1895.	1900.	1890.	1895.	1900.
Under 5 år	1,904	352	423	14.9	2.2	2.5
5—15 "	2,707	2,043	2,737	21.1	12.5	16.7
15—25 "	318	433	630	2.5	2.7	3.8
25—35 "	601	1,451	966	4.7	8.9	5.9
35—45 "	1,149	3,260	2,615	9.0	20.0	15.9
45—55 "	1,226	2,371	2,222	9.6	14.5	13.6
55—65 "	1,801	2,407	2,237	14.0	14.7	13.7
65—75 "	2,119	2,656	2,882	16.5	16.3	17.6
75—85 "	882	1,109	1,499	6.9	6.8	9.2
Öfver 85 "	103	133	174	0.8	0.8	1.1
Med okänd ålder . . .	6	105	7	0.0	0.6	0.0

Högsta antalet för någon grupp träffas alltså beträffande år 1900 i åldern 65—75 år, hvarefter närmast följer gruppen 5—15-åriga, innefattande hufvudsakligen skolbarn, som erhållit understöd i skodon, vidare personer i åldern 35—45 år, förnämligast gifta personer med barnuppfostringshjälp. Af ofvannämnda antal personer öfver 85 år voro 5 män och 169 kvinnor, af hvilka senare 119 voro intagna i ålderdomshemmen.

Fördelningen af direkta understödstagare efter *födelseorter*, i och utom hufvudstaden eller riket, gifver följande resultat:

Födelseort.	Direkta understödstagare.			Proc. af samtl. (dir. und.-tag.).		
	1890.	1895.	1900.	1890.	1895.	1900.
Stockholm	6,081	4,509	5,672	47.5	27.6	34.6
Öfriga riket	6,591	11,013	10,462	51.4	67.5	63.8
Utlandet	90	92	111	0.7	0.6	0.7
Okänd ort	54	706	147	0.4	4.3	0.9

Relativa antalet i Stockholm födda understödstagare utgjorde alltså under år 1900 föga mer än en tredjedel.

Bland understödstagarne kunna de flesta anses som *ordinarie*, eller åtnjutande mera varaktigt understöd, och en mindre del såsom *tillfälliga*. Till förstnämnda grupp hänfördes år 1900 ett antal af 11,315 barn och äldre personer jämte 4,341 de senare tillhörande barn och till den andra gruppen 5,077 personer med 2,861 barn. Af de ordinarie understödstagarna åter kunde räknas såsom *fullt försörjda* 3,898, utgörande 16.5 % af hela antalet understödda.

En närmare undersökning rörande *underhållstiden* har gifvit vid handen, att af den år 1900 direkt understödda personalen hade 13,155, eller fullt 80 %, åtnjutit fattigvård i 5 år eller kortare tid, 2,437 personer under 6—10 år o. s. v. samt 36 personer under mer än 25 år, deraf 2 alltsedan år 1856.

I fråga om *årstiden* för fattigunderstödet meddelande har iakttagits att antalet understödstagare vanligen är högst i januari eller februari, hvarefter det för hvarje månad sänker sig till ungefär midten af året, då det i juli utvisar minimum, samt att det sedermera enligt regel oafbrutet ökas till årets slut. Medeltalet direkta understödstagare i hvarje månad under år 1900 utgjorde 10,263, med maximum i februari (11,618) och minimum i juli (9,077). Om däremot medeltalet för månad beräknas särskildt för hvarje kvartal, framträda, i enlighet med hvad ofvan är an-

tydd, ganska stora afvikelser. Under hvar och en af månaderna januari—mars uppgick nämligen medeltalet af samtliga direkta understödstagare till 11,277, men sjönk under april—juni till 9,985 och ytterligare under juli—september till 9,202, hvarefter det för årets sista kvartal höjde sig upp till 10,588.

Fattigvårdskostnaderna hafva med eller utan inräknande af värdet å understödstagares arbete jämte försålda effekter uppgått till följande belopp:

	Bruttokostnad. Kr.	Nettokostnad. Kr.	Nettokostnad årl. pr inv., kr.
Åren 1886—1890 . . .	5,168,546	4,308,351	3·67
" 1891—1895 . . .	6,426,485	5,505,105	4·25
" 1896—1900 . . .	7,455,061	6,664,601	4·53
År 1896	1,282,637	1,124,302	4·02
" 1897	1,309,001	1,151,976	3·99
" 1898	1,366,883	1,206,203	4·08
" 1899	1,626,485	1,473,862	4·87
" 1900	1,870,055	1,708,258	5·68

Af dessa uppgifter visar sig, att fattigvårdskostnaderna under ifrågavarande femårsperiod oafbrutet ökats, särdeles för det sista året, då likväl ökningen uteslutande berodde på de med inrättandet af asyl för husvilla förenade betydliga kostnader, hvilka för nämnda år uppgingo till 244,798 kronor 7 öre.

Medelkostnaden på hvarje direkt understödstagare öfverhuvud och för särskilda understödsklasser har för hvarterdera af periodens år beräknats sålunda:

Klasser.	År 1896. Kr.	År 1897. Kr.	År 1898. Kr.	År 1899. Kr.	År 1900. Kr.
<i>I fattigvårdsanstalter intagna:</i>					
Sabbatsbergs ålderdomshem .	114·72	109·99	120·67	125·02	127·31
Rosenlunds ålderdomshem .	108·29	109·40	117·05	121·33	131·12
Försörjningsinrättningen . .	80·77	85·36	99·73	106·04	125·48
Arbetsinrättningen	68·39	62·18	80·32	86·42	76·75
Asylen för barnaföderskor .	67·64	55·65	46·05	43·13	50·10
Asylerna för husvilla . . .	—	—	—	50·60	56·95
Uppfostr.-anstalten för gossar (o. vid Skrubba)	256·63	357·82	274·81	295·90	365·04
Uppfostr.-anstalten för flickor	223·41	252·25	258·36	273·05	360·87
Barnhemmet n:r 2	246·98	165·79	—	—	—
Barnhemmet n:r 1	253·67	257·62	219·70	267·78	219·43
Samtliga anstalter	98·41	97·35	109·18	113·51	117·85
<i>Utackorderade</i>	57·05	58·55	59·94	63·77	67·18
<i>I sina hem understödda . . }</i>					
Samtliga understödstagare	70·16	72·50	77·05	95·77	104·21

Stockholm i Öfverståthållareämbetets kansli den 31 december 1901.

E. VON DER LANCKEN.

J. Berlin.

Frånräknas ofvan anförda utgifter för anskaffning af hus och inventarier för asylerna för husvilla, sjunker medelkostnaden för direkta understödstagare år 1900 till 89 kr. 28 öre.

Medelvärdet å full fattigförsörjning per år för en understödstagare har beräknats utgöra 222 kronor 56 öre under perioden 1896—1900 och 233 kr. 89 öre ensamt för år 1900.

Bruttoutgifterna för fattigvården under åren 1896—1900 kunna specificeras sålunda:

	År 1896. Kr.	År 1897. Kr.	År 1898. Kr.	År 1899. Kr.	År 1900. Kr.
Anskaffning och underhåll af hus och inventarier	60,702	38,338	49,151	251,345	334,015
Understöd (mat, kläder, ved, kontant m. m.)	816,922	867,339	879,314	907,711	966,968
Arbetsmaterialier till fattigvårdsanstalterna . .	86,235	85,947	91,145	79,539	78,374
Aflöningar och pensioner åt tjänstemän och betjening	130,720	133,954	154,856	175,281	215,126
Ersättningar till andra kommuner	23,489	20,803	21,595	16,878	32,073
Bidrag till enskilda anstalter och stiftelser .	40,250	41,750	47,250	47,750	51,700
Öfriga utgifter, förbrukningsredlar och diverse	124,319	120,870	123,572	147,981	191,799
Summa	1,282,637	1,309,001	1,366,883	1,626,485	1,870,055

Af samtliga fattigvårdsutgifterna för år 1900 belöpte sig 324,989 kr. (17·4 %) på fattigvårdsnämnden omedelbart, 370,594 kr. (19·8 %) på distriktsstyrelserna och 1,174,472 kr. (62·8 %) på fattigvårdsanstalterna.

b) **Fromma stiftelser m. m.** De uppgifter angående i hufvudstaden förvaldade fromma stiftelser, stipendiöfonder, pensionsanstalter, sjukkassor och därmed jämförliga inrättningar, som Öfverståthållareämbetet för denna femårsberättelse lyckats införskaffa, äro sammanförda uti **tabell 7**. Bland dessa stiftelser må särskildt framhållas den under perioden tillkomna, på testamente af ingenjören doktor Alfred Nobel grundade Nobelstiftelsen, med kapital vid 1900 års slut af 31,225,000 kronor, för hvilken Eders Kungl. Maj:t den 29 juni 1900 utfärdat grundstadgar och hvilken ej blott utgör den mest betydande bland hufvudstadens såväl som hela rikets donationsfonder utan därjämte onekligen tillhör det mest storslagna, som något land och någon tid har att uppvisa.

Tab. 1.

FOLKMÄNGDEN I STOCKHOLMS STAD ÅREN 1896—1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
År.	Kyrkoskrifna folkmängden (enligt prästerskapets uppgifter, den 31 december).			Mantalskrifna folkmängden (enligt de mantalslängder, som upprättats vid början af nästföljande år).										
				Hela mantalskrifna folkmängden.			Däraf fria från mantalspenningar.							
							Värfvadt manskap.	Af särskilda orsaker befriade		Underåriga.		Summa (fria från mantalspenningar).		
	Mankön.	Kvinn- kön.	Summa.	Mankön.	Kvinn- kön.	Summa.	Mankön.	Mankön.	Kvinn- kön.	Mankön.	Kvinn- kön.	Mankön.	Kvinn- kön.	Summa.
1896	126,936	152,924	279,860	124,318	150,291	274,609	3,745	2,001	4,599	41,273	41,568	47,019	46,167	93,186
1897	131,286	157,316	288,602	128,295	154,500	282,795	4,055	2,094	4,762	41,477	41,860	47,626	46,622	94,248
1898	134,834	160,955	295,789	133,044	158,545	291,589	3,736	2,011	4,779	41,967	42,263	47,714	47,042	94,756
1899	138,689	163,773	302,462	135,869	161,209	297,078	3,652	1,888	4,273	41,947	42,070	47,487	46,343	93,830
1900	137,161	163,463	300,624	137,003	163,520	300,523	3,913	1,999	4,351	41,820	42,170	47,732	46,521	94,253

Tab. 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I STOCKHOLMS STAD ÅREN 1896—1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	
I staden . .	Väglängd år 1900.	Väganläggningar och kostnad därfor under åren 1896—1900.				Skjutsanstalter och skjutslega vid 1900 års slut.					
		Längd af under åren 1896—1900		Kostnad för under åren 1896—1900		Skjutslega per nymil.	Gästgifverier		Skjutsstationer		
		fulländade och afsynade nya vägar.	omlagda eller betydligt för- bättrade väg- sträckor.	fulländade och afsynade nya vägar.	omlagda eller betydligt för- bättrade väg- sträckor.		med	utan	med	utan	
	Kilometer.	Kilometer.	Kilometer.	Kronor.	Kronor.	Utan entreprenadbidrag 1:87 kronor	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	
	26	—	¹⁾	—	¹⁾	12.	13.	14.	15.	16.	17.
						Vid skjutsning utgångna hästar under åren 1896—1900.					
						År.	I kungs- och krono- skjuts.	Vid gästgifverier		Vid skjutsstationer	
								med	utan	med	utan
						entreprenad.		entreprenad.			
						1896	—	—	—	—	76
						1897	—	—	—	—	92
						1898	—	—	—	—	104
						1899	—	—	—	—	128
						1900	—	—	—	—	140
						S:a hästar	—	—	—	—	540

¹⁾ Jämför berättelsens text sid. 25.

¹⁾ Jämför berättelsens text sid. 25.

Tab. 3.

TOMTER M. M. I STOCKHOLMS STAD ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Församling.	Tomter.		Landerier, jordlotter eller andra brukningsdelar.	Boningshus.		Taxeringsvärde (i kronor).									
						Jordar	Annann fastighet.								
	hvarför bevilning			Hus och tomter			Kyrkor o. bönehus		Andra offentliga byggnader		Summa (annan fastighet)				
				hvarför bevilning			hvarför bevilning		hvarför bevilning		hvarför bevilning				
				erlägges.	icke erlägges.		erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	
Nybyggda 1896—1900.	Befintliga 1900.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.				
Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.											
Storkyrkoförsamlingen .	489	—	—	3	—	—	—	46,095,800	500	—	224,000	439,000	6,151,800	46,534,800	6,376,300
Klara församling	436	13	—	17	—	—	—	89,288,600	215,000	32,000	68,000	549,000	9,586,000	89,869,600	9,869,000
Jakobs o. Johannes ,	591	65	5	53	—	—	—	107,525,300	1,372,800	155,500	1,736,500	23,100	11,720,900	107,703,900	14,830,200
Hedvig Eleonora ,	1,023	102	16	179	—	—	—	178,564,250	7,591,750	405,300	1,810,200	21,500	13,332,100	178,991,050	22,734,050
Adolf Fredriks ,	704	367	10	113	—	—	—	84,931,600	6,109,100	168,300	246,200	55,300	4,242,100	85,155,200	10,597,400
Kungsholms ,	401	131	12	80	—	107,500	30,000	51,556,000	2,961,000	101,900	153,800	100,200	8,557,000	51,758,100	11,671,800
Katarina ,	897	189	22	46	—	—	—	52,586,400	2,395,500	—	141,700	2,000	1,980,700	52,588,400	4,517,900
Maria ,	683	100	13	40	—	—	—	51,469,900	1,073,300	—	254,000	38,000	2,796,500	51,507,900	4,123,800
Summa	5,224	967	78	531	1)	107,500	30,000	662,017,850	21,718,950	863,000	4,634,400	1,228,100	58,367,100	664,108,950	84,720,450
						187,500		683,736,800		5,497,400		59,595,200		748,829,400	

1) Rörande antalet befintliga boningsrum och kök år 1900 se berättelsens text, sid. 60.

1) Rörande antalet befintliga boningsrum och kök år 1900 se berättelsens text, sid. 60.

Tab. 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I STOCKHOLMS STAD ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.
Fideikommissinnehafvarens namn.	Egendom (kvarter och nummer).	Belägenhet (församling).	Taxeringsvärde. Kronor.	
			För hvarje egendom.	Summa.
Friherre T. Adelswärd	Lejonet 4	Klara.	480,000	480,000
» C. De Geer af Leufsta	Spektern 8	Jakobs och Johannes.	290,000	290,000
(Adl.) S. J. Th. Ankarcrona	Edelman mindre 11	Hedvig Eleonora.	800,000	800,000
» P. F. von Celsing	Vinstocken 2	Jakobs och Johannes.	337,000	337,000
» H. af Petersens	Aurora 1	Storkyrkoförs.	395,000	436,000
	Tritonia 7	»	41,000	
» C. D. von Schinkel	Caron 1	»	233,000	
	Cerberus 2	»	179,000	
	Barnhuset 5	Adolf Fredriks.	355,000	1,289,000
	» 6	»	275,000	
	» 7	»	247,000	
» C. H. von Stockenström	Elefanten 1	Klara.	170,000	170,000
f. d. löjtnanten A. Westerbergs sterbhus	Blasicholmen 40	Jakobs och Johannes.	328,000	328,000
von Dürckheim-Montmartin, A. E., tysk greve	Cerberus 4	Storkyrkoförs.	113,000	113,000
		Summa	4,243,000	4,243,000

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I STOCKHOLMS STAD ÅR 1900.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendom (kvarter och nummer).	3. Belägenhet (församling).	4. Taxeringsvärde i kronor		1. Aktiebolagets namn.	2. Egendom (kvarter och nummer).	3. Belägenhet (församling).	4. Taxeringsvärde i kronor	
			för hvarje egendom.	för hvarje aktiebolag.				för hvarje egendom.	för hvarje aktiebolag.
Försäkringsaktiebolaget Skandia . .	Neptunus större 4	Storkyrkof.	150,000	3,463,000	Skandinaviska kreditaktiebolaget . .	Merkurius 1,2,10,11	Storkyrkof.	515,800	515,800
	» » 10	»	668,000		Lifförsäkringsaktiebolaget Thule . .	» 6 o. 7	»	348,000	
	Barnhuset 3	Adolf Fredriks	300,000			Barnhusväderkvarn 27	Adolf Fredriks	195,000	
	» 4	»	130,000			» 28	»	300,000	
	» 9	»	245,000			» 29	»	272,000	
	Flygaren 13	Jak. o. Johannes	250,000	633,000		Blasieholmen 21	Jak. o. Johannes	600,000	3,440,000
	Jakob mindre 5	»	690,000			» 7	»	210,000	
	Skrafvelberget mindre 16	Hedvig Eleonora	630,000			Edelman större 4	Hedvig Eleonora	90,000	
	» 17	»	400,000			» 5	»	150,000	
						» 6	»	145,000	
Reymersholms nya spritförädlingsaktiebolag	Ceres 13	Storkyrkof.	250,000	1,063,600		» 7	»	205,000	1,800,000
	Mälaren 18	Kungsholms	383,000			» 8	»	210,000	
						» 9	»	260,000	
						» 10	»	110,000	
						» 11	»	145,000	
Aktiebolaget Stockholms pantaktiebank	Cassiopea 7 o. 8	Storkyrkof.	143,000	1,063,600	Aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner	Riddarholmen 18	Storkyrkof.	900,000	2,750,000
	Braxen 11	Klara	100,000			Grinden 18	Kungsholms	40,000	
	Järnplåten 7 o. 8	»	215,000		Aktiebolaget Nordiska kreditbanken	Rosenbad 5	Klara	580,000	
	Gullvifvan 2	Adolf Fredriks	125,000		Aktiebolaget Centralpalatset	Röda Bodarna 1	»	1,800,000	
	Skrafvelberget större 9 o. 10	Hedvig Eleonora	290,000		Lifförsäkringsaktiebolaget Nordstjernan	Tigern 3	»	600,000	
	Pelarebacken mindre 11	Katarina	78,600	537,500		Brunkhalsen 5	»	1,200,000	1,350,000
	Viggen 1 o. 10	Maria	106,000			Skotten 4, 10	»	950,000	
	» »	»	6,000		Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag	Johannes större 1 o. 8	»	1,200,000	
						» 2	»	150,000	
					Stockholms badhusaktiebolag	Brunkhufvudet 1	»	750,000	
Sjöförsäkringsaktiebolaget Ägir	Phaëton 1	Storkyrkof.	225,000	50,000	Brand- och liffförsäkringsaktiebolaget Svea	Loen 6	»	190,000	190,000
Frälsningsarméns förlagsaktiebolag . .	» 5	»	70,000			Snäckan 6	»	255,000	
	Handtverkaren 18	Kungsholms	23,000			Frigga 5	»	335,000	
	Bäfvern 14	Hedvig Eleonora	162,500			Putten 11	»	335,000	
	» 15	»	225,000			Adam o. Eva 14 o. 15	»	650,000	
	Rådjuret 13	»	57,000	288,000		Pilen 11	»	325,000	420,000
Stockholms elektriskabelysningsaktiebolag						Oxögat 3	»	110,000	
F. Svanström & C:os pappershandelsaktiebolag	Europa 4	Storkyrkof.	50,000			» 4	»	130,000	
	» 5	»	57,000			Lagern 3	»	420,000	
	Lycaon 2	»	17,000	1,033,000		Orion 1	Adolf Fredriks	100,000	569,000
	» 3	»	30,000			Spektern 2, 10	Jak. o. Johannes	569,000	
	» 9	»	30,000			Hästkön 5	»	833,000	
	» 11	»	12,000			Oxen större 8	»	110,000	
	Cephalus 1	»	60,000			» 9	»	150,000	
	» 2 o. 7	»	82,000	80,000		» 10, 15	»	265,000	283,000
Aktiebolaget Carlson & Stenberg . . .	Glaucus 5	»	80,000			Bocken 22	»	283,000	
Aktiebolaget Ränthmästarehuset . . .	Achilles 1	»	1,033,000			Kvasten 5	»	105,000	
Aktiebolaget Arbetareringens bank . .	Medusa 1 o. 6	»	360,000			» 7	»	197,000	
	Deucalion 2	»	167,000			Sperlingens backe 27	Hedvig Eleonora	183,600	285,000
Aktiebolaget Julius Slöörs järn- och redskapshandel	Medusa 3	»	93,000	133,000		Vakteln 11	»	285,000	
	Vestergötland 13	Maria	40,000			» 13	»	158,000	
Slakteriaktiebolaget i Stockholm . . .	Typhon 11	Storkyrkof.	56,000			Lönnen 8	»	280,000	
	Fatbursholmen mindre 7	Katarina	123,000			Hjorten 15	»	90,000	
	Pennan 5	»	20,000	199,000		» 17	»	250,000	195,000
Wallbergs fabriksaktiebolag	Pyramus 6 o. 7	Storkyrkof.	137,000			Lönnen 16	»	195,000	
Tomt- och byggnadsaktiebolaget i Uppsala	Dedalus 3	»	200,000			Renen 18	»	228,000	
Industrireditaktiebolaget i Stockholm	Milon 8	»	300,000						

Tab. 5.

Stockholms stad.

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I STOCKHOLMS STAD ÅR 1900.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendom (kvarter och nummer).	3. Belägenhet (församling).	4. Taxeringsvärde i kronor		1. Aktiebolagets namn.	2. Egendom (kvarter och nummer).	3. Belägenhet (församling).	4. Taxeringsvärde i kronor	
			för hvarje egendom.	för hvarje aktiebolag.				för hvarje egendom.	för hvarje aktiebolag.
Fastighetsaktiebolaget Drott (forts.)	Hedenbacken mindre 18	Hedvig Eleonora	243,000		Aktiebolaget Flemingsberg	Kettingen 20 . . .	Kungsholms	222,000	222,000
	Skvalberget 24	"	232,000		Stockholms norra tomtaktiebolag . .	Väktaren 18 . . .	"	24,000	
	Sjömannen 6	"	60,000			" 21—23 . . .	"	67,000	
	Krejaren 3	"	418,000			" 24, 25 . . .	"	40,000	
	Fanan 6	"	207,000			" 26, 27 . . .	"	50,000	181,000
	Minan 4	"	250,000		Aktiebolaget Telefonfabriken	Ankaret 5	"	156,500	
	Brandmästaren 24	"	93,000			" 15—18 . . .	"	142,000	298,500
	Ynglingen 2	"	250,000		Aktiebolaget Gerh. Arehns mekaniska verkstad	Dykaren 10	"	282,000	282,000
	Storken 2	"	120,000			Mälaren	"	5,900	5,900
	Lögret 7	"	250,000			" 13	"	36,000	
	Drabanten 3	Kungsholms	125,000		Tomtaktiebolaget Hornsberg	Adlern mindre 13 . .	Adolf Fredriks	76,000	
	Beväringen 2	"	271,000	9,360,600	Byggnadsaktiebolaget S:t Erik	" 14	"	64,000	
Dagens Nyheters aktiebolag	Sköldpaddan 1	Klara	385,000	385,000		" 15	"	75,000	
Stockholms Dagblads aktiebolag	" 3	"	200,000	200,000		Ruddammen	Hedvig Eleonora	50,000	
Liförsäkringsaktiebolaget Victoria . .	Wahrenberg 1	"	300,000			Stadsträdgården 4 . .	Katarina	166,200	467,200
	Fyrmörsaren 3	"	980,000		Stockholms nya spårvägsaktiebolag .	Mälaren	Kungsholms	25,000	
	Vinstocken 1	Jak. o. Johannes	1,072,000			Spårvagnen 1	Jak. o. Johannes	654,000	
	Sjömannen 1 o. 9	Hedvig Eleonora	260,000			Träskfoden	"	40,000	
	" 8	"	400,000	3,012,000		Provisorn 3	"	196,000	
Liförsäkringsaktiebolaget Nordpolen .	Elefanten 4	Klara	580,000	580,000		Smeden 1	"	250,000	1,165,000
Aftonbladets aktiebolag	Fyrfoten mindre 8	"	240,000	240,000	Aktiebolaget Billiga bostäder	Mälaren	Kungsholms	40,000	
Nya Dagligt Allehandas tidningsaktiebolag	Uggleborg 6	"	135,000	135,000		Ruddammen	Hedvig Eleonora	20,000	
Nya aktiebolaget Atlas	" 7	"	200,000			Tobakspinnaren 1 o. 15	Maria	42,000	102,000
	Kalkonen 1	Kungsholms	100,000		Aktiebolaget Centrator	Isbrytaren 2	Kungsholms	126,300	126,300
	Hämplingen 2	"	25,000		Metallfabriksaktiebolaget C. C. Sporrøng & C:o	" 6	"	80,000	80,000
	Jätten 3, 4	Adolf Fredriks	1,200,000			Knoppen 2—6	"	42,000	
	Gjutaren 2—5, 7—8	"	75,000		Byggnadsaktiebolaget Mønhem	Ufven mindre 2 . . .	Maria	889,500	
	Rundelen 19—21	"	9,000	1,609,000		Kaninen större 28 . .	"	217,000	
	Freja 4	"	460,000	460,000		Bjelken 10	"	70,000	
A. L. Normans boktryckeriaktiebolag .	Uggleborg 9 o. 10	Klara	340,000	340,000		" 11	"	68,400	
Stockholmstidningens aktiebolag . . .	Svalan 4	"	225,000	225,000		" 12	"	67,500	
Byggnadsaktiebolaget Unionen 3 . . .	Kajan 3	"	1,100,000	1,100,000		" 13	"	70,000	
Fastighetsaktiebolaget Hotell Continental	" 4	"	200,000			" 14	"	118,000	
Stockholms byggnadsaktiebolag	Svanen 20	"	37,000			" 15	"	147,500	
	Dykaren 4	Kungsholms	80,400			" 16	"	146,000	1,835,900
	Orion 9	Adolf Fredriks	172,000		Aktiebolaget Stockholms filthattfabrik	Knoppen 15	Kungsholms	340,000	
	Österbotten 18	Jak. o. Johannes	105,000	594,400		" 16	"	14,000	
	Bjelken 4	Maria	165,000	165,000		" 17	"	12,000	366,000
N. Petersons handels- och fabriksaktiebolag	Gropen 2	Klara	200,000		Aktiebolaget Anderssons mekaniska stenhuggeri	Marieberg 4, 6 . . .	"	278,900	278,900
Aktiebolaget Westerdahl & Karsten . .	Blåmannen 4	"	170,000	370,000	Bostadsaktiebolaget Holmia	Ängsknarren 2 . . .	"	600,000	
	" 6	"	200,000	200,000		Masken 7, 20—23, 27, 28	Katarina	150,000	750,000
Aktiebolaget B. A. Hjorth & C:o . . .	Riddaren 16	"	110,000	110,000	Aktiebolaget Stora bryggeriet	Hornsberg 1	Kungsholms	840,000	
Iduns tryckeriaktiebolag	" 22, 23	"	90,000			Godthem	Hedvig Eleonora	23,000	863,000
J. & C. G. Bolinders mekaniska verkstads aktiebolag	Gösen 7	"	310,000		Aktiebolaget Clausens gas- och vattenledningsaffär	Islandet 1	Adolf Fredriks	66,000	66,000
	Pilträdet 7	Kungsholms	295,000		Svenska vinfabriksaktiebolaget	Tranhalsen 2 o. 3 . .	"	250,000	250,000
	Bergsklippan mindre 1	"	290,000		J. F. Ljunglöfs tobaksfabriksaktiebolag	Träsket 2, 9, 10 . .	"	400,000	400,000
	" 2	"	125,000			" 4	"	143,000	143,000
	" 3	"	33,000		E. J. Pettersons smides- och mekaniska verkstads aktiebolag	Oxryggen 1, 2, 3 . .	"	560,500	
	Bergsklippan större 7	"	40,000		Aktiebolaget Stockholms bryggerier .	Oxen mindre 8, 9 . .	"	2,060,000	
	" 8	"	8,000			Riddarsporren 7 . . .	"		
	" 16 o. 17	"	9,000						
	" 18	"							

J. & C. G. Bolinders mekaniska verkstads aktiebolag (forts.)	Bergsklippan större 20	Kungsholms	12,000		Aktiebol. Stockholms bryggerier (forts.)	Vägaren 5 o. 10	Katarina	230,000	
	» 21	»	12,000			» 9	»	41,500	
	» 22	»	5,000			Formannen 3	»	80,000	
	» 23 o. 24	»	11,000			» 4—6	»	1,000,000	
	» 37	»	6,000			Dykärret mindre 6	Maria	1,425,000	
	» 38	»	36,000			» 11	»	60,000	
	» 39	»	40,000			Stören 14	»	150,000	
	Timstenen 1	»	22,000			Draken 1 o. 10	»	200,000	
	» 2	»	25,000			»	»	278,500	
	» 3	»	7,000			» 4	»	14,000	
	» 4	»	17,000			» 21	»	60,000	
	Kettingen 5	»	82,000	1,475,000		St Görän, tomt del	»	5,000	6,164,500
Aktiebolaget A. P. Wahlmans snickerifabrik i Gefle	Gösen 17 o. 18	Klara	70,000	70,000	Stockholms hofslageriaktiebolag	Oxen mindre 4	Adolf Fredriks	17,000	
Aktiebolaget Jacob Bagges sedeltryckeri	Pilen 10	»	350,000	350,000		» 5	»	110,000	127,000
Aktiebolaget Joh. Hansson & Söner	» 18	»	260,000		B. A. Birgers lampfabriks aktiebolag	Lindansaren 5	»	50,000	50,000
	Flygaren 16	Adolf Fredriks	165,000		Bostadsaktiebolaget Balder	Flygaren 9	»	152,100	152,100
	Glasbruket nedre 2 o. 5	»	450,000	875,000	Bostadsaktiebolaget Svithiod	» 10	»	162,200	162,200
Aktiebolaget Atheneum för flickor .	Hästhufvudet 15	Katarina	180,000	180,000	Fastighetsaktiebolaget Thor	Härolden 37	Kungsholms	200,000	
Fastighetsaktiebolaget Apeln-Hjorten	Apeln 9	Klara	145,000	145,000		» 39	»	200,000	
Stockholm—Vesterås—Bergslagens trafikaktiebolag	Lagerbärsträdet f. d. 32, 33	»	83,000		Bostadsaktiebolaget Jägaren	Flygaren 11	Adolf Fredriks	95,600	
	Palmen 1	»	22,000	105,000	Aktiebolaget Stockholms privatassians	Sperlingens backe 5	Hedvig Eleonora	176,600	672,200
	Lagerbärsträdet 35	»	155,000	155,000		Jägaren 20	Adolf Fredriks	106,400	106,400
Aktiebolaget Norrmalms tvättinrättning	Eldkvarnen 1	Kungsholms	900,000	900,000		» 21	»	103,000	
A. Svanberg & C:s kvarnaktiebolag	Bryggaren 3	»	350,000	350,000	Fastighetsaktiebolaget n:r 7 Norrtullsgatan	Stormhatten 2	Jak. o. Johannes	86,000	189,000
Aktiebolaget Nya murbruksfabriken i Stockholm	Vattuormen 6	Hedvig Eleonora	125,000			Adlern mindre 27	Adolf Fredriks	86,000	86,000
Aktiebolaget Söllerseher & C:o	Renen 17	»	189,500	314,500	Rörstrands aktiebolag	Gjutaren 11 o. 12	»	125,000	
Aktiebolaget Separator	Brädstapeln 3	Kungsholms	2,017,100	2,017,100		» 10, 16, 19	»		
S:t Eriks bryggeriaktiebolag	Asplunden 1 o. 4	»	1,000,000			Jätten 1	»		
	Bergamåträdet 6 o. 7	»	114,000		Stockholms mjölkförsäljningsaktiebolag	Kadetten 2—9, 13—15, 18—26, 12, 16, 17	»	1,988,100	2,113,100
	Morellträdet 15 o. 17	»	400,000	1,540,500		Volontären 1—27	»		
C. G. Hallbergs guldsmedsaktiebolag	Fikonträdet 5	»	149,000	149,000		Porslinsbruket 1, 2, 3	»		
Nya asfaltaktiebolaget	Skörden 17	»	34,500			Läkaren 1	»	164,500	
	» 18	»	20,000			» 3	»	145,000	
	» 19	»	20,000			» 4	»	13,600	
	» 20	»	60,000	134,500		Skålen 5	»	135,000	458,100
Fastighetsaktiebolaget Östermalm . .	Vårdtornet 2	»	163,000		Stockholms utskänkingsaktiebolag	Berget 3	»	29,000	
	Sirius 8	Adolf Fredriks	130,000			S:t Pehr	Jak. o. Johannes	154,000	
	Trollhättan 16	Jak. o. Johannes	129,000			Fyrkanten 8	Hedvig Eleonora	50,000	233,000
	Neptunus 17 o. 18	Hedvig Eleonora	160,000		Bostadsaktiebolaget Enighet	Planeten 1	Adolf Fredriks	160,000	160,000
	Lindormen 15	»	260,000		Bostadsaktiebolaget Wasa	Sirius 1	»	200,000	200,000
	Kasernen 6	»	225,000	1,067,000	Bostadsaktiebolaget Sirius	» 3	»	220,000	220,000
Fastighetsaktiebolaget Vårdtornet . .	Vårdtornet 9	Kungsholms	250,000	250,000	de Laval's elektriska aktiebolag	Gjutaren 9	»	358,200	358,200
Aktiebolaget David Kempes lampfabrik	Körsbärstället 4	»	355,000	355,000	Aktiebolaget Bergianska trädgården	Rosen 10	»	30,200	
Aktiebolaget Förenade konstgjuterierna (f. d. Otto Meyer & C:o)	» 9	»	830,000	830,000		Kamelian 7	»	24,000	
Nordiska aktiebolaget för elektriska anläggningar	» 13	»	213,000	213,000	Affärsbyggnadsaktiebolaget i Stockholm	» 18	»	27,900	
Aktiebolaget A. Wiklunds velocipedfabrik	Roddaren 7	»	340,000	340,000		» 22	»	26,500	
Aktiebolaget Kungsholms tvättinrättning	» 13	»	100,000	100,000		» 23	»	24,000	
Aktiebolaget Wikanders korkfabriker	» 14	»	143,000			» 24	»	80,000	212,600
	Haren större 5	Maria	225,000	368,000	Aktiebolaget Stockholm diskontobank	Torviggen 1	Jak. o. Johannes	675,000	675,000
Bostadsaktiebolaget Fridhem i Stockholm	Karlsvik 8	Kungsholms	335,000		Aktiebolaget Stockholm diskontobank	Jakob större 4, 5, 16	»	302,000	302,000
	» 10, 11	»	339,000	674,000	Atelierbyggnadsaktiebolaget	Kungl. Trädgården 4	»	250,000	250,000
Aktiebolaget Carlsviks gjuterier	» 9	»	310,000	310,000	Aktiebolaget Nya Casino	» 6	»	194,200	194,200
Aktiebolaget John Beijers skofabrik	Grinden 14	»	400,000	400,000	Stockholms Allmänna telefonaktiebolag	Åskslaget 11 o. 12	»	220,000	
						» 13 o. 14	»	922,200	1,142,200
					Aktiebolaget Hamngatan n:r 13 och 15	» 15, 20, 21	»	700,000	700,000
					Byggnadsaktiebolaget Brunkeberg	Hästkön 6	»	323,000	323,000
					Aktiebolaget Kungsträdgården	Hästen 14	»	260,000	260,000
					J. E. Åkerberg & Hellströms metallaktiebolag	Oxen större 4	»	225,000	225,000

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I STOCKHOLMS STAD ÅR 1900.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendom (kvarter och nummer).	3. Belägenhet (församling).	4. Taxeringsvärde i kronor		1. Aktiebolagets namn.	2. Egendom (kvarter och nummer).	3. Belägenhet (församling).	4. Taxeringsvärde i kronor	
			för hvarje egendom.	för hvarje aktiebolag.				för hvarje egendom.	för hvarje aktiebolag.
Aktiebolaget Stockholms praktiska hushållsskola	Oxen större 16 . .	Jak. o. Johannes	150,000	150,000	Nya aktiebolaget Tivoli	Tivoli	Hedvig Eleonora	150,000	150,000
Wennberg & Ramstedts ångkvarns aktiebolag	Jericho 1 o. 17, 3 o. 19 . .	„	350,000		W. Lindbergs verkstads- och varfs- aktiebolag	Tegelviken större 1	Katarina	97,000	
	„ 2 o. 18	„	226,500			„ 2	„	91,000	
	„ 4	„	80,000			Tjärhofvet mindre 6, 19	„	1,500	
	„ 16	„	129,500			„ 7	„	1,500	
	Bocken 21	„	138,000	924,000		„ 20	„	400	
Militärekiperingsaktiebolaget	Styrpinnen 10	„	323,000	323,000		„ 21, 22	„	400	191,800
Aktiebolaget Nya Grand Hôtel	Blasieholmen 16	„	600,000		Aktiebolaget Stockholms svafvelsyre- fabrik	Tegelviken större 3	„	180,000	180,000
	„ 17 o. 18	„	2,650,000	3,250,000	Liljeholmens stearinfabriks aktiebolag	„ mindre 6	„	34,000	
Aktiebolaget Blasieholmen	„ 26	„	800,000	800,000		Barnängsbacken mindre 1, 3, 4, 5, 6	„	60,000	
Höganäs stenkolsaktiebolag	„ 38 o. 39	„	320,000	320,000		„ 2	„	10,000	
Aktiebolaget för fruntimmers sim- och badinrättningen vid Skepps- holmen	Skeppsholmen	„	5,000	5,000		Danviken 1, 2 o. 3 m. m.	„	326,000	
Aktiebolaget S:ta Birgitta	Kåkenhusen 5, 6	„	87,000		Järnvägsaktiebolaget Stockholm— Saltsjön	Kyrkogården 1	„	2,000	432,000
	Vätan 1, 15 o. 16	„	146,000			Danviks hospital 3 o. 4, del af	„	12,000	
	„ 12	„	14,600			Glasbruket nedra 4	„	108,500	120,500
	„ 14	„	20,000			Danviks hospital 6	„	30,000	30,000
	„ 17	„	55,000		Holmberg & Möllers kvarnaktiebolag				
	„ 18	„	121,000		Aktiebolaget Barnängens tekniska fa- brik	Grufvan 2	„	3,000	
	„ 19	„	152,600	596,200		„ 3	„	2,500	
Stockholms folkköks förlagsaktiebolag	Kåkenhusen 13	„	125,000	125,000		„ 4	„	3,500	
P. Herzogs bokbinderi- och förlags- aktiebolag	Polacken 16	„	175,000	175,000		Oljan 1	„	182,000	
Isac Marcus boktryckeriaktiebolag . .	„ 18	„	185,000	185,000		„ 4, 5 o. 9	„	10,300	
Bostadsaktiebolaget David	Johannes mindre 7	„	150,000	150,000		„ 6	„	3,100	
Aktiebolaget Brummerska skolhus- byggnaden	Höjden 7	„	310,000	310,000		„ 7	„	2,500	
L. M. Ericsson & C:os aktiebolag	Hälsan 1 o. 2	„	270,000			„ 8	„	3,200	
	Taktäckaren 3	„	57,200			Onummerade tomter	„	2,400	
	„ 5	„	54,500			Järnet 3, 4	„	19,000	
	„ 6	„	33,000			„	„	2,200	
	„ 7	„	231,000		Stockholms bomullsspinneri- och väf- veriaktiebolag	Barnängen större 4	„	2,300	236,000
	„ 8	„	150,000	795,700		„ 5	„	150,000	
Aktiebolaget Skånska cementgjute- riet	Killingen 17	„	160,000	160,000		Vintertullen ytter- sta 1	„	235,900	
C. Andersson & Björks läderhandels- aktiebolag	Geten 3	„	80,000	80,000	Bjurholms bryggeriaktiebolag	Bondetorpet större 1	„	332,000	717,900
Bostadsaktiebolaget Unionen n:r 1 . .	„ 12	„	123,000	123,000		„ 2	„	255,000	
Bostadsaktiebolaget Unionen n:r 2 . .	„ 14	„	119,000	119,000		Harfven 7	„	105,000	
Norra renhållningsaktiebolaget	Baggen 1	„	125,000	125,000	Stockholms magasinsaktiebolag	Glasbruket mindre 1 o. 2	„	345,000	705,000
Svenska marmoritaktiebolaget	Väturen 2	„	65,800	65,800		Fiskaren större 18	„	600,000	600,000
Fastighetsaktiebolaget Birger Jarl . .	„ 7	„	175,000	175,000	Bostadsaktiebolaget Nicodemus Tessin	Pelarbacken större 21	„	215,000	215,000
Stockholms nya tomtaktiebolag	„ 10	„	9,300		Aktiebolaget Öfverums bruk	„ mindre 4	„	192,000	192,000
	„ 11	„	9,200		Aktiebolaget Arvid Böhlmarks lamp- fabrik	„	„	150,000	150,000
	Ingemar 7	„	12,000		Hylin & C:os fabriks aktiebolag	Sturen större 7 o. 8	„	15,000	15,000
	„ 9	„	12,000			Gråberget 8 o. 10	„	155,000	155,000
	„ 12	„	12,000		Aktiebolaget Svenska kapsylfabriken	Rudan större 3 o. 4	„	50,000	50,000
	Beckasinen 2	Hedvig Eleonora	28,000		Ångkvarnsaktiebolaget Viktoria	Bryggaren 8	„	90,000	90,000
	„ 3	„	31,000		Guldsmidsaktiebolaget i Stockholm	Ingeniören 4	„	250,000	250,000
	„ 4	„	31,000		Stockholms borstbinderiaktiebolag . .	Vägaren 3 o. 8	„	128,000	128,000
	„ 7	„	25,600		Svenska spritförädlingsaktiebolaget . .	„ 7	„	80,000	80,000
	„ 9	„	17,000						
	„ 12	„	28,000						
	„ 13	„	30,000						

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAKTERS UNDERSÅTAR, I STOCKHOLMS STAD ÅR 1900.

1. Främmande maktens och undersåtens namn.	2. Egendom (kvarter och nummer).	3. Belägenhet (församling).	4. 5. Taxeringsvärde. Kronor.	
			För hvarje egendom.	Summa.
Finske undersåten änkefru Julie Lohrmann	Sjömannen 12	Hedvig Eleonora.	95,000	95,000
Storbrittanniske undersåten William Henry Duignans hustru Jenny Catharina Cecilia Duignan, f. Petersén	1/4 af Islandet 4, 10 och 11 .	Adolf Fredriks.	115,000	
D:o generalkonsul Robert Drummond Hay	Helsan 6	Jakobs och Johannes.	256,000	821,000
D:o grosshandlaren Patrik Graham	Vattuormen 9	Kungsholms.	450,000	
Summa			916,000	916,000
Anm. Dessutom innehafva amerikanske undersåten understatssekreteraren Carl Herman von Stockenström och tyske greffen A. E. von Dürckheim-Montmartin de i tabell 4 omnämnda fideikommissegendomar.				

Tab. 7.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DÄRMED JÄMFÖRLIGA INRÄTTNINGAR I STOCKHOLMS STAD ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900 till nedan- stående antal personer.	af nedan- stående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek (fastighets- värden in- räknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux o. dyl.									
Georgiska fonden.	Julgåfvor åt 2 fattiga fruntimmer.	Okänt.	—	2	40	1,000	—	Stockholms stads konsisto- rium.	
Soopiska d:o.	Uppehållande af det s. k. Soopiska fattighuset för åldriga fattiga kvinnor.	Grefvinnan Anna Maria Soop.	1734 8/4	—	1,244	43,629	23,000	D:o.	
Arfvedsons fond.	Understöd åt ålderstigna sjuka och fattiga äfvensom åt värlösa barn.	Direktören C. Arfvedson.	1856	20	320	7,581	—	Nikolai kyrkoråd.	
Arrhenii donation.	Gratifikation till hjon å Sabbatsberg.	Handlanden A. W. Arrhenius.	1812	165	248	6,095	—	D:o.	
Kyrkofattigkassan.	Till fattiga.	Åtskilliga donatorer.	—	49	2,629	57,608	—	D:o.	
Metzgers fond.	D:o.	Grosshandlaren F. Metzger.	1850	—	154	3,538	—	D:o.	
Okänd gifvares d:o.	D:o.	—	1854	—	26	607	—	D:o.	
Schewes d:o.	D:o.	Grosshandl. R. F. Schewe.	1845	—	33	758	—	D:o.	
Westzyntii d:o.	D:o.	Konsula W. J. E. West- zyntius.	1889	—	360	8,092	—	D:o.	
Anndals d:o.	Understöd vid jultiden åt fattiga familjer tillhörande Stockholms kommun.	Änkefru Anna Charlotta Anndal.	1879 3/1	8	800	33,000	—	Nikolai fattigvårdsstyrelse.	1)
Brogrens d:o.	Understöd åt fattiga inom församlingen.	Kronoupphördskommissarien Karl Brogren.	1876 10/2	1	50	1,000	—	D:o.	2)
Edbergs d:o.	Inköp af skodon åt de mest behöfvande å Sabbats- bergs fattighus.	Fattighushjonet Vilhelmina Edberg.	Okänt.	6	27	675	—	D:o.	

Engstedts fond.	Understöd till sådana fattiga inom församlingen, som ej åtnjuta underhåll af allmänna fattigvården.	Änkefru Johanna Engstedt.	1880 ¹⁸ / ₁₁	—	—	880	—	Nikolai fattigvårdsstyrelse.	³⁾
Änkedrottning Josefina d:o.	Understöd åt fattiga inom församlingen.	Änkedrottning Josefina.	1866	—	—	1,000	—	D:o.	⁴⁾
Falks d:o.	Understöd till å Sabbatsbergs fattighus intagna personer, födda i Finland.	Änkefru M. M. Falk.	1860 ²⁸ / ₁₂	2	32	800	—	D:o.	
Geijers d:o.	Till fattiga inom församlingen.	Lagmanskan Geijer.	Okänt	2	58	1,500	—	D:o.	
Holmbergs d:o.	Understöd till å Sabbatsbergs fattighus intagna blinda hjon.	Kryddkrambandlanden Nils Holmberg.	1853 ²⁸ / ₅	6	60	1,500	—	D:o.	
Kumlings d:o.	Till fattiga inom församlingen.	Mamsell Gustafva Katharina Kumling.	1848 ²⁷ / ₁₁	3	72	1,500	—	D:o.	
Makarna Kåbergs d:o.	D:o d:o.	Änkefru Althea Kåberg.	1889 ¹ / ₆	5	120	3,000	—	D:o.	
Norstedts d:o.	Understöd till fattiga och nödlidande, företrädesvis till behöfvande boktryckare, faktorer och boktryckeriarbetare samt deras änkor och barn.	Boktryckaren C. Norstedt.	1860 ¹⁷ / ₁₂	8	389	10,000	—	D:o.	
N. G. Reuckners d:o.	Till fattiga inom församlingen.	Handelsbokhållaren N. G. Reuckner.	1876 ²⁵ / ₈	3	93	2,000	—	D:o.	⁵⁾
S. L. Reuckners d:o.	D:o d:o.	Änkefru Sofia Lovisa Reuckner.	1878 ¹⁶ / ₁₀	32	525	11,400	—	D:o.	
Selanders gåfvomedel.	D:o d:o.	e. o. Hofrättsnotarien Vilhelm Selander.	1892 ¹⁶ / ₂	25	248	2,174	—	D:o.	
Bagges fond.	Understöd åt fattiga.	Mamsell F. E. Bagge.	1833 ² / ₅	1	120	3,000	—	Klara kyrkoråd.	
Bernegaus d:o.	D:o d:o.	Kamreraren G. V. Bernegaus.	1852 ⁴ / ₁	1	1,200	30,000	—	D:o.	
Bolins d:o.	D:o d:o vid jultiden.	Handlanden Bolin.	1802	—	22	545	—	D:o.	
Cederschölds d:o.	Understöd åt fattiga.	Departementschefen R. Th. Cederschöld.	1862 ¹⁵ / ₅	4	100	2,000	—	D:o.	
Ekströms d:o.	D:o d:o.	Grosshandlaren H. E. Ekström.	1842 ¹⁶ / ₂	10	600	15,000	—	D:o.	
Falks d:o.	D:o d:o vid jultiden.	Jungfru Falk.	1810	—	12	300	—	D:o.	
Gother d:o.	Understöd åt fattiga.	Mamsell Gother.	1838 ¹⁷ / ₅	1	30	750	—	D:o.	
Assessorskan Hallgrens d:o.	D:o d:o.	Assessorskan Hallgren.	1828	3	60	1,500	—	D:o.	
Mamsell Hallgrens d:o.	D:o d:o.	Mamsell M. S. Hallgren.	1845 ² / ₁	3	60	1,500	—	D:o.	
Hanes d:o.	Tills vidare pension åt af testator utsedd person.	Mamsell U. E. Hane.	1875 ¹¹ / ₈	—	—	4,000	—	D:o.	
A. N. Hoffmans d:o.	Till behöfvande inom församlingen.	Slottsarkitekten Aug. Niklas Hoffman.	1897 ¹⁵ / ₁₀	—	1,100	75,000	—	D:o.	⁶⁾
Johan Hoffmans d:o.	Till Sabbatsbergs fattiga.	Hofintendenten Johan Hoffman.	1878 ³¹ / ₁₂	—	296	22,200	—	D:o.	⁷⁾
Krutmeijers d:o.	Understöd åt fattiga.	Kanslirådninnan Betty Krutmeijer.	1854 ¹⁰ / ₁₁	2	400	8,000	—	D:o.	
D:o d:o.	D:o åt församlingens fattighushjon.	Densamma.	1854 ²³ / ₁₂	—	113	2,832	—	D:o.	
Klara församlings kyrkokassa.	Till de fattiga vid jultiden.	Klara kyrka.	1812	—	12	290	—	D:o.	
von Löwens fond.	Understöd åt fattiga.	Presidenten friherre J. von Löwen.	1774 ¹⁹ / ₁₂	14	133	3,333	—	D:o.	
Mörners d:o.	D:o d:o.	Fröken Ulrika Mörner.	1810 ¹⁰ / ₁₀	3	60	1,500	—	D:o.	
Nordfors d:o.	D:o d:o.	Öfverstinnan V. Nordfors.	1842 ¹² / ₄	1	20	500	—	D:o.	
Pukes d:o.	D:o d:o.	Grefvinnan Puke.	1864 ⁸ / ₅	1	40	1,000	—	D:o.	
Rambachs d:o.	D:o d:o.	Änkefru Emilia Rambach.	1881 ⁴ / ₇	1	40	1,000	—	D:o.	
Roos d:o.	D:o d:o.	Änkefru Ulrika Roos.	1878 ¹⁶ / ₁₁	2	80	2,000	—	D:o.	
Segercronas d:o.	D:o d:o.	Statssekreteraren E. C. Segercrona.	1787 ¹⁷ / ₁₂	12	200	5,000	—	D:o.	
Stjerngranats d:o.	D:o d:o.	Änkefru Stjerngranat, född Mutzow.	1819	3	192	4,800	—	D:o.	
»Tvenne systrars testamenten».	Tills vidare pensioner åt af testatorerna utsedda personer.	Fröknarna A. M. och E. C. Acrel.	1876 ²⁷ / ₁₀	—	—	8,000	—	D:o.	
T. af U:s fond.	Understöd åt fattiga.	F. d. statsrådet frih. C. G. af Ugglas arfvingar.	1895 ²⁴ / ₁₀	5	120	3,000	—	D:o.	
Ulfsparras d:o.	D:o d:o.	Änkefru Margareta Ulfsparre.	1875 ¹² / ₁₁	2	120	3,000	—	D:o.	
Wadströms d:o.	D:o d:o vid jultiden.	Jungfru Wadström.	1791	—	10	250	—	D:o.	
Wibergs d:o.	Tills vidare pensioner åt af testator utsedda personer.	Fröken C. A. Wiberg.	1894 ²⁰ / ₁₁	—	—	12,000	—	D:o.	
Åhrbergs d:o.	Understöd åt fattiga.	Jungfru Marie Louise Åhrberg.	1874 ³⁰ / ₃	5	400	10,000	—	D:o.	
Öbergs d:o.	D:o d:o.	Mamsell Ch. Öberg.	1872 ¹⁰ / ₄	5	200	5,000	—	D:o.	
Berggrens d:o.	Till kläder åt församlingens fattighjon vid Sabbatsberg.	Hyrkusken M. Berggren.	1857 ¹⁴ / ₃	—	338	7,500	—	Klara fattigvårdsstyrelse.	
Bolins d:o.	Till församlingens fattighjon.	Handlanden A. Bolin.	1796 ¹⁰ / ₄	—	30	658	—	D:o.	
En ärlig mans d:o.	Gåfva till hushåll med de flesta barnen.	Okänt.	1785 ¹⁷ / ₃	1	27	600	—	D:o.	
D:o d:o.	Till en flicka mellan 15 och 30 år, som bidrager till sin moders försörjning.	Okänt.	1789 ¹ / ₁₁	1	20	450	—	D:o.	
Fuhrmans d:o.	Af räntan utgå 7-78 kr. till Adolf Fredriks fattigvårdsstyrelse samt resten till Klara fattighjon vid Sabbatsberg.	Källarmästaren P. H. Fuhrman.	1772 ¹ / ₂	—	27	597	—	D:o.	
Holmbergs d:o.	Till beredande af bättre kost åt blinda hjon från Klara vid Sabbatsberg.	Handlanden N. Holmberg.	1853 ²⁸ / ₅	—	68	1,500	—	D:o.	
Hulphers d:o.	Till 12 fattiga änkor inom församlingen.	Handlanden J. W. Hulphers.	1812 ³⁰ / ₄	12	270	6,000	—	D:o.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		
Isbergs fond.	Till församlingens fattighjon vid Sabbatsberg.	Presidentskan M. G. Isberg.	1872 ^{10 5}	—	135	3,000	—	Klara fattigvårdsstyrelse.	
F. d. kolerafond.	Till fattiga.	Okänt.	—	3	36	802	—	D:o.	
Lieberts fond.	$\frac{3}{4}$ af räntan till fattighjonen vid Sabbatsberg, resten till kapitalet.	Sejlaräldermannen J. F. Liebert.	1832 ^{18 12}	—	270	6,288	—	D:o.	
Lundblads d:o.	Till en familj med barn.	Höfslagaren J. Lundblad.	1843 ^{10 8}	1	15	344	—	D:o.	
Nordströms d:o.	Till fattiga inom församlingen.	Ankefru E. M. Nordström.	1881 ^{30 6}	—	—	2,000	—	D:o.	
Qvidings d:o.	Gåfvor till pauvres honteux.	Ankefru B. C. Qviding.	1859 ^{24 3}	—	1,440	32,000	—	D:o.	
Ang. Schumburks minnesfond.	Till fattiga.	Konsul Aug. Schumburg.	1895	3	45	1,050	—	D:o.	
Schönes fond.	Till skyddsföreningen i Klara.	Fru M. Schöne.	1890	—	113	2,500	—	D:o.	
Sporrängs d:o.	Till församlingens fattighjon vid Sabbatsberg.	Ankefru U. E. Sporräng.	1824 ^{18 9}	—	135	3,000	—	D:o.	
Sätherströms d:o.	Till fattiga.	Kardansmakaren Sätherström.	—	1	28	630	—	D:o.	
Fond för tillfällig hjälp.	D:o inom församlingen.	Okänt.	1899 maj	—	—	1,000	—	D:o.	
Tunelli fond.	Till 4 fattiga änkor eller jungfrur.	Kryddkramhandlaren J. Tunellius.	1833 ^{28 6}	4	270	6,000	—	D:o.	
af Ugglas d:o.	Räntan utdelas efter styrelsens godtyckande.	Grefve af Ugglas.	1855 ^{31 10}	3	90	2,000	—	D:o.	
Wiers d:o.	Till Klara och Adolf Fredriks fattighjon vid Sabbatsberg.	Ankefru A. M. Wiers.	1783 ^{12 12}	—	76	1,682	—	D:o.	
Alms donation.	Till hjälp åt fattiga.	Ankefru S. Alm.	1874 ^{20 10}	—	100	2,000	—	Jakobs och Johannes kyrkoråd.	
Carlbohms d:o.	Understöd åt borgaränka med flere små barn.	Direktör J. A. och fru Anna Carlbohm.	1819 ^{16 10}	1	7	125	—	D:o.	
Franckes fond.	Utdelning till fattiga familjer vid jultiden.	Fru Olena Francke.	1895 ^{29 5}	—	—	25,000	—	D:o.	
D:o d:o.	Till fattiga sjuka.	Densamma.	—	—	—	5,000	—	D:o.	
Godlunds testamentsfond.	Understöd åt fattiga och orkeslösa personer.	Direktör Johan Godlund.	1868 ^{21 4}	12	240	4,000	—	D:o.	
Lilljeborgska donationen.	Understöd till orkeslösa, fattiga änkor med barn eller äldre ogifta kvinnor.	Målarmästaren G. E. och hustru H. C. Lilljeborg.	1882 ^{30 9}	119	2,382	59,547	—	D:o.	
Lundbergs donation.	Till idiothemmet i Stockholm.	Doktor J. G. Lundberg.	1878 ^{27 6}	—	200	4,000	—	D:o.	
Noréns d:o.	Understöd åt fattiga änkor och barn.	Kamreraren J. och fru L. F. Norén.	1837 ^{24 5}	3	75	1,500	—	D:o.	
Steinerts d:o.	Till äldre behöfvande fruntimmer.	Fröken Helena Catarina Steinert.	1876 ^{6 2}	—	180	4,000	—	D:o.	
Ziervogels d:o.	Understöd åt döttrar eller änkor efter ämbetsmän.	Justitierådet C. Ziervogel.	1824 ^{27 5}	3	375	7,500	—	D:o.	
Benedicks testamentsfond.	Hjälp åt fattiga.	Brukspatron Edvard Otto Benedicks.	1876 ^{25 1}	5	120	2,249	—	Jakobs och Johannes fattigvårdsstyrelse.	
De Geers donationsfond.	Till fortsättandet och driften af församlingens arbetshus.	Kammarherren friherre C. De Geer.	1796 ^{17 5}	—	113	2,500	—	D:o.	
D:o d:o af 1850.	Till underhåll af å Sabbatsbergs ålderdomshem intagna 12 hjon, hvilka bebo en särskild sal och ej åtnjuta samma förmåner beträffande mat och dylikt som öfriga hjon.	Excellensen grefve C. De Geer.	1850 ^{2 4}	12	720	15,150	—	D:o.	
Fuhrmans testamente.	Undfagnad åt fattighushjonen midsommaraftonen.	Hofkällarmästaren P. H. Fuhrman.	1772 ^{21 2}	—	17	384	—	D:o.	
Godus testamentsfond.	Till 2 inom församlingen boende ärbare och välfredade, hederliga änkor eller ogifta fruntimmer.	Segelsömmaränkan Catharina Godu.	1791 ^{12 2}	2	25	572	—	D:o.	
Gyldenstolpes donationsfond.	Till understöd åt äldrestigna eller sjukliga, fattiga män eller kvinnor.	Kaptenen grefve A. G. Gyldenstolpe.	1855 ^{30 11}	4	81	1,807	—	D:o.	
Hederhjelm testamentsfond.	Till fattiga, som äro födda inom Jakobs församling.	Kammarrevisionsrådet G. O. Hederhjelm.	1797 ^{22 2}	2	50	1,028	—	D:o.	
Helins donationsfond.	Till församlingens fattighushjon.	Ankefru L. Helin.	1815 ^{19 6}	—	135	3,008	—	D:o.	
Holmbergs testamentsfond.	Till förökande af den dagliga kosten för på församlingens fattighus intagna blinda fattighushjon.	Handlanden Nils Holmberg.	1853 ^{28 5}	—	68	1,504	—	D:o.	
Horns d:o.	Till gamla, döfva, blinda eller annorledes vanföra pauvres honteuses.	Grefvinnan Anna Sofia Horn.	1858 ^{20 1}	5	203	4,564	—	D:o.	
Kihlströms d:o.	Räntan utdelas den 12 december hvarje år till församlingens fattighushjon.	Slaktaren J. G. Kihlström.	1830 ^{11 11} , 1834 ^{23 12}	—	159	3,537	—	D:o.	
Lundbergs d:o.	Understöd åt nödställda församlingsmedlemmar, som icke äro berättigade till fattigunderstöd.	Förste lifmedikus och fru Vincent Lundberg.	1856 ^{13 4}	17	222	5,220	—	D:o.	
Normans d:o.	Till fattighushjonen.	Hushållerskan Brita Maria Norman.	1829 ^{6 5}	—	68	1,504	—	D:o.	
P. . . . s donationsfond.	Gåfva åt de fattiga inom församlingen.	Okänt.	1866 ^{30 11}	3	20	578	—	D:o.	

Schewes testamentsfond.	Till fattighushjonen.	Grosshandlaren Reinhold Fredrik Schewe.	1845 ¹⁸ / ₆	—	34	752	—	Jakobs och Johannes fattigvårdsstyrelse.
von Schultzes d.o.	Till en behöfvande.	Fröken Carolina von Schultze.	1845 ⁵ / ₃	1	14	301	—	D:o.
von Schwartzers d.o.	Till de fattiga vid jultiden.	Öfversten J. von Schwartz.	1808 ²⁷ / ₁	—	14	300	—	D:o.
Sundströms d.o.	Räntan utdelas nyårsaftonen till 3 behöfvande handlande eller änkor efter handlande eller handverkare eller, om sådana ej finnas, till andra, obotligt sjuka fattiga.	Handlanden Carl Gustaf Sundström.	1869 ³ / ₈	3	86	1,900	—	D:o.
Söderströms d.o.	Till fattighushjonen.	Mamsell Sophia Söderström.	1847 ³ / ₉	—	44	991	—	D:o.
Wetterdahls d.o.	Till någon behöfvande.	Prostinnan Elisabet Charlotta Wetterdahl.	1849 ¹ / ₆	1	14	313	—	D:o.
Wittings d.o.	Räntan fördelas lika bland 3 änkor och 3 faderlösa barn inom Jakobs församling.	Änkefru Maria Brita Witting.	1860 ²⁵ / ₃	—	14	313	—	D:o.
Åkerblads donationsfond.	Till jul- och nyårgåfvor till fattighushjonen.	Spegefabrikören J. Åkerblad.	1782 ²³ / ₁₂	6	19	445	—	D:o.
Cabanis d.o.	Understöd åt fattiga inom församlingen samt underhåll af Cabaniska grafven å nya kyrkogården.	Änkefru A. Cabanis.	1777	—	4	84	—	D:o.
Femte-mars-fonden.	Understöd åt fattiga inom församlingen.	Änkefru A. Cabanis.	1869 ⁶ / ₇	—	164	2,400	—	Maria kyrkoråd.
Hallgrens donationsfond.	Understöd åt sjuka och ofärdiga fruntimmer.	Flere församlingsmedlemmar.	1876 ²⁰ / ₁₁	—	47	925	—	D:o.
Hults d.o.	Understöd åt fattiga.	Mamsell M. S. Hallgren.	1841 ²⁵ / ₁₀	—	75	1,500	—	D:o.
1853 års kolerafond.	D:o d.o.	Jungfru A. H. Hult.	1808 ²³ / ₉	—	55	1,100	—	D:o.
Norbergs donationsfond.	D:o d:o fruntimmer.	Flere stiftare.	1853	—	150	3,000	—	D:o.
Widmans d.o.	D:o d:o änkor.	Jungfru A. M. Norberg.	1864 ²³ / ₅	—	75	1,500	—	D:o.
		Grosshandlaren P. U. Widmans dotter och måg R. T. Cederschiöld.	1859 ²⁸ / ₉	—	55	1,000	—	D:o.
Bergstedts d.o.	Understöd åt fattiga fabriksarbetarfamiljer inom församlingen.	Fabrikmästaren Lars Bergstedt.	1891 ²⁹ / ₄	5	75	1,530	—	Maria fattigvårdsstyrelse.
Fuhrmans fond.	Fattighushjonens förplägning midsommardagen.	Hofkällarmästaren C. H. Fuhrman.	1772 ²¹ / ₂	—	16	325	—	D:o.
Godus d.o.	Till 5 ålderstigna fruntimmer inom församlingen.	Änkefru Katarina Godu.	1791 ¹⁹ / ₂	5	83	1,667	—	D:o.
Grundbergs och Asplunds d.o.	Till behöfvande inom församlingen.	Grosshandlaren A. N. Grundberg och änkefru C. E. Asplund.	1852 ⁹ / ₈	20	100	2,000	—	D:o.
Gösches testamentsfond.	Fattighushjonens förplägning å den regerande konungens födelsedag.	Grosshandlaren J. H. Gösche.	1781 ²² / ₁₀	—	60	1,500	—	D:o.
Haglinds fond.	Till sjuka åldriga hjon å Maria fattighus.	Trädgårdsmästaren G. R. Haglund och hans hustru.	1875 ²⁶ / ₁₁	30	30	1,229	—	D:o.
Holmbergs d.o.	Till förbättrande af kosten för blinda hjon å Maria fattighus.	Kryddkramhandlanden N. Holmberg.	1853 ²⁸ / ₅	—	60	1,500	—	D:o.
Petrefjus d.o.	Till 10 ålderstigna personer inom församlingen den 27 oktober.	Skeppsklareraren P. Petrefjus.	1847 ²¹ / ₄	10	75	1,500	—	D:o.
Petterssons d.o.	Till behöfvande inom församlingen.	Grosshandlaren Axel Pettersson.	1885 ²² / ₁₀	2	240	3,000	—	D:o.
Reuckners d.o.	D:o d.o.	Änkefru S. L. Reuckner.	1878 ¹⁶ / ₁₀	15	150	3,000	—	D:o.
Rothoffs d.o.	D:o d.o.	Öfverstelöjtnanten F. A. Rothoff.	1862 ⁶ / ₈	1	52	2,000	—	D:o.
Sahlbergs testamentsfond.	Fattighushjonens förplägning å den regerande konungens födelsedag.	Stadsmäklaren J. Sahlberg.	1803 ¹¹ / ₂	—	20	485	—	D:o.
Sandahls fond.	Till fattiga inom församlingen.	Kronouppbördskommissarien Isaac Sandahl.	1878 ²⁶ / ₄	5	100	2,000	—	D:o.
Stråbles d.o.	Till 2 änkor inom församlingen.	Änkefru H. M. Stråhle.	1829 ²⁸ / ₃	2	150	3,000	—	D:o.
Sweders d.o.	Till klädesgarnspinnarskor inom församlingen.	Rådmanen Mattias Sweder.	1772 ²² / ₂	5	100	1,600	—	D:o.
Tjugufemte-juni-fonden.	Till behöfvande inom församlingen.	Okänt.	1885 ²⁸ / ₂	5	50	1,000	—	D:o.
Törnemens och Wistrands minnesfond.	D:o d.o.	Assessor J. A. Törneman och medicinalrådet A. H. Wistrand.	1859 ² / ₂	—	—	1,477	—	D:o.
Wertmüllers fond nr 2.	Fattighushjonens förplägning å testators födelsedag den 23 februari.	Bryggaren G. Wertmüller.	1864 ⁶ / ₈	—	80	2,000	—	D:o.
Ädelgrens minnesfond.	Till behöfvande inom församlingen den 23 oktober.	Fröken S. A. A. Ädelgren.	1897 ²⁷ / ₁₀	5	50	1,256	—	D:o.
Ostergrens fond.	Till förplägning jultiden åt sjuka och blinda fattighjon.	Hannfogden L. E. Ostergren.	1852 ²⁹ / ₅	—	20	500	—	D:o.
Mamsell Branders d.o.	Understöd åt sjuklig tjänare vid kyrkan.	Mamsell Johanna Fredrika Branders.	1883	1	90	2,016	—	Katarina kyrkoråd.
Kamrer Branders d.o.	D:o d.o.	Kamreraren Hans Ad. Branders.	1871	1	45	1,019	—	D:o.
Fredenholms d.o.	Understöd åt tre nödställda, ålderstigna, ogifta fruntimmer.	Fröken Rosalie Fredenholm.	1896	3	135	3,000	—	D:o.
Bohmans d.o.	Inköp af ved åt fattiga.	Viktualiehandlanden E. Eison Bohman.	1822 ²⁸ / ₃	100	225	4,500	—	Katarina fattigvårdsstyrelse.
Broströms d.o.	Utdelning å Rosenlunds ålderdomshem.	Källarmästaren O. Broström.	1844 ²¹ / ₁₂	—	80	2,000	—	D:o.
Bängs d.o.	D:o d.o.	Direktören G. Bäng.	1854 ⁷ / ₁₀	—	810	25,500	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighets- värden in- räknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedan- stående antal personer.	af nedan- stående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		
Fuhrmans fond.	Till undfägnad åt fattighushjonen midsommaraftonen.	Hofkällarmästaren P. H. Fuhrman.	1772 ^{21 9}	—	7	187	—	Katarina fattigvårdsstyrelse.	
Godus fond n:r 1.	Utdelning å Rosenlunds ålderdomshem.	Segelmakarämban C. Godu.	1789 ^{29 10}	—	6	150	—	D:o.	
Gäderins fond.	D:o d:o.	Husgerädskaarbetjenten A. Gäderin.	1833 ^{21 12}	—	180	4,500	—	D:o.	
Hedströms d:o.	D:o d:o.	Sidenfabrikören C. Hedström.	1822 ^{15 9}	—	120	3,000	—	D:o.	
Holmbergs d:o.	D:o d:o till blinda hjon.	Grosshandlaren N. Holmberg.	1853 ^{28 5}	6	90	1,500	—	D:o.	
Lettströms d:o.	Ökad kost åt hjonen å Rosenlunds ålderdomshem.	Fattigläkaren A. Lettström.	1843 ^{13 3}	—	120	3,000	—	D:o.	
Nyströms d:o.	Utdelning å Rosenlunds ålderdomshem.	Rustmästaren C. Nyström.	1817 ^{10 1}	—	300	7,500	—	D:o.	
En okänds d:o.	D:o d:o.	Okändt.	1804 ^{22 11}	—	6	150	—	D:o.	
Ringqvists d:o.	Ökad kost åt sjuka å Rosenlunds ålderdomshem.	Apotekaren J. F. Ringqvist.	1832 ^{14 9}	—	300	7,500	—	D:o.	
Roos d:o.	D:o åt hjonen å d:o.	Handelsbokhållaren C. J. Roos.	1818 ^{15 7}	—	60	1,500	—	D:o.	
Steinmetz d:o.	Utdelning å d:o.	Grosshandlaren J. F. Steinmetz.	1855 ^{13 1}	—	120	3,000	—	D:o.	
Stenbergsska stiftelsen.	Utdelning af gratialer.	Änkefru Katarina Ch. Stokoe.	1873 ^{27 6}	10	150	3,000	—	D:o.	
Törnqvists fond.	Utdelning å Rosenlunds ålderdomshem.	Kamreraren C. Törnqvist.	1866 ^{30 4}	—	584	14,600	—	D:o.	
			1866 ^{14 12}	—	—	—	—		
Zettersténs d:o.	Julundfägnad åt de å Rosenlunds ålderdomshem in- tagna.	Garfvaren J. H. Zetterstén.	1836 ^{22 4}	—	38	750	—	D:o.	
Östergrens d:o.	Utdelning å Rosenlunds ålderdomshem till säng- liggande sjuka.	Hamnfogden L. E. Östergren.	1852 ^{27 5}	—	25	500	—	D:o.	
Klercks testamentsfond.	Till fattiga.	Skräddarmästaren J. Klerck och hans hustru.	1879 ^{15 9}	10	250	5,250	—	Kungsholms kyrkoråd.	
Sjösteds d:o.	Understöd till ålderstigna och sjukliga, isynnerhet af repslageriyrket.	Repslagaräldermannen O. Sjöstedt.	1815 ^{19 11}	11	300	5,000	—	D:o.	
Carlgrens fond.	Utdelning åt fattighjon.	Sergeanten J. Carlgren.	1818 ^{5 3}	—	69	1,500	—	Kungsholms fattigvårdssty- relse.	
Holmbergs d:o.	Till blinda fattighjon.	Kryddkramhandlaren N. Holmberg.	1853 ^{28 5}	—	134	3,538	—	D:o.	
Möllers större d:o.	Till hjonen å fattighuset.	Bruckspatron J. P. Möller.	1801 ^{17 4}	—	57	1,018	—	D:o.	
D:o mindre d:o.	D:o d:o.	Densamme.	1801 ^{17 4}	—	23	500	—	D:o.	
Noréens d:o.	Till fattiga inom församlingen.	Kanslirådet J. E. Noréen.	1803 ^{6 7}	20	70	939	—	D:o.	
Roos d:o.	Till sjuka å fattighuset.	Handelsbiträdet J. C. Roos.	1818 ^{15 7}	—	122	2,701	—	D:o.	
Stagmans d:o.	Till fattighjon.	Trädgårdsmästaren J. Stag- man och hans hustru.	1824 ^{8 4}	51	228	5,045	—	D:o.	
Tharmouts d:o.	Kläder åt fattighjon, synnerligast gamla tjenare.	Demoiselle A. Tharmout.	1850 ^{26 2}	14	81	1,748	—	D:o.	
von Torkens d:o.	Till sjuka å fattighuset.	Kapten von Torken.	1813	—	54	1,200	—	D:o.	
Anderssons d:o.	Hjälps och understöd åt församlingens fattiga.	Stenhuggeriäldkaren Carl An- dersson och hans hustru.	1890 ^{6 5}	—	168	4,200	—	Hedvig Eleonora kyrkoråd.	
Bethunska fonden.	Julgäfvor åt fattiga sjuka fruntimmer inom för- samlingen.	Änkefru Vilhelmina Brandt.	1878 ^{24 8}	—	81	2,400	—	D:o.	
Brandelska donationen.	Dels till gäfvor att lindra oförvårdad verklig nöd, dels till fattiga skolbarn.	Fröken Anna Sofia Brandel.	1867 ^{15 6}	—	2,785	62,000	—	D:o.	
Ferms fond.	Julgäfvor åt fattiga fruntimmer.	Änkefru Ferm.	Okändt	—	20	500	—	D:o.	
Lindstrands d:o.	Julgäfvor åt 10 obemedlade aktningssvärda frun- timmer.	Änkefru Emilia Augusta Th. Lindstrand.	1896 ^{17 11}	10	2,000	50,000	—	D:o.	
Nybergs donation.	Julgäfvor åt fattiga fruntimmer.	Änkefru Erika Nyberg.	1888 ^{11 9}	—	400	10,000	—	D:o.	
Wadströmska fonden.	D:o d:o.	Okändt.	Okändt	—	12	300	—	D:o.	
Asplunds fond.	Inrättande af ett fattighus på Ladugårdslandet.	Handlanden A. Asplund.	1784	—	71	795	—	Hedvig Eleonora fattig- vårdsstyrelse.	11)
Bomans d:o.	Understöd åt fattiga utom fattighuset.	Handlanden E. Boman.	1825	20	206	3,000	—	D:o.	
Ericssons d:o.	Utdelning åt sex ålderstigna fattiga fruntimmer inom församlingen.	Änkefru L. C. C. Ericsson.	1866 ^{24 4}	4	40	1,000	—	D:o.	
Falks d:o.	Understöd åt fattiga så inom som utom fattighuset.	Änkefru Maria Falk.	1796 ^{19 5}	7	75	1,000	—	D:o.	
Fuhrmans d:o.	Förplägnings af fattighjonens midsommardagen.	Källarmästaren P. H. Fuhr- man.	1772	—	4	183	—	D:o.	
Godus d:o.	Understöd åt fattiga så inom som utom fattighuset.	Segelsämmarämban C. Godu.	1791	5	43	850	—	D:o.	
Haijs d:o.	Förbättrande af fattighushjonens kost under sjukdom.	Änkefriherrinnan Karol. Haij.	1859 ^{9 7}	—	30	500	—	D:o.	

Hellmans fond.	Jul- och nyårgåfvor åt fattighushjonen.	Assessor Hellman.	Okänt	—	21	500	—	Hedvig Eleonora fattigvårdsstyrelse.
Holmbergs d.o.	Förbättrande af kosten för blinda fattighushjon.	Handlanden Nils Holmberg.	1853 ²⁸ / ₅	—	60	1,500	—	D:o.
Hultgrens d.o.	Utdelning efter fattigvårdsstyrelsens godkännande.	Änkan Anna Brita Hultgren.	1866 ⁷ / ₄	6	45	600	—	D:o.
Jönssons d.o.	Till medellösa äldre personer med god vandel, hvilka ej åtnjuta särskild fattigvård inom församlingen.	Änkefru Anna Katarina Jönsson.	1892 ¹ / ₂	21	180	4,500	—	D:o.
Kåbergs d.o.	Till fattiga inom församlingen.	Änkefru Althea Kåberg.	1889 ¹ / ₆	10	100	2,000	—	D:o.
Nybergs d.o.	Till fattiga, företrädesvis till julen.	Änkefru Erika Nyberg.	1893 ⁴ / ₁	27	214	4,000	—	D:o.
Qvidings d.o.	Till ett äldre fruntimmer bland pauvres honteux inom församlingen.	Justitierådinnan Charlotta Qviding.	1875 ³ / ₆	1	41	1,000	—	D:o.
Roselli d.o.	Till fattighushjonen.	Repslagaren Olof Roselius.	1784 ²⁷ / ₃	—	50	867	—	D:o.
Rymans d.o.	Inrättande af ett fattighus på Ladugårdslandet.	Gulddragaren J. Ryman.	1732 ⁶ / ₉	—	200	4,887	—	D:o.
Sporrongs d.o.	Till ålderstigna, välfrejdade fattiga utom fattighuset.	Mamsell Anna Maria Sporrang.	1862 ¹⁹ / ₃	3	30	750	—	D:o.
Sätherströmska fonden.	Till gamla sjuka och fattiga män och kvinnor samt fader- och moderlösa barn.	Karduansmakarmästaren J. Sätherström.	1824 ³ / ₂	710	4,471	57,000	57,000	D:o.
Probsts donation.	Till borgaränkor inom församlingen.	Fröken Ch. W. Probst.	1867 ¹⁶ / ₄	3	350	7,000	—	Adolf Fredriks kyrkoråd.
Westinska fonden.	Till 20 ålderstigna, välfrejdade fattiga inom församlingen.	Byggmästaren Axel Westin.	1885 ¹⁴ / ₉	20	1,000	20,000	20,000	D:o.
Wiboms donation.	Till ett fruntimmer bland pauvres honteux.	Fröken Agneta Wibom.	1877 ¹¹ / ₇	1	40	1,000	—	D:o.
Åkerlunds d.o.	Till 2 hederliga fruntimmer, som äro 50 år fyllda.	Fröken Å. U. Å. Åkerlund.	1882 ¹⁶ / ₄	2	120	3,000	—	D:o.
Abelins fond.	Till en för gudsfruktan känd familj inom församlingen.	Professor Hj. Abelin.	1873 ²⁶ / ₅	—	50	1,000	—	Adolf Fredriks fattigvårdsstyrelse.
Baijards fond n:r 1.	Till åldriga ogifta döttrar af ämbets- eller borgersmän inom församlingen.	Kamreraren D. Baijard.	1833 ³⁰ / ₈	4	225	4,500	—	D:o.
D:o d:o n:r 2.	Till sängliggande å fattighus i Stockholm.	Densamme.	1833 ³⁰ / ₄	—	68	1,500	—	D:o.
Berggrens fond.	Till kläder åt fattighushjon inom Stockholm.	Hyrkusken M. Berggren.	1857 ¹⁴ / ₃	—	68	1,500	—	D:o.
Falks d.o.	Till fattiga inom församlingen.	Ankan M. Falk.	1796 ¹³ / ₆	—	23	500	—	D:o.
Holmbergs d.o.	Förökande af kosten för fattighushjon i Stockholm.	Handlanden N. Holmberg.	1853 ²⁸ / ₅	—	68	1,500	—	D:o.
Leijonhufvuds fond n:r 1.	Till nödställda likar inom församlingen.	Kaptenen friherre A. Leijonhufvud.	1831 ⁵ / ₇	4	48	1,200	—	D:o.
D:o d:o n:r 2.	Till sjuka på fattighus i Stockholm.	Densamme.	1841 ⁸ / ₁	—	14	300	—	D:o.
Lieberts d.o.	Till fattighushjon i Stockholm.	Sejlaren J. F. Liebert.	1832 ¹⁸ / ₁₂	—	169	5,551	—	D:o.
Nordenstolpes d.o.	Till blinda på fattighus i Stockholm.	Kammarrådet Fr. Nordenstolpe.	1815 ²³ / ₄	—	41	900	—	D:o.
Norgrens d.o.	Understöd åt personer, intagna på Stockholms fattigvårdsinrättningar.	Fröken A. D. L. Norgren.	1884 ¹⁶ / ₅	—	1,233	30,800	—	D:o.
En okänds d.o.	Till sängliggande på fattighus i Stockholm.	Okänt.	1805 ¹ / ₅	—	9	200	—	D:o.
Reinholds d.o.	Till 2 behöfvande inom församlingen.	Bagaren E. Reinhold.	1876 ¹ / ₁₀	2	60	1,500	—	D:o.
Westmans d.o.	Till inträdessökande å fattighus.	Ryttmästaren I. Westman.	1804 ²⁰ / ₃	6	72	2,700	—	D:o.
Aschlings d.o.	Till församlingens fattiga.	Konteramiralen C. F. Aschling.	1809 ²⁶ / ₅	1	12	304	—	Skeppsholms kyrkoråd.
Billbergs d.o.	Till en fattig kaptenlöjtnants änka.	Kaptenlöjtnanten S. Billberg.	1859 ¹ / ₁₀	1	50	1,279	—	D:o.
Blomstedts d.o.	Till församlingens fattiga.	Kommendören C. J. Blomstedt.	1864 ¹⁵ / ₈	2	100	3,106	—	D:o.
Dahls d.o.	D:o d.o.	Mamsell Maria Dahl.	1831 ²¹ / ₁	1	23	575	—	D:o.
Faleks d.o.	D:o d.o.	Fru Maria Falek.	1796 ¹⁸ / ₅	10	30	500	—	D:o.
C. Fornells d.o.	D:o d.o.	Fröken Carolina Fornell.	1891 ²⁰ / ₁₁	1	40	1,011	—	D:o.
J. H. Fornells d.o.	D:o d.o.	Marindirektören J. H. Fornell.	1883 ²⁴ / ₈	2	80	2,038	—	D:o.
Frimans d.o.	Till fattiga officers- eller underofficersänkor.	Ångbåtsbefälhafvaren Fernqvist.	1880 ¹⁵ / ₁	4	80	2,185	—	D:o.
Ringheims d.o.	Till församlingens fattiga.	Medicine kandidaten Torsten Alm.	1896 ⁴ / ₂	—	—	5,527	—	D:o.
Trolles d.o.	Till fattiga änkor efter tjänstemän vid flottans civilstat i Stockholm.	Öfverkommissarien C. J. Trolle.	1874 ²⁸ / ₁₂	1	300	7,702	—	D:o.
Brenners testamente.	Till fattiga.	Fröken C. H. Brenner.	1752 ²⁶ / ₅	—	9	260	—	Tyska församlingens pastor.
Fischers d.o.	D:o.	Kapten Joh. I. Fischer.	1772 ¹⁴ / ₅	5	58	1,666	—	D:o d:o och föreståndare.
Fuhrmans d.o.	D:o.	Hofkällarmästaren P. H. Fuhrman.	1772 ²¹ / ₂	6	44	1,250	—	D:o föreståndare och 3 testamentsexekutorer.
Garvens donation.	Till behöfvande fruntimmer.	Fru J. E. Garven.	1872	1	50	1,000	—	D:o pastor och föreståndare.
Gühlstorffs testamente.	D:o sjömän och deras änkor.	Kapten J. I. Gühlstorff.	1870 ⁷ / ₇	3	55	1,000	—	D:o d:o d:o.
Gösches d.o.	Till husfattiga.	Grosshandlaren J. H. Gösche.	1781 ²⁰ / ₁₀	6	53	1,500	—	D:o d:o d:o.
And. Hebbes d.o.	Till medellösa församlingsmedlemmar, företrädesvis barn.	Brukspatron And. Hebbe.	1804 ¹⁷ / ₁₃	12	367	10,500	—	D:o föreståndare.
S. B. Hebbes d.o.	Till fattiga.	Kommerserådet S. B. Hebbe.	1792	—	34	750	—	D:o d:o.
D:o d.o.	D:o.	Densamme.	1803 ⁵ / ₇	10	105	3,000	—	D:o d:o.
Holms d.o.	D:o.	B. Holm.	1804	—	18	500	—	D:o d:o.
Höpfners d.o.	D:o.	Nikolaus Höpfner.	1696 ¹³ / ₁	—	2,500	7,500	43,000	D:o kyrkoråd.
Kirchtings d.o.	D:o.	Joh. Kirchring.	1755 ¹⁹ / ₉	—	9	250	—	D:o pastor.

11)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		
Knochs testamente.	Till fattiga.	Bagaren Fr. Knoch.	1883 ¹⁰ / ₅	1	11	300	—	Tyska församlingens pastor och föreståndare.	
A. Lohes d:o.	D:o.	Adolf Lohe.	1759 ²⁷ / ₂	—	30	750	—	D:o d:o.	
J. Lohes d:o.	D:o.	Johanna Lohe.	1758 ⁹ / ₅	—	30	750	—	D:o d:o.	
Müllers d:o.	D:o.	Kommerserådet J. C. Müller.	1832 ⁶ / ₆	12	216	7,500	—	D:o föreståndare.	
Rambachs donation.	D:o.	Snickarämbet E. Rambach, född Dehm.	1880 ²⁵ / ₅	1	35	1,000	—	D:o pastor och föreståndare.	
Reinholds testamente.	D:o.	Bagaren E. Reinhold.	1876 ¹ / ₁₀	2	53	1,500	—	D:o d:o d:o.	
Rohtliebs d:o.	Till kyrkobetjeningen och deras änkor.	Kyrkoherden doktor Johannes Rohtlieb.	1864 ³¹ / ₁₂	2	74	1,000	—	D:o d:o d:o.	
von Schevens d:o.	Till fattiga.	J. B. von Scheven.	1755 ³¹ / ₈	—	44	970	—	D:o pastor.	
Schlotthauers d:o.	D:o.	Fru M. Schlotthauer.	1751 ¹⁰ / ₂	—	7	200	—	D:o d:o.	
Schmidts d:o.	D:o.	P. Schmidt.	1751	—	9	250	—	D:o d:o.	
Scholtz d:o.	D:o.	J. A. Scholtz.	1756 ²⁹ / ₇	—	18	500	—	D:o d:o.	
Rob. Schumburgs donation.	För tyska ålderdomshemmet.	Konsul Rob. Schumburg.	1892 ¹⁸ / ₅	—	14	465	—	D:o d:o och föreståndare.	
Aug. Schumburgs testamente.	D:o d:o.	Boktryckaren Aug. Schumburg.	1895 ³¹ / ₁₀	—	20	526	—	D:o d:o d:o.	
Schütz d:o.	Till grundfond för prästänkefonden.	Konditor Carl och fru Anna Schütz.	1879 ¹⁰ / ₁₂	—	—	4,000	—	D:o föreståndare.	
von Schwartzers d:o.	Till fattiga.	Öfversten E. von Schwartz.	1808 ²⁷ / ₁	1	11	300	—	D:o d:o.	
Starbus d:o.	D:o.	Fru L. D. Starbus.	1774 ³⁰ / ₆	6	44	1,260	—	D:o d:o.	
von Stocks d:o.	D:o.	Fredrik von Stock.	1806 ⁸ / ₃	—	225	4,500	—	D:o d:o.	
Sturms fond.	Till behöfvande handverkare.	Fru Sturm.	1877 ²⁶ / ₁₀	—	—	28,000	—	D:o pastor och föreståndare.	8)
Wrangels testamente.	Till fattiga.	Fröken M. B. Wrangel.	1706 ¹⁸ / ₃	2	26	750	—	D:o d:o d:o.	
von Yhlens d:o.	D:o.	A. C. von Yhlen.	1755 ¹⁸ / ₁₃	—	5	125	—	D:o d:o.	
Zimmermanns donation.	Till tyska ålderdomshemmet.	Fru W. och Anna Zimmermann.	1899 ³¹ / ₁	—	36	1,000	—	D:o d:o och föreståndare.	
Tyska ålderdomshemmets byggnadsfond.	Att bygga eget hem.	Kyrkoherden doktor G. Sterzel.	—	—	—	6,000	—	Styrelsen för tyska diakonissföreningen.	
Bendix fond.	Fattigvård och grafunderhåll.	Färghandlaren Anton Bendix.	1890 ¹⁶ / ₈	5	180	4,500	—	Mosaiska församlingens föreståndare.	
Benedicks understödsfond.	Fattigunderstöd.	Bruksegaren E. O. Benedicks.	1850 ²⁵ / ₁	—	80	2,000	—	D:o.	
Henrik och Matilda Davidsons fond.	Bekostande af bostäder åt fattiga.	Generalkonsul Henrik Davidson och hans hustru Matilda.	1883 ⁷ / ₂	—	—	19,741	—	D:o.	8)
Wilhelm Davidsons d:o.	D:o d:o.	Konditor Wilh. Davidsons sterbbus.	1883 ⁵ / ₃	—	—	38,252	—	D:o.	8)
Fattigfonden.	Fattigas understödjande.	Bruksegaren Michael Benedicks.	—	—	17,698	27,582	—	D:o.	
Isaac David och Juliana Hirschs understödsfond.	Understöd åt behöfvande.	Musikhandlaren Abraham Hirsch.	1890 ¹⁸ / ₈	—	—	12,526	—	D:o.	
Josephsons fond.	Välgörande ändamål.	Fröken Fanny Josephson.	1882 ¹² / ₅	—	—	10,000	—	D:o.	8)
Levins d:o.	Extra bidrag åt fattiga.	Konditorn Ludvig Nathan Levin.	1892 ²¹ / ₆	15	500	10,000	—	D:o.	
Mendelsons d:o.	Understöd åt äldre, ogifta och obemedlade församlingsmedlemmar.	Litografen O. M. och fröken Henriette Mendelson.	1891 ¹⁶ / ₁₁	7	1,325	33,175	—	D:o.	
Stiftelsen för bostäder åt fattiga, orkeslösa personer, tillhörande mosaiska församlingen i Stockholm.	Framgår af namnet.	Fabrikören L. J. Eliasson.	1882 ¹² / ₉	—	—	75,311	—	D:o.	
Borgerskapets gubbbus.	Underhåll af fattiga ålderstigna borgersmän i Stockholm.	Stockholms borgerskap.	1788 ⁵ / ₁₂	60	24,076	1,370,665	80,000	En direktion.	
D:o änkhuss.	Underhåll af ålderstigna borgaränkor i Stockholm.	D:o d:o.	1724 ⁴ / ₇	80	40,506	1,048,427	346,000	D:o.	
Lieberts testamente.	Handpenningar åt å änkhuset intagna änkor.	Sejlaråldermannen J. F. Liebert.	1832 ¹⁶ / ₁₃	—	160	5,933	—	Densamma.	
F. d. skräddarämbetets gåfva.	D:o åt d:o efter skräddare, som tillhört f. d. skräddarämbetet.	F. d. skräddarämbetet.	1882 ⁸ / ₄	1	14	900	—	D:o.	

Säfböhms testamentsfond.	Handpenningar åt & änkhuset intagna snickar- änkor.	Snickaräldermannen D. Säf- bohm.	Okändt.	7	38	750	—	Änkhusets direktion.	
Benedickska fonden.	Beredande af bättre och rikligare kosthåll åt hjonon å Sabbatsbergs ålderdomshem.	Änkefru Emma Benedicks.	1893 ²² / ₁₁	—	450	17,232	—	Styrelsen öfver Sabbatsbergs ålderdomshem.	8)
Eklunds fond.	Till Klara församlings fattiga å Sabbatsbergs ålder- domshem.	Johanna Kristina Eklund.	1892 ¹⁸ / ₁₁	—	—	2,050	—	D:o.	
Lennbergs d:o.	Tills vidare lifstidspension åt testatrix systers.	Mamsell Sofia Albertina Lennberg.	1889 ²⁵ / ₃	—	—	2,000	—	D:o.	
Lieberts d:o.	Till personer af tysk nationalitet å Sabbatsbergs ålderdomshem.	Sejlaräldermannen J. F. Liebert.	1832 ¹⁸ / ₁₂	—	—	3,841	—	D:o.	
Terrades d:o.	Inköp vid jul af bröd åt hjonon å Sabbatsbergs ålderdomshem.	Språkläraren Alexander Nadi Terrade.	1861 ¹² / ₁₂	—	50	1,000	—	D:o.	
Östergrens d:o.	Till sängliggande sjuka bland Storkyrkoförsamlingens hjon å Sabbatsbergs ålderdomshem vid jultiden.	Hannfogden L. E. Öster- gren.	—	—	20	500	—	D:o.	
Drottninghuset.	Underhåll af ålderstigna, sjukliga och fattiga änkor och döttrar efter civila och militära ämbets- och tjänstemän med flere.	Drottning Ulrika Eleonora.	1680-talet	50	11,178	170,450	37,500	En direktion.	
Konung Oscar I:s minne.	Att för mindre bemedlade fruntimmer af ständs- klassen ersätta saknaden af ett godt och frid- fallt hem.	Änkedrottning Josefina.	1877 ¹⁴ / ₃	45	32,852	675,585	250,000	En styrelse af 5 personer.	
Josefinahemmet.	Underhåll af fattiga och orkeslösa, företrädesvis kvinn- liga, medlemmar af romersk-katolska församlingen i Stockholm.	Densamma.	1877 ¹⁴ / ₃	15	7,970	277,864	90,000	D:o d:o.	
Timmermansordens hospital.	Underhåll af behöfvande män, synnerligast dem, som i krig eller under byggande blifvit skadade.	Timmermansorden.	1796 ¹ / ₁₁	—	8,050	—	—	Timmermansordens hus- och hospitalsdirektion.	12)
Asylet för pauvres honteux.	Att bereda bostad och delvis föda åt aktningvärdas fruntimmer af ståndspersonsklass.	Grefvinnan Ch. von Schwe- rin, född Liliencrantz.	1862 ²⁵ / ₁₂	83	28,329	839,200	253,755	En direktion af 16 personer.	
Hem för de elända.	Att taga kristlig vård om och söka bereda arbets- förtjänst åt från fängelse frigifna eller eljest afsig- komna män.	Maskinisten J. P. Johansson.	1882 ¹⁷ / ₃	107	11,025	100,967	59,000	D:o af 5 d:o.	
Drottningens skyddshem.	Att lämna vård och skydd åt kvinnor, som, ehuru straffade för brott, lämna hopp om förbättrad vandel.	Drottning Sophia.	1860	15	4,752	103,412	50,000	En direktion med H. M. Drottningen såsom ord- förande.	
Stockholms skyddsförening för frigifna.	Att bistå ur fängelse frigifna, företrädesvis yngre, personer genom att anskaffa platser, lämna mor- aliskt och ekonomiskt understöd m. m.	—	1879	44	1,442	8,177	—	En styrelse af 9 personer.	13)
Stockholms allmänna skydds- förening.	Understöd åt fattiga, tillhörande Stockholms kommun.	Drottning Sophia.	1866 ¹⁷ / ₁₀	1,947	20,723	54,539	16,152	En centralkommitté.	
Lejas välgörenhetsstiftelse.	Understöd åt Jakobs och Johannes församlings fattiga.	Handlanden Benjamin Leja.	1864 ⁴ / ₁₀	248	1,435	20,000	—	En styrelse med pastor i Jakob såsom ordförande.	14)
Lotten Wenubergs fond.	Tillfalligt understöd åt fattiga, välfrejdade personer, synnerligast inom hufvudstaden, samt inlösen af ett eller två värnlösa, döfstumma eller blinda barn å lämplig anstalt.	Drottning Lovisa m. fl.	1864 ¹⁰ / ₁₁	150	1,800	43,756	—	En direktion af 7 ledamöter.	
Sällskapet till arbetsflitens be- främjande.	Att bereda obemedlade, välfrejdade fruntimmer till- fälle till arbetsförtjänst.	Drottning Desideria.	1839	—	3,000	10,000	—	D:o d:o.	
Sällskapet De nödlidandes vänner.	Understöd och utdelande af pensioner åt i Stock- holm boende pauvres honteux.	Franske språkmästaren Louis Paban.	1816 ¹⁸ / ₁	172	7,795	212,000	—	D:o af 20 personer.	
Välgörande fruntimmerssäll- skapet.	Understöd åt fattiga fruntimmer samt årsbidrag till diakonissanstaltens barnhem och praktiska hus- hållskolan vid Sundbyberg.	Prinsessan Sofia Albertina.	1825 ²⁵ / ₅	61 o. 2 skolor	2,300	21,843	—	En styrelse.	15)
Brandstodsmedlen.	Understöd åt torpare och andra fattiga personer på landsbygden, som hemsökta af eldsvåda och ej ega rätt till brandstodsunderstöd.	Grosshandlaren J. von Balt- hasar Knigge med flere.	1795 ²⁶ / ₉	1	100	14,337	—	Kungl. Patriotiska säll- skapet.	
Hemgiftsmedlen.	Hemgift åt 2 dygdiga flickor af den arbetande klassen.	Flere donatorer.	1778 ¹ / ₁₁	2	100	2,663	—	D:o.	
Arbetshemmet för blinda. De blindas förening.	Att bereda arbetsförtjänst åt blinda arbetare. Främjande af de blindas i Sverige själfverksamhet genom penningunderstöd eller på annat sätt.	Direktör O. E. Borg. Korgmakaren P. Svensson.	1870 ²⁶ / ₁₁ 1889 ²¹ / ₄	26 11	5,391 855	155,311 6,651	—	En styrelse. D:o.	
Föreningen för blindas väl.	Att befrämja blindas såväl andliga som lekamliga väl.	Prinsessan Eugenie.	1885 ²³ / ₂	56	1,575	98,698	—	D:o.	
Föreningen för bistånd åt lytta och vanföra.	Att bereda obemedlade lytta och vanföra, andligt normala personer kostnadsfri undervisning i slöjd.	Doktor A. G. Wide m. fl.	1891	31	—	122,136	82,000	D:o.	
Norra frivilliga arbetshuset.	Att bereda arbete åt fattiga, företrädesvis inom Ja- kobs och Johannes församling.	—	—	80	2,312	104,886	11,161	En direktion.	16)
Bergs testamentsfond.	Understöd åt fattiga änkor och barn efter slotts- och stuteribetjente vid Strömsholm.	Hofbetjenten Halvard Berg.	1709 ³¹ / ₇	16	102	3,276	—	Förvaltningen af de under f. d. Kungl. Öfre borg- rättens vård ställda medel. D:o.	
Guthermuthska testaments- medlen.	Understöd åt behöfvande änkor och barn efter rin- gare hofbetjente.	Änkefru E. Guthermuth, född Willemsberg.	1703 ²⁰ / ₅	12	556	15,693	—	D:o.	
Humbleska d:o.	D:o åt änkor och barn efter betjente vid kungliga hofvet och vid Ulriksdal.	Änkefru E. Humble, född Holenia.	1787 ¹⁷ / ₁₂	3	64	2,831	—	D:o.	
Nyströms testamente.	Räntan fördelas mellan Drottningens skyddshem och »Hem för de elända».	Grosshandlaren C. M. Ny- ström.	1793	—	1,125	37,500	—	Borgerskapets bemedlings- kommission.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelseus namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		
Vinskänksocietetens pensionskassa.	Understöd åt behöfvande änkor och döttrar efter borgare, företrädesvis af vinskänksyrket.	Vinskänk.	1602	—	700	15,000	—	Borgerskapets bemedlingskommission.	
Carnegies donationsfond.	Understöd åt frigifna fångar eller i fängelse varande fångars behöfvande anhöriga.	David och James Carnegie.	1890 sept.	153	1,421	27,000	—	Kungl. Fångvårdsstyrelsen.	
Barnmorskefattigkassan.	Understöd åt älderstigna, sjuka, i nöd varande barnmorskor inom riket.	Bildad genom bidrag af barnmorskor.	—	29	805	14,325	—	Kungl. Medicinalstyrelsen.	
Venerska fonden.	Gratifikationer åt extra ordinarie tjänstemän och betjente i Medicinalstyrelsen.	Lifmedikus Vener.	1813	5	207	5,459	—	D:o.	
Westzynthii testamentsfond.	Att förbättra ställningen för gamla och redliga statens tjenare.	T. f. konsul W. J. S. Westzynthius.	1881 15/9	22	2,340	62,637	—	Kungl. Statskontoret.	
Kibbe fattigkassa.	Understöd åt fattiga eller skadade grufarbetare.	Kungl. bref.	1892 4/11	9	207	5,761	—	Kungl. Kommerskollegium.	
Kungl. Kommerskollegii armbössemedel.	D:o åt skadade d:o.	D:o.	1686 29/10	54	783	13,051	—	D:o.	
Lerbäckers bergslags malmööreskassa.	D:o åt älderstigna och fattiga grufarbetare.	D:o.	1891 13/3	14	428	10,696	—	D:o.	
Nora bergslags d:o.	D:o	D:o.		3	120	3,006	—	D:o.	
Fr. Th. Bergs fond.	Nödhjälps åt extraordinarier i Kungl. Statistiska Centralbyrån eller, i annat fall, uppmuntran åt icke ordinarie tjänstemän i Centralbyrån för statistiskt arbete.	Öfverdirektören Fr. Th. Berg.	1876 23/3	—	—	4,134	—	Kungl. Statistiska Centralbyråns chef och ordinarie tjänstemän.	
Gåfva af en gammal tjänsteman.	Inrättande af försörjningshus för civila ämbets- och tjänstemäns i fattigdom efterlämnade änkor och barn.	Okändt.	1830 26/8	—	—	118,102	—	Kungl. direktionen öfver Civilstatens pensionsinrättning.	
Linds donationsfond.	Understöd åt behöfvande änkor och barn efter posttjänstemän.	Postmästaren Hans Lind.	1889 7/9	4	200	5,519	—	D:o.	
Cronstedts d:o.	Understöd till en behöfvande änka eller barn efter afidnen järnvägsman.	F. d. generaldirektören greve R. Cronstedt.	1896 6/12	1	90	2,000	—	Kungl. direktionen öfver Statens järnvägsstrafiks pensionsinrättning.	
Elworths d:o.	Underhåll af en graf och understöd till en fattig banvakt.	Änkefru Sofia Elworth.	1893 22/4	1	45	1,000	—	D:o.	
Fränckels donation.	Understöd till 2 änkor efter delegare i Statens järnvägsstrafiks pensionsinrättning.	F. d. maskindirektören E. Fränckel.	1873 10/6	2	90	2,000	—	D:o.	
Johnsons fond.	D:o till 4 behöfvande banvaktänkor.	Frö Anna Johnson.	1900 30/10	—	—	1,048	—	D:o.	
Sandbergs d:o.	D:o till 2 behöfvande banbetjente.	Ingeniör C. P. Sandberg.	1886 17/7	2	90	2,000	—	D:o.	
Schumburgs minnesfond.	D:o till behöfvande pensionärer i Statens järnvägsstrafiks pensionskassor.	Konsul R. Schumburg.	1895 31/10	1	35	1,064	—	D:o.	
Fonden för tillfälliga understöd.	D:o till behöfvande järnvägsmän eller deras familjemedlemmar.	Anonyma.	—	1	25	1,482	—	D:o.	
Marklinska fonden.	D:o åt änkor eller döttrar efter officerare vid Kungl. Första Svea artilleriregemente.	Majorskan C. E. Marklin.	1851 23/2	4	221	5,587	—	Styrelsen för Kungl. Första Svea artilleriregementes pensions- och understöds-kassor.	
Berendts understödsfond.	Hyresbidrag åt välkända behöfvande linnesömmerskor och linnestrykerskor.	Konsul Simon Berendt.	1886 5/12	16	400	10,335	—	Öfverståthållareämbetet för polisärenden.	
Kungl. hofstatens gratialkassa.	Understöd åt i tjänst afidne hofbetjentes änkor och oförsörjda barn.	Hofpredikanterna J. G. Flodin och C. W. Strang.	1787 1/11	53	2,908	74,299	—	En direktion med riksmarskalken såsom ordförande.	
Läkarenödhjälpsfonden.	D:o åt i fattigdom varande läkare, deras änkor och barn.	Pensionsinrättningen för svenska läkare.	1855 30/5	9	1,350	22,232	—	Svenska läkaresällskapets nämnd.	
Schaumkellska fonden.	D:o åt fattiga änkor och oförsörjda barn efter afidna svenska legitimerade läkare.	Assessor Johan Ernst Schaumkell.	1833 3/4	63	8,350	138,390	—	D:o.	
Redings fond.	D:o åt 3 fattiga apotekare eller apotekaränkor.	Apotekaren Isak Reding.	1873 15/3	3	250	5,000	—	Apotekarsocietetens direktion.	
Understödsföreningen för svenska bokhandlare.	D:o åt svenska bokhandlare och biträden äfvensom deras änkor och barn.	Förlagsbokhandlaren Isidor Adolf Bonnier.	1882 5/10	24	970	15,411	—	En styrelse af 5 personer.	17)
Lovéns minnesfond.	D:o åt fattiga sjöfarande, deras änkor eller barn.	Grosshandlaren P. M. Lovéu.	1882 21/12	5	250	11,164	—	Stockholms sjömanshus direktion.	
Stockholms nationalkassa.	Hemförsäffande af utrikes skeppsbrutet, sjukt svenskt sjöfolk samt lämnande af understöd åt sjömän m. m.	Handlande af Stockholms skeppsrederier.	1772 24/1	70	4,600	153,806	—	D:o.	18)

F. d. Sjömannasällskapets fond.	Understöd åt behöfvande sjökaptener eller styrmän.	F. d. Sjömannasällskapet.	1863 ²⁵ / ₄	2	200	5,000	—	Stockholms sjömanshus direktion.
Stockholms stads handtverksförenings nödhjälpskassa.	D:o vid jultid åt behöfvande handtverkare, deras änkor och barn.	Stockholms stads handtverksförening.	—	50	786	6,843	—	Stockholms stads handtverksförenings styrelse. ¹⁹⁾
F. d. Enskilda handtverksföreningens fond.	D:o D:o.	Enskilda handtverksföreningen.	1872	12	204	2,500	—	Densamma.
F. d. Handtverksföreningens fullmäktiges d:o.	D:o hvarjt fjärde år i mars månad till medellösa handtverkare eller deras änkor och barn.	F. d. Handtverksföreningens fullmäktige.	1865	—	—	8,640	—	D:o.
Dramatiska och musikaliska artisternas pensionsförenings nödhjälpsfond.	Nödhjälps åt behöfvande artister.	Premieraktör O. Hamrin.	1892 ²⁰ / ₄	4	200	8,758	—	Dramatiska och musikaliska artisternas pensionsförenings styrelse.
De sceniska artisternas understödsfond.	Understöd åt ålderstigna skådespelare.	Teaterdirektören L. Josephson och skådespelaren A. Ahlberg.	1873 ⁸ / ₂	29	1,885	64,201	—	En styrelse.
Kungl. operabalettens enskilda kassa.	D:o åt f. d. medlemmar af Kungl. teaterns balettkår.	Kompositören Sigfrid Saloman.	1883	2	100	14,673	—	D:o.
Sveaordens understödsfond.	D:o åt i behof stadda ordensmedlemmar, deras änkor och minderåriga barn.	Sveaorden.	1800 ¹⁹ / ₃	4	225	6,186	—	Sveaordens öfverstyrelse.
Anderssons understödsfond.	D:o åt behöfvande ledamöter af Stockholms arbetareförening.	Fru Thérèse och herr Knut Andersson.	1898	58	12,350	50,048	—	Stockholms arbetareförening.
Summa			—	5,999	322,194	7,929,455	1,418,568	

b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.

Flodinska fonden.	Förbättring af lärarens i Djurgårdsskolan lönevillkor.	Komminister Flodin.	1816 ⁹ / ₃	—	65	1,281	—	Stockholms stads konsistorium.
Fjerinska d:o.	Till minst bemedlade fader- och moderlösa barn inom Kungl. Hofförsamlingen vid deras första nattvardsgång.	Mamsell Kristina Dorotea Fjerin.	1863 ¹⁵ / ₆	3	82	1,368	—	Kungl. Hofförsamlingens pastor.
Berggrens donationsfond.	Till skollofskolonier och skolkök m. m.	Grosshandlaren och fru Robert Berggren.	1895	—	6,750	150,000	—	Nikolai kyrkoråd.
Collins fond.	Bidrag till fattiga nattvardsbarns beklädnad.	Grosshandlaren Aug. Lundgren.	1898	—	43	1,210	—	D:o.
Hebbes donation.	Barnavård.	Kungl. sekreteraren J. Ph. Hebbe.	1868	—	900	20,250	—	D:o.
Heurlins fond.	D:o.	Fru Louise Heurlin.	1900	—	14	5,000	—	D:o.
Kollektmedelkassan.	Anskaffande af kläder åt fattiga nattvardsbarn.	—	—	—	299	4,015	—	D:o.
C. Norstedts fond.	Underhåll af värlösa barn.	Mamsell Carolina Norstedt.	1878	1	100	3,299	—	D:o.
S. L. Norstedts d:o.	Barnavård.	Enkefru Sara Lovisa Norstedt.	1878	2	180	5,824	—	D:o.
Söderströms donation.	Beklädnad af fattiga skolbarn och tillfälliga understöd åt andra fattiga.	Skomakareäldermannen C. H. Söderström.	1871	—	176	4,029	—	D:o.
Nikolai församlings barnkrubba.	Barnavård.	—	—	Omkr. 20 dagligen.	2,102	30,891	—	D:o.
Ekströmska fonden.	Premier i folkskolan.	Snickareäldermannen Ekström.	1835 ¹⁸ / ₁₃	—	8	150	—	Nikolai skolråd.
Flobergsska d:o.	»Fattiga barns hållande i skolan.»	Guldsmeden A. Floberg.	1803 ¹¹ / ₃	—	160	4,000	—	D:o.
Karströmska d:o.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Mamsell Eleonora P. Karström.	1865 ¹⁷ / ₁₁	—	181	4,520	—	D:o.
Levins fond.	Understöd till skollofskolonierna.	Konditorer Ludv. Levin.	1895	—	300	6,000	—	D:o.
Löfgrenska fonden.	Premier i folkskolan.	Äldermannen Löfgren.	1826 ¹⁸ / ₁₃	—	4	75	—	D:o.
Mobergska d:o.	Extra arfvode till lärarne vid församlingens fri- och fattigskola.	Skräddareäldermannen M. Moberg.	1818 ¹³ / ₄	2	40	1,000	—	D:o.
Pinchardska d:o.	Understöd åt 2 fattiga barn i d:o.	Grosshandlaren A. Pinchard.	1821 ⁷ / ₁₁	—	40	1,000	—	D:o.
Wessmanska d:o.	Till kläder m. m. åt de fattigaste flickor i folkskolan.	Ankefru Maria Ch. Wessman.	1842 ⁴ / ₂	—	60	1,500	—	D:o.
Westzynthii fond.	Middagsspisning åt fattiga skolbarn.	Konsul W. J. E. Westzynthius.	1890 ¹⁰ / ₅	—	50	1,000	—	D:o.
Nikolai församlings skollofskolonier.	Framgår af namnet.	—	—	—	3,971	4,047	—	En styrelse.
Doktor Fr. Fehrs fond.	Bidrag till skollofskolonier.	—	—	—	—	2,864	—	Densamma.
Westzynthii d:o.	D:o d:o.	Konsul W. J. E. Westzynthius.	—	—	—	1,000	—	D:o.
Hedbergs d:o.	Fattiga barns uppfostran.	Spejelfabrikören Karl Hedberg.	1804 ¹⁰ / ₁₀	2	145	4,000	—	Nikolai fattigvårdsstyrelse. ²⁰⁾
Görge's d:o.	Till församlingens folkskola.	G. W. Görge's.	1872 ²² / ₂	—	—	1,000	—	Klara skolråd. ²¹⁾
Meijerbergs d:o.	Premie för slöjd till värlartad skolyngling.	F. d. folkskoleinspektören C. J. Meijerberg.	Okändt.	1	5	100	—	D:o.
Böttigers donation.	Beklädnad åt fattiga skolbarn.	Fröken Fredrika Böttiger.	1861 ⁹ / ₁₃	—	30	500	—	Jakobs o. Johannes kyrkoråd.
de Champs d:o.	Till skollofskolonier.	Fru M. de Champs.	—	—	20	500	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
Dimanders donation.	Beklädnad åt fattiga skolbarn.	Änkefru A. H. Dimander, född Nymän.	1873 7/7	—	300	6,000	—	Jakobs och Johannes kyrkoråd.	
Fonden för fattiga skolbarns bespisande.	Framgår af namnet.	Föreningen för fattiga skolbarns bespisande.	1893 28/10	—	48	1,193	—	D:o.	
En sjuttioårings donation.	Till befrämjande af skolofskolonier.	Okänt.	1893 15/6	—	20	500	—	D:o.	
Invigningsfonden.	Till beklädnad åt fattiga skolbarn.	Insamling.	1879 20/10	—	29	575	—	D:o.	
Jakobs och Johannes folkskollärares donation.	Till befrämjande af skolofskolonier.	Folkskollärare.	—	—	120	3,000	—	D:o.	
J. F. Franckes d:o.	D:o d:o.	Grosshandlaren J. F. Francke.	1889 14/1	—	200	5,000	—	D:o.	
Fru Olena Franckes fond.	D:o d:o.	Fru Olena Francke.	1878 29/5	—	—	25,000	—	D:o.	
D:o d:o.	Till fattiga skolbarns bespisande.	Densamma.	1895 29/5	—	—	25,000	—	D:o.	
J. F. Franckes donation.	D:o d:o.	Grosshandlaren J. F. Francke.	1889 14/1	—	400	10,000	—	D:o.	
Hedrens d:o.	Belöning åt fattiga skolbarn.	Doktor Joh. Jak. Hedrén.	1812 10/13	—	36	600	—	D:o.	
Lundbergs d:o.	Till arbetshemmet för blinda och döfstumma.	Doktor J. G. Lundberg.	1878 27/6	—	200	4,000	—	D:o.	
D:o d:o.	Till räddningshemmet för vanvårdade flickor.	Densamme.	—	—	—	4,000	—	D:o.	
D:o d:o.	Till Malmqvistska inrättningen.	D:o.	—	—	200	4,000	—	D:o.	
D:o d:o.	Till församlingens barnkrubba.	D:o.	—	—	200	4,000	—	D:o.	
D:o d:o.	D:o folkskola.	D:o.	—	—	200	4,000	—	D:o.	
D:o d:o.	D:o hushållsskola.	D:o.	—	—	200	4,000	—	D:o.	
Lundblads d:o.	Hjälp till 2 nattvårdsbarn.	Mamsell Carolina Chr. Lundblad.	1865 22/5	—	60	1,000	—	D:o.	
Nödhjälpsfonden för värlösa flickors uppfostran.	Till förmån för 3 värlösa flickor från församlingen.	Jakobs och Johannes fruntimmers skyddsförening.	1870 15/1	3	530	10,600	—	D:o.	
En okänds donation.	Till befrämjande af skolofskolonier.	Okänt.	—	—	20	500	—	D:o.	
Sjömanska fonden.	Till beklädnad åt fattiga skolbarn.	Fröken Brigitta Gunilla Sjöman.	1860 7/8	—	120	3,000	—	D:o.	
Sundéns donation.	Kläder åt fattiga skolbarn.	Lasarettssysslomannen A. Sundén.	1886 14/11	—	45	1,000	—	D:o.	
Wennbergs fond.	Till ett bibliotek vid Grevesmühlska skolan.	Grosshandlaren A. Wennberg.	1861 9/12	—	50	1,000	—	D:o.	
D:o d:o.	Till skolofskolonier.	Densamme.	1888 23/3	—	400	10,000	—	D:o.	
Wetterbergs donation.	D:o d:o.	Klara Wetterberg.	—	—	32	800	—	D:o.	
Zettersténs d:o.	Till belöningar åt fattiga skolbarn.	Kryddkramhandlaren E. P:son Zetterstén.	1831 22/12	—	750	15,000	—	D:o.	
Godlundska fonden.	Till beklädnad åt fattiga skolbarn.	Direktören Johan Godlund.	1868 21/4	—	240	4,000	—	Jakobs och Johannes skolråd.	
Lindgrens donation.	Premier åt fattiga skolflickor.	Fröken Emilie Ch. Lindgren.	1866 29/10	—	60	1,000	—	D:o.	
Syskolefonden.	Inköp af materialier till skolbarns undervisning i handarbete.	Lärare och lärarinnor vid församlingens folkskola.	1870 4/1	—	100	2,000	—	D:o.	
Karells fond.	Understöd åt aflidna prästmäns i fattigdom varande barn.	Änkefru Ch. M. Karell, född Hedendahl.	1849	10	450	10,000	—	Kyrkoherdarne i Jakob och Klara.	
Barnhjälpsfonden.	Till mat och beklädnad åt fattiga barn.	Grefve C. De Geer m. fl.	1856 4/1	—	649	15,550	—	Jakobs och Johannes fattigvårdsstyrelse.	
De Geers donation.	Till fattiga inom församlingen, särskildt till barn, som efter uppnådda 14 år ej kunna försörja sig själva.	Densamme.	1859 10/7	—	351	7,706	—	D:o.	
En okänd gifvares d:o.	Underhåll af fattiga och vanlottade barn.	Okänt.	1855 20/2	1	100	3,728	—	D:o.	
Jakobs och Johannes barnkrubba.	Vård af minderåriga barn.	Konsul och fru H. Tottie m. fl.	1868 maj	—	2,343	52,000	—	En styrelse.	
1884 års fond för fattiga nattvårdsbarns beklädnad.	Framgår af namnet.	Flere stiftare.	1884 9/5	—	75	1,500	—	Maria kyrkoråd.	
Gravallii donationsfond.	Uppmuntran i handslöjd åt fattiga skolbarn.	Fältprosten C. O. Gravallius.	1845 4/8	—	380	1,500	—	Maria skolråd.	
Levins d:o.	Beklädnad åt fattiga skolbarn.	Fabrikören J. P. Levin och hans hustru.	1856 13/6	—	68	1,500	—	D:o.	
Meyers d:o.	Bespisande af d:o d:o.	Fröken Jenny Meyer.	1894 16/3	—	1,000	20,000	—	D:o.	
Netherwoods d:o.	Uppmuntran åt ett förhoppningsfullt fattigt skolbarn.	Bankokommissarien W. Netherwood.	1867 28/5	1	10	200	—	D:o.	
Petreji d:o.	Beklädnad och skrifmaterialier åt fattiga skolbarn.	Skeppsklareraren P. Petrejus.	1847 21/4	—	226	6,000	—	D:o.	
Törnebohms d:o.	Beklädnad åt fattiga skolbarn.	Assessorn E. Törnebohm.	1831 10/10	—	49	3,000	—	D:o.	
Beklädnadsfonden.	Understöd åt fattiga nattvårdsbarn.	Maria fattigvårdsstyrelse samt okända gifvare.	1882 21/5	—	100	2,555	—	Maria fattigvårdsstyrelse.	
Svans och Jansdotters minnesfond.	Till fattiga barn inom församlingen.	Kokerskan C. C. Jansdotter.	1896 27/1	3	40	1,272	—	D:o.	

Wertmüllers fond n:r 1. Fonden för Katarina barn- krubba.	Uppfostringshjälps åt värnlösa flickor. Vård af minderåriga barn.	Bryggaren G. Wertmüller.	1864 ⁶ 8	3	120	2,000	—	Maria fattigvårdsstyrelse.
D:o d:o.	D:o d:o.	—	—	40	900	20,000	—	Katarina kyrkoråd.
Beklädnadsfonden för natt- vardsbarn.	Kläder åt fattiga nattvardsbarn.	Änkefru Heurling.	—	10	173	5,000	—	D:o.
Fond till kläder åt fattiga nattvardsbarn.	D:o d:o.	Atterberg, C. J. Öström och C. O. Rydberg.	—	—	25	500	—	D:o.
Bibelfonden.	Till biblar åt d:o.	—	—	4	20	450	—	D:o.
Spångbergs testamentsfond.	Till kläder åt d:o.	—	1881	50	45	900	—	D:o.
Söderbergs fond.	Till middagsspisning åt fattiga folkskolebarn.	Fabrikören J. Spångberg.	—	—	124	2,073	—	D:o.
Eriksons d:o.	Till handverks- och väfskolor inom församlingen.	Grosshandlaren John Söder- berg.	1894	—	1,800	40,000	—	D:o.
D:o d:o.	Kläder åt fattiga folkskolebarn inom församlingen.	—	—	27	405	9,000	—	Katarina skolråd.
Fredenholms d:o.	D:o d:o.	E. R. Erikson.	1823	67	270	6,000	—	D:o.
Gjörckes donationsfond.	Premier åt ett eller två föräldralösa barn.	Rosalie Fredenholm.	1897	22	90	2,000	—	D:o.
Gjötmanns fond.	Kläder åt fattiga folkskolebarn inom församlingen.	Änkefru C. Gjörcke.	1874 ⁶ 11	2	90	2,000	—	D:o.
Hagmans d:o.	D:o åt fattiga barn vid jultiden.	P. Gjötman.	1818 ¹ 3	37	150	3,333	—	D:o.
Hedströms d:o.	D:o åt fattiga folkskolebarn inom församlingen.	Carl Vilhelm Hagman.	1897	4	32	700	—	D:o.
Holmbergs d:o.	För undervisning i handelslördag åt fattiga flickor.	Fabrikören Carl Hedström.	1822 ¹⁵ 12	101	405	9,000	—	D:o.
Katarina arbetstugas d:o.	Att bereda fattiga barn undervisning i handarbete.	Nils Holmberg.	1860 ³¹ 8	15	225	5,000	—	D:o.
Meyers d:o.	Middagsmåltid åt fattiga folkskolebarn.	—	1896	12	180	4,000	—	D:o.
En okänds d:o.	Premier i folkskolan.	Fröken Jenny Meyer.	1894	115	1,125	25,000	—	D:o.
Katarina folkskolas fond för skollofskolonier.	Framgår af namnet.	Okändt.	1829	4	23	500	—	D:o.
Törnqvists fond.	Premier i fattigskolan.	Sammanstött.	1886	29	1,000	20,000	—	D:o.
D:o d:o.	D:o åt flickor i slöjdskolan.	Änkan J. Ch. Törnqvist.	1829	38	185	4,100	—	D:o.
En okänd välgörarens gåfva.	Till fattiga skolbarn.	Kamreraren Carl Törn- qvist.	1829	18	90	2,000	—	D:o.
Civilingenjören A. E. V. Smitts fond.	Bespisning af fattiga folkskolebarn.	Okändt.	—	12	200	4,000	—	Kungsholms kyrkoråd.
Möllers d:o.	Fattiga barns heklädnad och uppfostran.	Generalkonsuln J. W. Smitt.	1896 ³⁰ 9	—	5,716	99,231	285,000	Kungsholms skolråd.
En okänd välgörarens gåfva.	Till fattiga värnlösa barns uppfostran.	Brukspatronen S. Möller.	1831	5	60	1,427	—	Kungsholms fattigvårdssty- relse.
Barnkrubbans fond.	Understöd till barnkrubban.	Okändt.	1826 ²³ 4	10	118	2,344	—	D:o.
Lindholms d:o.	Uppfostran af inom församlingen födda och hemma- hörande oäkta barn.	Änkefru Erika Nyberg.	1892 ¹⁶ 1	—	160	4,000	—	Hedvig Eleonora kyrkoråd.
Morbergsska fonden.	Beklädnad åt obemedlade nattvardsbarn.	Brefbärarexpeditionsföre- ståndaren Johan August Lindholm.	1894 ⁹ 11	—	—	30,000	—	D:o.
Selenii testamente.	Till mat, kläder och böcker åt fattiga, välartade folkskolebarn.	Änkefru Anna Catharina Morberg.	1885 ³ 8	—	179	2,000	—	D:o.
Sjöstedska fonden.	Till församlingens barnkrubba och småbarnsskola.	Källarmästaren C. L. Sele- nius.	1865 ¹¹ 1	—	200	5,000	—	D:o.
Flickskolans slöjdafdelnings fond.	Befordrande af undervisning i kvinnlig handelslördag.	Kyrkoherden Nils Johan Sjöstedt.	1856 ³ 8	—	360	9,000	—	D:o.
Lindgrenska fonden.	Till kläder, skodon och belöningar åt fattiga skol- barn.	Gäfvomedel.	—	—	249	6,200	—	Hedvig Eleonora skolråd.
Lundbergs fond.	Understöd till 10 gossar i församlingens folkskola.	Kommissionären J. G. Lind- gren.	1882 ¹⁴ 1	—	4,226	122,000	—	D:o.
Nybergsska fonden.	Till beklädnad åt Djurgårdens folkskolas mest fat- tiga och flitiga barn.	Byggmästaren C. O. Lund- berg.	1897 ¹ 12	10	500	10,000	—	D:o.
Petterssons donation.	Dels till bekostande af en skolfest, dels till pre- mier för barn i Djurgårdens folkskola.	Byggmästaren And. Wilh. Nyberg och hans hustru.	1868 ⁷ 1	—	592	4,000	—	D:o.
Beklädnadsfonden.	Beklädnad åt fattiga skol- och nattvardsbarn.	F. d. handlanden Pehr Pet- tersson.	1890 ²² 4	—	120	3,000	—	D:o.
Hedvig Eleonora församlings barnkrubba.	Vård af minderåriga barn.	Flere sammanslagna dona- tioner.	1869 ¹ 10	—	516	19,150	—	Hedvig Eleonora fattigvårds- styrelse.
Adolf Fredriks församlings barnkrubbans fond.	Bidrag åt församlingens barnkrubba.	Fru Charlotta Hellström.	1868 ¹¹ 5	20	1,142	19,986	—	En styrelse.
Beklädnadsfonden.	Fattiga skolbarns beklädnad.	Fonden bildad genom in- samling.	—	—	48	1,200	—	Adolf Fredriks kyrkoråd.
Hartmans testamentsfond.	Till kläder åt 4 fattiga folkskolebarn.	Öfverskott af brandstods- medel.	1885	—	32	800	—	D:o.
Heurlins donation.	Understöd åt inom församlingen bildade barnhem och barnkrubbor.	Bryggaren N. Hartman.	1837 ² 3	4	88	2,200	—	D:o.
Adolf Fredriks församlings f. d. kyrkoskolas fond.	Understöd åt fattiga skolbarn inom församlingen.	Änkefru L. Heurlin.	1898 ¹² 9	—	—	5,000	—	D:o.
Lindbergs donation.	Beklädnad af fattiga barn inom församlingen.	—	1819 ¹² 8	—	32	800	—	D:o.
Ruckmans d:o.	D:o af fattiga och flitiga barn i folkskolan.	Trädgårdsmästaränskan M. Lindberg.	1859 ¹ 4	—	8	200	—	D:o.
Johan Gustaf och Maria Christina Ruckmans d:o.	Till församlingens barnhem.	Fröken Maria Ruckman.	1850 ²⁰ 1	—	20	500	—	D:o.
Stenbergsska d:o.	Till kläder och böcker åt fattiga skolbarn.	Densamma.	1887 ¹⁹ 3	—	800	20,000	—	D:o.
		Handlanden Anders Sten- berg.	1860 ⁷ 5	—	80	2,000	—	D:o.

8)

23)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		
M. F. och Emma Wallins donationsfond.	Till församlingens barnhem, under den nu kvarlevande gifvarens lifstid dock blott med $\frac{1}{5}$ af afkastningen.	Grosshandlaren M. F. Wallin och hans hustru.	1879 ⁸ 4	—	200	20,000	—	Adolf Fredriks kyrkoråd.	
M. F. Wallins donation.	Till ett eller flere fattiga skolbarn.	Grosshandlaren M. F. Wallin.	1884 ¹ 1	—	80	2,000	—	D:o.	
Westinska fonden.	Till fattiga barns beklädnad.	Byggmästaren Axel Westin.	1885 ¹⁴ 9	—	2,794	45,695	80,000	D:o.	
Wickholms stiftelse.	D:o d:o och understöd åt fattiga.	Lumphandlaren P. A. Wickholm.	1850 ²⁴ 5	—	260	6,500	—	D:o.	
Besparade räntors fond.	Till kläder åt fattiga skolbarn.	Outdelade räntor från åtskilliga donerade fonder.	—	—	350	7,423	—	Adolf Fredriks skolråd.	
Bespisningsfonden.	Till mat åt d:o.	Föreningen för fattiga folkskolebarns bespisning.	1893	—	48	1,200	—	D:o.	
Bärrnhjelm's fond.	Premier åt slöjdskolans barn.	Kamreraren H. G. Bärrnhjelm.	1875 ⁵ 9	—	40	1,000	—	D:o.	
Ekdahls d:o.	D:o d:o.	Öfverskott å medel, insamlade för en gravård å kyrkoherden N. J. Ekdahls graf.	1883	—	12	300	—	D:o.	
Meijerbergs d:o.	Till en fattig, värlad gosse i folkskolans högsta afdelning.	Folkskoleinspektören C. J. Meijerberg.	1875 ² 2	1	4	100	—	D:o.	
Schwartz d:o.	Förbättrande af undervisningen i flickskolan.	Kontrollören C. R. Schwartz.	1861 ¹⁸ 2	—	80	2,000	—	D:o.	
Timells d:o.	Till församlingens flickskola.	Fröken U. Timell.	1825 ²⁰ 12	—	60	1,500	—	D:o.	
Beklädnadsfonden.	Fattiga skolbarns beklädnad.	Flere gifvare.	—	57	270	5,400	—	Adolf Fredriks fattigvårdsstyrelse.	
Westfeldts fond.	Uppfostran af fattiga barn.	Fru M. Westfeldt.	1869 ¹⁰ 9	2	100	2,000	—	D:o.	
Beskows testamente.	För skoländamål.	Brukspatronen H. N. Beskow.	1833 ⁴ 7	—	263	7,500	—	Tyska församlingens föreståndare.	
Bongs d:o.	Till en studerande yngling.	Fru M. D. Bong.	1774 ²⁹ 7	—	9	250	—	D:o pastor och föreståndare.	
Ehlerts d:o.	För skoländamål (för närvarande lifränta).	Kaptenen H. E. Ehlert och hans fru.	1857 ²⁸ 6	—	—	1,000	—	D:o d:o d:o.	
Fuhrmanns d:o.	Till kläder, skolafigt och läsmateriel åt 12 ynglingar.	Hofkällarmästaren P. H. Fuhrmann.	1772 ²¹ 2	12	2,394	31,000	31,000	D:o föreståndare och 3 testamentsexekutorer.	
Kleinsorgs d:o.	För obemedlade flickors uppfostran.	Fru M. E. Kleinsorg.	1785 ¹² 1	5	88	3,000	—	D:o pastor och föreståndare.	
Lieberts d:o.	Till sångläraen.	Sejlaräldermannen J. F. Liebert och hans hustru.	1832 ¹⁸ 12	1	53	1,500	—	D:o d:o d:o.	
A. Lohes d:o.	För skoländamål.	Adolf Lohes.	1759 ²⁷ 2	—	18	500	—	D:o d:o d:o.	
J. Lohes d:o.	D:o.	Fröken Johanna Lohes.	1758 ⁹ 5	—	18	500	—	D:o d:o d:o.	
von Schinkels d:o.	Till behöfvande skolgossar.	Kommerserådet D. von Schinkel.	1807 ¹⁶ 6	—	105	3,000	—	D:o d:o d:o.	
Schumburgs d:o.	Till församlingens feriekoloni.	Boktryckaren Aug. Schumburg.	1895 ³¹ 10	—	20	526	—	D:o d:o d:o.	
Schütz d:o.	Till ett traktamente åt kyrkans stipendiater.	Konditorn Carl och fru Anna Schütz.	1879 ¹⁶ 12	—	35	1,000	—	D:o föreståndare.	
Fonden för bespisande af fattiga skolbarn.	Framgår af namnet.	Konditorn Ludvig Nathan Levin.	1892 ²⁷ 6	—	450	10,000	—	Mosaiska församlingens föreståndare.	
Nathans fond.	Dels undervisning af fattiga barn tillhörande församlingen, dels lifränta.	Henrik Joel Nathan.	1826 ⁸ 6	—	327	13,094	—	D:o.	
Julia Rubensons minne.	Uppmuntran åt lärjungar i församlingens religionskola.	Subskribenter.	1892 ⁴	—	80	2,000	—	D:o.	
Skolfonden.	Religionsundervisning jämte skolbarns förseende med kläder och skolmateriel.	Först subskription, sedan flere donatorer.	—	—	2,400	55,504	—	D:o.	
Kniggeska fonden.	För Adolf Fredriks församlings folkskolor.	Änkefru Anna M. von Balthasar.	1822 ⁷ 6	—	338	8,813	—	Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk.	
Benedickska gåfvomedelsfonden.	Understöd till hufvudstadens skollofskolonier.	Änkefru Emma Benedicks.	1890 ¹¹ 12	—	750	10,408	—	Öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor.	
Kellners testamentsfond.	Fattiga barns kristliga uppfostran i tyska församlingens skola.	Änkefru Dorotea Kellner, född Ladou.	1748 ¹¹ 7	—	20	500	—	Stockholms förmyndarekammare.	
Sebaltds d:o.	Till fattiga barns underhåll.	Justitiekansleren C. Sebaltds änka.	1797 ¹⁹ 6	1	30	600	—	D:o.	

Sandbergeska donationsfonden.	Växelundervisningens befrämjande inom Sverige.	Handlanden P. Sandberg.	1844	—	—	12,000	—	Direktionen för Sällskapet för folkundervisningens befrämjande. D:o.
Wincklerska d:o.	D:o d:o.	Revisionssekreteraren I. M. Winckler.	1833 ³⁰ 12	—	—	37,500	—	En kassaförvaltare.
Skolfonden vid Kungl. Lifgardet till häst.	Beklädnad åt skolbarn inom regementets församling.	Officerskåren vid regementet.	1821	23	424	9,618	—	Styrelsen för Kungl. Första Svea Artilleriregementes pensions- och understöds-kassor.
Soldatbarnhuskassan.	Fattiga soldatbarns beklädnad och underhåll samt pensioner åt afskedadt underbefäl och manskap vid regementet.	Officerskåren vid regementet.	1794	23	821	30,697	—	Direktionen öfver Allmänna änke- och pupillkassan.
Bohmanska testamentsfonden.	Understöd åt sjuka och medellösa barn efter aflidna delegare i Allmänna änke- och pupillkassan.	Grosshandlaren Fredrik Otto Bohman.	1767 ¹⁰ 7	26	5,150	165,872	—	D:o för Lotten Wennbergs fond.
Benedicks fond.	Vård och uppfostran af fattiga föräldralösa eller vanvårdade barn.	Kammarherren W. A. Benedicks.	1870	25	3,340	82,100	—	Kungl. direktion.
Allmänna barnhusinrättningen.	Vård om värlösa barn.	Drottning Kristina.	1637	4,372	546,210	5,286,060	2,107,342	Densamma.
Fonden till minne af Hugo Fähræus.	Till värladt barnhusbarn, som ådagalagt flit och anlag för studier eller för inlärandet af något yrke.	Kungliga direktionen öfver Allmänna barnhusinrättningen.	1888	3	130	2,500	—	D:o.
Gondrets fond.	Underlättande för fattiga mödrar af deras barns inlösen å barnhuset.	Kapten Jean Louis Gondret.	1895	1	200	28,659	—	D:o.
Ljungerantz testamentsfond.	Inlösen å barnhuset af fattiga barn, tillhörande Stockholms kommun.	Tobakshandlanden P. Ljungcrantz.	1875	4	2,000	133,999	—	D:o.
Nybergs fond.	Till barnhusbarns bästa.	Kollegan J. A. Nyberg.	1898	—	—	2,000	—	D:o.
Frimurarbarnhuset.	Att uppfostra och vårda fattiga, värlösa barn.	Frimurarorden.	1753 ⁵ 12	142	63,008	1,502,324	302,500	En direktion.
Kungsholms barnhem.	Att vara ett hem för fattiga värlösa flickor från Kungsholms församling.	Vice pastor G. Svensson med flere.	1892 ⁷ 10	11	3,582	18,982	4,000	En styrelse.
Magdalena- och skyddshemmet.	Att mottaga och vårda vanartiga barn.	—	—	38	15,496	10,073	—	Styrelsen för diakonissanstalten.
Räddningshemmet.	Att vara ett hem för barn.	—	—	22	8,170	18,927	—	Densamma.
Murbecks uppfostringsinrättning för fattiga flickor.	Att till tjänarinnor uppfostra fattiga flickor.	Vice pastor Peter Murbeck.	1747 ¹¹ 9	35	14,542	338,268	93,500	En direktion.
Malmqvistska barnuppfostringsanstalten.	Vård och uppfostran af fattiga, värlösa flickebarn.	Klockaren J. P. Malmqvist och hans hustru.	1852 ¹ 1	73	24,159	54,488	146,500	En styrelse.
Axel och Sofia Alms stiftelse.	D:o af fader- och moderlösa eller vanvårdade barn.	Änkefru Sofia Alm, född Brandt.	1874 ²⁰ 10	71	27,694	1,104,756	965,600	D:o.
Prins Karls uppfostringsinrättning för fattiga barn.	D:o af fattiga och värlösa barn från Stockholms stad.	Ärkebiskop J. O. Wallin och underståthållaren O. af Wamqvist.	1833 ²⁵ 5	81	20,082	550,351	256,000	D:o.
Sällskapet Eugeniahemmet.	Vård af fattiga, obotligt sjuka och vanföra, icke med idioti behäftade barn från hela riket.	Prinsessan Eugenie.	1882	166	56,093	1,493,253	356,790	D:o.
Arbetshemmet för kvinnliga idioter.	Att gifva skydd åt fränfallna flickor, utgångna från idiotskolor.	Förening af för idiotvården intresserade damer.	—	12	7,386	56,035	—	En direktion.
Grevesmühlska skolan.	Fattiga barns undervisning i skolämnen, handslöjd med mera samt till kläder.	Grosshandlaren C. A. Grevesmühl.	1812 ¹ 3	—	4,000	80,000	—	Jakobs och Johannes kyrkoråd.
Bernegaus donation.	Till Grevesmühlska skolan.	Kamreraren G. W. Bernegau.	1851 ¹⁹ 12	—	155	3,140	—	D:o.
Brandströms d:o.	Stipendier vid d:o.	Hofmästaren J. G. Brandström.	1819 ¹⁸ 10	2	90	1,500	—	D:o.
Fersens d:o.	Till Grevesmühlska skolan.	Grefve F. von Fersen.	1811 ²⁵ 5	—	75	1,500	—	D:o.
Gahms d:o.	D:o d:o.	Ritmästaren P. G. Gahm.	1826 ²³ 6	—	75	1,500	—	D:o.
C. A. Grevesmühls d:o.	Till en byggnad åt d:o.	Grosshandlaren C. A. Grevesmühl.	1812 ²⁰ 5	—	75	1,500	—	D:o.
D:o d:o.	Till Grevesmühlska skolan.	Densamme.	1826 ¹ 12	—	180	3,000	—	D:o.
A. F. Grevesmühls d:o.	Premium i d:o.	Grosshandlaren A. F. Grevesmühl.	1813 ¹⁸ 2	1	45	750	—	D:o.
A. R. Grevesmühls d:o.	Till beklädnad eller bespisning af fattiga barn i d:o.	Grosshandlaren A. R. Grevesmühl.	1868 ¹¹ 8	—	275	2,750	—	D:o.
Änkefru Grevesmühls d:o.	Till Grevesmühlska skolan.	Änkefru Kat. Charl. Grevesmühl.	1832 ⁵ 12	—	150	3,000	—	D:o.
Gyllenbåts d:o.	D:o d:o.	Fröken Kristina Charlotta Gyllenbåt.	1846 ⁶ 8	—	300	6,000	—	D:o.
Helins d:o.	D:o d:o.	Änkefru Lina Helin.	1815 ¹⁹ 6, 1834 ²⁰ 9	—	360	6,000	—	D:o.
Hjälpsams mot fattiga barn donation.	Beklädnadskassa i d:o.	Okändt.	1826 ² 2	—	158	3,150	—	D:o.
Kahns donation.	Till Grevesmühlska skolan.	Grosshandlaren N. N. Kahn.	1814 ²⁹ 13	—	30	600	—	D:o.
Knöppels d:o.	D:o d:o.	Lärftskramhandlanden M. Knöppel.	1839 ¹¹ 9	—	240	4,800	—	D:o.
Lantingshausens d:o.	D:o d:o.	Generalen greve Lantingshausen.	1815 ³ 4	—	90	1,800	—	D:o.
Lindqvists d:o.	D:o d:o.	Fabrikören A. Lindqvist.	1815 ³ 1	—	10	200	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Anna M. Lundbergs donation.	Till Grevesmühliska skolan.	Änkefru Anna Margareta Lundberg.	1831 14/11	—	150	3,000	—	Jakobs och Johannes kyrkoråd.	
J. G. Lundbergs d.o.	Till belöningar åt barnen i d.o.	Teologie doktor J. G. Lundberg.	1878 27 6	4	100	2,000	—	D:o.	
V. Lundbergs d.o.	Till kläder och mat åt d:o d:o.	Lifmedikus Vincent Lundberg.	1891 10/12	—	200	5,000	—	D:o.	
Lundgrens d.o.	Till Grevesmühliska skolan.	Fabrikören Lundgren.	1823 19 3	—	25	500	—	D:o.	
Onämnda, diverse gifvares donation.	D:o d:o.	Okänt.	—	—	800	16,000	—	D:o.	
Palmis donation.	D:o d:o.	Mamsell Andretta Kristina Palm.	1843 20/10	—	150	3,000	—	D:o.	
Pipers d.o.	D:o d:o.	Grefvinnan E. S. Piper, född von Fersen.	1814 19/2	—	23	450	—	D:o.	
Reimers d.o.	Till premier åt barnen i d.o.	Änkefru S. A. Reimer.	1863 10 9	3	15	300	—	D:o.	
Reimers d.o.	Till Grevesmühliska skolan.	Grosshandlaren F. Reimer.	1834 5 9	—	375	7,500	—	D:o.	
Sandbergs d.o.	D:o d:o.	Källarmästaren C. F. Sandberg.	1815 20 5	—	150	3,000	—	D:o.	
Starks d.o.	D:o d:o.	Handelsmannen Stark.	1823 28 6	—	15	300	—	D:o.	
Stolpes d.o.	D:o d:o.	Kaptenen C. Stolpe.	1827 17 8	—	225	4,500	—	D:o.	
Wennbergs d.o.	Till slöjdundervisningen i d.o.	Grosshandlaren A. Wennberg.	1885 26 11	—	500	10,000	—	D:o.	
D:o d:o.	Till löneförbättring åt lärarne i d.o.	Densamme.	1889 8 3	—	2,000	50,000	—	D:o.	
Öhmans d.o.	Till julpremier i d.o.	Hofpredikanten C. P. Öhmann.	1884 7 11	—	50	1,000	—	D:o.	
Philipsenska skolinrättningen.	Skolkök och slöjdskola för fattiga barn inom Maria församling.	Grosshandlaren Herman Theodor Philipsen och hans hustru Charlotta Vilhelmina, född Moll.	1811 6 10	50	15,176	252,716	104,000	En direktion.	
Tysta skolan.	Undervisning enligt talmetoden åt döfstumma barn.	Fröken Jeannette Berglind.	1861	18	15,100	170,388	58,833	En styrelse.	27)
Lindgrenska trasskolan.	Att i sitt häng upptaga och till nyttiga medlemmar i samhället fostra vanvårdade och vanartade gossar.	Folkskolläraren J. O. Lindgren.	1870 4 5	33	14,439	46,941	60,500	D:o.	28)
Föreningen till minne af konung Oscar I och drottning Josephina.	Att bereda skydd åt värlösa och fallna; numera uteslutande förvaltningen af åkerbrukskolonien Hall.	Drottning Josephina.	1873 13 6	147	32,298	377,341	332,885	D:o.	
Svenska missionssällskapet.	Att bereda en kristlig uppfostran åt barn af lappallmogen samt väcka och stärka kristligt lif bland lappbefolkningen.	—	1835 6 1	—	26,145	121,294	—	En direktion.	
Richters fond.	Att sprida biblar bland fattiga skolbarn.	C. H. Richter.	1825	75	68	1,500	—	Svenska bibelsällskapet.	
Femöreföreningen.	Anläggande och underhåll af barnhem i Lappland.	—	1864 8 4	—	—	8,000	—	En styrelse.	
Föreningen för sinnesslöa barns vård.	Sinnesslöa barns uppfostran samt utbildande af lärarinnor för sådana.	Professor N. G. Kjellberg med flere.	1869 26 5	81	44,433	196,324	162,569	D:o.	
Sällskapet De fattigas vänner.	Att lämna beklädnad åt fattiga barn och bistå andra nödlidande inom hufvudstaden.	Grosshandlaren J. E. Törnqvist med flere.	1826 3 5	194	2,960	74,732	—	D:o.	
Sällskapet Barnavännerna.	Att årligen kort före jul utdela kläder åt fattiga folkskolebarn i Stockholm.	Smidesidkaren Olof Andersson med flere.	1870 28 1	156	4,193	7,200	—	D:o.	29)
Sällskapet Fattiga barns vänner.	Att årligen vid jultiden utdela full beklädnad åt 32 fattiga skolbarn samt utackordera fattiga flickor.	Okänt.	1842	48	2,525	14,500	—	En direktion af 16 personer.	30)
Sällskapet Jultomtarne.	Att söndagen före jul utdela fullständig beklädnad åt fattiga skolbarn inom hufvudstaden.	17 unga män.	1870 24 12	190	4,659	83,159	—	En styrelse.	
Föreningen till det godas befrämjande.	Att genom anläggande af åkerbrukskolonier bereda god uppfostran och vård åt fattiga, värlösa barn.	Fröken Concordia Löfving.	1884 27 6	15	1,240	157,539	146,600	D:o.	
Föreningen för värlösa unga flickors skydd.	Att uppfostra värlösa unga flickor och underhålla ett skyddshem.	—	1886 3 5	13	5,377	13,665	—	D:o.	
Småbarnsskolesällskapet i Stockholm.	Underhåll af skolor för barn från 4 års ålder, tills de intagas i folkskolan.	—	1836	224	—	26,228	—	En direktion.	31)
Föreningen S. de C.	Underhåll af ett sjukhem för 12 fattiga barn samt bespisning af fattiga folkskolebarn.	—	1875	112	9,031	52,051	—	En styrelse.	32)
Sällskapet till uppmuntran af öm och sedlig modersvård.	Belöningar åt fattiga, Stockholms kommun tillhörande, behöfvande mödrar.	Kronprinsessan Josephina.	1827 3 5	260	4,800	114,900	—	En kommitté.	

Hemslöjdsfonden.	Premier åt ledamöters barn för uppvisade slöjd-arbeten.	Advokatfiskalen C. E. Ljungberg.	1879	12	45	731	—	Stockholms arbetareförening.
Stockholms arbetareförenings tioöresafdelning.	Beklädnad åt fattiga barn.	Stockholms arbetareförening.	1870	21	465	237	—	En styrelse.
Köhlers premiefond.	Premier åt folkskolebarn i Stockholm för framsteg i simkonsten.	Direktören Olof Köhler.	1893	45	62	1,416	—	Styrelsen för Stockholms simsällskap.
Nilssons barnhemsfond.	Underhåll af en skola för fattiga barn i Bastuträsk by af Stensele socken (Vesterbottens län).	Nämndemannen Anders Nilsson o. hans hustru Brita Persdotter.	1868	13	—	82,643	—	Direktionen för Svenska missions-sällskapet.
Summa			—	7,632	1,053,334	14,290,816	5,493,619	
e) Stipendiifonder och andra stiftelser för undervisning och vetenskaplig forskning.								
Possiethska fonden.	Stipendier åt studerande af Stockholms och Upplands nationer i Uppsala.	Kyrkoherden J. Possieth.	1728 ⁹ / ₂	10	1,000	25,391	—	Stockholms stads konsistorium.
Camins fond.	Räntan utgår till Stockholms borgarskola.	Assessorn L. M. Camin.	1832	—	34	750	—	Klara kyrkoråd.
Ekströms d:o.	D:o d:o.	Grosshandlaren H. E. Ekström.	1832	—	263	5,850	—	D:o.
Carl Ljungmans minne.	Stipendier åt aflidne kyrkoherden Carl Ljungmans söner.	Kyrkoherden Carl Ljungmans f. d. läsbarn.	1887 ²⁹ / ₄	2	85	1,700	—	D:o.
Behrents donation.	Till belöning åt fattiga skolbarn.	Gördelmakaren J. F. Behrents.	—	—	42	700	—	Jakobs och Johannes kyrkoråd.
Hillbergs stipendiifond.	Stipendium åt skolynglingar vid Jakobs lägre läroverk.	Okänt.	1865 ²⁵ / ₂	—	50	1,000	—	D:o.
Lundbergiska stipendiifonden.	Räntan tilldelas kontant eller i böcker flitiga, kuniga och sedliga ynglingar.	Kyrkoherden J. G. Lundberg.	1878 ²⁷ / ₆	4	100	2,000	—	D:o.
Mankellska d:o.	Understöd åt fattiga, flitiga och sedliga lärjungar.	Professor G. A. Mankell o. hans hustru C. L. Warnke.	1871 ¹² / ₆	2	50	1,000	—	D:o.
Wahlskogs donation.	D:o åt teologie studerande.	Änkefru L. M. Wahlskog.	1818 ¹³ / ₄	1	300	6,000	—	D:o.
Apelgrenska donationsfonden.	Stipendier åt lärjungar vid södra latinläroverket.	Mamsell S. L. Apelgren.	1811 ¹⁴ / ₂	—	75	1,500	—	Maria kyrkoråd.
Didricksonska d:o.	D:o d:o.	Änkan H. Didrickson.	1812 ¹¹ / ₃	—	75	1,500	—	D:o.
Öhmanska d:o.	D:o d:o.	Änkan H. Öhman.	1791 ¹⁶ / ₂	—	40	800	—	D:o.
Fonden för kyrkoskolan.	Premier vid Katarina läroverk.	Assessorn Ehrenpohl och kollegan Gräberg.	1721 ¹³ / ₆ 1813 ²¹ / ₁₃	—	45	750	—	Katarina kyrkoråd.
Lindsténs stipendiifond.	Stipendier vid Östermalms allmänna läroverk.	Kyrkoherden Per Lindstén.	1879 ⁵ / ₄	—	42	1,050	—	Hedvig Eleonora kyrkoråd.
Scholtz testamente.	Till studerande.	J. A. Scholtz.	1756 ²⁹ / ₇	1	18	500	—	Tyska församlingens pastor och äldste föreståndare.
Benedicks stipendiifond.	Stipendier åt studenter.	Bruksegaren W. Benedicks.	1848 ¹⁷ / ₅	1	360	9,000	—	Mosaiska församlingens föreståndare.
Eliassons understödsfond.	Understöd åt fattiga ynglingar eller flickor, som önska förkofra sig i yrke eller kunskaper.	Fabrikören L. J. Eliasson och hans hustru.	1874 ¹⁵ / ₅	4	250	5,000	—	D:o.
Axel Levins minne.	Stipendium åt studerande.	Konditorn Ludvig Nathan Levin.	1892 ²⁷ / ₆	1	400	10,000	—	D:o.
John Levins stipendiifond.	D:o d:o.	Grosshandlaren John Levin.	1872 ²⁷ / ₉	1	400	10,000	—	D:o.
Ludvig Levins fond.	Efter lifrättagares död stipendium åt någon, som egnar sig åt handverk eller studier.	Konditorn Ludvig Nathan Levin.	1892 ²⁷ / ₆	—	—	15,410	—	D:o.
Moritz Rubens i Karlskrona donationsfond.	Understöd åt behöfvande, som vilja lära eller förkofra sig i slöjd eller handverk.	Bankdirektörerna L. M. Ruben och Anton Ruben.	1888 ²⁹ / ₁₁	4	260	5,500	—	D:o.
Duboiska fonden.	Understöd åt skolbarn för förkofran vid högre folkskola eller därmed jämförlig undervisningsanstalt i Stockholm.	Handlanden P. G. Dubois.	1867 ¹ / ₄	50	2,700	69,793	—	Öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor.
Beskowska d:o.	Stipendier vid Norrmalms högre latinläroverk och Södermalms högre allmänna läroverk.	Hofmarskalken Bernh. von Beskow.	1843 ²² / ₇	2	450	12,656	—	Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk.
Boströmska d:o.	Premier vid Södermalms högre allmänna läroverk.	Vice presidenten E. Boström.	1845 ¹³ / ₈	—	60	1,510	—	D:o.
Höglundska d:o.	Stipendier, tills vidare lifräntor.	Kommissarien G. Höglund.	1870 ⁴ / ₆	—	—	14,004	—	D:o.
Lundbergiska d:o.	Stipendium vid Stockholms högre allmänna läroverk.	Kyrkoherden J. G. Lundberg.	1878 ²⁷ / ₆	1	164	4,248	—	D:o.
Millerska d:o.	Till läroböcker åt fattiga barn vid Katarina lägre allmänna läroverk.	Sjöfaranden Anders Bergman Miller.	1831 ¹² / ₂	—	48	1,250	—	D:o.
Petrejiska d:o.	Understöd åt mindre bemedlad skolgång vid Södermalms högre allmänna läroverk.	Skeppsklareraren P. Petrejus.	1847 ²¹ / ₄	—	60	1,594	—	D:o.
Wallinska d:o.	Stipendier åt lärjungar vid Norrmalms högre latinläroverk och Södermalms högre allmänna läroverk.	Ärkebiskopen J. O. Wallin och hans hustru, född Dimander.	1832 ⁷ / ₆	3	244	5,305	—	D:o.
Erik Johan Falkmans stipendiifond.	Understöd vid slutet af vårterminen åt någon välartad och behöfvande lärjunge.	Änkefru L. samt Alma, Ivar och Sven Falkman.	1893 ²⁰ / ₅	1	20	500	—	Rector och collegium vid högre latinläroverket å Norrmalm.
Rabeska stipendiifonden.	Understöd åt en lärjunge.	Subskription och donation af änkefru C. Tham.	1871 ²¹ / ₄ 1876 ⁹ / ₁	1	40	6,320	—	D:o.

33)

3)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		
Ribbingska stipendiifonden.	Understöd åt medellös, för sedlighet och flit utmärkt yngling, som efter afagd examen afgår från läroverket.	Kammarherren Gust. Ribbing.	1868 ⁶ / ₆	1	38	1,930	—	Rector och collegium vid högre latinläroverket å Norrmalm.	34)
Thams donation.	Till böcker åt fattiga lärjungar.	Änkefru Margareta Catharina Tham.	1865 ¹⁰ / ₂	—	—	264	—	D:o.	
Wirénska stipendiifonden.	Understöd åt sedliga och flitiga medellösa lärjungar med goda anlag för studier.	Fabrikören A. G. Wirén.	1875 ⁷ / ₆	2	320	13,817	—	D:o.	35)
»De fem brödernas fond».	Uppmuntran åt värlartad yngling, med företräde för söner till mindre bemedlade ämbets- och tjänstemän.	Okändt.	1877 ² / ₁	1	50	1,065	—	Rector vid Södermalms högre allmänna läroverk.	
Elmbladiska stipendiifonden.	Stipendium åt den i mogenhetsexamen bäst vitsordade af läroverkets egna lärjungar.	Lektor P. M. Elmblad.	1871 ²⁶ / ₆	1	50	1,070	—	D:o.	36)
Frans Gustafs stipendiifond.	D:o åt värlartad behöfvande yngling med håg och fallenhet för studier.	Okändt.	1883 ²² / ₃	1	100	2,088	—	D:o.	
Gåfvofonden af år 1872.	Understöd åt 1 eller 2 behöfvande och flitiga lärjungar i 4:e eller 5:e klassen.	D:o.	1872	2	50	1,026	—	D:o.	37)
Lille Johns premium.	Premium åt d:o i 2:a till och med 5:e klassen.	D:o.	1877 ²⁸ / ₂	1	30	622	—	D:o.	
Lundmans stipendiifond.	Stipendier.	Lektor C. J. S. Lundman.	1900 ³⁰ / ₄	—	—	10,000	—	D:o.	38)
Nymarksska donationen.	Understöd åt fattiga lärjungar.	Rector M. J. Nymark.	1763 ⁹ / ₅	1	5	103	—	D:o.	
Semisekularfonden.	Stipendium.	Insamling.	1871	1	25	551	—	D:o.	39)
Thams donation.	Understöd för bokinköp åt behöfvande gymnasist.	Änkefru M. Ch. Tham.	1865 ¹⁹ / ₂	1	5	103	—	D:o.	
Allmänna premie- och stipendiifonden vid högre realläroverket.	Premier och stipendier.	Kungligt bref.	1880 ¹⁷ / ₉	—	434	8,400	—	Rector vid högre realläroverket.	40)
Första stipendiifonden vid d:o.	Premium.	Okändt.	1880 ²⁹ / ₅	1	100	2,343	—	D:o.	
Hübnerska stipendiifonden.	Understöd åt behöfvande väl vitsordad lärjunge.	Kollegan C. G. Widmark.	1868 ²⁰ / ₁	2	60	1,000	—	Rector och collegium vid Jakobs allmänna läroverk.	41)
Lefflerska stipendiet.	D:o d:o.	Änkefru G. V. Leffler, född Mittag.	1885 ⁹ / ₄	1	20	500	—	Katarina allmänna läroverks collegium.	
Tjugonde-septemberfonden.	Premieböcker.	Flere givare.	1878 ²⁰ / ₉	—	100	2,000	—	Östermalms allmänna läroverks collegium.	42)
Nya elementarskolans allmänna premiefond.	Premier.	Rector Hugo Hernlund.	1900 ³¹ / ₁₂	—	—	555	—	Direktionen öfver Nya elementarskolan.	
Abramsons stipendiifond.	Stipendium åt flitig lärjunge med berömvärdt uppförande.	Grosshandlaren Axel Abramson och hans hustru Elin.	1897 ¹ / ₄	1	60	1,616	—	D:o.	43)
Elementarstipendiifonden n:r 1.	Understöd företrädesvis åt någon från skolan utgången, vid universitet studerande yngling, eller ock åt lärjunge vid läroverket.	Forna lärjungar vid skolan.	1865 ¹⁷ / ₂	1	38	1,000	—	D:o.	
D:o n:r 2.	D:o d:o.	En för detta lärjunge vid skolan.	1888 ²⁷ / ₃	1	38	1,000	—	D:o.	44)
von Friesens premiefond.	Premier för vackra samlingar af eller beskrifningar och teckningar öfver djur eller växter.	Adjunkten J. Otto v. Friesen.	1899 ⁵ / ₁₀	21	125	3,060	—	D:o.	
von Hartmansdorffska stipendiifonden.	Stipendier till flitiga och sedliga, medellösa lärjungar.	Öfverskott å insamling.	1860	1	38	1,000	—	D:o.	45)
Conrad Gustaf Donner Hermarecks stipendiifond.	Till en fattig, flitig och sedlig yngling vid skolan.	Professorn i Dorpat doktor August Blumerineq.	1874 ⁴ / ₇	1	125	3,000	—	D:o.	
Folke Jacobsons d:o.	Bidrag till en resa inom landet i naturvetenskapligt syfte åt en för studier i naturkunnighet hågad och skicklig lärjunge.	Änkefru Alma Jacobson.	1896 ⁵ / ₂	1	72	2,069	—	D:o.	46)
Jubelfeststipendiet.	Till flitiga och sedliga, medellösa lärjungar i någon af de 3 högsta klasserna.	Insamling.	1878 ⁸ / ₁₁	1	105	2,800	—	D:o.	
Doktor Patrik de Laval's stipendiifond.	D:o d:o, som utmärkt sig genom kunskaper i något af de naturhistoriska ämnena.	D:o.	1890	1	75	2,060	—	D:o.	47)
Premie- och stipendiifonden i sång och musik.	Uppmuntran åt i sång och musik framstående lärjungar i någon af de 3 högsta klasserna.	Direktören F. J. Tiger.	1884 ²³ / ₅	5	53	1,402	—	D:o.	
Bergmans stipendium.	Stipendium åt behöfvande elev vid högre lärarinneseminarier.	Lärarinnan Ellen Bergman.	1887 ²⁰ / ₁₉	1	233	2,109	—	Kungl. direktionen öfver Högre lärarinneseminarier.	48)
Cassellis fond.	Stipendier åt behöfvande och förtjenta lärjungar i någon af de högsta klasserna.	Föreståndarinnan Hilda Casselli.	1896 ²⁷ / ₁₁	2	100	3,356	—	D:o.	

Regina Pallins minne.	Stipendier åt behöfvande elever vid Högre lärarinne-seminariet.	Insamling.	1884 ¹⁹ / ₁₁	2	300	9,496	—	Kungl. direktionen öfver Högre lärarinneseminariet.
Seminarielevernas hjälpfond.	D:o d:o.	Seminarielever.	1870	6	300	9,054	—	D:o.
Sundéns stipendium.	D:o åt behöfvande och förtjenta elever i seminariets andra afdelning.	Änkefru Christina L. Sundén.	1887 ⁴ / ₅	2	200	5,196	—	D:o.
Byggmästaren Johan Anderssons fond.	D:o åt 4 behöfvande förhoppningsfulla kvinnliga elever vid Tekniska skolans högre kurser.	Therese och Knut Andersson.	1898 ⁸ / ₁₀	4	1,100	20,501	—	Styrelsen för Tekniska skolan i Stockholm.
Hoffmans stipendiifond.	D:o åt 3 eller 4 fattiga och flitiga lärjungar vid Tekniska skolan, hvilka visat tekniska anlag.	Slottsarkitekten A. N. Hoffman.	1897 ²⁰ / ₇	4	600	20,454	—	D:o.
Sjöstedtska fonden.	Bildandet af en särskild afdelning för flickors undervisning i svenska slöjdföreningens skola.	Kontraktsposten N. J. Sjöstedt.	1856 ³ / ₆	—	2,400	57,137	—	D:o.
Tekniska skolans allmänna stipendiifond.	Stipendier åt obemedlade lärjungar vid Tekniska skolan.	Aktiebolaget Industripalatset.	1895 ²⁸ / ₃	2	120	3,183	—	D:o.
Westins stipendiifond.	D:o d:o.	Byggmästaren Axel Westin.	1885 ¹⁴ / ₉	2	200	5,100	—	D:o.
Bergstedts d:o.	Stipendier åt elever vid Kungl. Tekniska högskolan.	Civilingeniören Thorsten Bergstedt.	1881 ⁵ / ₅	1	200	5,000	—	Kungl. Tekniska högskolans styrelse.
Borgareståndets d:o.	D:o d:o.	Borgareståndet vid 1866 års riksdag.	1867 ¹¹ / ₃	2	215	6,700	—	D:o.
Victor Eggertz d:o.	D:o d:o.	V. Eggertz för detta elever.	1885 ¹⁵ / ₅	2	235	6,200	—	D:o.
Gibson-Cronstedtska stipendiifonden.	D:o d:o.	Civilingeniören Claes G. Norström.	1899 ¹⁶ / ₃	—	—	10,648	—	D:o.
Hoffmans stipendiifond.	D:o d:o.	Slottsarkitekten August Niklas Hoffman.	1888 ²⁶ / ₁₀	4	600	20,000	—	D:o.
Häradshöfding C. J. Hultqvists d:o.	D:o d:o.	Hofrättsassessorn C. J. Lindencrona.	1874 ¹¹ / ₆	7	710	16,000	—	D:o.
John E. Kjellbergs d:o.	D:o d:o.	Änkefru Alma Kjellberg.	1897 ¹ / ₉	3	1,200	30,000	—	D:o.
Gustaf de Lavals d:o.	D:o d:o.	Aktiebolaget Separator.	1895 ³⁰ / ₅	2	400	10,000	—	D:o.
Maskinmästaren P. F. Lindströms d:o.	Reseunderstöd åt elever, utgångna från d:o.	Änkefru Emma Vilhelmina Lindström, född Qvist.	1894 ¹² / ₈ o. ²⁷ / ₈ , 1896 ⁸ / ₅ 1896 ¹⁷ / ₁₁	—	—	10,000	—	D:o.
Lindstrands d:o.	D:o d:o.	Änkefru E. Augusta T. Lindstrand.	1896 ¹⁷ / ₁₁	1	1,000	25,000	—	D:o.
Michaelssons d:o.	Stipendier åt elever vid d:o.	Fabriksidkaren J. Michaelsson.	1866 ²⁴ / ₁₁	2	200	5,100	—	D:o.
Samuel Owens d:o.	D:o d:o.	Insamling.	1874 ¹¹ / ₁	6	625	15,000	—	D:o.
Remy Schwartz d:o.	D:o d:o.	Fru D. S. Schwartz, född Sundblad.	1878 ¹ / ₉	2	240	6,200	—	D:o.
Styffes d:o.	Reseunderstöd åt elever, utgångna från d:o.	Öfverdirektören Knut Styffe och hans hustru Amalia, född Ekström.	1898 ¹ / ₂	1	1,400	40,000	—	D:o.
Teknologiska institutets elevers d:o.	Stipendier åt elever vid d:o.	F. d. elever vid institutet.	1877 ⁹ / ₆	2	600	23,000	—	D:o.
Törners d:o.	D:o d:o.	Kommissionslandtmätaren J. G. Törner.	1874 ¹³ / ₅	30	2,090	15,000	—	D:o.
Jonas Wenströms d:o.	D:o d:o.	Allmänna svenska elektriska aktiebolaget.	1899 ²⁴ / ₁₀	2	450	10,000	—	D:o.
Jacobiska fonden.	Resestipendium åt veterinärläkare att utdelas hvar tredje eller fjärde år.	Veterinärläkaren L. Jacobi.	1869 ⁴ / ₃	—	—	14,356	—	Kungl. direktionen öfver Veterinärinstitutet.
Decemberfonden.	Räntefkastningen tillfaller Stockholms högskola.	Medlemmar af Stockholms kommun.	1865 ¹⁹ / ₁₂	—	6,209	141,200	—	Stockholms stads drätsel-nämnds 5:te afdelning.
Stockholms högskolas fonder.	Till professorer m. m. vid Stockholms högskola.	Fabriksidkaren John Söderberg med flere.	1869	—	117,555	4,189,181	—	Stockholms högskolas styrelse.
Abelins stipendiifond.	Stipendium åt studerande vid Kungl. Karolinska institutet.	Professor H. A. Abelin.	1882 ²² / ₅	1	200	5,208	—	Kungl. Karolinska institutets förvaltningsnämnd.
Arelas d:o.	D:o åt medicine kandidat vid d:o.	Professor Carl Santesson.	1879 ²¹ / ₁₂	1	400	10,301	—	D:o.
Altins d:o.	D:o d:o.	Doktor Lars Magnus Altin.	1877 ²⁰ / ₉	1	240	6,330	—	D:o.
Benedicks d:o.	D:o d:o.	Kammarherren W. A. Benedicks.	1861 ⁵ / ₁₂	6	1,200	30,516	—	D:o.
Bylundskas fonden.	Underhåll och förökning af samlingarna och biblioteket vid d:o.	Hofapotekaren Eric Bylund.	1818 ¹⁶ / ₇	—	—	2,878	—	D:o.
Per Henrik Malmstens professurs fond.	Aflönande af professor i nervsjukdomar vid d:o.	»Okändt».	1885 ¹ / ₁₀	1	4,000	102,064	—	D:o.
Fröknarna H. och A. Hiertas stipendiifond.	Stipendier åt kvinnliga studerande vid d:o.	Fröken Hedvig Hierta och fru Anna Retzius, född Hierta.	1873 ¹⁹ / ₂ 1882 ³⁰ / ₄	6	600	15,253	—	D:o.
Fru Vilhelmina Hiertas d:o.	Stipendier till kvinnliga elever vid Tandläkareinstitutet.	Stiftelsen »Lars Hiertas minne».	1885 ¹⁵ / ₁ 1886 ²⁶ / ₁₁	1	175	13,573	—	D:o.
Professor Magnus Huss d:o.	Stipendium åt medicine kandidat vid Kungl. Karolinska institutet.	Insamling.	1863 ²⁵ / ₂	1	203	5,246	—	D:o.
Karolinska institutets reservfond.	Tillfälligt understöd för befrämjande af den medicinska forskningen.	Doktor Anders Fredrik Regnell.	1883 ²⁹ / ₅	1	100	31,643	—	D:o.
Kirurgiska stipendiifonden.	Stipendium åt medicine studerande eller licentiat, som ådagalagt flit jämte intresse och fallenhet för kirurgi eller oftalmiatrik.	»Amicus» genom professor C. J. Rossander.	1875 ²⁸ / ₁₀	1	400	10,412	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		
Adolf Kjellbergs stipendiifond.	Stipendium åt medicine kandidat eller licentiat, som studerar vid Kungl. Karolinska institutet.	Änkefru Terese Kjellberg.	1884 17/11	1	400	11,399	—	Kungl. Karolinska institutets förvaltningsnämnd.	
Ljungbergs d.o.	Resestipendium åt medicine doktor, som är medlem af Svenska läkaresällskapet.	Fäldläkaren Nils Jonas Ljungberg.	1866 15/9	3	2,484	45,837	—	D:o.	
Malmstens d.o.	Stipendium åt någon, som under förlutna läsåret aflagt medicine licentiatexamen.	Professor Per Henrik Malmsten.	1876 1/10	1	200	5,182	—	D:o.	
Caroline Andriette Nobels fond.	Understöd till främjande af experimentell forskning vid institutet.	Ingenjören Alfred Nobel.	1890 80/12	3	1,300	61,443	—	D:o.	
Regnells klinikfond.	Arfvode för klinisk undervisning i barnsjukdomar vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn.	Doktor Anders Fredrik Regnell.	1876 1/3	1	800	20,545	—	D:o.	
Professor Anders Retzii stipendiifond.	Stipendium åt studerande vid institutet såsom belöning för utmärkta studier i anatomi och fysiologi.	Insamling genom Svenska läkaresällskapet.	1864 6/12	5	1,100	36,502	—	D:o.	
Roos af Hjelmstätter d.o.	D:o för d:o i fysiologisk och i patologisk anatomi.	Kammarherren Axel Roos af Hjelmstätter.	1862 8/3	2	200	5,147	—	D:o.	
Rossanders donationsfond.	För ändamål, som lärarekoellgium anser gagna de medicinska vetenskaperna.	Professor Carl J. Rossander.	1893 23/1	1	300	9,244	—	D:o.	
Samsons stipendiifond.	Stipendium åt medicine kandidat såsom uppmuntran för själfständig vetenskaplig medicinsk forskning.	Bokhandlaren A. Samson.	1888 18/10	1	350	11,573	—	D:o.	
Regnells d.o.	D:o åt medicine kandidater.	Doktor A. F. Regnell.	1863 17/5	4	470	11,947	—	Kungl. direktionen öfver Serafimerlasarettet.	
Cavalliska fonden.	Stipendier åt elever vid Farmaceutiska institutet.	Apotekaren J. G. Cavalli.	1868 10/12	1	170	3,441	—	Kungl. Medicinalstyrelsen.	
Hallengrens fond.	D:o d:o.	Apotekaren Johan Niklas Hallengren.	1836 20/12	—	134	2,675	—	Apotekaresocietetens direktion.	
Mosanders d.o.	Till den mest framstående lärjungen i kemi vid d:o.	Anonym gifvare.	1900 1/9	—	—	2,470	—	D:o.	
Norrlands apotekareförenings donationsfond.	Till något för Farmaceutiska institutet eller dess elever gagnande ändamål.	Norrlands apotekareförening.	1895 20/5	—	154	5,203	—	D:o.	
Nygrens stipendiifond.	Till examinerad apotekare såsom understöd för vetenskapliga studier in- eller utrikes eller för studier vid kemisk fabrik eller ock som belöning för epokgörande upptäckt inom farmacen.	Apotekaren Gottfried Nygren.	1897 18/12	—	—	5,660	—	D:o.	
Wallers fond.	Stipendier åt elever vid Farmaceutiska institutet.	Insamling.	1886	1	100	4,144	—	D:o.	
Alvarenga do Pianhys prisfond.	Belöning af värdefulla, af svensk medborgare författade skrifter rörande medicinskt ämne.	Professorn d:r Pedro Francisco da Costa Alvarenga i Lissabon.	—	1	1,000	22,552	—	Svenska läkaresällskapets nämnd.	
Berzeliusfonden.	Främjande af forskningen på den medicinska kemiens område, tills vidare endast genom utdelande af en medalj.	Insamling.	1899 5/12	—	—	5,522	—	D:o.	42)
Pasteursfonden.	D:o på bakteriologiens och hygienens område dels genom utdelande af en medalj, dels genom resestipendium eller understöd för vetenskapliga undersökningar.	D:o.	1896 24/11	1	645	29,662	—	D:o.	
Regnellska prisfonden.	Belöning för afhandling af svensk man eller kvinna öfver medicinskt ämne.	Doktor Anders Fredrik Regnell.	1866 26/3	—	—	24,067	—	D:o.	43)
Anders Retzius fond.	Att främja studiet af den normala anatomen och äfven fysiologien dels genom utdelande af en medalj, dels genom resestipendium.	Änkefru Emilie Retzius.	1896 12/10	—	—	34,909	—	D:o.	
Svenska läkaresällskapets prisfond.	Belönande medelst pris och medalj af värdefulla af svensk medborgare författade skrifter rörande medicinska ämnen.	Svenska läkaresällskapet.	1858 27/4	1	1,023	24,963	—	D:o.	
Ahlstrands testamentsfond.	Understödjande af zoologiska studier.	Bibliotekarien J. A. Ahlstrand.	1891 26/12	—	—	23,077	—	Kungl. Vetenskapsakademien.	8)
Bankska legatet.	Bidrag till aflönande af Bergianska stiftelsens föreståndare.	Sir Joseph Bank.	1792 18/12	1	64	1,289	—	D:o.	
Bergianska stiftelsen.	Att vara en skola för hortikultur samt en vetenskaplig trädgård.	Professor P. J. Bergius.	1784 20/12	—	—	1,032,077	401,796	D:o.	
Stipendium Berzelianum.	Stipendium till uppmuntran af kemisk forskning.	Bergsrådet J. L. Aschan.	1850 8/1	1	1,000	25,000	—	D:o.	
Beskowska stipendiifonden.	D:o åt yngre vetenskapsidkare.	Baron och friherrinnan B. von Beskow.	1864 7/7	1	550	17,891	—	D:o.	
Beyers donation.	Främjande af ändamålen för det Naturhistoriska riksmuseets mineralogiska afdelning.	Bokförläggaren F. Beyer med flere.	1884 30/3	1	400	10,000	—	D:o.	

Edlundska donationen.	Prisbelöning och understöd för vetenskaplig forskning.	Professor E. Edlund.	1880 ¹ / ₆	1	1,251	33,798	—	Kungl. Vetenskapsakademien.
Fernerska d.o.	Belöning för vetenskapligt arbete.	Kanslirådet Bengt Ferner.	1795 ¹⁵ / ₇	1	136	3,014	—	D.o.
Flormanska d.o.	D.o.	Professor A. H. Florman.	1838 ²¹ / ₁	2	546	5,819	—	D.o.
Hahnska d.o.	Understöd för vetenskapliga forskningar eller resor.	Medicine doktor Conrad Hahn.	1897 ¹⁵ / ₄	2	700	21,161	—	D.o.
Letterstedtska d.o.	Resestipendium, vetenskapliga prisbelöningar m. m.	Generalkonsuln Jacob Letterstedt.	1860 ²² / ₁₀	8	9,254	180,000	—	D.o.
D.o. släktstipendiet.	Stipendium såsom uppfostringsbidrag till någon testators släkting.	Densamme.	—	1	2,000	50,000	—	D.o.
Letterstedtska föreningens fonder.	Att befördra gemenskap inom Skandinaviens tre riken i industri, vetenskap och konst.	D.o.	1861 ¹¹ / ₅	—	15,769	735,008	—	D.o.
Lindboms donation.	Belöningar för vetenskapligt arbete.	Bergsrådet G. A. Lindbom.	1814 ²⁴ / ₄	1	186	4,038	—	D.o.
von Möllers d.o.	Efter lifräntetagens död tillfaller kapitalet Kungl. Vetenskapsakademien.	Ryttmästaren P. von Möller.	1883 ¹² / ₆	—	—	22,290	—	D.o.
Regnells botaniska gåfomedel.	Botaniskt resestipendium m. m.	Doktor A. F. Regnell.	1872 ²⁹ / ₈	3	3,500	86,025	—	D.o.
Regnells zoologiska d.o.	Främjande af zoologisk forskning.	Densamme.	1884 ⁸ / ₈	4	2,200	42,376	—	D.o.
Scheele-fonden.	Understöd för kemisk och farmaceutisk forskning.	Subskription.	1893	1	130	3,245	—	D.o.
Sundbergs donation.	Premium för upptäckt af rön, hvarigenom njur- och blåsten kunna utan operation botas.	Hofkvartermästaren E. Sundberg.	1780 ¹⁰ / ₉	—	54	1,200	—	D.o.
Vahlbergs minnesfond.	Resestipendium.	Professorskan Emilia Retzius, född Vahlberg.	1896 ¹⁰ / ₃	1	1,427	25,802	—	D.o.
Wallmarks donation.	Prisbelöning eller understöd för vetenskaplig forskning.	Öfverdirektören L. J. Wallmark.	1847 ⁵ / ₇	2	2,259	50,211	—	D.o.
Vega-fonden.	Resestipendium och belöningsmedalj för geografisk forskning.	Subskription och gåfva.	1880 ²⁷ / ₁₀	1	400	64,073	—	D.o.
Vetenskapsakademiens reseunderstöd.	Undersökning af Sveriges naturförhållanden.	Åtta olika donatorer.	Mellan åren 1773 o. 1815	10	1,400	25,946	—	D.o.
Zoologiska stationen Kristineberg.	Station för zoologisk forskning, särskildt beträffande hafsfaunan.	Doktor A. F. Regnell.	1876 ⁵ / ₁₂ o. 1880 ²⁶ / ₉	—	—	56,800	41,800	D.o.
Antellska donationsfonden.	För antikvariska och numismatiska ändamål.	Doktor H. F. Antell.	1896	—	3,225	100,674	—	Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien.
Bergerska fonden.	Möjliggörande af arkeologiska och historiska arbetens utförande samt förökande af akademiens samlingar.	Tullförvaltaren C. G. Berger.	1878	—	9,178	299,503	—	D.o.
Götiska förbundets fond.	D.o.	—	—	—	25	2,785	—	D.o.
Hjertbergska fonden.	D.o.	Prot.-sekr. E. G. Hjertberg.	1888	—	9,139	252,700	58,700	D.o.
Beskowska d.o.	Understöd åt en ung, förtjent och obemedlad idkare af de lärdomsgrenar, som tillhöra akademiens verksamhet.	Frih. Bernhard von Beskow.	1864 ⁷ / ₇	—	880	10,431	—	D.o.
Fornminnesväns donation.	—	—	—	—	2,125	9,731	—	D.o.
Loubatska fonden.	Pris hvar 5:e år för ett på svenska, norska eller danska tryckt arbete rörande Amerikas arkeologi, etnografi, historia eller numismatik.	Hertig J. F. de Loubat.	1889 ²⁵ / ₉	—	110	22,940	—	D.o.
Nilsson-Aschanska d.o.	Understöd åt unga män, som egna sig åt landtbruket.	Bergsrådet J. L. Aschan.	1851 ¹⁹ / ₄	2	650	41,680	—	Kungl. Landbruksakademien.
Nonnenska d.o.	Stipendium åt elever från Ultuna eller Alnarps landbruksinstitut.	Sammanskott.	1864 ¹¹ / ₆	1	800	20,969	—	D.o.
Svenssons stipendiifond.	Understöd åt elever vid Jönköpings läns landbrukskola och Ultuna landbruksinstitut.	Direktören J. M. Svensson.	1886 ²⁷ / ₃	4	600	15,833	—	D.o.
J. Anderssons fond.	Elevhjälp.	Byggmästaren J. Andersson.	1896 ⁵ / ₂	13	1,000	30,000	—	Kungl. Akademien för de fria konsterna.
Therése och Knut Anderssons d.o.	D.o.	Fru Therése och Knut Andersson.	1898 ⁸ / ₁₀	4	800	20,000	—	D.o.
von Beskowska stipendiifonden.	D.o.	Bernhard och Malin von Beskow.	1864 ⁷ / ₇	1	360	10,000	—	D.o.
Boberghs donation.	Till pris och uppmuntran för elever.	Godsegaren och fru O. G. Bobergh.	1880 ² / ₅	3	350	10,000	—	D.o.
Gahms fond.	Elevhjälp.	Ritmästaren Peter Gerhard Gahm.	1826 ²³ / ₆	1	100	3,000	—	D.o.
Hoffmans d.o.	Reseunderstöd åt elever.	Arkitekten Aug. Hoffman.	1888 ²⁸ / ₁₀	—	—	21,593	—	D.o.
Kinmansons d.o.	D.o.	Kammarrättsrådet C. L. Kinmanson.	1874 ¹ / ₃	1	1,200	35,000	—	D.o.
Jenny Linds d.o.	Utrikes studieresa åt d.o.	Fru Jenny Lind-Goldschmidt.	1876 ¹² / ₆	1	3,000	83,400	—	D.o.
Egron Lundgrens prismedel.	Guldmedalj åt akvarellmålare.	Genom utställning af Egron Lundgrens arbeten.	1878 ²⁵ / ₇	—	—	4,177	—	D.o.
Piperska donationen.	Att användas, på sätt akademien för dess läroverk finner lämpligast.	Hofintendenten F. M. Piper.	1876 ²² / ₁₂	—	200	18,000	—	D.o.
Ribbingska fonden.	Elevhjälp.	Kanslirådet Gustaf Ribbing.	1820 ⁷ / ₄	—	210	6,000	—	D.o.
Söderbergs donation.	D.o.	Öfverintendenten G. Söderberg.	1802 ³⁰ / ₁₂	1	280	8,000	—	D.o.
			1873 ⁷ / ₂	2	280	8,000	—	D.o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		
Uno Troilis fond.	Elevehjäl.	Änkefru Sophie Hellman, född Geijer.	1880 18/1	—	—	5,767	—	Kungl. Akademien för de fria konsterna.	
Akademiens särskilda d:o.	Elevers utrikes studier.	Grosshandlaren B. E. Dahlgren.	1874 18/5	2	3,500	100,000	—	D:o.	
Wilhelm Wohlfahrts minne.	Elevehjäl.	Fröken F. W. Wohlfahrt.	1889 28/3	—	—	11,284	—	D:o.	
Jacques Lamms prisfond.	Pris till författaren, svensk man eller kvinna, af det bästa arbete på de bildande konsternas eller konstindustriens område, som under en treårsperiod utgifvits.	Ingenjören Gustaf Mauritz Lamm.	1892 2/2 o. 13/3	1	1,200	10,188	—	Nationalmusei nämnd.	
D:o stipendiifond.	Resestipendium åt någon af museets tjänstemän för studier i utlandet.	Densamme.	1892 13/3	1	800	10,320	—	D:o.	
Fru Euphrosyne Abrahamsons gåvofond.	Stipendier åt elever vid akademiens konservatorium.	Grosshandlaren August Abrahamson.	1869 1/10	10	1,125	25,000	—	Kungl. Musikaliska akademien.	
Carl Benedicks fond.	D:o d:o.	Generalkonsuln Carl Benedicks.	1888 23/5	—	—	7,441	—	D:o.	
Emma Benedicks stipendiifond.	D:o d:o.	Fru Emma Benedicks.	1890 11/12	2	225	5,000	—	D:o.	
Bergs fond.	Belöningsjetoner åt d:o.	Organisten P. A. Berg.	1863 1/8	3	60	1,500	—	D:o.	
Bergers d:o.	Stipendier åt d:o.	Tullförvaltaren C. W. Berger.	1869 30/12	—	—	22,565	—	D:o.	
Bergmans gåvofond.	D:o d:o.	Lärarinnan Ellen Bergman.	1880 5/5	3	270	6,000	—	D:o.	
Berwalds stipendiifond.	D:o d:o.	Änkefru Hedvig Berwald.	1884 26/2	—	200	4,050	—	D:o.	
von Beskows d:o.	Resestipendium.	Bernhard och Malin von Beskow.	1864 7/7	—	—	22,457	—	D:o.	
van Booms d:o.	Stipendier åt elever vid akademiens konservatorium.	Professor J. van Boom.	1861 4/4	1	45	1,000	—	D:o.	
Carléns fond.	D:o d:o.	Fredrika Juliana Carlén.	1884 31/5	—	—	1,781	—	D:o.	
Hammarins stipendiifond.	D:o d:o.	Änkefru Elisabeth Hammarin.	1872 29/10	7	900	20,000	—	D:o.	
Harmoniska sällskapets donation.	Inköp af musikalier.	Harmoniska sällskapet.	1865 24/4	—	—	2,203	—	D:o.	
Hassells fond.	Inköp af fastighet för Mazerska kvartettsällskapet.	Kollegiisekreteraren C. J. Hassell.	1894 4/1	—	271	24,943	—	D:o.	
Hebbes stipendiifond.	Stipendium åt elever vid akademiens konservatorium.	Kunglig sekreteraren J. F. Hebbe.	1852 31/1	1	120	3,000	—	D:o.	
Händelska stipendiifonden.	D:o d:o.	Direktor musices J. A. Josephson.	1871 2/6	1	22	500	—	D:o.	
Kuhlaus fond n:r 1.	D:o d:o.	Grosshandlaren C. L. Kuhlau.	1860 29/5	1	45	1,000	—	D:o.	
D:o d:o n:r 2.	D:o d:o.	Hedvig Kuhlau med flere.	1866 17/3	1	45	1,000	—	D:o.	
Jenny Linds stipendiifond.	Resestipendium.	Jenny Lind-Goldschmidt.	1876 17/6	1	2,250	92,398	—	D:o.	
Lindströms d:o.	Stipendier åt elever vid akademiens konservatorium.	Handlanden Erik Elias Lindström.	1864 22/1	2	67	1,500	—	D:o.	
Lundwalls fond.	Uppförande hvarje år af större musikverk i Stockholm.	Häradshöfdingen A. Lundwall.	1898 14/4	—	1,312	105,142	—	D:o.	44)
Mankells stipendiifond.	Stipendier åt elever vid akademiens konservatorium.	Professor G. A. och Ch. Louise Mankell.	1871 12/6	1	45	1,000	—	D:o.	
Mazers fond.	Att understödja kammarmusiköfningar.	Fabrikören Johan Mazer.	1846 9/11	—	315	7,000	—	D:o.	
Michaelsons d:o.	Öfvande af kammarmusik i Mazerska kvartettsällskapet.	Brukspatronen August Michaelson.	1871 10/2	—	135	3,000	—	D:o.	
Netherwoods d:o.	Stipendier åt elever vid akademiens konservatorium.	Bankokommissarien W. Netherwood.	1867 28/5	1	9	200	—	D:o.	
Henriette Nissen-Salomans d:o.	D:o d:o.	Kompositören Sigfried Saloman.	1880 27/2	4	450	10,400	—	D:o.	
En onämnd stipendium.	D:o d:o.	Okändt.	1895 30/5	5	400	10,075	—	D:o.	
Fredrika Stenhammars stipendiifond.	D:o d:o.	Insamling.	1881 11	1	450	10,559	—	D:o.	
Musikaliska akademien d:o.	D:o d:o.	Akademien.	1856	12	603	13,745	—	D:o.	
Sällskapet Musikens vänner i Göteborg d:o.	D:o d:o.	Sällskapet Musikens vänner i Göteborg.	1894 24/11	1	259	9,841	—	D:o.	
Tamms och Widegrens fond.	D:o d:o.	Brukspatronen C. A. Tamm och kassören G. Widegren.	1865 26/12	1	220	2,000	—	D:o.	
Nobelstiftelsen.	»Prisbelöning åt dem, som under det förlupna året gjort mänskligheten den största nytta.»	Ingenjören, doktor Alfred Bernhard Nobel.	1895 27/11	—	—	31,225,000	—	En styrelse af 5 svenska män.	45)

F. d. Allmänna döfstuminstitutets donationsmedel.	Utbildning af döfstumlärare, understöd åt döfstumundervisningen samt utdelning af stipendier åt lärareelever.	Protokollssekreteraren P. A. Borg.	1809	—	11,605	510,115	—	Kungl. Statskontoret.
Filénska testamentsfonden.	Folkundervisningens befrämjande.	Kommerserådet P. E. Filén.	1822 ⁷ / ₉	7	3,500	27,593	—	D:o.
Donationsfonden för anordnande af föreläsningar i astronomi för yngre sjö-officerare.	Framgång af namnet.	Hans Maj:t Konungen.	1884 ³¹ / ₁₂	—	613	16,227	—	D:o.
Johnsonska donationsfonden.	Stipendium för studerande af handel och näringar utomlands.	Generalkonsul J. W. Johnson.	1888 ²² / ₄	—	5,500	199,631	—	D:o.
Militärsällskapet i Stockholm krigsskolestipendiefond.	Beklädnadshjälp eller uppmuntran till elev vid Kungl. Krigsskolan.	—	1893 ³¹ / ₈	—	—	2,712	—	D:o.
Noréenska testamentsfonden.	Underhåll af elever vid d:o.	Kanslirådet J. E. Noréen.	1803 ⁶ / ₈ o. 1811 ²⁷ / ₁₂	1	900	23,195	—	D:o.
Baltzar von Platens stipendiefond.	Stipendium till utexaminerad elev vid d:o.	Grefve B. von Platens änka och son.	1877 ¹⁶ / ₄	1	846	21,813	—	D:o.
Grefve Erik Posses donationsfond.	Utgifvande genom Riksarkivets försorg af äldre handlingar rörande fäderneslandets historia.	Sekreteraren i Krigshofrätten grefve C. E. L. V. Possé.	1868 ⁹ / ₅	—	1,000	36,251	—	D:o.
Helmfeldtska stipendiefonden.	Understöd åt medellösa studerande vid Uppsala universitet.	Fältnarskalken Helmfeldts änka M. H. von Parr.	1683 ³ / ₁₁	7	1,463	45,423	—	Stockholms magistrat genom en dess ledamot.
Flodinska d:o.	Stipendier åt d:o d:o samt vid Linköpings allmänna läroverk.	Borgmästaren Samuel Conrad Flodin.	1795 ²⁸ / ₅	15	4,430	156,481	—	Stockholms magistrat.
Dykska d:o.	D:o åt skolynglingar vid Stockholms gymnasium.	Remsnidaren Gudmund Dyk och hans hustru.	1659 ¹⁵ / ₆	—	27	600	—	Stockholms förmyndarekammare.
Hanssonska d:o.	D:o d:o.	Borgmästaren Hans Hansson.	1663 ⁴ / ₄	—	45	1,000	—	D:o.
> testamentsfonden.	D:o d:o.	Densamme.	—	—	17	379	—	D:o.
Jacobssons och Mattssons stipendiefond.	D:o åt >en torftig, skicklig och from student, eller djäkne, som tänker att tjena Gud i sin församling.	Rådman Claes Jacobssons hustru Margareta Jöransdotter.	1644 ⁸ / ₁₁	—	49	1,088	—	D:o.
Hedings d:o.	D:o åt studerande i Uppsala.	Margareta Persdotter Hedding.	1708 ²⁸ / ₈	1	40	850	—	D:o.
Möllers d:o.	D:o d:o.	Kamreraren Jacob Möller.	1798 ¹⁹ / ₄	2	100	2,400	—	D:o.
Thunskas stipendiefonden.	D:o d:o, däraf ett utrikes resestipendium.	Kammartjenaren Anders Thun.	1731 ³ / ₃	3	1,800	82,879	—	Förvaltningen af de under f. d. Kungl. Öfre Borg-rättens vård ställda medel.
L. V. Bergers stipendiefond.	Understöd åt borgaresöner från 10—15 års ålder.	Kryddkramhandels societeten.	1887	2	300	10,000	—	Borgerskapets bemedlingskommission.
Carlesonska stipendiefonden.	Stipendium.	Kammarherren A. J. F. Carleson.	1894 ¹⁴ / ₃	1	5,000	280,217	—	Riddarhusdirektionen.
Reuterskiölds stipendiefond.	Stipendier.	Öfverstelöjtnanten C. G. Reuterskiöld.	1814 ⁵ / ₇	3	1,050	19,052	—	D:o.
Hammarškiöld-Risellschiöldska stipendiefonden.	D:o åt elever vid Kungl. Krigshögskolan samt Kungl. Artilleri- och Ingeniörhögskolan.	Änkefru Vendela Risellschiöld, född Hammarškiöld.	1842 ¹¹ / ₅	20	1,650	60,649	—	En direktion.
Stiftelsen Lars Hiertas minne.	Att fritt och oberoende verka för det mänskliga framåtskridandet.	Fru Wilhelmina Hierta.	1877 ¹¹ / ₁₂	8	8,200	598,742	—	En styrelse.
Abraham Rydbergs stiftelse.	Danande af skickliga sjömän i det praktiska af yrket.	Grosshandlaren Abraham Rydberg.	1850 ⁴ / ₅	60	16,571	426,016	25,000	En direktion.
Fredrika-Bremer-förbundets stipendiefonder.	Yrkes- och studiistipendier åt kvinnor.	Fredrika-Bremer-förbundet.	1887	18	4,950	245,897	—	En af förbundet utsedd styrelse.
Björökska stipendiefonden.	Stipendier åt skollärare.	Grosshandlaren S. Björök.	1802	—	—	200	—	Styrelsen för Samfundet pro fide et christianismo.
Rudbeckska d:o.	D:o d:o.	Öfverste A. Rudbeck.	1802	—	—	250	—	D:o.
Anderssons fond.	Resestipendier åt handtverksynglingar.	Byggmästaren Johan Andersson och hans fru.	1898 ³¹ / ₀	—	—	54,515	—	Svenska slöjdföreningen.
Hamelmannska fonden.	D:o d:o.	Fabrikören J. C. W. Hamelmann.	1882 ¹⁹ / ₄	5	1,250	11,492	—	D:o.
Wallmarkska d:o.	Understöd åt handtverksynglingar samt belöningar för uppfinningar.	Öfverdirektören L. J. Wallmark.	1847 ² / ₇	—	800	20,402	—	D:o.
Israelitiska ynglingaföreningen.	Understöd åt judiska ynglingar, som egna sig åt vetenskapliga studier, handverk eller skön konst.	—	1819 ¹⁰ / ₁₁	12	1,721	32,100	—	En styrelse.
Riksbankens jubelstipendistiftelse.	Stipendier åt studerande vid Uppsala akademi, företrädesvis sådana, hvilkas fäder äro eller varit anställda i Riksbankens tjänst.	Fullmäktige och tjänstemän i Riksbanken.	1868 ⁴ / ₁₀	1	200	8,046	—	Styrelsen för Bankostatens änke- och pupillkassa.
Summa			—	584	334,049	43,862,337	527,296	
d) Stiftelser för sjukvård (ej själfhjälpskassor).								
Konung Oscar II:s och Drottning Sofias jubileumsfond.	Vårdande, vid särskildt därför upprättade anstalter, af medellösa, Stockholms kommun tillhörande personer, som lida af lungtuberkulos.	Stockholms stadsfullmäktige.	1897 ¹ / ₆	14	1,306	222,809	—	Drätselnämndens 1:a afdeling.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		Delegat-afgifter år 1900. Kronor.
Stockholms sjukhem.	Att till vård mottaga af obotlig eller långvarig sjukdom lidande personer. företrädesvis från hufvudstaden.	Generaldirektören Magnus Huss m. fl.	1860 ²⁰ 2	197	144,144	3,476,276	679,000	En styrelse.	— 46)
Allmänna barnbördshuset i Stockholm.	Vård af barnafödelskor under deras barnbördstid.	Statsinstitution.	1775	1,341	33,023	422,851	200,000	En direktion.	— 47)
Asylen för fattiga barnafödelskor och deras barn.	Vård och underhåll åt från barnbördshuset i Stockholm utskrifna fattiga kvinnor med deras späda barn.	Kammarherren W. A. Benedicks o. professorn F. A. Cederschiöld.	1868 ⁵ 4, 1881 ²¹ 7	254	17,872	769,308	—	Densamma.	—
Kungl. sällskapet »Pro Patria».	Upprätthållande af ett barnbördshus och därmed förenad försörjning af späda barn, födda inom inrättningen, samt utdelande af medaljer och jetoner afvensom penningunderstöd för långvarig och trogen tjänst.	Assessorn doktor Chr. Ramström.	1774	18	430	179,906	66,000	En direktion.	— 48)
Barnsjukhuset Samariten.	Vård af, företrädesvis obemedlade, sjuka barn från Stockholm och dess närmaste omnejd.	Sammanskott.	1888 ¹⁸ 2	222	14,185	364,203	—	En styrelse.	—
Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn.	Vård af fattiga sjuka barn.	Medicine doktor P. Elmstedt.	1848 ³⁰ 6	4,492	87,785	1,464,209	621,200	D:o.	— 49)
Sabbatsbergs brunnslasarett.	Kostnadsfri bostad, föda, läkarevård, medikamenter och varma bad åt fattiga sjuka personer under brunnsdrickning vid Sabbatsbergs hälsobrunn.	Professor Erik Gadelius och brunnsgäster.	1807 ⁶ 7	70	1,722	56,411	11,000	En direktion.	—
Strandbergsska läkareinrättningen.	Fri läkarevård och medicin samt understöd under sjukdom åt panvres hontaux inom hufvudstaden.	Assessorn doktor Z. Strandberg.	1793 ²² 8	—	5,955	234,475	—	D:o.	—
Diakonissanstalten.	Att utbilda kvinnor af evangelisk-luterska bekännelsen för vård af sjuka och nödlidande.	—	1849	—	142,307	432,328	208,500	En styrelse.	—
Sophiahemmet.	Att dana och för den offentliga och enskilda sjukvårdens behof tillhandahålla kunniga och skickliga sjuksköterskor.	Drottning Sophia.	1890 ²¹ 1	—	—	605,005	355,368	D:o.	—
Bruzeli fond.	Understöd åt medellösa konvalescenter.	Professor R. Bruzelius.	—	—	—	1,514	—	Kungl. direktionen öfver Serafimerlasarettet.	—
M. F. W:s d:o.	—	—	—	—	—	3,000	—	D:o.	—
Lotten Norlunds d:o.	Understöd åt medellösa konvalescenter, att de vid brunnen, bad eller annorledes må söka återvinna hälsa.	Änkefru Lotten Norlund.	1895 ² 10	—	410	10,243	—	D:o.	—
Lincoln Paykulls minne.	—	—	—	—	40	1,000	—	D:o.	—
Sederholmsska donationsfonden.	Sjukvård.	Expeditionssekreteraren H. F. Sederholm.	1853 ⁹ 19	—	—	56,403	—	D:o.	—
Sjöstedtska gåfomedlen.	Kostnadsfri vård för obefordrade prästmän och civila e. o. tjänstemän i Stockholm och dess närmaste omgifning.	Kontraktsposten N. J. Sjöstedt.	1858 ²⁶ 10	—	—	6,000	—	D:o.	—
Brunnska fonden.	Fria elektriska kurer för fattiga sjuka.	Stadsmäklaren J. C. Brunn.	1816 ²⁹ 4	—	—	1,461	—	Kungl. Medicinalstyrelsen.	—
von Beskows donationsfond.	Stockholms stads och läns kurhus.	Friherre B. och hans hustru Malin von Beskow.	1864 ⁷ 7	—	—	1,200	—	Direktionen öfver Stockholms stads och läns kurhus.	—
Horns d:o.	D:o d:o.	Excellensen greve Clas Horn.	1822 ¹ 5	—	—	12,500	—	D:o.	—
Lieberts d:o.	Frisägar å d:o för en sejlareämbetet i Stockholm tillhörig person.	Sejlareäldermanen J. F. Liebert och hans hustru, född Weber.	1832 ¹⁸ 19	—	—	4,176	—	D:o.	—
Söderbergs fond.	Underhåll af testators graf samt till mat och sjukvårdsartiklar åt fattiga sjuka genom församlingsdiakonissorna.	Grosshandlaren John Söderberg.	1894	—	400	12,000	—	Katarina kyrkoråd.	—
Lagermans testamentsfond.	Understöd åt sängliggande fattiga.	Handlanden J. Lagerman.	1780 ⁵ 7	4	125	2,500	—	Kungsholms d:o.	—
Lindholms fond.	Understöd åt konvalescenter, som, födda i och tillhörande Hedvig Eleonora församling, utan skydd och tillgångar utskrifvas från Sabbatsbergs sjukhus.	F. d. postförvaltaren J. A. Lindholm.	1896	2	20	9,050	—	Hedvig Eleonora fattigvårdsstyrelse.	—
Hööks donation.	Underhåll af en graf samt understöd åt fattiga blind, ofärdiga eller eljest svårt sjuka personer inom församlingen, det senare dock först efter lifräntegäres död.	Komministern C. E. Höök o. hans hustru.	1883 ²⁸ 3	—	—	5,000	—	Adolf Fredriks kyrkoråd.	—

Levy Eliassons minnesfond.	Understöd åt fattiga till brunns- eller badkur eller landvistelse.	Ankefru Edeline Eliasson.	1887 ¹⁰ / ₂	6	250	5,000	—	Mosaiska församlingens föreståndare.	—
Föreningen för sjukvård i fattiga hem.	Att genom föreningens sjuksköterskor lämna vård åt fattiga sjuka i deras hem inom Adolf Fredriks och Johannes församlingar.	Fru Ebba Lind af Hageby, född Hierta.	1888 ¹⁰ / ₅	321	6,630	15,476	—	En nämnd.	—
Svenska föreningen Röda korset.	Vård af sjuka och sårade i fält.	Hertigen af Östergötland.	1864 ¹³ / ₁₂	4	225	56,887	—	Föreningens verkställande utskott.	—
Föreningen Röda korsets sjuksköterskehem.	Att bereda hem för sjuksköterskor, tillhörande svenska föreningen Röda korset, att utbilda sjuksköterskeelever för samma förening samt att i hemmet mottaga sjuka.	Flere i Stockholm bostatta personer.	1900 ²¹ / ₅	—	—	50,473	19,351	En styrelse.	—
Svenska samaritföreningen.	Undervisning om hjälp vid plötsliga olycksfall.	Generaldirektören E. M. Edholm.	1883 ¹² / ₁₂	—	—	5,407	—	Svenska föreningen Röda korsets verkställande utskott.	—
Skyddsföreningen för sinnessjuka.	Understöd åt sinnessjuka och från sinnessjukdom tillfrisknade personer.	Medicinalrådet C. U. Sonden.	1868 ² / ₇	82	1,250	34,348	—	En styrelse.	—
Eliassonska understödsfonden.	Att betala afgifterna till Stockholms arbetareförening och dess sjukfond för fattiga och sjuka medlemmar.	Fabrikören L. och fru E. Eliasson.	1874	20	252	5,301	—	Stockholms arbetareförening.	—
Fagerströmska fonden.	Att betala delegareafgifter för arbetslösa delegare i Stockholms bagaregesällförenings sjuk- och begravningsfond.	Bagaren J. A. Fagerström.	1884 ⁸ / ₈	4	17	1,249	—	Stockholms bagaregesällförenings sj.- o. b.-fonds styrelse.	—
Kungl. Teaterns arbetares o. betjentes sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp samt understöd.	Friherre G. F. Åkerhielm och öfverste I. P. Törner.	1823 juni	20	1,878	83,145	—	Direktionen för Kungl. Teaterns pensionsinrättning.	—
Israelitiska sjukhjälp- och begravningsällskapet.	Att vårda och understödja sjuka israelitiska män och kvinnor samt ombesörja deras begravning.	Köpmannen Aron Isaak.	1788 ⁴ / ₁₀	—	4,150	62,725	12,900	En styrelse.	—
Stockholms skorstensfejaremästareförenings olycksfallsförsäkringskassa.	Olycksfallsförsäkring för arbetspersonalen inom föreningen.	Stockholms skorstensfejaremästareförening.	1893 ¹⁸ / ₄	14	139	8,708	—	Föreningens styrelse.	—
Rörstrands konvalescentfond.	Att bereda sjukliga arbetare vid Rörstrand tillfälle att för sin hälsas vårdande vistas å landet.	Rörstrands aktiebolag.	1898 ² / ₅	26	1,550	10,251	—	Rörstrands sj.- o. begr.-kassas styrelse.	—
D:o olycksfallsförsäkringsfond.	Understöd vid olycksfall bland personalen vid Rörstrand.	Detsamma.	1886 ¹⁰ / ₅	3	113	10,741	—	Rörstrands pensionskassas styrelse.	—
Samma		—	—	7,114	466,178	8,703,539	2,173,319		

e) Sjuk- och begravningskassor (själfhjälpskassor).

174 registrerade sjuk-kassor.	—	—	—	Ca 13,500	626,501	1,199,522	—	—	660,371
Arbetarnes vid K. A. Almgrens sidenfabrik sj.- o. begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1877 ²⁰ / ₂	18	828	2,000	—	En styrelse.	764
Stockholms bagaregesällförenings sj.- o. begr.fond.	D:o.	—	1506 ⁸ / ₁₂	63	2,408	6,712	—	D:o.	2,039
Barberare- o. frisörbiträdenas sj.- o. begr.kassa.	D:o.	—	1891 ¹ / ₁₁	—	—	852	—	D:o.	163
Beckmanska officinens nödhjälpskassa.	D:o.	Boktryckaren Johan Beckman.	1872	15	670	5,759	—	D:o.	366
Borstbinderiarbetarnes sj.- o. begr.kassa.	D:o.	—	1882 ⁵ / ₆	2	179	779	—	D:o.	138
Cigarrarbetareföreningens sj.- o. b.hj.kassa.	D:o.	—	1851 ²⁷ / ₁₀	14	943	1,112	—	D:o.	698
De blindas förenings sjuk-kassefond.	Sjukhjälp (verkar inom hela landet).	Redaktör Alrik Lundberg.	1897 ⁵ / ₁₂	61	2,410	94,536	—	De blindas förenings styrelse.	202
Sj.- o. begr.kassan Dufvan.	Sjuk- och begravningshjälp.	Fabrikören A. G. Dufva.	1882 ⁶ / ₅	—	680	6,784	—	En styrelse.	347
Eldarnes sj.- och begr.kassa.	D:o.	—	1885 ²⁹ / ₃	—	324	600	—	D:o.	275
Femhundraåttioförbundets begr.fond.	Begravningshjälp.	—	1892 ²⁷ / ₃	3	600	1,241	—	D:o.	1,084
Sjuk- och begravningskassan D. Forssell.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1882 ³¹ / ₅	12	438	1,529	—	D:o.	336
Gifta servitörernas förening.	D:o.	—	1886 ⁷ / ₂	12	120	3,176	—	D:o.	530
Goodtemplarordenes själfhjälpsförening.	Att bereda sina medlemmar billig liffförsäkring.	—	1889	74	146,000	240,000	—	D:o.	257,700
Svenska hattmakareföreningen.	Sjukhjälp m. m. (Verkar inom hela landet.)	—	1874	36	825	1,078	—	D:o.	1,017
Hattmakarnes sj.- o. b.kassa.	Sjuk- och begravningshjälp. (Verkar inom hela landet.)	—	1863	7	240	883	—	D:o.	404
Hautboisternas understöds-kassa.	Begravningshjälp samt understöd.	—	1869 ²⁸ / ₁₁	2	300	11,971	—	D:o.	238
Järnvägsbetjenings begr.-kassa.	Begravningshjälp. (Inom statens järnvägsbetjening.)	—	1873 ¹ / ₉	3	450	6,475	—	D:o.	930

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning under år 1900		7. Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	8. Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	9. Stiftelsen förvaltas af:	10. Anmärkningar.	
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				Delegare-afgifter år 1900. Kronor.	Öfriga anm.
Statens järnvägstjänstemäns understödsförening.	Begravningshjälp.	Stationsinspektorsföreningen.	1890 ¹ / ₁	8	4,000	17,934	—	En styrelse.	4,858	
Konduktör- och packmästareföreningens begr.kassa.	D:o.	—	1868	3	700	3,690	—	D:o.	613	
Konstförvandtskapets änkehjälpsfond.	D:o och änkehjälpsfond.	—	1854 ¹⁸ / ₄	18	570	13,928	—	D:o.	75	
Svenska konstnärernas understöds- o. sjukhjälpsförening.	Understöd och sjukhjälp.	—	1889	8	500	37,815	—	D:o.	810	
Kypareföreningens sj.- och begr.fond.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1869 ²⁸ / ₁₁	17	529	10,810	—	D:o.	1,049	
Körsnärarbetareföreningens d:o.	D:o.	—	1877 ⁵ / ₇	5	215	2,857	—	D:o.	311	
Svenska statsbanornas lokomotivförare- o. eldareförening.	Begravningshjälp och understöd.	—	1891 ¹⁷ / ₆	3	1,320	29,326	—	D:o.	5,190	
Ludvigsbergs verkstads arbetares sj.- o. begr.kassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	Ingenjören Jacques Lamm.	1867	101	3,787	21,752	—	D:o.	3,555	
Lykttändarnes och sifonpumparnes vid Stockholms gasverk d:o.	D:o samt understöd.	—	1869	45	1,570	4,814	—	D:o.	2,128	
D:o d:o enskilda begr.fond.	Begravningshjälp.	—	1887	3	636	353	—	D:o.	658	
Ammunitionsfabriken Mariebergs sj.- o. b.kassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1890 ¹⁷ / ₃	27	1,065	3,045	—	D:o.	1,017	
Maskinistföreningens i Stockholm sj.- o. b.fond.	D:o samt understöd.	—	1848 ²² / ₁	108	4,713	59,842	—	D:o.	6,168	
Svenska murareförbundets Stockholmsafdeln. olycksfallsfond.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1890 ²³ / ₈	61	1,997	11,910	—	D:o.	4,160	
Stockholms murares sj.- o. begr.kassa.	D:o.	—	1869 ⁹ / ₇	34	1,930	9,127	—	D:o.	2,704	
Svenska musikerföreningen.	D:o samt pensioner.	—	1885 ⁵ / ₁₀	36	1,815	23,792	—	D:o.	3,088	
Understöds-kassan vid A. L. Normans boktryckeriaktiebolag.	D:o d:o.	—	1874 ¹ / ₇	24	1,645	4,278	—	D:o.	1,760	
Operakörens enskilda kassa.	Begravningshjälp och pensioner.	Förste hofkapellmästaren C. Nordqvist.	1876 ¹⁸ / ₈	4	600	10,380	—	D:o.	45	
Perukmakareföreningen.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1876 ¹¹ / ₂	5	313	3,256	—	D:o.	207	
Polispersonalens i Stockholm enskilda begr.- o. understöds-kassa.	Begravningshjälp och understöd.	—	1886 ⁶ / ₄	10	7,939	6,190	—	D:o.	8,665	
Stockholms posttjänstemäns själfhjälpsförening.	Sjukhjälp.	—	1877 ²¹ / ₅	10	692	8,236	—	D:o.	853	
D:o d:o.	Begravningshjälp.	—	1888 ¹ / ₁	2	400	4,475	—	D:o.	95	
Resepostexpeditörsföreningen i mellersta och östra post-distrikten.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1875 ²⁸ / ₇	34	2,466	20,901	—	D:o.	3,328	
Postbetjeningsförbundets kassa.	D:o.	—	1892 ⁵ / ₅	5	36	952	—	D:o.	152	
Renard och Elbes arbetares sj.- o. begr.kassa.	D:o.	Fabrikören A. Elbe.	1875 ²² / ₁₁	12	300	1,725	—	D:o.	180	
Stockholms rotemäns begr.fond.	Begravningshjälp.	—	1893 ¹ / ₁₁	1	600	4,500	—	D:o.	1,156	
Sadelmakeriarbetarefackföreningens sj.- o. begr.fond.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1889 ²¹ / ₄	5	290	1,191	—	D:o.	424	
Sjömannaföreningen.	D:o samt understöd och pensioner.	—	1863 ¹⁹ / ₁	215	10,608	238,120	—	D:o.	3,470	
Skomakaremästareföreningens i Stockholm sjuk-kassa.	Sjukhjälp.	—	1881	13	1,070	23,772	—	D:o.	517	
Stockholms skrädderiarbetareförenings d:o.	Sjuk- och begravningshjälp.	—	1883 ¹⁴ / ₁	41	2,150	14,033	—	D:o.	2,765	
Stockholms snörmakareförening »Framåt».	D:o.	—	1893 ²⁷ / ₃	2	80	374	—	D:o.	119	

Södra spårvägarne sjukhjälpförening.	Sjuk- och begrafningshjälp.	—	1893 ^{11/12}	15	608	2,617	—	En styrelse.	792
Svenska statsbanebetjenings understödsförening.	Begravningshjälp och understöd.	—	1883 ^{23/3}	49	8,050	112,584	—	D:o.	17,814
Statsbanvakternas förenings- o. begr.kassa.	Begravningshjälp.	—	1893 ^{2/9}	4	600	1,606	—	D:o.	1,082
Sveaordens begr.kassa.	D:o.	—	1868 ^{2/4}	14	1,400	13,766	—	D:o.	573
Sämskmakeriarbetarnes i Stockholm sj.- o. b.kassa.	Sjuk- och begrafningshjälp.	—	1792 ^{27/12}	2	13	2,120	—	D:o.	44
Föreningen för sömmerskor.	D:o samt understöd.	—	1880 ^{3/10}	435	5,857	36,914	—	D:o.	3,753
Tapetserarnes sj.- o. b.kassa.	D:o.	—	1876 ^{17/2}	13	1,072	6,188	—	D:o.	1,171
Svenska teaterförbundet.	D:o.	—	1894 ^{4/11}	10	1,880	63,200	—	D:o.	—
Timmermans- o. handtverks- statens vid Kungl. Flottan begr.kassa.	Begravningshjälp.	—	1850	5	600	6,990	—	D:o.	—
Föreningen T. H. o. K. (Tron, hoppet och kärleken).	Sjuk- och begrafningshjälp.	—	1882 ^{3/1}	19	1,130	—	—	D:o.	1,304
Tullbevakningens begr.kassa- förening i Stockholm.	Begravningshjälp.	—	1884 ^{9/8}	6	775	18,830	—	D:o.	497
Aktiesällskapet Södermalms tvätt- och badinrättnings personals sjukhjälpkassa.	Sjukhjälp.	—	1879 ^{24/8}	11	276	6,981	—	D:o.	357
Underofficerssällskapet i Stockholm.	Begravningshjälp och understöd.	—	1887 ^{1/7}	8	842	9,528	—	D:o.	2,288
Underofficerarnes vid Kungl. Göta lifgarde begr.kassa.	Begravningshjälp.	—	1861 ^{10/4}	—	—	925	—	D:o.	212
Underofficerarnes vid Kungl. Flottan i Stockholm begr.- o. gratialkassa.	D:o och gratial.	—	1769 ^{1/1}	36	992	15,454	—	D:o.	494
Stockholms urmakareföre- nings sjukhuskassa.	Sjuk- och begrafningshjälp.	—	1884	2	80	2,188	—	Stockholms urmakare- förenings styrelse.	196
Sällskapet Vänskapsbröderna.	D:o samt pensioner.	—	1827 ^{8/12}	72	3,800	50,438	—	En styrelse.	2,950
Sj.- o. begr.kassan Nya vän- skapsföreningen.	D:o.	—	1875 ^{4/8}	68	3,468	1,624	—	D:o.	3,059
Stockholms kristliga yng- lingaförenings sj.- o. begr.- hjälpskassa.	D:o.	—	1876 okt.	4	171	2,141	—	D:o.	491
	Summa	—	—	15,455	870,066	2,532,481	—		

f) Pensionsfonder (utan afgifter af delegare).

Bergstenska fonden.	Pensioner åt fattiga prästänkor och prästdöttrar.	Änkefru M. L. Berg- sten.	1826 ^{12/11}	3	214	4,650	—	Stockholms stads kon- sistorium.	—
Häggmanska d:o.	D:o åt prästdöttrar.	Mamsell O. N. Hägg- man.	1870 ^{28/9}	4	125	2,989	—	D:o.	—
Jungbladiska d:o.	D:o åt prästänkor.	Prosten B. Jungblad.	1832 ^{9/5}	3	128	3,542	—	D:o.	—
Lagus fond.	D:o åt kyrkoherdeänkor.	Änkefru C. U. Lagus.	1851 ^{29/7}	2	227	5,750	—	D:o.	—
Renströmska fonden.	D:o åt änkor efter civila tjänstemän.	Sekreteraren Olof Ren- ström.	1818 ^{31/12}	9	675	16,552	—	D:o.	—
Sahlstedtska d:o.	D:o åt fattiga prästdöttrar.	Mamsell U. A. R. Sahl- stedt.	1868 ^{28/11}	1	70	1,500	—	D:o.	—
Berggrens understödsfond.	Pensioner och tillfälliga understöd samt gratifika- tioner till personer, intagna å Sabbatsbergs ålder- domshem.	Grosshandlaren och fru R. Berggren.	1895	—	3,578	81,791	—	Nikolai kyrkoråd.	—
Beironii fond.	Pensioner.	Handlanden K. B. Be- ronius.	1870	3	120	3,166	—	D:o.	—
Carl David Berséns d:o.	Lifränta.	Fröken Mathilda Ber- sén.	1897	1	458	10,470	—	D:o.	—
Boijeska fonden.	Pensioner.	Gravören J. P. Boije.	1872	5	750	18,675	—	D:o.	—
Nils Vilhelm Ekebergs fond.	D:o.	Grosshandlaren C. W. Brink.	1889	2	200	5,225	—	D:o.	—
Doktor Fr. Fehrs minne.	D:o.	Doktor Fehrs konfir- mander.	1895	2	100	2,386	—	D:o.	—
Minnet af J. E. Féron och hans hustru.	D:o och barnavård.	Skomakaren J. E. Fé- ron.	1877	4	80	2,095	—	D:o.	—
Fatima Hertzers fond.	D:o.	Fru Jeannette Nord- lund, f. Hertzer.	1889	2	170	4,167	—	D:o.	—
Kreijss d:o.	D:o.	Assessorn F. Kreij.	1827	2	118	2,362	—	D:o.	—
Michaelssons d:o.	D:o.	Grosshandlaren F. Mi- chaelsson.	1825	2	20	507	—	D:o.	—
Otterska fonden.	D:o och understöd.	Änkefru L. M. Otter, född Edman.	1861	34	1,145	41,322	—	D:o.	—

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		
Petterssons fond.	Pensioner.	Mamsell Sofia M. Pettersson.	1896	2	400	10,181	—	Nikolai kyrkoråd.	
Pfeils d:o.	D:o.	Revisorn J. E. Pfeil.	1797	3	50	1,010	—	D:o.	
F. d. Riddarholmsförsamlingens enskilda pensionskassa.	D:o.	—	—	5	125	3,747	—	D:o.	
Rogstadii fond.	D:o.	Änkefru J. Rogstadius, född Löfblad.	1786	5	25	508	—	D:o.	
Scharps d:o.	D:o.	Grosshandlaren J. H. Scharp och hans hustru.	1888	3	90	2,027	—	D:o.	
Sundgrens d:o.	D:o.	Änkefru A. S. Sundgren.	1894	2	105	5,297	—	D:o.	
Toutins d:o.	D:o.	Änkefru A. M. Toutin, född Tottie.	1791	4	32	556	—	D:o.	
Wadströms d:o.	D:o.	Mamsell Ulrika Wadström.	1797	4	15	250	—	D:o.	
Anna Cath. Wickbergs d:o.	D:o.	Grosshandlaren och fru Robert Berggren.	1895	14	2,800	56,050	51,400	D:o.	
Zetterstens d:o.	D:o.	Garfvaren J. H. Zettersten.	1790	1	3	50	—	D:o.	
Åkerlunds d:o.	D:o.	Fröken Augusta Åkerlund.	1882	2	130	3,090	—	D:o.	
Godus d:o.	D:o åt 2 ålderstigna fruntimmer eller änkor.	Segelmakaränskan C. Godu.	1801 ²⁹ / ₅	2	22	556	—	Nikolai fattigvårdsstyrelse.	
Strähles d:o.	D:o åt 2 öfver 60 år gamla änkor efter civila tjänstemän i staten.	Kamreraränskan H. Strähle.	1829 ²⁸ / ₃	2	105	3,000	—	D:o.	
Bergquists d:o.	Pension åt en ogift dotter, som försörjer sin moder.	Mamsell M. C. Bergquist.	1861 ² / ₅	1	45	1,000	—	Klara fattigvårdsstyrelse.	
Brobergs d:o.	Pensioner.	Viktualiehandlanden C. J. Broberg.	1845 ² / ₆	—	—	11,000	—	D:o.	8)
Forssmans d:o.	D:o åt 2 borgaränkor.	Tapetsaren C. G. Forssman.	1858 ¹⁰ / ₂	2	68	1,500	—	D:o.	
Godus d:o.	D:o åt 2 änkor eller jungfrur, 60 år gamla.	Segelmakaränskan C. Godu.	1787 ¹⁴ / ₄	2	25	556	—	D:o.	
Hoppenstedts d:o.	Beredande af lifränta åt en flicka.	Fru Adlersparre.	1871	1	15	470	—	D:o.	
Meuniers d:o.	Pensioner åt 2 fattiga gummor.	Mamsell S. M. Meunier.	1840 ⁹ / ₅	2	135	3,000	—	D:o.	
Pihlgrens d:o.	D:o åt 2 dygdiga fattiga flickor.	Mamsell U. E. Pihlgren.	1813 ⁹ / ₈	2	68	1,500	—	D:o.	
Strähles d:o.	D:o åt 2 civila tjänstemäns änkor.	Änkefru H. M. Strähle.	1829 ²⁸ / ₃	2	135	3,000	—	D:o.	
Bergensträhles donation.	D:o och understöd åt fattiga sjuka.	Fröken S. L. Bergensträhle.	1899 ¹ / ₈	3	138	4,000	—	Jakobs och Johannes kyrkoråd.	
Brandells d:o.	D:o åt änkor samt ogifta, till mogna år komna personer.	Anna M. Brandell.	1795 ²⁹ / ₆	6	135	2,700	—	D:o.	
De Geers d:o.	D:o åt änkor.	Friherrinnan Catarina Ch. De Geer, född Ribbing.	1783 ¹⁴ / ₃	6	135	2,250	—	D:o.	
Ruckmans d:o.	D:o åt 8 obemedlade, öfver 60 år gamla fruntimmer.	Fröken Maria Ruckman.	1887 ¹² / ₁	8	800	20,000	—	D:o.	
Sebalts d:o.	D:o åt änkor och barn.	Justitiekanslersänskan Ulrika Eleonora Sebalts.	1797 ¹⁹ / ₆	20	500	8,333	—	D:o och pastor.	
Stahres d:o.	D:o åt änkor eller ogifta personer.	Komministern N. J. Stahre och hans hustru.	1882 ²² / ₅	22	2,520	74,921	—	D:o d:o.	
Ekholms testamentsfond.	D:o åt fattiga medborgares änkor eller minderåriga barn.	Guldsmeden Johan Ekholm.	1806 ⁵ / ₆	4	120	2,530	—	Jakobs och Johannes fattigvårdsstyrelse.	
Noréenska pensionsfonden.	D:o åt behöfvande tjänstemäns änkor och döttrar.	Kanslirådet J. E. Noréen.	1803 ⁶ / ₆ , 1811 ²⁷ / ₁₂	99	2,364	52,869	—	D:o.	50)
Reinstedts testamentstagares donationsfond.	D:o åt änkor och ogifta döttrar efter ämbets- och tjänstemän i kronans ämbetsverk.	Änkefru Reinstedts testamentstagare.	1846 ¹ / ₉	5	337	8,271	—	D:o.	51)
Sandbergs testamentsfond.	Pension åt ett fattigt fruntimmer af bättre stånd inom församlingen.	Fröken Catharina Sandberg.	1812 ⁹ / ₇	1	57	1,278	—	D:o.	
Botinska eller Schönborgska fonden.	Pensioner åt 5 änkor samt gratifikation åt församlingens kyrkonotarie.	Grefve Jan Gyllenborg.	1831 ¹² / ₁₀	6	450	9,000	—	Maria kyrkoråd.	
Dahlqvistska donationsfonden.	Pension åt fattig och sjuklig änka.	Änkefru Christina Dahlqvist.	1784 ¹⁷ / ₁₀	1	14	338	—	D:o.	
Körnerska d:o.	Pensioner åt 6 blinda i församlingen.	Landbrukaren J. G. Körner.	1860 ¹⁸ / ₁₁	6	180	3,000	—	D:o.	
Möllerska d:o.	D:o åt 3 änkor.	Kamreraren Jacob Möller.	1796 ¹⁹ / ₁₁	3	83	1,667	—	D:o.	
Ostermanska d:o.	D:o åt 4 d:o.	Tolagsbokhållaränskan Valborg Pihlman, född Osterman.	1779 ³⁰ / ₁₁	4	407	9,036	—	D:o.	
Abrahamsons lifräntefond.	Insättning i ränte- och kapitalförsäkringsanstalt för flickor i Prins Carls uppfostringsinrättning, Philipsenska skolan eller Malmqvistska anstalten.	Badarmästaren J. O. Abrahamson.	1870 ²⁰ / ₂ , 1871 ²¹ / ₃	6	150	3,901	—	Maria fattigvårdsstyrelse.	

Wirrwachs fond.	Pensioner eller understöd åt 11 änkor inom församlingen.	Apotekaränskan C. E. Wirrwachs.	1788 ¹² / ₄	11	400	8,333	—	Maria fattigvårdsstyrelse.
Godus d.o.	D:o åt fattiga änkor.	Segelmakaränskan C. Godu.	1787	12	348	8,333	—	Katarina kyrkoråd.
Öfverströms d.o.	D:o och lifränor.	Kyrkoherden F. W. Öfverström.	1865	14	980	20,238	—	D:o.
Almgrens d.o.	D:o.	Advokatfiskalen J. P. Almgren.	1821 ²⁹ / ₄ , 1822 ²⁷ / ₆ ,	2	53	1,050	—	Katarina fattigvårdsstyrelse.
Branders d.o.	D:o.	Fröken Johanna Fredrika Brander.	1872 ¹³ / ₅	8	600	15,000	—	D:o.
Flobergs d.o.	D:o.	Guldsmeden Sven Floberg.	1820 ²¹ / ₁₀ , 1830 ²³ / ₇ ,	1	75	1,500	—	D:o.
Godus fond n:r 2.	D:o.	Segelmakaränskan C. Godu.	1797 ¹² / ₂	4	67	1,333	—	D:o.
Holms fond.	D:o och lifränor.	Änkefru Johanna Lovisa Holm.	1892 ²⁸ / ₅	5	800	20,000	—	D:o.
Osoengii d.o.	D:o.	Kammarrättsrådsinnan B. Ch. Osoengius.	1853 ²⁶ / ₅	3	150	3,000	—	D:o.
Strähles d.o.	D:o.	Kamreraränskan H. M. Strähle.	1829 ²⁸ / ₃	2	150	3,000	—	D:o.
Tengströms d.o.	D:o.	Kamreraren C. A. Tengström.	1864 ⁶ / ₁ , 1868 ⁴ / ₁₀	8	400	10,100	—	D:o.
Östbergs d.o.	Pension.	Öfvervägaren Fr. J. Östberg.	1813 ¹⁸ / ₂	1	24	400	—	D:o.
Bomans d.o.	Pensioner åt 2 välfrejdade älderstigna.	Kammarskrifvaren E. Bomman.	1817 ⁹ / ₆	2	102	1,700	—	Kungsholms kyrkoråd.
Hallgrens testamentsfond.	D:o åt fattiga fruntimmer.	Mamsell S. Hallgren.	1841 ²⁵ / ₁₀	2	75	1,500	—	D:o.
Lindblads d.o.	D:o åt 2 fattiga änkor efter ståndspersoner eller borgare.	Lifmedikus C. A. Lindblad.	1822 ²² / ₁₁	2	100	2,000	—	D:o.
Godus d.o.	D:o åt 3 fruntimmer.	Segelmakaränskan C. Godu.	1791 ¹² / ₂	3	59	1,413	—	Kungsholms fattigvårdsstyrelse.
Folckerska och Barekerska testamentet.	Pension åt en fattig kvinna.	Änkefru Catarina Charlotta Barck.	1867 ²⁵ / ₉	1	80	2,000	—	Hedvig Eleonora kyrkoråd.
Widings testamente.	Pensioner åt fattiga, välfrejdade änkor samt premier vid skolorna i församlingen.	Kyrkoherden L. P. Widing.	1814 ³¹ / ₈	—	270	6,800	—	D:o.
Filéns fond.	D:o åt fattiga änkor i Stockholm.	Kommerserådet P. E. Filén.	1822 ⁷ / ₉	14	788	17,500	—	Adolf Fredriks fattigvårdsstyrelse.
Godus d.o.	D:o åt d:o eller ogifta kvinnor inom församlingen.	Segelmakaränskan C. Godu.	1787 ¹⁴ / ₄	2	22	560	—	D:o.
Lundgrenska fonden.	D:o åt fattiga änkor inom d:o.	Kammarjunkaren C. von Köhler.	1857 ² / ₃	5	338	7,500	—	D:o.
Nordströms fond.	Pension åt borgardotter inom d:o.	Änkefru C. M. Nordström.	1882 ¹⁰ / ₁₀	1	45	1,000	—	D:o.
Undéns d.o.	Pensioner åt nödställda inom d:o.	Löfstandan A. Undén.	1837 ²⁰ / ₂	3	150	3,000	—	D:o.
Gösches testamente.	D:o åt 4 afsigkomna borgare.	Grosshandlaren J. H. Gösche.	1782 ¹⁰ / ₆	4	79	2,500	—	Tyska församlingens pastor och föreståndare.
Groths d.o.	D:o åt 6 afsigkomna köpmän, öfver 50 år gamla.	Grosshandlaren J. H. Groth.	1785 ³¹ / ₁	2	150	12,500	—	D:o föreståndare.
Meyersons pensionsfond.	D:o åt församlingens lärare och lärarinnor med flere samt deras änkor och barn.	Grosshandlaren L. Meyerson.	1860 ¹ / ₂	5	2,500	51,816	—	Mosaiska församlingens föreståndare.
Åleniska fonden.	Pensionsfyllnad åt afskedade lärare vid Stockholms allmänna läroverk.	Prosten J. H. Ålenius och hans hustru, född Bäcklund.	1822 ³ / ₁₀	9	4,225	115,383	—	Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk.
Widmarkska d.o.	D:o åt lärare vid Jakobs allmänna läroverk.	Kollegan C. G. Widmark o. hans hustru, född Ekblom.	1882 ¹⁷ / ₄	2	746	10,000	—	Jakobs allmänna läroverks kollegium.
Goduska pensionsfonden.	Pensioner åt änkor efter ämbetsmän inom Stockholms magistrat samt efter sådana civila tjänstemän, som af Öfverståthållareämbetet eller magistraten tillsättas.	Segelmakaränskan Catarina Godu.	1791 ¹² / ₂	4	400	10,768	—	Borgmästaren i Stockholm.
Oscar II:s och Hans gemåls fond.	Insättning i ränte- och kapitalförsäkringsanstalt för fattiga Stockholms kommun tillhöriga barn.	Konung Oscar II o. Drottning Sofia.	1873	—	364	10,628	—	Stockholms stads drätsel-nämnds 1:a afdelning.
Branders pensions- och stipendiefond.	Pensioner åt fattiga ogifta fruntimmer, som uppnått 60 år, och stipendier åt fattiga elever vid Tekniska högskolan, Tekniska skolan samt Konstakademien.	Kamreraren Hans Adolf Brander.	1869 ⁹ / ₁₃	30	4,150	125,025	—	Stockholms förmyndare-kammare.
Flobergs pensionsfond.	D:o åt fattiga änkor efter civila ämbets- eller tjänstemän i Stockholm.	Guldsmeden Sven Floberg och hans hustru, född Löfstadius.	1820 ²⁶ / ₁₀ , 1826 ²² / ₆	—	—	3,000	—	D:o.
Hedströms d.o.	Pensioner.	Sidenfabrikören Carl Hedström.	1822 ¹⁵ / ₂	3	150	4,000	—	D:o.
Hochschilds d.o.	D:o åt 2 behöfvande, ogifta döttrar efter magistratspersoner af litterata klassen, hvilka fyllt 30 år.	Rädmannen lagman Johan Henrik Hochschild.	1819 ⁹ / ₃	2	480	14,455	—	D:o.
Marii d.o.	D:o åt behöfvande ogifta fruntimmer inom Stockholm efter uppnådda 50 års ålder.	Sekreteraränskan Alida Marius.	1848 ²⁵ / ₈	44	3,150	77,800	—	D:o.
Nordfors testamentsfond.	Pension åt en fattig änka efter militär.	Öfverstinnan Vilhelmina Nordfors.	1838 ¹¹ / ₁₃	1	40	1,000	—	D:o.
Norénska pensionsfonden.	D:o åt fattiga älderstigna eller obotligt sjuka kvinnor.	Änkefru Louise Fredrika Norén.	1850 ¹⁶ / ₁₃	1	51	1,500	—	D:o.
D:o d.o.	D:o d.o.	Densamma.	1850 ²⁴ / ₁₃	12	750	17,800	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		
Thåströms pensionsfond.	Pensioner åt fattiga civila tjänstemäns änkor eller ogifta döttrar inom Stockholm.	Änkefru F. L. Thåström.	1832 ^{11/2}	13	975	25,050	—	Stockholms förmyndarekammare.	
Wadströms d:o.	D:o åt fattiga ogifta, minst 60 år gamla döttrar efter civila tjänstemän eller betjente och efter borgare i Stockholm.	Jungfru Ulrika Wadström.	1789 ^{17/11}	9	425	10,933	—	D:o.	
von Willebrandska understödsfonden.	Pensioner.	Friherre Ernst Magnus von Willebrand.	1854 ^{31/10}	—	2,174	114,700	—	D:o.	
Winboms pensionsfond.	D:o.	Domprostinnan Christina Winbom, född Hernberg.	1821 ^{11/9}	2	135	3,000	—	D:o.	
Platinska testamentsfonden.	D:o åt behöfvande inom Kungl. Hoffsamlingen och stipendium åt studerande vid Uppsala universitet.	Änkefru Anna Margareta Platin.	1819 ^{18/6}	5	600	14,733	—	Förvaltningen af de under f. d. Kungl. Öfre Borg-rättens vård ställda medel.	
Ett anonymt testamente.	D:o åt borgare.	—	1832	1	75	1,500	—	Borgerskapets bemedlingskommission.	
Asplunds d:o.	D:o åt d:o samt deras änkor och döttrar.	Grosshandlaren D. Asplund.	1807	74	5,550	124,500	—	D:o.	
Borgerskapets egen disposition »ad pios usus».	D:o åt d:o samt deras änkor och barn.	Bemedlingskommissionen.	1749	88	6,675	150,000	—	D:o.	
Castelins pensionsfond.	D:o åt änkor och döttrar efter handlande, som varit borgare.	A. och J. M. Castelin.	1836 ^{26/10}	5	500	15,000	—	D:o.	
Flobergs testamente.	D:o åt 2 borgaränkor.	Guldsmeden Sven Floberg.	1835	2	150	3,000	—	D:o.	
F. d. Handelsföreningens öfverskottsfond.	Pension åt borgare.	Handelsföreningen.	1865	1	100	2,000	—	D:o.	
Hedströms testamente.	Pensioner åt änkor och barn efter borgare i Stockholm.	Sidenfabrikören C. Hedström.	1832	2	150	3,000	—	D:o.	
F. d. Kryddkramhandelssocietetens pensionskassa.	D:o åt borgare, hvilka varit handlande, deras änkor och barn.	Kryddkramhandelssocieteten.	1847	22	2,800	69,795	—	D:o.	
Ljungerantz testamente.	D:o åt änkor och döttrar efter borgare.	Handlanden P. Ljungerantz.	1873	2	200	4,000	—	D:o.	
Lunds d:o.	D:o åt 2 borgardöttrar.	Mamsell Brita M. Lund.	1840 ^{30/11}	2	100	1,740	—	D:o.	
Scharps arfvingars gåfva.	D:o åt grosshandlardöttrar.	Grosshandl. C. A. Scharps arfvingar.	1849 ^{3/12}	2	150	3,000	—	D:o.	
F. d. Siden- och klädeshandels-societetens pensionskassa.	D:o åt fattiga f. d. medlemmar af societeten.	Siden- och klädeshandels-societeten.	1869 ^{26/5}	9	850	2,300	—	D:o.	
Sundbergs testamente.	D:o åt borgare och deras änkor.	Kramhandlaren J. P:son Sundberg.	1793	1	50	1,000	—	D:o.	
Sundins d:o.	D:o åt änkor och döttrar efter borgare (helst sidenkramhandlare).	Mamsell L. M. Sundin.	1879 ^{1/2}	13	945	24,700	—	D:o.	
Svanbergs pensionsfond.	D:o åt borgare, deras änkor och barn.	Handlanden A. Svanberg.	1892	103	13,500	300,000	—	D:o.	
F. d. Tobakshandelssocietetens pensionskassa.	D:o åt d:o, deras änkor och döttrar.	Tobakshandelssocieteten.	1873 ^{24/11}	5	500	11,000	—	D:o.	
Törnebohms testamente.	D:o åt änkor och barn efter borgare i Stockholm.	Assessorn E. Törnebohm.	1832	55	4,631	106,500	—	D:o.	
Warodells pensionsfond.	D:o åt borgare, deras änkor och barn.	Handlanden L. J. Warodell.	1863 ^{27/4}	—	30,000	528,000	528,000	D:o.	
Westerbergs testamente.	D:o åt borgardöttrar.	Mamsell C. M. Westerberg.	1852	15	950	20,175	—	D:o.	
Fabriksfattigkassan och f. d. Hallkassan.	D:o åt Stockholms fabriksförenings arbetare af båda könen och deras barn samt åt borgaränkor och döttrar efter medlemmar af sagda förening.	Fabrikssocieteten i Stockholm.	1752, 1770	90	10,106	339,967	—	Fabriksfattigkassans direktion.	52)
Nödhjälpskassan i Stockholm.	D:o åt fruntimmer i Stockholm tillhörande »pauvres honteux».	Prosten Per Norman och kyrkoherden Åhman med flere.	1768 ^{7/6}	310	17,110	420,470	—	En direktion.	
Berggrens testamente.	D:o eller tillfälliga understöd åt fattiga personer i Stockholm.	Grosshandlaren R. C. Berggren och hans hustru, född Wickberg.	1890 ^{22/10}	49	3,232	80,821	—	Densamma.	
Bouckska fonden.	Pensioner åt fattiga fruntimmer af bättre samhällsklass i Stockholm.	Änkefru H. F. Bouck.	1835 ^{30/11}	4	810	18,000	—	D:o.	
Bångs donation.	D:o åt inom Stockholm bosatta, den allmänna fattigvården ej tillhörande personer, som genom obotlig eller långvarig sjukdom, olyckshändelser eller ålderdomssvaghet ej kunna sig försörja.	Brukspatron J. A. Bång o. hans hustru, född Luth.	1881 ^{22/12}	6	450	10,000	—	D:o.	
Dahlgrens d:o.	D:o åt fruntimmer i Stockholm tillhörande »pauvres honteux».	Bankokommissarien C. P. Dahlgren.	1891 ^{3/3}	14	1,600	40,000	—	D:o.	

Hagboms testamente.	Pensioner åt fruntimmer i Stockholm tillhörande »pauvres honteux».	Mamsell Christina Ulrika Hagbom.	1833 ¹⁵ / ₈	9	900	20,000	—	Direktionen öfver nödhjälpskassan i Stockholm.
Isbergs pensionsfond.	D:o d:o.	Fröken Maria Charlotta Isberg.	1868 ²⁷ / ₁₀	18	1,656	41,700	—	D:o.
Törnebohms testamente.	D:o åt änkor och barn efter fabriksidkare i Stockholm samt efter civila tjänstemän vid hufvudstadens juridiska verk.	Assessorn Eric Törnebohm.	1831 ¹⁶ / ₁₀	50	4,540	113,500	—	D:o.
Ahlöfs testamentsfond.	D:o åt 12 ålderstigna, bräckliga och sängliggande personer.	Assessorn Olof Ahlöf.	1740 ⁹ / ₁₀	12	260	8,304	—	Stockholms magistrat.
Ahlströmska testamentsfonden.	D:o åt 12 i Stockholm födda kvinnor.	Skepparen Magnus Ahlström.	1790 ⁸ / ₂	13	794	27,928	—	D:o.
De Kungl. Riddare Ordens kassa.	Riddarordnarnas upprätthållande samt beredande af pensioner inom desamma.	Konungarne Fredrik I och Gustaf IV Adolf.	1798 ²⁶ / ₁₁	66	17,425	645,764	—	Ordens curatores ærarii.
Groenska fattigförsörjningsfonden.	Pensioner åt äldre behöfvande fruntimmer, hvaraf hälften »pauvres honteux».	Bergmästaren A. H. Groen.	1839 ²⁸ / ₅	46	6,400	167,240	—	Desamme.
Willebrandska fonden.	Liffräntor och pensioner åt ålderstigna nödställda fruntimmer.	Friherrinnan Ulla Willebrand.	1860 ⁹ / ₂	16	3,533	93,698	—	D:o.
Alströmers fond.	Lifstidsränta.	Statsrådet friherre C. J. O. Alströmer.	1884 ¹ / ₅	1	789	19,760	—	Riddarhusdirektionen.
Aminoffska fonden.	Pensioner.	Hofmarskalken J. F. Aminoff.	1858 ³⁰ / ₁	2	310	12,299	—	D:o.
Bergensstjernska d:o.	D:o och stipendier.	Hofjunkaren J. O. Bergensstjerna.	1818 ²⁹ / ₆	13	3,155	92,927	—	D:o.
Berghmanska d:o.	D:o d:o.	Öfversten A. M. Berghman.	1829 ²⁷ / ₅	8	3,800	83,863	72,345	D:o.
Berg von Lindeska d:o.	Lifstidsränta.	Assessorn A. Berg von Linde.	1866 ¹ / ₃	1	403	10,039	—	D:o.
von Beskowska d:o.	Pensioner.	Friherre B. von Beskow o. hans hustru.	1864 ⁷ / ₇ , 1867 ¹⁶ / ₇	2	220	5,962	—	D:o.
Bethunnska d:o.	D:o.	Fröken A. C. Bethun.	1857 ⁵ / ₆	10	600	18,005	—	D:o.
von Blockska d:o.	D:o.	Kammarherren C. J. von Block.	1800 ¹⁶ / ₈	15	550	14,969	—	D:o.
Bungencronska d:o.	D:o.	Riddarhussekreteraren C. G. Bungenerona.	1794 ²⁶ / ₁₁	12	960	25,964	—	D:o.
Carlesonska familjefonden.	Lifstidsräntor.	Kammarherren A. J. F. Carleson.	1894 ¹⁴ / ₃	3	3,444	76,517	—	D:o.
Dankwardtska fonden.	Pensioner.	Kommendörkaptenen J. C. Dankwardt m. fl.	1875 ¹ / ₈	2	120	3,257	—	D:o.
von Dübenska d:o.	Lifstidsränta.	Fröken A. F. W. von Düben.	1898 ¹⁷ / ₅	1	263	6,156	—	D:o.
Dückerska d:o.	Pensioner.	F. d. löjtnanten greve C. F. Dücker.	1881 ¹⁵ / ₄	18	3,600	119,216	—	D:o.
Ehrenborg-Reiherska d:o.	D:o.	Ryttmästaren J. G. S. Ehrenborg och hans hustru, f. Reiher.	1871 ¹⁵ / ₁₂	2	560	15,274	—	D:o.
Gyllenbergska d:o.	D:o samt lifstidsräntor och stipendier.	Godsegaren E. I. Gyllenberg.	1866 ¹⁸ / ₄	27	4,930	200,367	—	D:o.
Gyllenborgska d:o.	Pensioner.	Protokollssekreteraren greve C. A. D. Gyllenberg.	1858 ¹³ / ₇	13	1,125	29,792	—	D:o.
Gyllenbååtska d:o.	Pension.	Fröken C. C. Gyllenbååst.	1846 ⁶ / ₆	1	160	3,466	—	D:o.
Gyllencreutzska d:o.	D:o.	Fröken E. H. Gyllencreutz.	1895 ¹⁶ / ₁₂	1	48	1,210	—	D:o.
Gyllenramska d:o.	D:o.	Fröken S. L. L. Gyllenram.	1880 ¹⁶ / ₇	4	1,444	35,755	—	D:o.
Hagermanska d:o.	Lifstidsräntor.	Fru C. Dahlström, f. Hagerman.	1880 ¹⁵ / ₁₀	3	1,425	35,842	—	D:o.
Hamiltonska släktfonden.	Pensioner.	Medlemmar af släkten.	1890 ² / ₅	—	—	31,357	—	D:o.
Fru von Hausswolffs fond.	D:o.	Fru B. M. von Hausswolff.	1844 ³¹ / ₅	4	800	26,349	—	D:o.
Fröknarna von Hausswolffs d:o.	D:o.	Fröknarna U. C. och S. C. von Hausswolff.	1825 ¹⁶ / ₃	8	1,611	38,726	—	D:o.
Carl Johan Hiertas d:o.	D:o.	Fröken A. C. Hierta.	1879 ²⁴ / ₃	1	150	7,827	—	D:o.
Hårdska fonden.	Lifstidsränta.	Fröken J. C. Hård.	1882 ¹⁰ / ₂	1	658	16,498	—	D:o.
Högmarkska d:o.	Pensioner.	U. C. Högmark.	1869 ¹³ / ₃	4	200	8,549	—	D:o.
von Kothen-Ribblingska d:o.	Pension.	G. J. von Kothen, f. Ribbing.	1883 ¹⁹ / ₂	1	90	2,219	—	D:o.
Lagererantzka d:o.	D:o.	Fröken J. C. Lagererantz.	1858 ¹⁰ / ₄	1	75	4,175	—	D:o.
Lefrénska d:o.	Pensioner.	Fröken H. Lefrén.	1871 ²⁶ / ₁	—	—	15,090	—	D:o.
Leyonflychtska d:o.	D:o.	Fröken S. V. Leyonflycht.	1866 ⁹ / ₄ , 1869 ⁴ / ₄	2	370	9,407	—	D:o.
Lewenhauptska d:o.	D:o.	Grefvinnan A. Lewenhaupt, f. Sparre.	1892 ²⁰ / ₁₂	2	330	9,055	—	D:o.
von Liewenska d:o.	D:o.	Krigsrådet friherre A. von Liewen.	1839 ¹⁰ / ₁₁	16	2,550	66,549	—	D:o.
Liljenstolpeska d:o.	Lifstidsränta.	Ryttmästaren A. W. Liljenstolpe.	1894 ²² / ₁₂	1	2,422	60,769	—	D:o.
Lilliecronska d:o.	Pensioner.	Fröknarna S. M. och M. C. Lilliecrona.	1869 ²¹ / ₁	3	513	12,875	—	D:o.
Linds af Hageby fond.	Lifstidsränta.	C. M. Lind af Hageby och hans hustru, f. Hammarberg.	1894 ⁷ / ₅	1	501	12,547	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		
Linnerhjemska fonden.	Pensioner.	Fröken H. M. Linnerhjelm.	1858 ²¹ / ₄	10	950	25,079	—	Riddarhusdirektionen.	
Mörnerska d:o.	D:o.	Fröken J. C. Mörner.	1869 ²⁷ / ₅	3	135	6,918	—	D:o.	
Netherwoodska d:o.	D:o.	Bankokommissarien V. Netherwood.	1867 ²⁸ / ₅	2	300	8,177	—	D:o.	
En onämnd välgörarens fond.	D:o.	Okändt.	1830 ⁸ / ₅	6	660	16,337	—	D:o.	
von Nolckenska fonden.	D:o.	Grefvinnan J. M. von Nolcken, f. Mantenffel.	1818 ²³ / ₇	10	565	10,768	—	D:o.	
Nordenskiöldska familjefonden.	Släktmedlemmars understöd.	Medlemmar af släkten.	1897 ¹³ / ₁₁	—	—	3,640	—	D:o.	
Pauliska fastighetsfonden.	Pensioner och lifstidsräntor m. m.	Kammarjunkaren O. G. Pauli.	1883 ²⁸ / ₂	—	—	658,455	680,800	D:o.	
D:o lösörefonden.	D:o d:o.	Densamme.	—	16	4,550	137,851	—	D:o.	
von Platenska släktfonden.	D:o.	Medlemmar af släkten.	1884 ²⁴ / ₁₀	—	—	29,237	—	D:o.	
Psilanderskiöldska fonden.	D:o åt adliga fruntimmer.	Kammarherren J. F. Psilanderskiöld.	1870 ²⁰ / ₆	5	822	20,598	—	D:o.	
D:o d:o.	D:o åt adelsmän.	Densamme.	1878 ¹³ / ₇	2	739	18,530	—	D:o.	
D:o d:o n:r 3.	D:o.	D:o.	1884 ⁷ / ₇	4	329	8,259	—	D:o.	
D:o d:o n:r 4.	D:o.	D:o.	1885 ⁷ / ₈	5	225	6,451	—	D:o.	
D:o d:o n:r 5.	Lifstidsränta.	C. Psilanderskiöld, f. Isberg.	1890 ³⁰ / ₁₀	1	500	9,556	—	D:o.	
Qveckfeldtska pensionsfonden.	D:o.	Hofrättsrådet C. S. Qveckfeldt.	1875 ³ / ₈	1	566	14,212	—	D:o.	
D:o stipendiefonden.	D:o.	Densamme.	—	1	516	12,910	—	D:o.	
Qveckfeldt-Rosencrantzskafonden.	Pensioner och stipendier.	Kaptenen C. G. Qveckfeldt och hans hustru, f. Rosencrantz.	1834 ¹⁰ / ₁₁	13	2,360	61,465	—	D:o.	
Fröken Qveckfeldts fond.	Pensioner.	Fröken M. C. Qveckfeldt.	1841 ¹¹ / ₁₁	3	600	19,340	—	D:o.	
Rehnbergskafonden.	D:o.	Majoren C. G. Rehnberg.	1883 sept.	2	200	8,553	—	D:o.	
Hofmarskalken Reuterskiöldsfond.	D:o.	Kabinettskammarherren C. L. Reuterskiöld.	1870 ²⁰ / ₄	3	2,300	62,229	—	D:o.	
Kammarherre Reuterskiöldsd:o.	D:o och stipendier.	Kammarherren J. A. F. Reuterskiöld.	1870 ²⁰ / ₆	5	2,500	65,684	—	D:o.	
Öfverstelöjtnant Reuterskiöldspensionsfond.	D:o.	Öfverstelöjtnanten C. G. Reuterskiöld.	1814 ¹⁵ / ₇	3	780	15,233	—	D:o.	
Fröken Ribblings fond.	Lifstidsräntor.	Fröken S. A. Ribbing.	1891 ²² / ₅	2	1,847	46,160	—	D:o.	
C. U. Roos af Hjelmsäter d:o.	Pensioner.	Revisionskommisarien C. U. Roos af Hjelmsäter.	1876 ¹⁴ / ₇	4	1,200	37,892	—	D:o.	
Fröken Roos af Hjelmsäter d:o.	D:o.	Fröken Hanna Roos af Hjelmsäter.	1880 ¹⁰ / ₆	2	840	21,193	—	D:o.	
Kammarherre C. Roos af Hjelmsäter d:o.	Lifstidsränta.	Fröken Cecilia Roos af Hjelmsäter.	1890 ¹⁷ / ₁₁	1	4,500	100,689	—	D:o.	
Sasska fonden.	Lifstidsunderstöd.	Majoren J. F. Sass o. hans hustru, f. Nisbeth.	1866 ¹ / ₈	1	760	30,547	—	D:o.	
Grefliga Schefferska stiftningen.	Pensioner.	Riksrådet greve C. F. Scheffer.	1782 ²⁹ / ₈	13	1,950	50,405	—	D:o.	
Kapten Scheffers fond.	Lifstidsränta.	Kaptenen C. F. Scheffer.	1878 ²² / ₁₁	1	300	17,614	—	D:o.	
von Schultzerska fonden.	Pension.	Hofröken C. von Schultzer.	1845 ¹ / ₃	1	80	4,086	—	D:o.	
Schürer von Waldheims fond.	Lifstidsräntor.	Fröken L. Schürer von Waldheim.	1886 ²⁸ / ₅	2	600	15,907	—	D:o.	
von Schwerinska fonden.	D:o.	Kammarjunkaren C. P. O. von Schwerin.	1894 ¹⁵ / ₆	3	1,800	48,325	—	D:o.	
de Silentzskafonden.	Pensioner.	Krigsrådet W. A. de Silentz.	1821 ¹⁰ / ₁₃	4	255	7,885	—	D:o.	
Silfverbergskafonden.	D:o.	Grosshandlanden M. D. Silfverberg.	1851 ⁷ / ₅	15	1,282	32,350	—	D:o.	
Stierncronskafonden.	D:o.	Fröken B. C. Stierncrona.	1822 ²² / ₄	3	1,050	28,593	—	D:o.	
Stjerncreutzskafonden.	D:o.	Hofrättsrådet Z. Stjerncreutz.	1812 ¹⁴ / ₁₃	22	1,760	44,954	—	D:o.	
Stjerngranatska fonden.	Pension.	Majoren A. B. O. Stjerngranat.	1892 ¹ / ₆	1	488	13,594	—	D:o.	
Stråleska fonden.	Pensioner.	Kammarherren C. F. Stråle.	1819 april	19	1,425	36,964	—	D:o.	
Tersmedenska fonden.	D:o.	Fröken M. E. Tersmeden.	1807 ¹⁰ / ₄	2	660	16,949	—	D:o.	

Vadstena adliga jungfrustift. von Vegesackska fonden. Wulffersonska d:o. Åkerhielmiska d:o. Bergs testamentsfond.	Pensioner. Lifstidsränta. Pensioner. D:o och lifstidsränta. D:o åt fattiga borgardöttrar.	Ridderskapet och adeln. C. von Vegesack, f. Holmsten. Majoren F. Wulffersona. Fröken C. C. U. Åkerhielm. Mamsell Johanna Juliana Berg.	1747 ^{2/5} 1885 ^{28/9} 1797 ^{28/9} 1883 ^{25/10} 1816 ^{26/1}	250 1 19 2 12	15,870 240 545 390 1,800	364,076 5,086 16,529 9,805 35,000	— — — — —	Riddarhusdirektionen. D:o. D:o. D:o. Direktionen för Borgerska- pets änkhuss. D:o.
F. d. Lärftskramhandelssocie- tetens pensionskassa. Paterssens pensionsfond.	D:o åt f. d. lärftskramhandlande, deras änkor och döttrar. D:o åt änkor och döttrar efter borgare.	F. d. Lärftskramhandelssocie- teten. Grosshandlaren V. Gustaf Paterssen. Grosshandlaren och bruks- patronen Nic. Pauli. Grosshandlaren G. Schröder.	1892 ^{1/4} 1864 ^{14/6} 1781 ^{5/7} 1871 ^{5/8}	10 104 17 10	750 5,300 850 4,036	20,300 137,000 20,000 120,257	— — — —	D:o. D:o. D:o. D:o.
Paulis testamentsfond.	D:o åt fabrikörs-, grosshandlar- och minuthandlar- änkor, som tillika äro borgaränkor.	Mamsell Sofia Maria Sundin.	1859 ^{17/11}	27	8,500	204,217	—	D:o.
Schröders d:o.	D:o åt fruntimmer i borgerliga klassen, äfvensom åt änkor och döttrar efter stadsmäklare.	Kryddkramhandlanden Erik Zettersten P:son. Änkefru Hedvig Ohman. Statsrådet C. J. Malmsten, friherre F. Wrede m. fl. Hofpredikanten C. E. Höök.	1836 ^{15/3} 1791 ^{16/2} 1861 1900	8 2 76 —	600 50 1,975 —	15,000 3,206 32,108 5,000	— — — —	D:o. D:o. Direktionen öfver Allmänna barnhusinrättningen. D:o.
Tidmarks och Sundins pen- sionsfond.	D:o åt fruntimmer, minst 30 år gamla, tillhörande den s. k. bättre klassen och födda i Stockholm samt blinda eller lama och lytta i händerna.	Kungl. Maj:t och Rikets Ständer. D:o. Konung Gustaf II Adolf. Stockholms stads borgerskap och magistrat. Kronprinsen Karl Johan m. fl.	1860 ^{13/11} 1812 16.. 1796 ^{1/11} 1816	47 3,810 12,947 384 365	2,333 85,756 415,537 10,827 16,254	1,627,323 2,900,988 4,398,302 327,184 410,703	— — — — —	Kungl. Arméförvaltningen. D:o. D:o. En direktion. D:o.
Zetterstens testamentsfond.	D:o åt änkor och döttrar efter borgare.	Grefvinnan Anna Sofia Horn, f. Blomstedt.	1858 ^{20/1} 1817	100 263	14,962 7,892	217,021 —	100,000 —	Kungl. direktionen öfver Arméns pensionskassa. D:o.
Öhmans d:o. Fonden för barnhusbarn af kvinnekönet. Höökiska fonden.	D:o åt borgaränkor. Insättning i ränte- och kapitalförsäkringsanstalt för beredande af lifränta. Beredande af lifränta åt inom Adolf Fredriks för- samling födda, å barnhusinrättningen såsom ordi- narie barnhusbarn intagna späda barn.	Okändt. Kungl. Svea lifgardes haut- boist- och harmonikår. — Officerskåren.	1805 ^{7/2} 1846 ^{1/5} 1819 ^{1/8} 1823 ^{27/12}	80 4 4 95	4,600 1,400 633 4,917	73,774 58,891 28,831 133,431	— — — —	En direktion. D:o. Densamma. En direktion.
Beväringsmanskapets invalid- och pensionsfond. Invalidhusfonden. Vadstena krigsmanshuskassa. Konungens hospital.	Pensioner åt beväringmän, som lidit svårare skador, samt åt änkor efter sådana, som stupat i krig. D:o och gratifikation till militära personer. Understöd åt orkealösa soldater. Pensioner åt afskedadt manskap vid armén.	Understöd åt dem, som fått tapperhetsmedalj, samt åt fattiga änkor och oförsörjda barn efter befäl, underbefäl och civila tjänstemän vid armén och flottan. Pensioner åt änkor och barn efter militära ämbets- och tjänstemän. D:o D:o	1816 1886 ^{1/12} 1887 ^{1/12} 1878 ^{28/1} 1850	64 2 2 1 91	1,913 150 98 50 1,921	37,882 3,559 2,043 1,291 28,489	— — — — —	D:o. Direktionen öfver Kungl. lifgardets till häst pen- sionskassa. D:o. D:o. Styrelsen för Kungl. Första Svea artilleriregementes pensions- och understöds- kassor. En direktion.
Konungens militärhospitals- och medaljfonder.	Understöd åt dem, som fått tapperhetsmedalj, samt åt fattiga änkor och oförsörjda barn efter befäl, underbefäl och civila tjänstemän vid armén och flottan.	Underlöjtnanten Claes Eric Peyrons sterbhus. Volontären greve G. N. C. von Rosens sterbhus. Underlöjtnanten C. G. A. Rosenbergs sterbhus. Officerskåren.	1816 1886 ^{1/12} 1887 ^{1/12} 1878 ^{28/1} 1850	64 2 2 1 91	1,913 150 98 50 1,921	37,882 3,559 2,043 1,291 28,489	— — — — —	D:o. Direktionen öfver Kungl. lifgardets till häst pen- sionskassa. D:o. D:o. Styrelsen för Kungl. Första Svea artilleriregementes pensions- och understöds- kassor. En direktion.
Grefvinnan Horus donations- fond. H. M. Konungens enskilda fond. Drottningens hospitalkassa.	Pensioner åt änkor och barn efter militära ämbets- och tjänstemän. D:o D:o	Underlöjtnanten Claes Eric Peyrons sterbhus. Volontären greve G. N. C. von Rosens sterbhus. Underlöjtnanten C. G. A. Rosenbergs sterbhus. Officerskåren.	1816 1886 ^{1/12} 1887 ^{1/12} 1878 ^{28/1} 1850	64 2 2 1 91	1,913 150 98 50 1,921	37,882 3,559 2,043 1,291 28,489	— — — — —	D:o. Direktionen öfver Kungl. lifgardets till häst pen- sionskassa. D:o. D:o. Styrelsen för Kungl. Första Svea artilleriregementes pensions- och understöds- kassor. En direktion.
Kungl. Svea lifgardes musik- kårs pensionsfond. Kungl. Svea lifgardes musik- kårs änke- och pupillkassa. H. K. H. Kronprinsessan Josephinas pensionsinrätt- ning vid Kungl. Göta lif- garde. H. K. H. Prins Oscars hospi- talsinrättning vid Kungl. lifgardet till häst. Peyrons pensions- och grati- fikationsfond vid d:o.	D:o D:o D:o D:o D:o D:o	Underlöjtnanten Claes Eric Peyrons sterbhus. Volontären greve G. N. C. von Rosens sterbhus. Underlöjtnanten C. G. A. Rosenbergs sterbhus. Officerskåren.	1816 1886 ^{1/12} 1887 ^{1/12} 1878 ^{28/1} 1850	64 2 2 1 91	1,913 150 98 50 1,921	37,882 3,559 2,043 1,291 28,489	— — — — —	D:o. Direktionen öfver Kungl. lifgardets till häst pen- sionskassa. D:o. D:o. Styrelsen för Kungl. Första Svea artilleriregementes pensions- och understöds- kassor. En direktion.
H. K. H. Prins Oscars hospi- talsinrättning vid Kungl. lifgardet till häst. Peyrons pensions- och grati- fikationsfond vid d:o.	D:o D:o D:o D:o D:o D:o	Underlöjtnanten Claes Eric Peyrons sterbhus. Volontären greve G. N. C. von Rosens sterbhus. Underlöjtnanten C. G. A. Rosenbergs sterbhus. Officerskåren.	1816 1886 ^{1/12} 1887 ^{1/12} 1878 ^{28/1} 1850	64 2 2 1 91	1,913 150 98 50 1,921	37,882 3,559 2,043 1,291 28,489	— — — — —	D:o. Direktionen öfver Kungl. lifgardets till häst pen- sionskassa. D:o. D:o. Styrelsen för Kungl. Första Svea artilleriregementes pensions- och understöds- kassor. En direktion.
von Rosens d:o vid d:o. Rosenbergska fonden vid d:o. Pensions- och gratiakassan för underofficerare och man- skap vid Kungl. Första Svea artilleriregemente. Stockholms läns enöreskassa.	Pension eller gratifikation åt en afskedad under- officer och en änka efter underofficer vid d:o. Pension åt änka efter i tjänst aflidne underofficer vid d:o. Understöd åt afskedade underofficerare, konstuplar, trumpetare och artillerister vid regementet.	Underlöjtnanten Claes Eric Peyrons sterbhus. Volontären greve G. N. C. von Rosens sterbhus. Underlöjtnanten C. G. A. Rosenbergs sterbhus. Officerskåren.	1816 1886 ^{1/12} 1887 ^{1/12} 1878 ^{28/1} 1850	64 2 2 1 91	1,913 150 98 50 1,921	37,882 3,559 2,043 1,291 28,489	— — — — —	D:o. Direktionen öfver Kungl. lifgardets till häst pen- sionskassa. D:o. D:o. Styrelsen för Kungl. Första Svea artilleriregementes pensions- och understöds- kassor. En direktion.
Civilstatens allmänna änke- och pupillfond.	D:o D:o D:o D:o D:o D:o	Underlöjtnanten Claes Eric Peyrons sterbhus. Volontären greve G. N. C. von Rosens sterbhus. Underlöjtnanten C. G. A. Rosenbergs sterbhus. Officerskåren.	1816 1886 ^{1/12} 1887 ^{1/12} 1878 ^{28/1} 1850	64 2 2 1 91	1,913 150 98 50 1,921	37,882 3,559 2,043 1,291 28,489	— — — — —	D:o. Direktionen öfver Kungl. lifgardets till häst pen- sionskassa. D:o. D:o. Styrelsen för Kungl. Första Svea artilleriregementes pensions- och understöds- kassor. En direktion.
von Beskows pensionsfond.	D:o åt 2 ämbetsmäns änkor eller oförsörjda döttrar.	Öfverstekammarjunkaren friherre B. von Beskow. Kammarrådet J. A. Bonne- dal och hans hustru, f. Wallmark.	1864 ^{7/7} 1867 ^{10/7} 1887 ^{6/6}	2 — —	250 — —	5,795 19,799	— — —	D:o. D:o. D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900	Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.	Öfriga anm.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.	Delegare-afgifter år 1900. Kronor.	
Ells pensionsfond.	Pensioner åt änkor och barn efter tjänstemän i Kungl. Generalpoststyrelsen eller Stockholms postkontor.	F. d. kamreraren C. G. Ell.	1889 ¹ / ₆	—	—	30,675	—	Kungl. direktionen öfver Civilstatens pensionsinrättning.	8)
Elstedtska pensionsfonden.	D:o åt civila ämbets- och tjänstemäns änkor.	Okändt.	1857 ¹⁴ / ₂	2	225	5,329	—	D:o.	—
Filcenska pensionsfonderna.	D:o eller gratifikation till fattiga civila ämbets- och tjänstemän äfvensom åt deras änkor och barn.	Kommerserådet P. Filcén.	1822 ⁷ / ₉	59	5,185	161,979	—	D:o.	—
Kungl. Göta Hofrätts pensionsfond.	D:o åt änkor och barn efter ämbets- och tjänstemän i hofrätten.	Hofrätten.	1831 ⁸ / ₁₀ , ²³ / ₁₃	4	478	12,095	—	D:o.	—
Haakska donationen.	D:o åt d:o efter civila ämbets- och tjänstemän.	Vice presidenten M. Haak.	1831 ²⁵ / ₃	—	—	43,804	—	D:o.	59)
Isbergs pensionsfond.	D:o åt änkor och oförsörjda döttrar samt uppfostringshjälp åt söner efter ledamöter i Högsta Domstolen eller Svea Hofrätt.	Presidenten C. E. Isberg.	1854 ¹⁵ / ₇	9	1,450	43,356	—	D:o.	—
Langs d:o.	D:o åt 4 ogifta fruntimmer eller änkor i fattiga omständigheter.	Mamsell S. G. Lang.	1840 ³⁰ / ₇ , 1843 ¹ / ₆	5	417	12,245	—	D:o.	—
Qvidings d:o.	Lifstidsgratifikation åt änka efter civil tjänsteman af tromans värdighet.	Vice presidenten B. C. Qviding.	1838 ²¹ / ₇	1	250	5,987	—	D:o.	—
af Tunelds testamentsmedel.	Disponeras för Civilstatens enskilda änke- och pupillfunds behof.	F. d. statskommissarien C. E. af Tuneld.	1861 ³ / ₆	—	2,298	53,445	—	D:o.	59)
Törnqvists testamentsfond.	D:o d:o.	F. d. kamreraren C. Törnqvist.	1861 ⁸ / ₂	—	1,226	28,501	—	D:o.	59)
Grisbackska testamentsfonden.	Pensioner åt behöfvande änkor eller fader- och moderlösa barn.	Tygmästaränskan S. M. Mannerheim, f. Grisback.	1777 nov.	6	300	6,750	—	Direktionen öfver Allmänna änke- och pupillkassan.	—
Sehmanska pensionsfonden.	Understöd åt ärbara fattiga kvinnor, som icke äro eller varit gifta.	Badarmästaränskan Ida Virginia Sehman.	1879 ¹⁴ / ₁₂	3	300	7,523	—	D:o.	—
Svanska testamentsfonden.	Pensioner åt behöfvande änkor och barn, företrädesvis släktingar.	Kamreraränskan A. M. Svan, f. Volekamer.	1763 ²⁹ / ₃	8	620	18,000	—	D:o.	—
Thernbergska d:o.	D:o åt änkor, företrädesvis sådana, som från Allmänna änke- och pupillkassan åtnjuta små pensioner.	Grosshandlaren Joachim Thernberg.	1821 ¹⁹ / ₁₁	3	216	5,400	—	D:o.	—
Stockholms polispersonals änke- och pupillkassa.	D:o åt änkor och barn efter aflidna medlemmar af Stockholms polispersonal.	Okändt.	1875 ¹⁵ / ₁	—	—	11,625	—	Direktionen öfver Polispersonalens i Stockholm pensionsinrättning.	—
Svenssons donationsfond.	D:o åt änkor efter f. d. aktörer vid Kungl. Teatrarna.	F. d. aktören V. C. A. Svensson.	1868 ¹⁹ / ₉	2	500	19,275	—	Direktionen öfver Kungl. Teatrarnas pensionsinrättning.	—
Almgrens pensionsfond.	Understöd åt änka efter ämbetsman vid bergsstaten.	Advokatfiskalen J. P. Almgren.	1811 ¹⁷ / ₁₂	1	27	450	—	Kungl. Kommerskollegium.	—
Rosenadlerska pensionerna.	Pensioner åt behöfvande afkomlingar af Assessorn i Kungl. Bergskollegium Albrekt Behm.	Presidenten C. A. Rosenadler.	1777 mars	3	150	3,000	—	Kungl. Vetenskapsakademien.	80)
Kungl. Akademiens för de fria konsterna pensionskassa.	D:o och understöd åt akademiens lärare och tjänstemän samt deras änkor och barn.	Influtna expositionsmedel.	1831 ¹² / ₂	6	2,175	131,977	112,500	En styrelse.	—
Beskowska skolans pensionsfond.	Ökning af lärarinnors vid skolan insatser i ränte- och kapitalförsäkringsanstalt.	Filosofie doktor Ludvig Lindroth.	1833 ¹ / ₁₁	4	100	2,000	—	Beskowska skolans styrelse.	—
Casparsonska donationsfonden.	Bildaude af en fond för pension åt lärarinnan i handarbete vid Sällskapets för växelundervisningens befrämjande normalskola.	Änkefru Anna Maria Casparson.	1856	—	—	5,875	—	Direktionen öfver Sällskapet för folkundervisningens befrämjande.	—
Handelsflottans pensionsanstalt.	Pensioner åt välfrejdade fartygsbefälhafvare, styrmän, maskinister och sjömän.	Kungl. Maj:t och Rikets Ständer.	1864 ²⁹ / ₁	1,319	107,830	843,759	—	Kungl. direktion.	—
Bartels donation.	Tills vidare lifränta.	Änkefru Christina Vilhelmina Bartels.	1881 ⁹ / ₄	—	—	2,000	—	Direktionen öfver Stockholms sjömanshus.	—
Hiertas fond.	Pensioner åt sjöfolk.	Kommendörkaptenen Carl Johan Hierta.	1875 ²⁵ / ₆	—	—	32,609	—	D:o.	61)
Lewins stiftelse.	D:o d:o.	Marie Louise Lewin, f. Mobeck.	1867 ⁸ / ₁₁	3	180	4,000	—	D:o.	—
Nybergs donation.	D:o åt 4 äldestigna fattiga sjöfarande.	Sjökaptenen Anders Vilhelm Nyberg och hans hustru, f. Söderberg.	1868 ⁷ / ₁	4	200	6,000	—	D:o.	—

Okänd gifvares fond.	Tills vidare lifränta.	Okänt.	1881 sept.	—	—	10,000	—	Direktionen öfver Stockholms sjömanshus.	— ⁽⁸²⁾
Brobergs pensionsfond.	Pension åt en grosshandlardotter.	Mamsell J. C. Broberg.	1854 ¹⁶ / ₃	1	100	2,000	—	Grosshandelssocietets deputerade.	—
Salt- och lästeafgifts konto.	Pensioner och gratifikationer åt burskapsegande sjökapten i Stockholm, deras änkor och döttrar.	Grosshandelssocieteten.	1854	27	1,750	32,065	—	D:o.	—
Hagboms pensionsfond.	D:o åt aflidna skeppsklarerare i Stockholm änkor och oförsörjda döttrar.	Mamsell U. C. Hagbom.	1832 ²⁵ / ₆	6	900	18,000	—	D:o.	—
Peterejus d:o.	D:o d:o.	Skeppsklareraren P. Peterejus.	1847 ²¹ / ₄	2	300	7,500	—	D:o.	—
Lundblads d:o.	D:o åt 2 tapetseraränkor.	Mamsell Lundblad.	1866	2	180	4,000	—	Stockholms stads handtverksförenings styrelse.	—
F. d. Snörmakareföreningens fond.	Utdelning med 100 kronor årligen åt sterbhus efter f. d. medlemmar af snörmakarämbetet.	Snörmakareföreningen.	1877	1	100	4,387	—	D:o.	—
Cubés pensionsfond.	Pensioner åt legitimerade svenska läkares behöfvande änkor och oförsörjda barn.	Fältläkaren Fredric Cubé.	1888 ⁶ / ₁₂	—	—	4,938	—	Svenska läkaresällskapets nämnd.	—
Jacob Levertins donationsfond.	D:o d:o.	Medlemmar af Svenska läkaresällskapet.	1888 ²⁹ / ₅	—	—	1,710	—	D:o.	—
Vincent och Louise Lundbergs pensionsfond.	D:o åt legitimerade svenska läkares änkor och oförsörjda barn.	Lifmedikus och fru Vincent Lundberg.	1886 ¹⁸ / ₄	8	2,400	50,707	—	D:o.	—
Collianders fond.	Pension åt fattiga apotekaränkor.	Apotekaränskan D. C. Colliander.	1850	1	30	600	—	Apotekaresocietets direktion.	—
Kalls d:o.	Pensioner åt farmaceutänkor.	Apotekaränskan Ottilia Kall.	1897 ²⁶ / ₈	2	200	4,000	—	D:o.	—
Jungfru Brigitta Thurgrens pensionsfond.	Understöd åt åldriga och fattiga tjenare.	Mamsell Charlotte Colliander.	1867 ³⁰ / ₄	3	113	3,161	—	Kungl. Patriotiska sällskapets förvaltningsutskott.	—
Fagerbergs pensionsinrättning.	Pensioner och understöd åt behöfvande borgersmän, deras änkor och barn.	Sadelmakaråldermanen Jacob Fagerberg.	1830 ³⁰ / ₉	243	17,000	223,421	—	En styrelse.	—
Knipers d:o.	D:o åt fattiga och ålderstigna ogifta fruntimmer, företrädesvis åt dem af borgerligt stånd.	Änkefru Carin Kniper, f. Wittfoth.	1780 ²⁰ / ₃	95	4,940	107,402	—	En direktion.	—
Nollerothska stiftelsen.	Att till välfrejdade, i Sverige, Norge eller Danmark infödda kvinnor, hvilka vid inträde i stiftelsen erlagga 800 kronor, lämna årliga understöd, så länge de lefva ogifta.	Fröken Ulrika Matilda Nolleroth.	1880 ¹⁶ / ₁₁	77	4,152	149,349	—	En af Kungl. Maj:t förordnad kurator.	—
Stiftelsen för gamla tjenarinnor.	Fri bostad eller pensioner åt gamla tjenarinnor i Stockholm.	—	1883 ¹ / ₆	176	19,256	630,440	70,000	En styrelse.	—
Pauliska donationsfonden.	Pensioner åt änkor och ogifta fruntimmer samt åt fader- och moderlösa flickor under 16 år.	Änkefru Christina Pauli, f. Such.	1789 ¹⁰ / ₃	242	9,813	314,176	300,000	Direktionen för Norra frivilliga arbetshuset.	—
Hebbes pensionsfond.	D:o åt änkor och döttrar efter civila ämbets- och tjänstemän af ofrälse börd.	Bruksegaren Anders Hebbe.	1824 ¹⁴ / ₁	9	900	15,000	—	Direktionen öfver Strandbergsska läkareinrättningen.	—
Totties d:o.	D:o och understöd åt tornvåktares änkor och oförsörjda barn samt åt pensioner, som blifvit skadade vid eldsläckningsarbete.	Stockholms stads brandförsäkringskontor.	1846 ² / ₅	20	1,895	37,500	—	Direktionen för Stockholms stads brandförsäkringskontor.	—
Pensionskassan vid A. L. Normans boktryckeriaktiebolag.	Lifstidspension.	A. L. Normans boktryckeriaktiebolag.	1874 ¹ / ₇	7	420	9,639	—	En styrelse.	—
Summa		—	—	23,890	1,086,782	22,208,335	1,915,045		

g) Pensionskassor (med afgifter af delegarne).

Civilstatens pensionsinrättning.	Pensioner åt civila ämbets- och tjänstemän.	—	1826 ¹⁵ / ₁₁	130	89,442	11,584,928	176,439	Kungl. direktion.	82,084 ⁽⁸³⁾
Civilstatens enskilda änke- och pupillfond.	D:o åt änkor och barn efter d:o.	—	1826 ¹⁵ / ₁₁	1,927	558,315	242,375	—	Densamma.	276,539
Arméns pensionskassa.	D:o åt arméns ämbets- och tjänstemän.	—	1756	1,670	2,304,026	3,747,794	45,000	Kungl. direktion.	188,386 ⁽⁸⁴⁾
Arméns änke- och pupillkassa.	D:o åt änkor och barn efter d:o.	—	1817 ²⁰ / ₅	396	47,563	353,164	—	Densamma.	1,895 ⁽⁸⁵⁾
Arméns nya d:o.	D:o d:o.	—	1883 ¹⁴ / ₁₂	471	140,900	6,054,436	—	D:o.	142,212
Kungl. Svea lifgardes officerskårs pensionsförening.	D:o åt f. d. officerare vid regementet.	—	1865 ¹ / ₇	14	6,833	143,075	—	En direktion.	2,706
Underofficerarnes vid Kungl. Svea lifgarde d:o.	D:o åt afskedade underofficerare vid regementet samt deras änkor äfvensom begravningshjälp.	—	1860 ¹ / ₁₀	16	1,578	33,193	—	D:o.	292
Underofficerarnes vid Kungl. Göta lifgarde enskilda pensionskassa.	D:o åt d:o, deras änkor och barn.	—	1861 ¹⁰ / ₄	21	1,800	30,564	—	En styrelse.	1,166
Kungl. Lifgardets till häst pensionskassa.	D:o åt afskedadt underbefäl och manskap.	—	1851 ¹⁰ / ₁	39	4,772	109,399	30,000	En direktion.	553

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar. Delegare-afgifter år 1900. Kronor. Öfriga anm.
Officerskårens vid Kungl. Första Svea artilleriregemente pensionsförenings kassa.	Pensioner åt f. d. officerare vid regementet.	—	1850	22	6,900	108,761	—	Styrelsen för Kungl. Första Svea artilleriregementes pensions- och understödkassor.	5,485
Underofficerarnes vid Kungl. Första Svea artilleriregemente änke- och pupillkassa (Rudebeckska stiftelsen).	D:o åt änkor och barn efter underofficerare vid regementet.	Öfverste Rudebeck m. fl.	1860 ³¹ / ₁₂	15	1,342	13,514	—	D:o.	980
Musikkårens vid d:o enskilda kassa.	D:o och tillfälligt understöd åt delegare, som från regementet afgå, äfvensom begravningshjälp.	—	1875	4	300	20,933	—	D:o.	240
Lotsverkets enskilda pensionskassa.	D:o åt delegare, deras änkor och barn.	—	1885 ¹³ / ₂	86	9,165	530,123	265,000	En styrelse.	31,075 ⁶⁹⁾
Statens järnvägstrafiks pensionsinrättning.	D:o åt statens järnvägstrafiks tjänstepersonal.	—	1872 ⁶ / ₉	723	652,159	9,036,724	—	Kungl. direktion.	289,779
D:o änke- och pupillkassa.	D:o åt änkor och barn efter d:o.	—	1872 ⁶ / ₉	848	249,080	8,779,161	3,719,511	Densamma.	294,980
Enskilda järnvägarnes pensionskassa.	D:o åt personer, anställda i de enskilda järnvägarnes tjänst, deras änkor och barn.	—	1888 ²⁵ / ₅	—	15,859	2,301,906	—	En direktion.	341,107
Stockholm—Vesterås—Bergslagens trafikbolags pensions- samt änke- och pupillkassa.	D:o åt bolagets tjänstemän och betjening samt deras änkor och barn.	—	1886 ¹ / ₁	49	16,545	502,089	397,463	Trafikbolagets styrelse.	22,023
Stockholm—Rimbo järnvägs änke- och pupillkassa.	D:o åt järnvägspersonalens änkor och barn.	—	1890 ¹ / ₁	1	135	65,295	—	En direktion.	3,214
Stockholms nya spårvägsaktiebolags pensionsfond.	D:o åt bolagets tjänstepersonal.	—	1884 ⁴ / ₈	2	4,440	300,220	—	Bolagets styrelse.	471
D:o personalskassa.	D:o åt änkor efter d:o.	—	1877 ³¹ / ₈	10	775	25,036	—	D:o.	— ⁶⁷⁾
Stockholms postkontors briefbärarens änke- och pupillkassa.	D:o åt änkor och barn efter briefbärare i Stockholm.	—	1888 ¹⁷ / ₁₂	11	550	17,257	—	En styrelse.	333
Telegrafverkets pensionsinrättning.	D:o åt Telegrafverkets ämbets- och tjänstemän samt betjente.	—	1874 ²³ / ₁₀	92	160,835	3,075,662	2,747,604	Kungl. direktion.	35,003
D:o änke- och pupillkassa.	D:o åt änkor och barn efter d:o.	—	1875 ²¹ / ₅	59	26,791	683,177	170,473	Densamma.	21,127
Tullstatens enskilda pensionsinrättning.	D:o åt delegares änkor och barn.	—	1805 ⁷ / ₅	923	95,428	339,773	—	En direktion.	59,991
Prästernas änke- och pupillkassa.	D:o åt aflidna prästmäns änkor och barn.	—	1874 ⁶ / ₁₁	955	459,605	10,443,384	—	D:o.	166,357 ⁶⁸⁾
Folkskollärarnes pensionsinrättning.	D:o åt folkskollärare och -lärariunor.	—	1866 ³⁰ / ₁₁	1,282	613,850	11,871,609	180,000	Kungl. direktion.	274,994
D:o änke- och pupillkassa.	D:o åt folkskollärarens änkor och barn.	—	1875 ¹⁵ / ₁₀	703	100,032	4,604,777	65,000	Densamma.	136,998
Lärarnes vid elementarlärarverken änke- och pupillkassa.	D:o åt elementarlärarens d:o.	—	1878 ¹¹ / ₁₀	260	152,159	3,405,254	—	D:o.	73,800
Småskollärarens m. fl. åldersunderstödsanstalt.	Understöd åt lärare och lärariunor vid småskolor och mindre folkskolor samt åt icke ordinarie d:o vid folkskolor.	—	1892 ²² / ₆	351	38,503	427,742	—	D:o.	88,170
Svenska lärarinnornas pensionsförening.	Pensioner åt svenska lärarinnor.	—	1855 ²⁵ / ₅	114	17,363	550,963	—	En styrelse.	28,419
Pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom.	D:o åt lärarinnor vid högre skolor för kvinnlig ungdom.	—	1887 ²⁶ / ₅	17	6,600	454,274	290,000	D:o.	24,820
Bankstatens änke- och pupillkassa.	D:o åt vid Riksbankens hufvudkontor anställda tjänstemäns och vaktbetjenters änkor och omyndiga barn samt ogifta döttrar efter fyllda 50 år.	—	1748 ²⁹ / ₃	84	33,042	840,115	—	D:o.	5,738
Änke- och pupillkassan vid Riksbankens afdelningskontor och pappersbruk.	D:o åt änkor och barn efter tjänstemän och betjente vid f. d. Bankdiskontoret, Riksbankens afdelningskontor och Tumba pappersbruk.	—	1851 ²² / ₇	29	8,789	237,249	—	Fullmäktige i Sveriges Riksbank.	5,312
Riksgäldskontorets änke- och pupillkassa.	D:o åt d:o vid Riksgäldskontoret och f. d. Generalassistentkontoret.	—	1822 ²¹ / ₂	20	3,598	136,715	—	Tre delegare.	1,360
Änke- och pupillkassan vid Stockholms stads ämbetsverk.	D:o åt delegares änkor och barn.	—	1816 ¹³ / ₂	90	52,187	784,894	—	En direktion.	30,664 ⁶⁹⁾

Polispersonalens i Stockholm pensionsinrättning.	Pensioner åt afskedade medlemmar af Stockholms polispersonal.	—	1854 ² / ₂	64	53,180	1,282,949	248,774	En direktion.	3,274
D:o enskilda änke- och pupillkassa.	D:o åt polismäns änkor och barn.	—	1883 ⁹ / ₅	30	5,442	112,205	—	En styrelse.	8,924
Lykttändarnes och sifonpumparnes vid Stockholms gasverk enskilda pensionsfond.	D:o åt delegarne.	—	1892 ²⁹ / ₄	6	1,200	52,234	—	D:o.	6,036
Kungl. Teatrarnas pensionsinrättning.	D:o och begravningshjälp åt f. d. medlemmar af aktör-, balett- och körstaterna äfvensom åt dekorationsmålare.	Grefve Gustaf Löwenhielm.	1816	55	30,860	792,005	—	En direktion.	6,935
F. d. Mindre teaterns pensionsfond.	D:o åt f. d. medlemmar af Mindre teaterns (numera Dramatiska teaterns) aktörstat.	Teaterdirektören E. Stjernström.	1856	4	2,000	64,154	—	Direktionen öfver Kungl. Teatrarnas pensionsinrättning.	— ⁷⁰⁾
Kungl. Hofkapellet pensionsinrättning.	D:o åt medlemmar af Hofkapellet, deras änkor och barn.	Grefve G. Löwenhielm.	1816 ¹⁵ / ₁₀	33	22,745	438,684	—	En styrelse.	5,680
Dramatiska och musikaliska artisternas pensionsförening.	D:o åt delegarne.	Teaterdirektören Pierre Deland.	1857 ⁴ / ₇	18	6,400	206,026	—	D:o.	—
Artisternas och litteratörernas pensionsförening.	D:o åt d:o, deras änkor och barn.	—	1853 ²² / ₄	43	9,675	237,852	—	D:o.	1,185
Svenska publicisternas understöds-, sjukhjälps- och pensionsförening.	Understöd, sjukhjälp och pensioner åt medlemmarne.	—	1882	19	6,108	173,285	—	D:o.	1,020
Allmänna änke- och pupillkassan i Sverige.	Pensioner åt delegarnes änkor och barn.	—	1784 ²³ / ₂	531	469,286	12,567,814	125,000	En direktion.	46,441
Järnkontolets tjänstemäns och betjenings änke- och pupillkassa.	D:o åt d:o.	—	1813	10	9,200	259,311	—	En styrelse.	80
Apotekarekårens lifränte- och pensionskassa.	Lifräntor och pensioner åt farmaceuter, deras hustrur, änkor och barn.	—	1887 ¹¹ / ₂	31	14,700	980,731	—	D:o.	103,650
Barnmorskornas i Stockholm pensionskassa.	Pensioner åt föreningens medlemmar.	—	1860 ⁸ / ₂	7	1,400	39,496	—	D:o.	555
Sjukaptenssocietyten i Stockholm.	D:o åt ledamöter samt understöd åt ledamöter, deras änkor och barn.	—	1732	39	2,896	80,711	—	6 deputerade.	4,337
Ångfartygsbefälhafvaresällskapets pensions- och understöds-kassa.	D:o och understöd åt medlemmar.	—	1877	76	7,936	143,476	—	En direktion.	2,575
Bok- och musikhandlarnes pensionsförening.	D:o åt delegare.	—	1853 ¹⁵ / ₁₀	48	11,096	321,401	—	En styrelse.	5,670
Gutenbergska stiftelsens pensionsfond.	D:o åt boktryckeriarbetare, som ingått i stiftelsen (verkar inom hela riket).	—	1840	63	5,250	87,564	—	D:o.	1,906
Stockholms grosshandels-societets pensionskassa.	D:o och understöd åt medlemmar, deras änkor och barn.	—	1814 ⁵ / ₁₂	91	21,135	501,842	—	Grosshandels-societets deputerade.	400
Stockholms sjömanshus.	Understöd åt orkeslösa, fattiga sjömän, deras änkor och barn.	—	1748 ³⁰ / ₃	562	21,576	627,153	12,000	En direktion.	—
F. d. bryggarcämbetets i Stockholm pensionskassa.	Pensioner eller understöd åt delegare och deras minderåriga barn.	—	1848 ¹³ / ₇	50	11,233	327,135	206,000	En styrelse.	250
Minuthandelsföreningens pensionskassa.	D:o åt delegare.	—	1874 ²³ / ₃	84	7,185	340,925	—	D:o.	2,765
Viktualiehandlarnes pensionsinrättning.	Understöd åt delegare, deras änkor och barn.	—	1739 ¹⁸ / ₄	38	7,601	288,564	210,000	En direktion.	235
Handelsbokhållarnes pensionsförening.	Pensioner åt delegarne och deras änkor. (Verksamhetsområde: hela landet).	—	1869 ³⁰ / ₆	61	18,600	500,000	575,000	En styrelse.	4,500
Stockholms stads handtverksförenings pensionskassa.	D:o åt delegarne.	—	1889 ¹ / ₄	—	—	56,703	—	Handtverksföreningens styrelse.	— ⁷¹⁾
Skomakarmästareföreningens i Stockholm allmänna kassa.	D:o samt understöd och begravningshjälp.	—	—	46	9,470	251,434	323,200	En styrelse.	546
Rörstrands pensionskassa.	D:o åt delegarne.	—	1886 ¹² / ₃	29	5,100	107,526	—	D:o.	5,123
Pensionskassan Arbetarnes ring.	D:o d:o.	—	1883 ²⁴ / ₁₀	27	540	20,212	—	D:o.	334
Svenska sjukköterskornas allmänna pensionsförening.	D:o d:o vid 50 års ålder.	—	1896 ²⁵ / ₉	—	—	81,010	—	D:o.	7,953
Summa			—	13,499	6,643,015	102,797,937	9,786,464		

h) Andra stiftelser och inrättningar.

Lindgrens fonder.	Åt en änka med de flesta barnen, åt Klara fattig-hjon samt till middag åt fattigvårdsstyrelsen.	Direktören E. Lindgren.	1802 ¹ / ₁₂	—	59	1,300	—	Klara fattigvårdsstyrelse.	—
Lundbergs donation.	Till en blifvande kyrka i Johannes.	Doktor J. G. Lundberg.	1878 ²⁷ / ₆	1	600	12,000	—	Jakobs och Johannes kyrkoråd.	—

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Reuckners testamentsfond.	Underhåll af Österberg-Reucknerska familjegraven å Johannes kyrkogård.	Änkefru Sofia Lovisa Reuckner.	1878 16/10	—	—	5,138	—	Jakobs och Johannes fattigvårdsstyrelse.	72)
Gåfva af okänd.	Inköp och utdelning af Arndts »Paradis lustgård».	Okändt.	1796 30/6	—	—	125	—	Maria fattigvårdsstyrelse.	
Ljunglöfs donation.	Anordnande af symöten inom församlingen.	Fröken C. M. Ljunglöf.	—	—	70	2,000	—	Adolf Fredriks kyrkoråd.	8)
Beckers silfverbröllopsfond.	Till tyska församlingens kyrkokör, diakonissförening, ålderdomshem och skollofskoloni samt till tyska språkkursen.	Grosshandlaren Carl Becker och hans hustru.	1896 28/11	—	250	5,000	—	Tyska församlingens pastor och föreståndare.	
Pastor Kaisers fond.	Till tyska församlingens kyrkokör.	Tyska församlingens kyrkoråd.	1890	—	21	600	—	D:o.	8)
Reinholds donation.	D:o d:o.	Bagaren Ferdinand Reinhold.	1896 30/4	—	50	1,000	—	D:o.	
Schumburgs testamente.	D:o d:o.	Boktryckaren Aug. Schumburg.	1895 31/10	—	20	526	—	D:o.	8)
D:o d:o.	D:o diakonissförening.	Densamme.	—	—	40	1,052	—	D:o.	
Carl Benedicks donation.	Räntan är ställd till församlingens fria disposition.	Generalkonsuln Carl Benedicks.	1880 3/11	—	—	25,000	—	Mosaiska församlingens föreståndare.	8)
Emma Benedicks fond.	D:o d:o.	Änkefru Emma Benedicks.	1890 1/12	—	—	4,850	—	D:o.	
Lamms d:o.	»Församlingens bästa».	Ingenjören Jacques Lamm.	1889 17/4	—	—	10,000	—	D:o.	8)
Manns testamentsfond.	Till församlingens allmänna utgifter.	Grosshandlaren A. F. Mann och hans hustru.	1865 1/11	—	—	20,000	—	D:o.	
Michaëlsens donation.	Räntan användes efter föreståndarnes bästa öfvertygelse.	Brucksegaren G. Michaëlsen.	1862 28/7	—	1,200	20,000	—	D:o.	8)
Rubens fond.	Donation utan särskilda villkor.	Fröknarna Jeannette och Charlotte Rubens.	1870 17/2	—	—	2,000	—	D:o.	
Synagogebyggnadens amorteringsfond.	Amortering af kostnaden för synagogans uppförande.	Änkefru B. P. Lamm.	1865 18/1	—	—	111,398	—	D:o.	8)
Långmanska donationsfonden.	Allmännyttiga ändamål.	Brucksegaren E. J. Långman.	1859 20/12	6	3,747	2,508,221	—	Kungl. Statskontoret.	
Rönnowska fonden.	Inköp af böcker m. m. till Kungl. Medicinalstyrelsens bibliotek.	Etatsrådet C. Rönnow.	1787 3/5	—	—	4,703	—	Kungl. Medicinalstyrelsen.	8)
Grillska donationen.	Bidrag till en zoologisk trädgård i Stockholm.	Bruckspatron J. W. Grill.	1863 15/7	—	—	45,275	—	Kungl. Vetenskapsakademien.	
Löfvenskiöldska fonden.	Befordrande af ändamålsenliga och för smakfull enkelhet utmärkte landtmannabyggnader.	Arkitekten C. E. Löfvenskiöld.	1881 9/3	—	—	11,414	—	Kungl. Landtbruksakademien.	8)
Palmgrenska d:o.	Till Landtbruksakademiens fria förfogande.	Brucksförvaltaren P. Palmgren.	1871 23/9	—	879	68,326	—	D:o.	
Premiefonden för skogsplantering.	Uppmuntran till förbättrad skogshushållning å smärre lägenheter.	Bruckspatron N. P. Hallén.	1823	3	100	3,293	—	D:o.	8)
Ströms donationsfond.	Bidrag till uppförande af ett museum för åkerbruksredskap, maskiner m. m.	Uppsyningsmannen D. E. Ström.	1900 14/12	—	—	20,128	—	D:o.	
Wirénska donationsfonden.	Belöningar dels till folkskollärare och lärarinnor för plantering af fruktträd och bärbuskar eller för biskötsel, dels till torpare och mindre jordbrukare, som egna sig åt trädgårdsskötsel och göra nyodlingar.	Fabrikören A. G. Wirén.	1896 20/1	6	150	5,393	—	D:o.	8)
Konservatorieclevernas graf-fond.	Underhåll af en graf.	F. d. elever vid musikkonservatorium.	1893 30/5	—	—	278	—	Kungl. Musikaliska akademien.	
Gieseckes donation.	Inköp, åtminstone hvar femte år, af något värdefullare konstverk för nationalmuseum.	Fröken Sofia Giesecke.	1880 13/5	—	—	338,150	310,000	Nationalmusei nämnd.	8)
Scharps donationsmedel.	Anordnande af freskomålningar i trappuppgången till Nationalmuseum samt till förökande af museets tafvelsamlingar.	Grosshandlaren Johan Henrik Scharp.	1890 8/5	—	—	113,485	—	D:o.	
Justellii fond.	1/3 af räntan till behöfvande apotekare, deras änkor eller oförsörjda barn, 1/3 till stipendier för två studerande vid Pharmaceutiska institutet och 1/3 till tillfälliga understöd åt behöfvande farmaceuter eller till för yrket nyttiga ändamål.	Apotekaren Martin Justellius.	1887	15	1,505	30,000	—	Apotekaresocietetens direktion.	8)
Branders medaljfond.	Kostnader för präglning och utdelning af Svenska trädgårdsföreningens medalj.	Kamreraren Hans Adolf Brand.	1869 9/12	6	37	9,757	—	Kungl. Patriotiska sällskapet.	
Rudbecks fond.	Stipendium till en skicklig jordbrukare i Skaraborgs län.	Öfverstekammarjunkaren A. Rudbeck.	1802	1	75	2,160	—	D:o.	8)

Fosterländska föreningen.	Att genom upplysning, råd och uppmuntringar framkalla själfverksamhet och sparsamhet hos de arbetsande klasserna.	—	1869 ^{15/12}	943	3,972	75,437	—	En styrelse.	
Sällskapet till dygdigt och troget tjänstefolks belöning.	Att genom belöningar lifva och underhålla dygd, ordning och arbetsamhet hos tjänstefolket i hufvudstaden.	Excellensen greve C. A. Löwenhielm.	1829 ^{27/2}	302	5,369	115,638	—	En direktion.	73)
Samfundet Pro fide et christianismo.	Att genom skrifers utgifvande, skolors upprättande m. m. främja kristlig tro och sedlighet.	Hofpredikanten doktor C. M. Wrangel.	1771 ^{27/3}	—	—	41,554	—	En styrelse.	
Henrikssons donationsfond.	Att sprida gedigna skrifter bland folket, understödja fattiga teologic studerande och bereda lifräntor åt fattiga.	Kyrkoherden N. Henriksson.	1876 ^{26/6}	45	5,000	215,797	226,000	Densamma.	
Svenska allmänna djurskyddsföreningen.	Att verka för en mild behandling af djuren.	Rektor P. A. Siljeström m. fl.	1875 ^{30/11}	28	147	52,808	—	En styrelse.	
Rosellska testamentsfonden.	Premier åt tjenare för d:o.	Landtbrukaren O. Rosell och hans hustru.	1880 ^{25/5, 2/6}	2	20	2,685	—	Densamma.	
Svenska allmänna kvinno- föreningen till djurenskydd. Guillaumeska fonden.	Att verka för d:o. Belöningar åt dem, genom hvilkas angifvande personer, som plåga och misshandla djur, blifva till ansvar fällda.	Fröken M. J. Guillaume.	1867 ^{11/7}	1	200	5,931	—	Öfverståthållareämbetet för polisärenden.	
D:o d:o.	Att genom skrifers utgifvande befordra en mild behandling af husdjuren.	Densamma.	1867 ^{11/7}	—	200	8,089	—	Kungl. Landtbruksakademien.	
Summa			—	1,359	23,711	3,957,162	536,000		
Samtliga stiftelser			—	75,532	10,799,329	206,282,062	21,850,311		

A n m ä r k n i n g a r:

¹⁾ Dessutom har af testatrix bestämd person erhållit 660 kr., utgörande honom tillerkänd 2 % ränta å kapitalet. — ²⁾ Fonden förvaltades före år 1897 af Nikolai kyrkoråd. — ³⁾ Fondens afkastning utgår för närvarande såsom lifränta åt testatrix tjänarinna. — ⁴⁾ År 1861 blef numera aflidne tornväktaren J. F. Jansson af änkedrottningen inlöst å Danviks hospital, men år 1866 blef Jansson från hospitalet skild och öfverlämnad till Nikolai församlings fattigvårdsstyrelse jämte den för honom erlagda inlösningssumman. — ⁵⁾ Fonden förvaltades före år 1897 af församlingens kyrkoråd. — ⁶⁾ Till 7 lifrätttagare hafva dessutom utdelats sammanlagt 1,900 kr. — ⁷⁾ 2 lifrätttagare hafva dessutom erhållit 296 kr. hvardera. — ⁸⁾ Afkastningen utgår f. n. såsom lifränta. — ⁹⁾ Fonden mottogs den 1/12 1900. — ¹⁰⁾ Från fonden hafva äfven utbetalts 375 kr. i lifräntor. — ¹¹⁾ Afkastningen har utdelats åt hjonen å ålderdomshemmet. — ¹²⁾ Omkostnaderna för hospitalet bestridas af ordensledamöternas afgifter, testaments- och gåfvomedel, arrenden m. m. — ¹³⁾ Från fängvårdens besparingskassor har lämnats bidrag med 1,000 kr. — ¹⁴⁾ Kapitalet är för evärdliga tider placeradt af donator emot 5 % ränta genom inteckning i fast egendom, utan försägningsrätt från någondera sidan. — ¹⁵⁾ Inkomsterna utgöras af kungliga personers årsbidrag 1,100 kr., ledamotsavgifter 495 kr., räntor 979 kr., äfvensom tillfälliga bidrag. — ¹⁶⁾ I utdelningssumman hafva inräknats bidrag till arbetsstugan, föreningen »Arbetsbiet» och skyddsföreningen. — ¹⁷⁾ Under år 1900 inflöto i delegareavgifter 605 kr. — ¹⁸⁾ I utdelningen ingå 1,000 kr. till Neptuniorden och 500 kr. till Stockholms sjömanshem. — ¹⁹⁾ Till kassan ingå alla inträdesavgifter från nya ledamöter jämte insamlade medel. — ²⁰⁾ Fonden förvaltades före år 1898 af Nikolai skolråd. — ²¹⁾ Räntan lägges till skolkassan. — ²²⁾ Beloppet öfverlämnades till församlingens prästerskap för användning. — ²³⁾ Någon utdelning har ännu ej gjorts. — ²⁴⁾ I kassan ingår äfven Hygrells stipendiifond (stiftad år 1833 af generaladjutanten Hygrell och hans hustru). — ²⁵⁾ Från kommuner och enskilda hafva lämnats i underhållsbidrag 4,518 kr. — ²⁶⁾ Från landsting och kommuner lämnade bidrag hafva inräknats i utgifterna. — ²⁷⁾ I fastigheten finnes en inteckning å 15,000 kr. — ²⁸⁾ Statsbidrag 26,112 kr. Uppgifterna afse räkenskapsåret 1/7 1899—30/6 1900. — ²⁹⁾ I årsavgifter hafva influtit 3,850 kr. och i gåfvor 900 kr. — ³⁰⁾ Bland utgifterna ingå årsavgifter och kollekter. — ³¹⁾ I ledamotsavgifter hafva influtit 473 kr. — ³²⁾ Föreningen har erhållit dels anslag af Söderbergiska fonden 600 kr., af fattigvårdsnämnden 1,000 kr., af Jakobs och Johannes fattigvårdsstyrelse 300 kr., dels frivilliga bidrag. — ³³⁾ Ledamotsavgifter, frivilliga bidrag och räntor utgjorde 476 kr. — ³⁴⁾ Då räntan ännu är obetydlig, har någon utdelning ej egt rum. — ³⁵⁾ Tills vidare uppbäres räntan af stiftaren själf. — ³⁶⁾ Fonden utgör behållningen af en soaré. — ³⁷⁾ Dessa 2,400 kr. användas till aflöning af lärare inom Tekniska skolan för kvinnliga lärjungar. — ³⁸⁾ Räntan lägges till kapitalet, om ej elever af släkterna Gibson, Cronstedt eller Norström finnas. — ³⁹⁾ Understödet utgår först efter det testators syster aflidit. — ⁴⁰⁾ Fonderna äro följande: Johan Michaelsons fond 179,493.76 kr., Fonden till minne af Wagener Smitt 182,137.94 kr., Lars Johan Hiertas fond 269,992.13 kr., Lars Monténs m. fl. förenade fonder 142,742.87 kr., O. J. Hagelstams och hans frus donation 127,015.21 kr., Lifräntefonden 155,767.40 kr., C. C. Söderströms fond för docentstipendium i politisk ekonomi

64,621.44 kr., Eneroths fond 96,156.76 kr., J. A. Bergs fond 210,217.79 kr., två fonder för matematiska lärare 58,966.01 kr., Tafvelfonden 15,228.15 kr., Allmänna fonden 159,931.36 kr., John Söderbergs fond 1,871,641.30 kr., John Söderbergs stipendiifond 277,022.57 kr., C. Norstedts fond 12,540.07 kr., Pensionsfonden 128,020.95 kr., Stipendiunderstödsfonden till minne af civilingenjören A. E. W. Smitt 105,124.32 kr., Fond för aflöning af professor i litteraturhistoria 125,788.72 kr., Högskoleföreningens fond 4,252.20 kr., Minnesfonden 2,520.41 kr. — ⁴¹⁾ Fonden förvaltades intill den 21/8 1900 af Kungl. Medicinalstyrelsen. — ⁴²⁾ Medaljen utdelades första gången år 1901. — ⁴³⁾ Stipendium å 4,000 kr. utdelas hvar 4:e år, senast år 1898. — ⁴⁴⁾ Dessutom hafva från fonden 2,200 kr. utbetalts i lifräntor. — ⁴⁵⁾ Styrelsen har först med ingången af år 1901 öfvertagit stiftelsens tillgångar. — ⁴⁶⁾ Genom testamenten och gåfvor erhöi Stockholms sjukhem under år 1900 66,945 kr. — ⁴⁷⁾ Statens bidrag utgjorde 21,000 kr. — ⁴⁸⁾ Uppgifterna i kol. 3 och 4 afse endast barnbördshuset. Sällskapet själf har uppstått ur hemliga ordenssällskapet »Svenska Landtgillet» vid dess upplösning kring midten af 18:de århundradet. — ⁴⁹⁾ Under året hafva lämnats i bidrag af föreningens ledamöter 1,999 kr., statsbidrag 900 kr., anslag af Stockholms stad 6,400 kr. samt därutöver 20,000 kr., som dock först under år 1901 influtit. — ⁵⁰⁾ Fattigvårdsstyrelsens redogörare uppbär dessutom 100 kr. i årligt arvode. — ⁵¹⁾ Fattigvårdsstyrelsens redogörare uppbär dessutom som årligt arvode ränta å 750 kr. — ⁵²⁾ Uppgifterna afse år 1899 och omfatta äfven flere enskilda legat, nämligen: von der Ostens 8,000 kr., E. Törnebohms 3,732 kr., C. Paulis 2,791 kr., P. Söderbergs 1,500 kr., S. M. Blanchs 1,037 kr. samt P. A. Casparssons pensionsinrättning 20,236 kr. — ⁵³⁾ Utdelning sker ej, förrän fonden växt till visst belopp. — ⁵⁴⁾ Årligt anslag 7,500 kr. — ⁵⁵⁾ Uppgifterna afse räkenskapsåret 1/8 1899—30/4 1900. — ⁵⁶⁾ Fonden åtnjuter årligt statsbidrag af 45,000 kr. — ⁵⁷⁾ Fonden mottogs den 8 december 1900. — ⁵⁸⁾ Fonden förvaltas i sammanhang med Civilstatens enskilda änke- och pupillfond, med hvilken den har gemensam pensionering. — ⁵⁹⁾ Genom kungl. bref den 31 augusti 1866 är donationen bestämd att utgöra grundfond för Civilstatens kapital- och lifränteförsäkringsanstalt. — ⁶⁰⁾ Stiftelsen grundad på gåfva till akademien för ankaffande af eget hus samt P. A. Casparssons pensionsinrättning. — ⁶¹⁾ Först sedan fonden uppgått till 100,000 kronor får räntan användas till det angifna ändamålet. — ⁶²⁾ Beloppet öfverlämnades genom grosshandlaren John Lovén. — ⁶³⁾ Statsanslag 74,272 kr. — ⁶⁴⁾ Statsbidrag 1,540,000 kr. — ⁶⁵⁾ Rätt till inträde i kassan har upphört med 1884 års ingång. — ⁶⁶⁾ I fonden ingår en donation af Isidor Dannström å 10,000 kr. att användas till understöd åt nödställda änkor och barn efter medlemmar af kassan. — ⁶⁷⁾ Kassans inkomster utgöras af personalen ålagda böter m. m. — ⁶⁸⁾ Uppgifterna afse året 1/8 1900—30/4 1901. — ⁶⁹⁾ Statsbidrag 16,800 kr. — ⁷⁰⁾ Fonden är öfvertagen af Kungl. Teatrarne pensionsinrättning med skyldighet att utbetala pensioner till därtill berättigade. — ⁷¹⁾ Utdelning sker första gången år 1901. — ⁷²⁾ För närvarande utgår dessutom en lifränta å 200 kr. — ⁷³⁾ Inträdes- och årsavgifter för år 1900 uppgingo till 1,721 kr.

